Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

U.Z
782

1878

14.2
782

ՏԸՐՆԻՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՔԻՐԿԻՆՈՒԹԻՆ

1847-
Վենետիկ.

Հ· ԱՐՍԵՆԻ ԿՈՄԻՏԱՍԱՑ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻՈՑ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ի ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵՆՆ ՎԵՆԵՏԿԱՑ
ՓՈԽԵԱԼ ՅԱՃԽԱՐ ՀԻԿ ԵՒ ԻԴԻՐԱ-
ԼՈՒՐ ԲԱՐԲԱՌ ՆՈՐ ՃՈՒՂԱՑ

ԵՐԿԱՍՒՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՏԷՐ ՄԻՍՐՈՎԲԻՑ Կ· ԴՈՒԹԻՆԵՆՑ

ԱՐԴԵԱՄԲՔ ԵՒ ՅԱԽՒՔ

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՃՈՒՂԱՑ

ԱԻՕ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
1960
ՆՈՐ ՃՈՒՂԱ

ՏՊԵԱԼ
Ի ՆՈՐ ՃՈՒՂԸ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՄԵՆԱՓՐԿՉԵԱՆ Ս· Վ. ԱՆԱՑ
1878

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՏԵԱՌՆ ԳԷՈՐԳԵԱՑ Դ.
ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԵՒ

ՑԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ
ԱՄԵՆԱՓՐԿՉԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ՎԱՆԱՑ
ՏԵԱՌՆ ԳՐԻԳՈՐԻՍԻ
ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔ ԵԳԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Ֆ82-2014
Կ 384

Գերապատիւ Պարոն Մանուկ Որդանեանց

’ի Բաթաւիա

Հայրենասէր Պարոն

Արդար և գործ է գտանել յաշխարհի զայր ոք կատարեալ, որ հոգւով մարդասիրութեան ղգածեալ, գոգ- ցես զամենայն զգոյս իւր մատակարարիցէ Ազգի իւրում ’ի- բարւոյաձոնութիւն և ’ի յաւէտ լուսաւորութիւն մտաւորա- կան ուսանց նորա ։

Գոհութիւն Տեառն, զի թէպէտ և ազգ մեր տարագրեալ ’ի բուն հայրենեաց, և աստ անտերունչ ընդ օտար աստեղօք ծնացեալ, սակայն ըստ չնորհելոյ երկնից հետ գհետէ ոչ պակասեցան մեզ Հայրենասէրք, սերեալք ’ի մե- րոց հարց և ’ի հզդիկս գաղթեալք, որք զբազմադէմ խնամս Ազգասիրութեանն չլինայեցին տարածել միշտ շուրջ զազ- գակցովքս նոր Լուսոյ ։ Ընդ որս և գերապատուութիւն ձեր՝ որ որպէս նոր Մեկենաս չնորհեալ մեզ յԱստուծոյ, անաղօտ վառեալ գհուր Ազգասիրութեան Ձերոյ ըստ նէեմեան հրոյն բորբոքելոյ ’ի վերայ ողջակիզացն, շուք մեծ եղիք ուսման Հայկականս բարբառոյ. ըստ որում, Թողլ զազգի ազգի բարե- պաշտական ձեր գործս, և արդեամբք իսկ ձերով կատուցաւ աստանօր Դպրոցն օրիորդաց. և հաստատեցաւ տպարանն Ա- մենափրկչեան սուրբ վանացս. որոյ արգասիք՝ արդար և ջա- հաւորեալ փայլին այսօր յԱզգի մերում, նորանոր հրատա- րակութեամբ պիտանաւոր գրոց, որովք հրահանգեալ կրթին երկսեռ մանկունք քաղաքիս ’ի պաշտպանութիւն սուրբ հա- ւատոյս մերոյ՝ և Ազգութեան ։

Արդ զոր գոհութիւն կամ գոր չնորհակալիս ’ի- տրիտուր անզոյգ ձերդ երախտեաց մարթ իցէ մեզ մատուցա- նել բարերար Հայրենասիրիդ, որչափ թէ գտա ’ի Տպարանէ սուրբ վանացս հրատարակեալ զՏարեցս Հայերէն քերակա-

Ը.Օ.Գ

Վ[illegible]ան գամենայն մատեանս գպրոցականս՝ առաւել քերականութեանց ՚ի սպառ նուաղեալ յուսումնարանաց առաջի մերոց, հաճոյ թուեցաւ որպէս բազմոց մերազնեայ Ազգասիրաց քաղաքիս, նոյն և մեզ իսկ՝ տալ ՚ի տիպ յԱմենափրկչեան տպարանին Նորս Ջուղայ, յատկապէս զսոյն գայս Տարերք կոչեցեալ Հայերէն քերականութեան, պատուական աշխատութիւն մեծանուն հեղինակի Հ. Աբրահամ Կոմիտասայ Բագրատունւոյ, ՚ի պէտս ուսման մանկանց տեղւոյս և կողմանցս։

Յընտանձնել մեր զպաշտօն վերահասութեան գործոյս՝ ըստ բարեմիտ յորդորանաց Պատուհասեաց աստի ոմանց ՚ի մէնջ, մտադիր էաք յառաջնումն՝ անփոփոխ ըստ օրինակին զսա պահել գլխովին ՚ի տպագրութեանն. որ և հնար իսկ էր՝ եթէ ՚ի բարբառ գրոց վերածեալ էր նորա ամենևին. այլ այն զի աշխարհիկ ոճ Տաճկաստանի՝ և ոմանք անհասկանալի թուղթ անսովոր բառք նորին՝ որպէս և բազում նմանեակայն՝ մռայլ և ոչ սակաւս արկանէին մտաց որ ՚ի սոյն կողմանս մանկանց, ըստ բազմադիմի փորձառութեանս՝ լինելոցս բաւական ժամանակաց դասախօսութեան մերում, պարտ անձին վարկաք, ձեռնամուխ ՚ի նոյն իսկ աշխարհիկ բարբառն լեալ միայն, յեղուլ զայն ՚ի մերս սովորական ոճ խօսից նոր Ջուղայ, ըստ լաւագոյն կանոնի այժմեանս բարբառոյ. (՚ի բաց արկեալ ըստ կարելւոյն զքանի մի նաև այլազգական բառս ՚ի հնոյ սպրդեալս ՚ի նմին, ըստ անբռնադատ սովորութեան գրեթէ թէ շատ լեզուաց իսկ.) և այն՝ կարի խնամով և զգուշութեամբ, զի մի տարբերութիւն ինչ ծագէր յիմաստս ներհուն հեղինակին։

Յաշխատութեանս ոչ սակաւ իղձ լինէաք՝ յամենայնի արդեօք և նմանօրինակ զսա ունել (բաց ՚ի վեր յիշատակելոցդ.) թէ ՚ի տառս՝ թէ ՚ի կէտս ոմանս և թէ որ ինչ պակաս քան զօրինակն գտցին ՚ի սմա, այլ չեղև ինչ հնար, առ ՚ի չգոյէ զանազան տառից և կետից [illegible]. ուստի և յու-

Նուիրեան Հ. Աբրահամ Կոմիտասայ Բագրատունւոյ, գլխոհեալն յաշխարհիկ և ՚ի գիւրալուր բարբառ Նորս Ջուղայ, փութամբ ՚ի կողմանէ և ըստ յատուկ բաղձանաց Հասարակութեանն Հայոց քաղաքիս, ՚ինչպէս խորին երախտապիտութեան նուիրել գերապատիւ Ազգասիրիդ,

Որում պատիւ համարիմք մնալ

երախտապարտ ծառայք

Տէր Սեղբէոսդրոս Յովհաննէսեան։
Տէր Դաւիթ Ս. Նահապետեան։
Տէր Մեսրովբ Կ. Դաւթեանց։
Ա-եւէտ Կ. Մ. Զօհրաբեանց։
Մ. Կ. Մ. Զօհրաբեանց։
Յակովբ Հ. Յակովբեզեանց։

Հովսէփ Տպարան Ալիճոփկէեան
Սարգիս Վանաց։

սամք Թէ լրասցին ՚ի ժամանակի այնոքիկ Թերութիւնք ՚ի ընդհս առատաձեռն օգնականութեան ազգասէր համազգեաց. յորոց և քաջալերս առեալ, առաւել սիրելի ընծայեցուցցուք առ յապայ զյօժարակամ սպասաւորութիւնս մեր ։

Ապաքէն հրջանիկ զանձն համարեսցուք, եթէ փոքրոգիս մեր այս վաստակ՝ որ ինչ առ հեշտի պէտս ձեռնարկեալ, հանդիպեալ իցէ նպատակի հանճարատիտ հեղինակին . և մանաւանդ՝ եթէ արդիւնաւորեսցի բարօք մտառուԹեամբ ուսումնասէր համբակաց Ազգիս ,

՚ինոր ՚ջուղա
՚ի 14 . Յունիսի
1878

Որուս պատիւ անձին համարիմ մնալ
որպէս միշտ անձնանուէր և բարեմաղԹ
ծառայ

ՏԷՐ ՄԵՍՐՈՊ Կ . ԴԱՒԹԵԱՆՑ ։

Ասորեան երեքտող գիր Ա
տունն եկոյց, ձկնաեկոյց, հոգեւորեկոյց
և այլ գիտութեան

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ՀԱՅԻՆԱԿԻՆ

Մեր օրերումն ազգիս իւր լեզուն սովորելոյ մեծ փոյԹն տեսնելով և յազգասիրաց ստիպեալ, այս համառօտ քերականուԹիւնս դուրս բերինք մեր նոր կարգով աւելի զարգացելոց համար շինած ընդարձակ գրաբառ քերականուԹիւնիցն ։ Պատճառ գի Թուեցաւ որ մինչև ցայժմ ունեցած համառօտ քերականուԹիւնները , ԹէպԹէպ և մինն միւսից լաւ , բայց կամ տղայոց յարմար չէին , կամ հարկաւոր բաները որչափ պէտք էր՝ չէին սովորացնել ։

Որն յարմար չէր երեւալ , պատճառն որ հեշտ և կարճ ճանապարհ չուներ , լեզուի գիտելիքն յստակ և վայելուչ կարգով չէր սովորացնել , և տղայոց կարողուԹիւնիցն յաւել՝ մանրը մունը ու շատ փուչ կամ աւելորդ և բառգրքի վերաբերելի բաների կնգանները . կամ պարզն լինի ասելով՝ վարպետի անելու երկայն և բարակ մեկնուԹիւնները ևս ինքն կաներ , որ քերականուԹիւն գրողի պարտքն չէ և շատ անգամ տղայոց յաւել անհասկանալի կ՚լինի կամ իւրնուրն յայտնի է ։ Որն ևս՝ համառօտն լինի ասելով , լեզուի շատ պիտանի բաներն ևս և կանոնն լուսաւորելոյ չափ հարկաւոր եղած օրինակներն ևս դուրս էր գձել , և գրեթէ բոլոր երկրորդ կարգի գիտելիքներն , որ Թէ և տղայի իւր շարադրելոյ համար եթէ պէտք չլինեն ևս , գոնէ չափաւոր պարզ և ընտիր կըրքերն մեկն և ճիշտ հասկանալոյ հարկաւոր են ։ Ցոդ որ զանազան տեղարէնքումն մի քանի սխալ ևս մտած կեր , որ ժամանակն ուղղել էր ։

Ո՚նք այս նոր համառօտ քերականուԹեանս առաջին մասի վէրջն՝ ուրեն մասանց բանի շատ հարկաւոր գիտելիքն կարճ կարճ դրինք . մի փոքր խրԹին կամ բարձրագոյն բաներն գերմանկ գրով ջոկեցինք կարգի վէրջն , որ վարժապետն եթէ

առաջին անգամ յարմար չ'համարի տղայոց ընդունակութեանն, երկրորդ անգամ յետ դառնալուն կարդացնի :

Այլ շարադրութեան կանոններէն երկու դասի բաժանեցինք, ինչպէս որ սովորութիւն է ամէն կարգաւորեալ դպրոցներուն : Երկրորդ մասի մէջն՝ պարզ շարադրութեան շատ հարկաւոր և առաջին կարգի գիտելիքն միայն համառօտ և յստակ ձանապարհով և ընտիր դրոց օրինակներով դրինք առաջին դասի ուսանողաց համար :

Երրորդ մասի մէջն՝ ձևաւոր շարադրութեան յաւել շատ կամ երբեմն երբեմն պարզ և միջակ շարադրութեանց մէջ գործածուած բաներն ևս նոյնպէս համառօտ և յստակ ոճով և ընտիր օրինակներով դրինք՝ երկրորդ դասի ուսանողաց համար, որ յետ լաւապէս վարժեցաւ առաջին դասի մէջն պիտի կարդացնի վարժապետն, և նոցա վերայ ևս կրթութիւն անել տայ, եթէ որ ինչևէ այն տեղն գնալոյ միտք և ժամանակ ունենան : Եթէ մեր շատ երևայ այս ձևաւոր շարադրութեան բաներն, մեր ընդարձակ քերականութիւնն որ թէ տեսնի՝ այս նորա մօտն ոչինչ պիտի երևայ : Եւ իմանայ որ և ոչ իսկ առնուն յայտնի և ընդունելի գրքի՝ Այսուածաշնչի մէջ գտանուած ձևերն բոլորն դրած ենք աստ. պատճառն որ ամէն խրթին բաներն դուրս գձեցինք :

Յուրիշ մանր մունր կարգի կամ բանի փոփոխութիւն թէ որ արել ենք, ուղղութեան և դիւրութեան համար ենք արել՝ տարինանով մտածելոց և քննելոց յետ, որ ընդարձակի մէջն բաւականապէս պատճառն ևս տուած ենք, և տեղոյս համառօտիս մէջն ևս մի կարճ ակնարկութեամբ իմացրել ենք ուզողի և կարողացողի հասկանալոյ չափ :

Այլ միայն ուղղականի վերայ լոկ հինգ հոլով և ինն չընդելերանուս պատճառն՝ փոքր ինչ յաւելի որոշ եմք ուզում հասկացնել տեղս : Մեր հինգ չընդելոյ պատճառն այն է, որ նշանակութեան կողմանէ ևս, շէնքի կողմանէ ևս հայկական լեզուն հինգ հոլով միայն ունի, և ոչ աւելի : — Նշանակութեան կողմանէ, վասն զի հոլով ասած բանն՝ այնպէս մի պարզ որոշ միտք միայն պիտի տայ բառին իւրնուրն իւր մէջ՝ որ էլ յուրիշ կերպով չ'լինի ասուել, և էլ յուրիշ կերպ

կերպ միտք չտայ : Ասացինք են մեր հինգ հոլովներն, որ էլ մի յուրիշ կերպով չեն կարող ասուել՝ միանգամայն նոյն մըտքովն, և առանց այս հինգ հոլովին մէնի կարօտ լինելոյ. և միշտ մին միտք միայն կ'տան. սեռականն միշտ որէն կ'նշանակի, տրականն ո-ի, գործիականն ո-ով, բացառականն ո-է, հայցականն որ : Եւամ եթէ յուրիշ մի մտքով ևս առնուի, նոյնպէս մի պարզ հոլովի մտքով է. ինչպէս երբեմն բացառականն և հայցականն գործիականի և նախդրիւ տրականի մտքով. այն ևս յուրիշ շատ կերպ մեկնութիւն ևս վերկառնի : — Լոկ չէնքի կողմանէ, վասն զի այս հինգ հոլովն միայն ջոկ ջոկ վերջ ունեն, պարզ վերջահոլով են : Եւ թէպետ անուանց մին երկու հոլովն յիրար նման են կամ ուղղականի, բայց ե, ը- դերանուանց հինգն՝ ևս, և միայն հինգն, ջոկ են յիրարից : Այս երկու պատճառի համար՝ հնգիցն ոչ յաւելէ կարելի դնուել և ոչ պակաս :

Ասածիցս կ'իմացուի թէ հոլով չ'ընդելերանուս պատճառն ևս : Զատն զի միւս երեքն, պ-ոյ-ակ, պարտ-ակ, ներգոյ-ական ասածնէրն, նշանակութեան կողմանէ իւրեանք իւրեանց այնպէս մին պարզ որոշ միտք չեն տալ՝ որ յուրիշ կերպով չլինի ասուել. առանց իւրեանց կարօտ լինելոյ՝ յուրիշ շատ կերպով ևս կ'ասուեն այլ և այլ նախդրով և հոլովառու բառերով. ինչպէս աշխարհաբառի մէջն ևս նոցա հոլովն չունենք, վէրէն կամ դոմբ, չորս կողմն, դէմն ասելով ենք բացատրում : Եւ մին միտք միայն չեն տալ, այլ գանագան մտքեր, ինչպէս կ'տեսնես նախդրաց մէջ, մանաւանդ ընդարձակ քերականութեան և բառգրքի մէջ : Ճէնքի կողմանէ ևս մին նոր վերջահոլով չեն. նոյն պարզ վերջահոլովների վերայ ը կամ է դրած. գործիականի վերայ ը են դրել՝ ասել են պարառական, բացառականի վերայ ևս է՝ ասել են պատմական, և եզակի վերջահոլով տրականի վերայ է՝ ասել են ներգոյական :

Այլ թէ ամէն պարզ հոլովի վերայ մի նախդիր ընդունելով միտք փոխուելն՝ եթէ ջոկ հոլով համարենք, յայնժամ ոչ թէ հինն՝ տասն, այլ քառասուն հոլովի ձիգ բարակ անհատուտ մի շարոց պիտի շինել և կախ տալ : Զատն զի ամէն պարզ նախդիր ևս, ը, ի, ս, ց, ու-, ու- ի, ընդ, ըստ, որ

Հոլովակերտ ևս ասուած են, ամէն հոլովի վերայ շատ շատ անգամ կ'դնուի, և կերպ կերպ մոքեր կտայ բառին, ինչպէս կ'տեսնուի ընդարձակ քերականութեան և բառգրքի մէջ. բայց նորանով՝ հոլով համարուած և հոլովի կարգ գնացած չեն, նախդրների կամ նախադրութիւնների մէջ են մնացել: Ինչպէս սոքա նոյն տեղումն պիտի սովորի տղան, այն երեքն ևս՝ աւելի լաւ և ամբողջ կ'սովորի անդ՝ իւրեանց այլև այլ նշանակութեամբն: Կ'ասուի թէ հեշտ է տղայոց նիւթապէս սերտել, իրաւ է. բայց նախդրների միւս առմունքներն ևս նիւթապէս օրինակներով կ'սովորի տղան, և ոչ վերացեալ վարդապետութեամբ: Միևնոյն որ հոլովի տեղ չ'դնուին, մի թէ նիւթական չըն լինել. եթէ այնպէս է, ինչպէս ասինք, միւս նախդրներն ևս բոլորն վերառնենք շարենք հոլովի տեղ. ինչ կմնայ, նոցա միմին լաւ լաւ անուններ դնելն ևս մի բան է: Իսկ մեր տղայոցն այդպէս առանց մոքերանին բանալոյ կրթելոյ՝ բոլորովին նիւթապէս սովորացնելն ևս մի լաւ բան է, թող իմաստուն մանկավարժք մտածեն: ✕

Իսկ կոչական ասուած հոլովն՝ մեր յատուկ լեզուի մէջն ամենևին մի փոփոխութիւն չունի. ուղղականն ինչ որ կայ, նոյնն կանչելով ևս բանի կ'կայ, ինչպէս աշխարհաբառի մէջն ևս: Իրրեր այնպէս է, էլ ինչպէս հոլով կ'ասուի:

Այս չորս հոլովի տեղ դրածներն՝ մեր բուն հին լեզուագէտ նախնիքն ևս ամենևին չեն ճանաչել իւրեանց քերականութեան մէջ, և յայտնապէս ևս կ'ասեն հակառակ Յոյնին որ հինգ հոլով միայն ունի՝ թէ մեր հոլովներն վեց են, ուղղականն մին տեղ առնելով Յոյնի նման, և այնպէս ևս կ'դնեն: Ա երջերումն տգիտութեան դարուն՝ օտար ազգերից ստեղծուած, և առանց քննելոյ մեր գիտնոց քերականութեան մէջն ևս մտած են: Իսկ բայց 'ի մին օգուտ չունենալոյն, երկու վնաս ունեն. մինն՝ սխալ բան սովորացնելով, այսինքն՝ սուտ հոլով և որպէս թէ այնչափ միայն է այն սուտ հոլովի նշանակութիւնն. միւնն ևս՝ հոլովմունքն ձգացնելովն՝ տղայոց նիւթական սերտողութեան աշխատանքն յաւելացնելով և յիշողութիւնները և բերաններն ուռնայն տեղն վաստակացնելով:

Իրէք այնպէս է՝ ուղղականիցն դուրս միայն հինգ հոլով ընդունելն իսկ խելքի և մեր լեզուագէտ նախնեաց համաձայն է, և տղայոց դիւրութիւն: Իսկ այս փոփոխութիւնս նոր բան ևս չէ. 1815 ին մինչև ցայժմ ելած և պատճառներն ևս համառօտ հասկացրուած է մեր Ներսէսեան վարդապետի ընդարձակ քերականութեան մէջն: Այլ ինչ օգուտ որ գէշ սովորութեան նախապաշարումն և աչառութիւնն կապել են մտքերանին, չեն թողնում որ ուղիղն, լաւն, օգտակարն տիրի: Այլ այսուհետն ով որ մեկնին լաւին և օգտակարին թէ ազգային նախանձով անաչառ փոյթ և սէր ունի, ինչ անելքներն տարակուսելի չէ:

Այժմ կտոր մին նոր բան առաջին անգամն փոքր ինչ դժուար կ'գայ, մանաւանդ վարժապետաց. վասն զի տղայն դեռ մի բան չգիտէ որ ընտրի, մի ձերմակ թուղթ է, ինչ որ գրես՝ նոյնն կառնի: Կ'տեսնայ որ այնպէս և վարժապետներն երբ մի նոր բան տեսնեն՝ իսկոյն չարհամարհեն. բանի իրաւունքն և յարգն խելքով քննեն, փորձով մի լաւ ևս ուզինան հասկանալ դիւրութիւնն և օգուտն. և յետոյ եթէ կուզեն թող դէն գձեն. եթէ ոչ՝ ծուռ հինն դէն գձեն, ուղիղ նորին հետևեն և սովորութիւն անեն: Միևնոյն՝ որ յետ իրաւացի պատճառներից՝ չի ուզել շարժի իւր իմացածներիցն և մի նոր բան ընդունի, ոչ երբէք կ'լուսաւորուի, ոչ քնաւ յառաջ կ'գայ: Այլ մի բանի օգուտն ևս տեսնելոյ համար՝ պէտք է սրտով և փորձով փոյթ և ջանք ունենալ լաւապէս առաջնորդելոյ տղայոց, և չափաւոր երկայնամիտ ևս լինել՝ պտուղն տեսնելոյ: Այսպէս թէ ոչ, տղայոց յարմար քերականութիւն ասել՝ միևնոյնութիւն կ'լինի. և ինչ քերականութիւն որ չինուի նոցա համար, անկարելի է որ միանգամայն և կատարեալ յարմար լինի նոցա մտքին և հասկացողութեանն, որ դեռ ոչինչ է և այս դրբոնիցն պիտի մտնի խելքի և մտածութեան ճանապարհն, և հասանի իմաստութեան տաճարն: Սէրն և ջանքն ամէն բան կ'պիւրացնի, և առանց նոցա ոչինչ բան չէ լինել: Իրէք ազգիս լեզուի կատարելութեան և տղայոց օգտի փոյթն չվիներ մեր սրտի մէջումն, բան չունիմք որ յետ այնչափ քե-

բականութիւններին նոր վէր կինք սիրտ և գրիչ մաշինք տըղայոց համար :

Կ'րաբառն հարկաւոր եղաւ տեղարէնքուս՝ աշխարհաբառ մեկնեցինք յանդիմանուանն, տառկերէն չգրինք՝ քաց ՝ ի մի քանի բառից : Այսան գի չենք հասկանում թէ աշխարհաբառ քերականութիւն պրոֆէսէրն որ տառկերէն են գնում՝ ինչ են ուզում ասել : Նթէ որ բոլոր աշխարհաբառ գրած քերականութիւնն կ'հասկանայ կարդացողն, այն աշխարհաբառ մեկնութիւններն էս կ'հասկանայ . չե , թէ որ այն մեկնութիւններն չ'հասկաներ , քերականութիւն ինչպէս պիտի հասկանայ , և ընչի՞ւն է պէտք այն ժամանակում այն քերականութիւն :

1846

ԳԼՈՒԽՆԵՐԻ ՑԱՆԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԲԱՌԵՐԻ ՎԵՐԱՅ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ	. . . . .	1
ԳԼՈՒԽ Ա .	Անուն	3
	Անուանց հոլովմունքն	5
	Զարտուղի հոլովմունք	19
	Հոլովիւերի վերջէն գէտէլիք	23
	Մէջի անուանց հոլովմունքն	31
ԳԼՈՒԽ Բ .	Դերանուն	41
	Էական կամ գոյական պերանուանք	—
	Ածական պերանուանք	45
ԳԼՈՒԽ Գ .	Նախդիր	50
ԳԼՈՒԽ Դ .	Բայ	59
	Էական բայերի խոնարհումն	62
	Առաջին լծորդութիւն, ԱՄ	68
	Երկրորդ լծորդութիւն, ԵՄ	76
	Երրորդ լծորդութիւն, ԻՄ	82
	Չորրորդ լծորդութիւն, ՈՒՄ	91
	Զարտուղի բայեր	97
	Պակասաւոր բայեր	105
	Անդեմ բայեր	110
	Խոնարհմանց վերջոյ գէտէլիք	111
ԳԼՈՒԽ Ե .	Դերբայ	116
ԳԼՈՒԽ Զ .	Մակբայ	126
ԳԼՈՒԽ Է .	Շաղկապ	129
ԳԼՈՒԽ Ը .	Ձայնարկութիւն	131

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԱՐՋ ՀԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԻ ՀԱՄԱՐ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ 133

ԳԼՈՒԽ Ա. Անուն էայէ և էայ 137
ԳԼՈՒԽ Բ. Բայերէ և անուանց խնդրները 143
ԳԼՈՒԽ Գ. Յարկացու-ցէչ և բացայայտէչ 160
ԳԼՈՒԽ Դ. Աճման անուան գոյականէ հետ 164
ԳԼՈՒԽ Ե. Յարբէերական դերանուն ՈՐ 178
ԳԼՈՒԽ Զ. Դէմքերուշյոչէը Ս, Դ, Ն 182
ԳԼՈՒԽ Է. Նախդրները 198
ԳԼՈՒԽ Ը. Ո-ՂՂաֆրու-թէան 206

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԶԵՒԱՒՈՐ ՀԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍԻ ՀԱՄԱՐ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ 214

ԳԼՈՒԽ Ա. Զէղչու-մն 216
ԳԼՈՒԽ Բ. Ա-ԷԼՏԸ-ԹԷ-ան 229
ԳԼՈՒԽ Գ. Բահաու-թէ-ան 243
ԳԼՈՒԽ Դ. Փոխ-ԱԸ-ԹԷ-ան 258
ԳԼՈՒԽ Ե. Ապու-ՂԸ-ԹԷ-ան 286

ՎԵՐՋԱԲԱՆ 304

ՏԸՐՔԻՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԵՐԱՅ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

1. Վկերականութիւնն ուղիղ խօսելոյ և գրելոյ արուեստ և կանոն է :

2. Խօսքն, որ էան ևս կ'ասուի, բառերով կ'լինի, բառն վանկով, վանկն տառով՝ որ գրով կ'գրուի : Լոր, որպէսէ, Ինրպոռ հօր Տոյ . հինգ բառով մի խօսք է . լոր, հօր, Տոյ, մի մին վանկ և բառ են . որպէսէ . Ինրպոռ . երկու վանկով բառեր են :

3. Գրերից ուրեմն հատն, ա, ե, է, ը, ի, ո, ս, օ, ֆայնաւոր են, իւրեանք իւրեանցից ձայն կ'հանեն . և մնացեալ երեսունն էապէֆայն են, որ ձայնաւորով ձայն կ'հանեն . գոնէ ը ձայնաւորն պիտի դնուի նոցա մօտ որ ձայն հանեն . ինչպէս բը, գը, ժը, կամ ըզ, ըմ, ըն :

4. Ո գիրն վերջերումն է մտած, որ հնէրն ու երկբարբառ կ'գրին : Երկբարբառ կ'ասուի երկու ձայնաւոր մի ձայն՝ մի վանկ լինի . ինչպէս ու, իւ, ե, էւ, ոյ

5 . Բառն ուղիղ տուակ է . Ընուն , Ներանուն , Ցախադեր , Հայ , Ներբայ , Ստակբայ , Շ ղակապ , Զայնարկութիւն , որ կ'ասուհն մասունէ եանէ :

6 . Ուղիղ խօսելոյ համար՝ յառաջ պէտք է սովորել ստոյգ ինչ լինելն և հարկաւոր լինելոյ չափ կերպ կերպ փոխուելն , և յետոյ ստոյգ կարգով շարելն , որ խօսք լինի :

7 . Ստոյգից միայն չորսն կ'փոփոխուի . անունն , ներանունն , բայն , ներբայն . և միւս չորսն երբէք չեն փոխուել :

ԳԼԱԽԱՒ ԸՈՒԹՅԻՆ

ԱՆՈՒՆ

8 . Ընունն կամ յատուկ է մի մարդոյ , մի տեղի , ինչպէս Հայկ , Ասիա . կամ հասարակ մի բանի անունն է , և կ'նշանակի ինչ լինելն կամ ինչպէս լինելն :

9 . Ինչ լինել նշանակող անունն՝ կ'ասուի գոյական , և ինչպէս լինել նշանակողն՝ ածական : — Ման , մարդ , ծառ՝ գոյական են , էարէ , լաւ , ուժ , աճական են . պատճառն որ կ'ասուի էան էարէ , մարդ լաւ , ուժ ծառ :

10 . Ընունն թէ միևի վերայ ասուի , եզակի կ'ասուի . և թէ շատի վերայ ասուի , յոգնակի կ'ասուի . թէ ուզենանք ասել միև մարդ , կ'ասենք մարդ . և թէ շատ , * կամ ∞ կ'դնենանք անուան վերջի ծառումն , և կասենք մարդ* , մարդ∞ : Այս եզակի և յոգնակի լինելն՝ կ'ասուի անուան իւն :

11 . Բայց կայ և ս անուն որ եզակի չունի . ինչպէս ալ* , փառ* , որ եզակի ալ , փառ չի լինել : Կայ և ս որ յոգնակի չունի . ինչպէս խաղաղ , հարց , որ յոգնակի խաղաղ* , հարց* չի լինել :

12 . Ընունն խօսողի մտքի համեմատ՝ իւր վերջն կ'փոխուի եզակի և յոգնակի , ինչպէս մարդ՝ կլինի մարդոյ , մարդով , 'ի մարդոյ . մարդ* մարդոց , մարդովք , 'ի մարդոց : Այս փոփոխմունքս կ'ասուի անուան հոլովք կամ վերջաձայնութիւն . և հինգ հատ են , որ անուններդրա ևս և իւրեանց պարզ և որոշ [1] վերջահոլովի շինքի կարգո ևս քաշումն կ'տեսնես :

---

1 Պարզ ասելով կ'իմանանք առանց նախդրի լինելն և նոյն պատճառով չէառանալն . ինչպէս ոչն պարզ հոլովմանց ձև չէայն ասելիքն , պրակեան և գործեականն են : Իսկ որոշ ասելով այն կիմանանք որ նորանով որոշուէ էառն ձև հոլովմունէրէցն . ինչպէս պարզեալ ոչն հոլովմանց հայոց ասելիքն կամ պրակեան և գործեականն են : Զոր օրինակ լառ , բառի , 'ի բառէ , կամ քաղաք , քաղաքի , 'ի քաղաքէ երէ լուէս , չէս կիմանալ ևս որ հոլովմանն պակն կգնայ , երրորդին ևս չէ՞երրորդին . եակ երբ լուէս բառ , բառի , բառիս . քաղաք , քաղաքի , քաղաքաս . կիմանաս ևս որն որ հոլովման պակն կգնայ : Ահա այս պատճառէրէ համար՝ պէտոյ վերջահոլովէրն այս կարգովն շարել : Հ-շ

13. Կայ և այս հոլովով որոյ սկզբն մի տառ կամ մի վանկ կ'առնի, որ կ'աստիճանախոչէը. ինչպէս ջմրջ, 'է մրջ: Կառն է թէ ձանձաւորով սկսի՝ է գրի փոխարէնն յ երբեմն և 'է յ կ'առնի. ինչպէս յոպգ, յէրէսս, 'է յանձն, 'է յէրկինս:

14. Կաց կայ անուն՝ որոյ եօթակին վերջահոլով չունի. ինչպէս. ոբոտը, էրկոս. կայ և այ՝ որոյ յոգնակին վերջահոլով չունի. ինչպէս, ոէը, ոաշ: Յոքա կ'աստուեն որ միայն նախչէը- հոլովուենն. այսինքն եզակին՝ կամ քէով սէով յոգնականներն բանի կ'կայ միանակ և նախդրով և. ինչպէս, ըրոտը, յէրկոս. ոաշ, ըրոտ, ոէրս, 'է ոէրս:

15. Յմէն անուն մի կերպ չի հոլովուեր. Ձայն կ'լինի հայկայ, հայկս. մրջ՝ կլինի մրջոյ, մրջով: Յայս այլ և այլ կերպէրս կ'աստի անուան հոլովմունք:

16. Հոլովմունքն եօթն հատ են. Լինգն պրպչ, որ կարզաս, է, է, ո, ո՝ ձայնաւորների մնով միայն կ'լինի նոցա վերջահոլովներն. և երկուքն խոսն, որ է և ս, ո և ս ձայնաւորներովն կլինի: Պարզ՝ ս, ո, և խառն՝ է և ս ձայնաւորներով լինողներն՝ երկերկու կերպ են. սորա համար հոլովմունքների օրինակն տասն հատ է: Յսածներս բոլորն և ս քաշի ցրած օրնակների վերայ կ'տեսնես:

Յթէ այս ձայնաւորների կանոնն բոնես, շուտով կսովորես հոլովներն, ոչ կ'սխալես, և ոչ ևս կ'մոռանաս:

17. Լուղիղ հոլովելոյ համար այս ևս հարկաւոր է իմանալ, որ բառի յետի բաղաձայնից յառաջ ելած ձայնաւորների և երկբարբառների մի քանիսն (էլ վերջին վանկ չլինելոյն համար) հոլովուելու ժամանակումն կ'փոխուի:

Է	կ'փոխուի Ի, Ե.	Սէր, սիրոյ. էգ, իգի. եղէգն, եղիգան:
Ի, ՈՒ	կ'փոխուեն Ը, չգրուած.	Գիր, գրոյ. ջուր, ջրոյ.
ԻԻ (ԵՎ),	կ'փոխուի ՈՒ, ԸՒ.	Հովիւ, հովուի. թիւ, թուոյ կամ թըւոյ.
ԵԱ	կ'փոխուի Ե, Է.	Կնանք, կենաց. հրեայ, հրէի.
ՈՅ	կ'փոխուի ՈՒ.	Լոյս, լուսոյ. կոյր, կուրի:

գրկանն հոլով չէ. եօկ անուանց հայցականն վերջահոլով չունի, և նախչէը- հոլովներէ ասուածն և գլխաւորն է:

ՅՈՒՅՑԱԿ ԵՕԹՆԵՑՈՒՆՑ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆՑ

ԵՒ ՏԱՍՆ ՕՐԻՆԱԿԱՑՆ

	ԳԱՐՁ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆՔ						ԽԱՒՈՆ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆՔ		
	Առաջին		Երկրորդ	Երրորդ	Չորրորդ	Հինգերորդ	Վեցերորդ		Եօթներորդ
Դիշանագիր	Ը		Ի	Ի	Ո	ՈՒ	ԻՒԸ		ՈՒԸ
	Օրինակ ա	Օրինակ բ				Օրինակ ա	Օրինակ բ	Օրինակ ա	
	ԵԼ. ՅՈՎ.	ԵԼ. ՅՈՎ.	ԵԼ. ՅՈՎ.	ԵԼ. ՅՈՎ.	ԵԼ. ՅՈՎ.	ԵԼ. ՅՈՎ.	ԵԼ. ՅՈՎ.	ԵԼ. ՅՈՎ.	ԵԼ. ՅՈՎ
Ուղ.	– ւ – ք,	ըն, անք, ունք, իւն, իւնք,	ըր, երք, ըղ, եղք,	– – ք,	– – ք,	– – ք,	ըր, ունք,	– – ք,	ըն, ինք, ունք,	– է, – իք,
Սեռ. Ցրա.	այ, ացի,	ան, անց, եան, եանց,	եր, երց, էղ, եղց,	է, էից,	ոյ, ոց,	ու, ուց,	ու, ունց,	է, ացի,	ին, անց,	ւոյ, եաց,
Գործ.	աւ, աւք, (օք)	ամբ, ամբք, եամբ, եամբք,	երբ, երբք, եղբ, եղբք,	իւ, իւք,	ով, ովք,	ու, ուք,	ումբ, ումբք, ու,	աւ, աւք, (օք)	ամբ, ամբք,	եաւ, եաւք, (եօք)
Բաց.	այ, ացի,	անէ, անց, ենէ, եանց,	երէ, երց, էղէ, եղց,	է, էից,	ոյ, ոց,	ուէ, ուց, է, ու,	ուէ, ունց, ու,	է, ացի,	նէ, անց,	ւոյ, եաց,

1 – Ասել է որ ուղղականն ու յայտնի վերջ չունի. – ք, ասել է որ յոգնակի կ'լինի ք միայն գնելով եզակիի վերջում։

18. Իսկ Ա, Ո, Օ, Ի մի բաղաձայնով երկվարքաւոր 1, սովորաբար չեն փոխուիլ։

ԸՆԱԻՐՆԱՑ ՀՈԼՈՎՄԱՒՆԵՐՆ

19. ԱՌԱՋԻՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄ

ՊԱՐԶ – Ա.

ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿ

Նշակէ

Ո–ղղ–ի–ան,	Տիտան.	Տէպան.
Ա–ա–ի–ան,	Տիտանայ.	Տէպանէն.
Տր–ի–ան,	Տիտանայ, ՚ի Տիտան.	Տէպանէն.
Գ–ո–ր–ծ–է–ի–ան,	Տիտանաւ.	Տէպանով.
Բ–ա–ց–ա–ի–ան,	՚ի Տիտանայ.	Տէպանէդ.
Ն–ա–յ–ի–ան,	զՏիտան.	Տէպան.

Յոգնակի

Ո–ղղ–ի–ան,	Տիտանք.	Տէպանքը.
Ա–ա–ի–ան,	Տիտանաց.	Տէպանքէն.
Տր–ի–ան,	Տիտանաց, ՚ի Տիտանս.	Տէպանքէն.
Գ–ո–ր–ծ–է–ի–ան,	Տիտանօք 2.	Տէպանքով.
Բ–ա–ց–ա–ի–ան,	՚ի Տիտանաց.	Տէպանքէդ.
Ն–ա–յ–ի–ան,	զՏիտանս.	Տէպանքը։

---

1 Այս վէրջէ ի Բոլոյեայէս յառաջ՝ իւ երկբարբառն՝ հնչէն շատ պէղ եւ կ'ելլէն, ե կ'փոխուէր իւ. ենչէս՝ եւղ, իւղոյ, բեւր, բիւրոս մեւս, միւսոյ. Էսյս այժմ կ'ելլուե իւղ, բիւր, միւս, ե չէ փոխուէլ։ Մէսյն առաջէ հոլովման պահ իւն կ'լինէ եան. արիւն, արեան. սիւն, սեան. երկրորդ հոլովման պահ իւր կ'լինէ եր. աչիւր, ալեր. աղբիւր, աղբեր։

2 Հնէրն օք չէն գրել, աւրք կ'ելլէն (4), որով հոլովէ ա գէրն ի ոչ հոլովութ (16)։

20. Լսապէս կ'հոլովուեն յատուկ անուանքն (8), և սովորաբար յոգնակի չունեն.

Հայկ, Հայկայ, Հայկաւ, ՚ի Հայկայ.	Հայկ, որ ալեծ նախահայր:
Արարատ, արարատայ, արարատաւ, յարարատայ.	Արարատ գաւառ:
Վանէ 1, Նանեայ, Նանեաւ, ՚ի Նանեայ.	Վանէ, Հայոց հռովմ:
Տիգրանուհի, տիգրանուհեայ, տիգրանուհեաւ.	Տիգրանայ ժայր:
Մարիամ, մարիամայ կամ մարեմայ, մարեմաւ 2.	Մարիամ:
Աթէնք, աթենայ, աթենաւ, յաթենս.	Աթենայ ծաղիկն:
Գուրգէն, գուրգենայ կամ գուրգինայ.	Գուրգէն:
Անահիտ, անահտայ, անահտաւ, յանահտայ.	Անահիտ, Հայոց հռովմ:
Գամիրք, գամրաց, գամրօք, ՚ի գամրայ.	Գամրայ երկիր:
Յուդա կամ Յուդաս, յուդայ, ՚ի յուդայ.	Յուդա:
Սափրա, սափրայ, սափրաւ.	Սափրա:
Աբգիտա, աբգիտայ, աբգիտաւ.	Աբգիտա:
Սամարիա, սամարիայ կամ սամարեայ.	Սամարիա գաւառն:
Սին կամ Սինա, սինայ կամ սինեայ.	Սինա անապատն կամ լեռն:
Յասոն, յասոնեայ.	Յասոն:
Անդրէաս, անդրեայ.	Անդրէաս:
Զաքարիաս, զաքարիայ կամ զաքարեայ.	Զաքարիա:
Սոկրատէս, սոկրատեայ կամ սոկրատայ.	Սոկրատէս:
Դիոս, դիայ, դիաւ.	Դիոս հռովմ կամ Յոյն.

1 Ես և ի վերջացած էառերէ այն է և ի պառերն երբ հոլովեն այլեւ մօտն ե և՝ փոխուէն: Այս առվորութենն պահվեցայ նաև այնպէս պառ չունեցողներէ վերայ:

2 Իա էերն ևս առնուելով (17):

Ընդոստոս, աւգոստեայ, աւգոստեաւ.	Օգոստոս հայոցն,
Կառնելիոս, կառնելեայ, կառնելեաւ.	Կոռնելիոս:

21. Յառուկ անուանց երբեմն ետս այլ հոլովմանց պէս ևս կ'հոլովուէն. ա վերջացածներն յովկ'ուէն վերջահոլովէ հայնուրն և յոգնակի ք, ս. Յուպ, յուպայ, ՚ի յուպայէ. Յուպայ, պՅուպայ. Հայկ, հայկէ. Մովսէս, մովսեայ կամ մովսէայ. Գալիլէա կամ Գալիլեա գալիլեէ Այրարատ, այրարատայ կամ այրարտեայ. Սամուէլ, սամուելայ կամ սամուէլայ. Մովսէս, մովսեայ կամ մովսէայ. Աբէլ, աբելայ. Կոռնէ'լիոս, կոռնէ'լիոս:

22. Ըմանչ ևս ոս, ասս վերջացածներէն՝ երէ հոլովականաբար վերուէն, Յուդայ հերոսվ երբեմն ևս, ա կ'վերջանան. Պետրոս, պետրէ. Կոռնելիոս, կոռնելիէ. Ապրիլպոս, ապրիլպոս:

23. Բայց եակ հայերէնն, ուրն անուն՝ ենկղեա որ ուղղականն է՝ հոլովականն ևս այնպէս բանի կ'ևայ, հուղեա ուվ պիեա՝ հուղեա չպիեա. Պետրոս կամ վ Պետրոս. Գրիգորիոս կամ վ Գրիգորիոս. Ապրիլպոս կամ վ Ապրիլպոս:

24. ԵՐԿՐՈՐԴ. ՕՐԻՆԱԿ

Եզակի

Ե.	Սերմն, սերմ.	սերմ.
Սե.	Սերման.	սերմէ.
Տր.	Սերման, ՚ի սերմն.	սերմէ.
Դրբ.	Սերմամբ.	սերմով.
Ի.	՚ի Սերմանէ.	սերմէ.
Հայց.	զ Սերմն.	սերմն.

Յոգնակի

Ե.	Սերմանք, սերմունք.	սերմէք կամ սերմարուխ.
Սե.	Սերմանց.	սերմէրէ.
Տր.	Սերմանց, ՚ի սերմանս.	սերմէրէ.
Դրբ.	Սերմամբք.	սերմերով.
Ի.	՚ի Սերմանց.	սերմէրէց.
Հայց.	զ Սերմանս.	սերմէրն.

25. Ընդհանուր կ'հոլովուին ըն, էն վերջացած բառերն նուէն յառաջ ո առնելով. և քանի մը այլ բառ ևս.

Ակն, ական, ականք, ակունք.	Աչք. Ըրե աչքէ-ջ. աչքե- ոտք:
Կողին, կողմ, կողման, մանք, մունք.	կ-ողմ:
Ամառն, ամարան, ամարունք.	ամառն:
Ձմեռն, ձմերան, ձմերունք.	ձիւռ:
Վեղարդն, գեղարդան, կամ գեղարդեան, կեղարդունք.	գէզ:
Անուն, անուան, անուանք, անունք, անուանց.	անուան կամ անոմ:
Ձեղուն, ձեղրան, ձեղունք, ձեղրանց.	գան ձագ, կամ ոտիկ:
Մահ, մահու, մահուանք, մահունք.	մահ:
Պաշտօն, պաշտաման, պաշտամունք, պաշտօնք.	պաշտօն, ծառայութիւն:
Ձեռն, ձեան, ՚ի ձեանէ, ձեռունք.	ձեռն:
Սիրտ, սեան, ՚ի սեանէ, սիրունք.	սէրտ, կէրտ:
Արիւն, արեան, յարենէ 1, արիւնք.	արուն:
Օրհնութիւն, գօրութեան, ՚ի գօրութենէ, գօրութիւնք.	ոյժ, զօրութիւն:
Ստին, ստեան, ՚ի ստենէ, ստինք.	ծիծ:
Ուղտանք, ուղտանց, ուղտամբք.	Ուղտի նման մարդիկն:
Երաւունք, երաւանց, երաւամբք.	երաւոնք:
Սրունք, սրունց, կամ սրանց.	սրտ կամ օրտ:
Եղէգն, եղեգան, եղեգունք.	եղէգ, ղամիշ:
Սկիզբն, սկզբան, սկզբունք.	սկիզբ, ծայր:
Դուռն, դրան, դրունք, դրանց կամ դուրք, դրաց (39).	դուռ:
Նուռն, նռան, նռունք.	նռան:

1 Սին վանկանցն էաւէրէ ուէոական ե գրոկանն երբ ետն կվերջանայ էայաուկան ետնէ կ'ընէ. էայր յաւելի վանկ ունեցողացն ճնէ կ'ընէ, ճա գնուելվ'ե ե գրա 17. և այս մի գիտք ետնուելը ընկ հոլովամ չեն լինել:

Պաշտուանն, պաշտման, պաշտմունք.	ծառայութիւն, պաշտօն:
Ղեկեանն, եղկման, եղկմունք.	ողոք ցօղ:
Ուղկիկ, աղկան, աղկունք, աղկանց կամ աղկաց.	աղկէկ:
Մարդիկ, մարդկան, մարդկամբ կամ մարդկաւ 1.	մարդէք, մարդէկ:
Մանուկ, մանկան, մանկունք.	պղայ, արդ երեխայ:
Գարուն, գարնան, գարունք.	ամառ ամոս:
Տուն, տան, տունք.	դուն:
Տեսիլ, տեսլեան, տեսիլք.	պէսէլ, պէսէ:
Հանգիստ, հանգստեան, հանգիստք.	հանգէսթ:
Գալուստ, գալստեան, գալուստք.	գալ-ուդ, գալ:
Ժողովուրդ, ժողովրդեան, ժողովուրդք, ժողովրդոց.	ժողվը-րդ:
Ծննուկ, ծննդեան, ծննուկք, ծննդոց.	ծնուածք, ծնուածէն:
Վաղիւ, վաղուեան, ՚ի վաղուենէ.	վաղն, վաղուան օրն:
Տիւ, տուընջեան, տուընջեամբ, տիւք.	ցերեկ:

26. ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՈԼՈՎՈՒՄ

ՊԱՐԶ–Ե.

Ընկակի

Ես.	Ինձ.	Հոմը, կամ ըլ.
Դու.	Քեզ.	Հոմդ.
Նա.	Նմա.	Հոմդէ.
Մենք.	Մեզ.	Հոմդով.
Դուք.	Ձեզ.	Հոմդէց.
Նոքա.	Նոցա.	Հոմդն.

1 Ձայնով ուշադրութիւն չունի. Բայց կ'գործածէ մարդիկօք, մարդկամբք, բազում մարդիկս:

Յոգնակի

Ձ-ղ ·	Հ՛ամերք ·	հ՛ամբէր, ը՛նէր ·
Ա՛ ·	Հ՛ամերց ·	հ՛ամբէրէ ·
Տ՛ ·	Հ՛ամերց, ՚ի հ՛ամերս ·	հ՛ամբէրէ ·
Գ՛ործ ·	Հ՛ամերբ՛ք ·	հ՛ամբէրո՛վ ·
Ր՛ ·	՚ի Հ՛ամերց ·	հ՛ամբէրէց ·
Հ՛ ·	զ Հ՛ամերս ·	հ՛ամբէրո՛ն :

27 · Ա՛յսպէս կ՛հոլովուհն ըր, ըղ և ու՛ր քանի և ս ն՛ր վերջացած բառերն՝ ր՛էց և ղատէց յառաջ է առնելով ·

Ա՛դր,	ագդեր,	ագդերց ·	ագդ՛ր, ե՛ր, ղ՛ղ՛ղ :
Տ՛արր,	տարեր,	տարերց ·	տ՛անր տ՛ատ՛ուն՛ր, տ՛ղ՛ե՛ուն՛ր :
Ի՛սկր,	ոսկեր,	ոսկերց ·	ոսկ՛ե՛ր :
Ի՛ստր,	ուստեր,	ուստերց ·	ու՛ր ղ՛ե՛ուկ՛, ո՛ղ՛ղ :
Հայր,	կայսեր,	կայսերց ·	կ՛այ՛ր :
Գ՛ուստր,	դստեր,	դստերց ·	ագ՛ղ՛էկ ղ՛ե՛ուկ՛ :
Ա՛լ՛ր,	ալեր,	ալերց ·	ա՛ղ՛ր :
Ա՛ղբ՛ր,	աղբեր,	աղբերց ·	ագ՛է՛ր :
Ե՛ղջ՛ր,	եղջեր,	եղջերց ·	է՛ղ՛է՛ր, գ՛ուղ՛ :

Ա՛ստղ,	աստեղ,	աստեղց · ա՛ստ՛ղ :
Ե՛տղ,	ետեղ ·	գ՛էղ :
Շ՛ի՛գղ,	շ՛գեղ ·	ու գ՛ուգ՛ուայ ղ՛ըգ :

28 · Սոցա եզակի զորձիականն և յոգնակի հոլոմ՛էրն շատ անգամ՛ կ՛լինի նաև (ըստ 39) Հ՛ամերաւ, Համերաց, Համերօք · տզդերաց, տզդերօք · ոսկերաց, ոսկերօք · ուստերաց, ուստերօք · աղբերաց կ՛ամ աղբի՛ւրաց, աղբերօք, զաղբի՛ւրս · աստեղաց, աստեղօք : Ա՛յսպէս է սովորարար՝ անեզականն Տ՛ներք, տ՛ներաց, տ՛ներօք · ագ՛ուրկ՛, է՛ղ՛ը ագ՛ուրկ՛ա՛ :

29 · ԵՐՐՈՐԴ Հ՛ՈԼՈՎՈՒՄ

ՊԱՐԶ – Ի ·

Եզակի

Ո-ղ ·	Ա՛յր ·	ֆ՛ոյայր կ՛ամ ղ՛ե՛ուքո՛ ·
Ա՛ ·	Ա՛յրի ·	ֆ՛ոյայրէ ·
Տ՛ ·	Ա՛յրի, յայր ·	ֆ՛ոյայրէ ·
Գ՛ործ ·	Ա՛յրիւ ·	ֆ՛ոյայրո՛վ ·
Ր՛ ·	յ Ա՛յրէ ·	ֆ՛ոյայրէց ·
Հ՛ ·	զ Ա՛յր ·	ֆ՛ոյայրո՛ն ·

Յոգնա՛կի

Ո-ղ ·	Ա՛յրք ·	ֆ՛ոյայրո՛ներ ·
Ա՛ ·	Ա՛յրից ·	ֆ՛ոյայրո՛ներէ ·
Տ՛ ·	Ա՛յրից, յայրս ·	ֆ՛ոյայրո՛ներէ ·
Գ՛ործ ·	Ա՛յրիւք ·	ֆ՛ոյայրո՛ներո՛վ ·
Ր՛ ·	յ Ա՛յրից ·	ֆ՛ոյայրո՛ներէց ·
Հ՛ ·	զ Ա՛յրս ·	ֆ՛ոյայրո՛ներո՛ն :

30 · Ա՛յսպէս կ՛հոլովուհն շատ անուանք ·

Ա՛րքայ,	արքայի,	արքայիւ ·	ագ՛ր՛ոյ, ի՛ագ՛ո՛ուր :
Մ՛այր,	մայրի,	մայրիւ ·	ն՛այր ձ՛ուա՛, չ՛ամ :
Ի՛ժ,	իժի,	իժիւ ·	է՛ագ՛ուկ օ՛ձ :
Ու՛խտ,	ուխտի,	ուխտիւ ·	գ՛աղէ՛ն, ո՛ւխ՛ագ :
Մ՛արգարէ,	մարգարէի,	մարգարէիւ ·	ն՛ագ՛ագ՛ուբ :
Ա՛ղօթք,	աղօթից,	աղօթիւք ·	ագ՛ղ՛ու՛թ՛ :
Ի՛նչք,	ընչից,	ընչիւք ·	ագ՛ագ՛ո՛ւա՛ձ՛, է՛ա՛ի՛ն :
Սի՛րտ,	սրտի,	սրտիւ ·	ագ՛է՛ր :
Ի՛ղձ,	ըղձի,	ըղձիւ ·	է՛ագ՛ձ՛ու՛ն՛ :
Շ՛էն,	շինի,	շինիւ ·	գ՛է՛ն՛, գ՛է՛ղ :
Ի՛սուլ,	խլի,	խլիւ ·	ի՛ա՛ա՛ղ :
Ա՛տեան,	ատենի,	ատենիւ ·	ագ՛ա՛է՛ա՛ն, գ՛է՛վ՛ա՛ն :
Հ՛րեայ,	հրէի,	հրէիւ ·	հ՛ր՛է՛ոյ :
Հ՛ամբոյր,	համբուրի,	համբուրիւ ·	գ՛ագ՛ձ՛ ն՛ամ գ՛ագ՛ղ :
Վ՛աղիւ,	վաղուի,	՚ի վաղուէ ·	վ՛աղ՛ն, վ՛աղ՛ը-ա՛ն օ՛ր՛ն, յ՛էգ՛ո՛ց :

31. ՁՈՐՐՈՐԴ ՀՈԼՈՎՈՒՄ

ԳԱՐՋ – Ո.

Նշական

Ո–ւ.	Մարդ.	Տղայ.
Ոյ.	Մարդոյ.	Տղայէ.
Ոմ.	Մարդոյ, ՚ի մարդ.	Տղայէ.
Ովք.	Մարդով.	Տղայով.
Ոց.	՚ի Մարդոյ.	Տղայէն.
Զ…այն.	Զ Մարդ.	Տղան.

Յոգնական

Ո–ւ.	Մարդք.	Տղայքը, Տղայէկ.
Ոյ.	Մարդոց.	Տղայկանց.
Ոմ.	Մարդոց, ՚ի մարդս.	Տղայկանց.
Ովք.	Մարդովք, մարդօք.	Տղայկանցով.
Ոց.	՚ի Մարդոց.	Տղայկանցէն.
Զ…այն.	Զ Մարդս.	Տղայքը՝ Տղայէքը։

32. Ոչ…սպէս կ՚հոլովուի շատ անուանք.

Ոչտուած,	աստուծոյ,	աստուծով.	Ոչոտուած։
Ոչտուած,	աստուծոյ,	աստուածոց կամ աստուծոց.	Հոտուած։
Հարաւ,	հարաւոյ,	հարաւով.	հարաւ հողմ։
Ծերը,	ծերոյ,	ծերով.	ծերը, հալէ՜ոը։
Ձի,	ձիոյ,	ձիով.	ձի։
Ուս,	ուսոյ,	ուսով.	ո՜ւս։
Ձու,	ձուոյ,	ձուով.	հա՜ւկերը։
Պահք,	պահոց,	պահովք.	պահ։
Դժոխք,	դժոխոց,	դժոխովք.	դժոխք։
Սէրը,	սիրոյ,	սիրով.	սէրը։
Գիրը,	գրոյ,	գրով.	գիրը։
Վերջին,	վերջնոյ,	վերջնով.	վերջի։
Ջուր,	ջրոյ,	ջրով.	ջո՜ր։
Հուր,	հրոյ,	հրով.	հրա՜կ։
Ընդ,	ընդոյ,	ընդով.	ընդեղէն։

Սեաւ,	սեւոյ,	սեւով.	սե՜ւ կամ սե՜։
Թուխ,	թուխոյ,	թուխով.	ըն՜, համրանք։
Լոյս,	լուսոյ,	լուսով.	լոյս։
Ոյժ,	ուժոյ,	ուժով.	ո՜ւժ։

33. Այս հոլովման էութեան ելակէտ սեռական եւ հանուանք պրակեան էրէեաճ եւ ուրիշ լինէ. եւ նոցանից ի տեղոյ էութեան եւ մէ լինէ։ Սովորականները սոյս են.

Մարդ,	մարդուամ.	Տղայ։
Սուրբ,	սրբոյամ.	սո՜րբ։
Պիղծ,	պղծոյամ.	պէղծ, գաբլէլի։
Հին,	հնոյամ.	հէն։
Նոր,	նորոյամ.	նոր։
Անցեալ,	անցելոյամ.	անցկացած։
Առաջին,	առաջնոյամ, յառաջնմէ.	առա՜ջէն։
Աջ,	աջոյամ, յաջմէ.	աջ։
Ձախ,	ձախոյամ, ՚ի ձախմէ.	ձախ։

34. կպպոհէ որ դէա հոլովմանցի եւ այսպէս լինէ, յաբէլ էօքենէրըլէն՝ որ սորա նման է։

35. ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՀՈԼՈՎՈՒՄ

ԳԱՐՋ – ՈՒ.

ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿ

Նշական

Ո–ւ.	Ոՙարդ.	Ղարդ.
Ոյ.	Ոՙարդու.	Ղարդէ.
Ոմ.	Ոՙարդու, ՚ի զարդ.	Ղարդէ.
Ովք.	Ոՙարդու.	Ղարդով.
Ոց.	՚ի Ոՙարդուէ, ՚ի զարդէ, ՚ի զարդու.	Ղարդէն.
Զ…այն.	Զ Ոՙարդ.	Ղարդն.

Յոգնական

Ո–ւ.	Ոՙարդք.	Ղարդէր.
Ոյ.	Ոՙարդուց.	Ղարդէրէ.
Ոմ.	Ոՙարդուց, ՚ի զարդս.	Ղարդէրէ.
Ովք.	Ոՙարդուք.	Ղարդէրով.
Ոց.	՚ի Ոՙարդուց.	Ղարդէրէն.
Զ…այն.	Զ Ոՙարդս.	Ղարդէրն։

36. Այսպէս կ'հոլովուեն

Այգ,	այգու,	յայգուէ.	ա-ա-օգ, վաղն ա-ա-օգ:
Գանձ,	գանձու,	՚ի գանձուէ, ՚ի գանձէ.	գանձ:
Դաս,	դասու,	՚ի դասուէ, ՚ի դասէ.	դաս, խօ-մբ, կարգ:
Զգեստ,	զգեստու,	՚ի զգեստուէ, ՚ի զգեստէ.	հագո-ած, շոր:
Օր,	զօրու,	՚ի զօրուէ, ՚ի զօրէ.	զօր:
Առաւօտ,	առաւօտու,	յառաւօտէ.	ա-ա-օգ:
Արև,	արևու,	յարևէ.	արև:
Ժամ,	ժամու,	՚ի ժամուէ.	ժամ, ա-հաք:
Ծով,	ծովու,	՚ի ծովէ.	ծով:
Մահ,	մահու,	մահու.	մահ:
Վաճառք,	վաճառուց,	վաճառուք.	վաճառ:
Պարտք,	պարտուց,	պարտուք.	պարտ, տո-ւէ:
Ձին,	ձիւնու,	՚ի ձիւնէ, ՚ի ձիւնուէ.	ձիւն, պատերազմական գործիք:
Ցուլ,	ցլու,	՚ի ցլէ	եզ-ա:

37. ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԻՆԱԿ

Եզակի

Ի-ղ.	Փոքր.		տղայ կամ պատուհան.
Ա-ե.	Փոքու.		պատուհան.
Տր.	Փոքու,	՚ի փոքր.	պատուհան.
Գործ.	Փոքումբ,	փոքու.	պատուհանով.
Ի-ց.	՚ի փոքուէ,	՚ի փոքու.	պատուհանէ.
Հայց.	Զփոքր.		պատուհան.

Յոգնակի

Ի-ղ.	Փոքունք.		պատուհանք.
Ա-ե.	Փոքունց.		պատուհանաց.
Տր.	Փոքունց,	՚ի փոքունս.	պատուհանաց.
Գործ.	Փոքումբք,	փոքունք.	պատուհանով.
Ի-ց.	՚ի փոքունց.		պատուհանէ.
Հայց.	Զփոքունս.		պատուհան:

38. Այսպէս կ'հոլովուեն մի քանի էր վերջացած բառէր, և մի երկու այլ բառէր ևս. և տեղ տեղ մի փոքր կ'իտատորուեն.

Այր,	ասու,	յասուէ.	էո-րէ:
Ծաղր,	ծաղրու,	՚ի ծաղրուէ.	ծաղր:
Մեղր,	մեղրու,	՚ի մեղրուէ.	մեղր:
Ճանձր,	Թանձու,	ճունք, ճունց.	ճահճ, խոպոպ:
Ծանր,	ծանրու,	նունք, նունց, նուք.	ծանր:
Մանր,	մանրու,	նունք, նունց, նումբք.	գերմանի:
Վաղր,	քաղցու,	ցունք, ցունց, ցուք.	փաղց:
Բարձր,	բարձու,	բարձու կամ բարձամբ, ձունք, ձանց, ձամբք.	էրչիր:
Ցոգն,	յոգունք,	յոգունց, յոգումբք.	ղոր:
Երէց,	երիցու,	երիցու կամ երիցամբ, երիցունք, երիցանց, երիցամբք.	փարավ կամ կոչ-ական գով ունի:

39. ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՀՈԼՈՎՈՒՄ

ԽԱՒՈՆ – Ի Ա Ա.

ԱՒԱՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿ

Եզակի

Ի-ղ.	Այգ.		ագի.
Ա-ե.	Այգի.		ագիէ.
Տր.	Այգի,	յայգ.	ագիէ.
Գործ.	Այգաւ.		ագիով.
Ի-ց.	յԱյգէ.		ագիէց.
Հայց.	զԱյգ.		ագին.

Յոգնակի

Ի-ղ.	Այգք.		ագիէր.
Ա-ե.	Այգաց.		ագիէրի.
Տր.	Այգաց,	յայգս.	ագիէրի.
Գործ.	Այգօք,	այգովք.	ագիէրով.
Ի-ց.	յԱյգաց.		ագիէրէց.
Հայց.	զԱյգս.		ագիէրն:

40 . Այսպէս կ'հոլովուին շատ բառեր ևս .

կարգ ,	կարգի ,	կարգաւ .	կարգէ :
գաղաք ,	քաղաքի ,	քաղաքաւ .	քաղաքէ :
իր ,	իրի ,	իրաւ .	իւր , ի ելած իւր :
լեզու ,	լեզուի ,	լեզուաւ .	լեզուէ :
խաւար ,	խաւարի ,	խաւարաւ .	մթին :
աչք ,	աչաց ,	աչօք .	աչէ :
գառք ,	վաճառաց ,	վաճառօք .	գառէ :
աղաչանք ,	աղաչանաց ,	աղաչանօք .	աղաչանէ :
էգ ,	իգի ,	իգաւ .	էգ :
բժիշկ ,	բժշկի ,	բժշկաւ .	բժիշկէ :
բազում ,	բազմի ,	բազմաւ .	շատ :
կնանք ,	կենաց ,	կենօք .	կեանէ :
ընչք ,	ընչից ,	ընչօք .	ունկր :
հովիւ ,	հովուի ,	հովուաւ .	հովիւ , ոչխարապան :
վարագոյր ,	վարագուրի ,	վարագուրաւ .	վարագոյր , խորշակ :

41 . ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԻՆԱԿ

Եզակի

Ը-ՂԸ .	Ընձն .	անձն , հոգի , ինքն .
Ըե- .	Ընձին .	անձնէ .
Տր- .	Ընձին , յանձն .	անձնէ .
Գործ .	Ընձամբ .	անձնով .
Բաց .	յԸնձնէ .	անձնէն .
Հայց .	զԸնձն .	անձն .

Յոգնակի

Ը-ՂԸ .	Ընձինք .	անձունք .
Ըե- .	Ընձանց .	անձանց .
Տր- .	Ընձանց , յանձինս .	անձանց .
Գործ .	Ընձամբք .	անձամբ .
Բաց .	յԸնձանց .	անձանցէ .
Հայց .	զԸնձինս .	անձունս :

42 . Այսպէս կ'հոլովուին մի քանի հատ ևս վերջացած բառեր : Երբեմն սորա ջոկ հոլովմունքն՝ առաջին հոլովմանն երկրորդ օրինակի պէս կ'լինեն, և նորինն ևս սորա պէս .

Ըմն , ապրն , յապրնէ , ապրունք .	ապէ , ցեղ :
Գաշն , դաշին , ի դաշնէ , դաշինք .	դաշէն , պայման :
Գառն , գառին , ի գառնէ , գառինք .	գառն , լեզի :
Բեռն , բեռին , ի բեռանէ , ի բեռնէ , բեռունք .	բեռ :
Գառն , գառին , ի գառանէ , ի գառնէ , գառունք .	գառն :
Թոռն , թոռին , ի թոռնէ , ի թոռանէ , թոռունք .	թոռն :
Հարսն , հարսին , ի հարսնէ , ի հարսանէ , հարսունք .	հարս :
Մանն , մանկին , ի մանկանէ , ի մանսանէ , մանունք .	մանր , երեխայ :
Մատն , մատին , ի մատանէ , ի մատնէ , մատունք .	մատ :
Լեառն , լերին , ի լեռնէ , լերինք .	լեռն , սար :
Ձեռն , ձեռին , ի ձեռանէ , ձեռք , ձեռաց , ձեռօք .	ձեռ :
Ոտն , ոտին , յոտանէ , ոտք , ոտից , ոտիւք .	ոտ :

43 . ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՀՈԼՈՎՈՒՄ

ԽԱՌՆ — Ո Հ Ա .

Եզակի

Ը-ՂԸ .	Բարի .	լաւ .
Ըե- .	Բարւոյ 1 .	լաւէ .
Տր- .	Բարւոյ , ի բարի .	լաւէ .
Գործ .	Բարիաւ .	լաւով .
Բաց .	ի Բարւոյ .	լաւէն .
Հայց .	զ Բարի .	լաւն .

1 Ը-ՂԸ-ից բացի այլ տեղ ևս ի վերջում է, այլ ոչ՝ ո .

782-2014

ՀԱՄՄՈՒՐ

Յոգնակի

Ք-ղ ·	Բարիք ·	լ-էր ·
Ս-ս ·	Բարիաց ·	լ-էրն ·
Տ-ր ·	Բարեաց, ՚ի բարիս ·	լ-էրն ·
Գ-րծ ·	Բարեօք ·	լ-էրով ·
Բ-ց ·	՚ի Բարեաց ·	լ-էրէն ·
Հ-յց ·	զ Բարիս ·	լ-էրն :

44 . Ընդհանուր կ'հոլովուին մի վանկից յաւելի ե վերջացած բառերն : Ընդանց եզակի գործիականն և բոլոր յոգնակին՝ յաւել չորրորդ հոլովման պէս կ'լինի . երբեմն միւսներին նս նման պէս կ'լինի .

Այգի ,	այգւոյ ,	այգեաւ .	այգէ կամ էգէ :
Գինի ,	գինւոյ ,	գինեաւ .	գինէ :
Եկեղեցի ,	եկեղեցւոյ ,	եկեղեցեաւ .	եկեղեցէ , ձամ :
Սիրելի ,	սիրելւոյ ,	սիրելեաւ .	սիրելէ :
Տարի ,	տարւոյ ,	տարեաւ .	տարէ :
Տեղի ,	տեղւոյ ,	տեղեաւ .	տեղէ :
Ոսկի ,	ոսկւոյ ,	ոսկւով .	ոսկէ :
Փոշի ,	փոշւոյ ,	փոշւով .	փոշէ , ըօշ :
Որդի ,	որդւոյ ,	որդւով , որդւոց .	որդէ :
Հոգի ,	հոգւոյ ,	հոգւով , հոգւոց .	հոգէ :
Աւետիք ,	աւետեաց ,	աւետեօք .	ա-էտէ , ա՛չալա-ուէ :
Կարծիք ,	կարծեաց ,	կարծեօք .	կարծէ :

45 . Ու-լ հոլովուէն շատ տեղ ա-ան ա-էն և լինէն . Բարի էա-ով կամ էարով , ՚ի էարի . գէնի , գէնով կամ գէնով . Սէրելի , սէրելով կամ սէրելով . Ուխի , ոսկով . Որդի , որդով , որդոյ , որդով : .

46 . Այս հոլովման էա-էրէ եղակի սէա-ականն և պրականն երբէմն ոչ և կ'լինէն . և նոցանից մի տասը էացա-ականն և ոչնչ կ'լինէ .

Բարի ,	բարւոյ .	էարէ , լա- :
Այգի ,	այգւոյ .	այգէ կամ էգէ :
Գինի ,	գինւոյ .	գինէ :
Եկեղեցի ,	եկեղեցւոյ .	եկեղեցէ , ձամ :
Տարի ,	տարւոյ , ՚ի տարւոյէ .	տարէ :
Տեղի ,	տեղւոյ , ՚ի տեղւոյէ .	տեղէ :

47 . Կ'պատահի որ մա- հոլովմանցն ևս այսպէս կ'լինէն , յա-էլ էրբ- ըմբէնն՝ որ առա ևմ է :

ՋԱՐՅՈՒՂԻ ՀՈԼՈՎՈՒՆՔ

48 . *Մի քանի բառ կայ՝ որոց հոլովմունքն եօթեն հոլովմունքներից դուրս է , թէ պէտ տեղ տեղ կ'նմանի մնին կամ միւսին . և սոքա են .*

49 . Ընդակի

Ք-ղ ·	Այր ·	արա- մարդ , արա- , մարդ ·
Ս-ս ·	Որդն 1 .	արա- մարդէ ·
Տ-ր ·	Որդն , յայր ·	արա- մարդէ ·
Գ-րծ ·	Արամբ ·	արա- մարդով ·
Բ-ց ·	յԱրդնէ ·	արա- մարդէց ·
Հ-յց ·	զԱյր ·	արա- մարդն ·

Յոգնակի

Ք-ղ ·	Արք ·	արա- մարդիկ ·
Ս-ս ·	Արանց ·	արա- մարդկանց ·
Տ-ր ·	Արանց , յարս ·	արա- մարդկանց ·
Գ-րծ ·	Արամբք ·	արա- մարդկանցով ·
Բ-ց ·	յԱրանց ·	արա- մարդկանցէց ·
Հ-յց	զԱրս ·	արա- մարդկին :

Ընդհատ կ'հոլովի Տէր , որ է տէ այր , այսինքն մեծ կամ հզօր այր · տէր ·

Տէր , տեառն , տեառն , ՚ի տէր , տեարամբ , ՚ի տեառանէ կամ ՚ի տեառնէ , զտէր .

---

1 Մեր լեզու ձէնն՝ էա- էնակա ուանցած ուրիշն յա-ալ՝ ալենք ր չկայ . ուրա համար այս և Տէր էա- ձէն երբէ մօտն ն գայ , բէն ա- ռ կ'ենթա- : Ընդ հակառակն՝ երբ ա-այ մօտ նոան հոլովվի հետայ , երբէնն ան ր կ'ենթա- . ենչպէս պետառ առառն , ձմեռն , դուռրն , լեառն էա- էրէ վերայ (25 , 42) : Այս երկու էանս էայերէ վերայ և կ'երկայ . (182 , 195 , 239 , 245) :

Տ՚ար-ք, տեր-ան-ց կամ տեա-ց, ՛ի տեա-ս, տեր-ա-մբ-ք, ՛ի տե-
ր-ան-ց կամ ՛ի տեա-ց, զտեա-ս։

50. Նախակ

Ա-ն.	Հայր.	հայր.
Սե-.	Հո՛ր 1.	հո՛ր.
Տր-.	Հո՛ր, ՛ի հայր.	հո՛ր.
Գ-ոյ.	Հարբ, հարամբ.	հո՛ր-ով.
Բ-ից.	՛ի հո՛ր-է.	հո՛ր-է-ց.
Հ-այ.	զ հայր.	հայր-ն։

Յոգնակի

Ա-ն.	Հարք.	հայր-ե-ր.
Սե-.	Հարց, հարանց.	հայր-ե-ր-ի.
Տր-.	Հարց, հարանց, ՛ի հարս.	հայր-ե-ր-ի.
Գ-ոյ.	Հարբք, հարամբք.	հայր-ե-ր-ով.
Բ-ից.	՛ի հարց, ՛ի հարանց.	հայր-ե-ր-է-ց.
Հ-այ.	զ հարս.	հայր-ե-ր-ն։

Մայր, մո՛ր, մարբ, մարք, մարց. մայր։
Եղբայր, եղբո՛ր, եղբարբ, եղբարք, եղբարց. եղբայր։

51. Նախակ

Ա-ն.	Կին.	կին-ա-կ.
Սե-.	Կնո՛ջ.	կնո՛ջ-ա-յ.
Տր-.	Կնո՛ջ, ՛ի կին.	կնո՛ջ-ա-յ.
Գ-ոյ.	Կնաւ, կանամբ.	կնա՛ն-ա-վ.
Բ-ից.	՛ի կնո՛ջ-է.	կնո՛ջ-ա-է-ց.
Հ-այ.	զկին.	կնա՛ն-ա-կ։

1 Հնէրէ ելո՛ւածո՛ւն հայր, հո՛ր, ՛ի հո՛ր-է կ՚լինի (4)։

Յոգնակի

Ա-ն.	Կանայք.	կանա՛նք, կնանէ՛ք.
Սե-.	Կանանց.	կանանո՛ւց.
Տր-.	Կանանց, ՛ի կանայս.	կանանո՛ւց.
Գ-ոյ.	Կանամբք.	կանանո՛ւքով.
Բ-ից.	՛ի կանանց.	կանանո՛ւց-է.
Հ-այ.	զ կանայս.	կանանէ՛ն։

Տիկին, ՚ի տիկնոջ, տիկնաւ կամ տիկնամբ, ՛ի տիկնոջէ, զտիկին.
Տիկնայք, տիկնանց կամ տիկնայց, տիկնօք կամ տիկնամբք, ՛ի տիկնանց կամ ՛ի տիկնայց, զտիկնայս։

52. Նախակ

Ա-ն.	Հօր.	հո՛ր.
Սե-.	Հո՛ւ.	հո՛ւ-ը.
Տր-.	Հո՛ւ, ՛ի քոյր.	հո՛ւ-ը.
Գ-ոյ.	Հո՛ւրբ, քո՛ւրբ.	հո՛ւ-ր-ով, հո՛ւ-քով.
Բ-ից.	՛ի Հո՛ւ-է.	հո՛ւ-ր-է-ց.
Հ-այ.	զ Հո՛ւր.	հո՛ր-ն.

Յոգնակի

Ա-ն.	Հո՛ւրք.	հո՛ւ-ր-ք.
Սե-.	Հո՛ւրց, քո՛ւրց.	հո՛ւ-ր-ե-ր.
Տր-.	Հո՛ւրց, քո՛ւրց, ՛ի քոյս.	հո՛ւ-ր-ե-ր.
Գ-ոյ.	Հո՛ւրբք, քո՛ւրբք.	հո՛ւ-ր-ե-ր-ով.
Բ-ից.	՛ի Հո՛ւրց, ՛ի քո՛ւրց.	հո՛ւ-ր-ե-ր-է-ց.
Հ-այ.	զ Հո՛ւրս.	հո՛ւ-ր-ե-ր-ն։

53. Նշակի

Ը–ղ.	Գ-իւղ, գեօղ.	գեղ.
Ից.	Գ-եղջ.	գեղի.
Տր.	Գ-եղջ, ’ի գիւղ.	գեղի.
Գ-որձ.	Գ-իւղիս, գեօղիս.	գեղով.
Ի-ց.	’ի Գ-եղջէ.	գեղէ.
Ն-այ.	զԳ-իւղ, զգեօղ.	գեղն.

Յոգնակի

Ը–ղ.	Գ-իւղք, գեօղք.	գեղեր.
Ից.	Գ-իւղից, գեօղից.	գեղերի.
Տր.	Գ-իւղից, գեօղից, ’ի գիւղս.	գեղերի.
Գ-որձ.	Գ-իւղիւք, գեօղիւք, գիւղօք.	գեղերով.
Ի-ց.	’ի Գ-իւղից, ,ի գեօղից.	գեղերէ.
Ն-այ.	զԳ-իւղս, զգեօղս.	գեղերն։

Բայց Գեղ, գէղ, կ’հոլովուի ըստ 29, գեղի, գեղիս, ’իգեղէ։

54. Նշակի

Ը–ղ.	Օր 1.	օր.
Ից.	Ի-ւր.	օրի.
Տր.	Ի-ւր, յօր.	օրի.
Գ-որձ.	Ի-ւրիք.	օրով.
Ի-ց.	յՕրէ.	օրէ.
Ն-այ.	զՕր.	օրն.

Յոգնակի

Ը–ղ.	Ի-ւրք.	օրեր.
Ից.	Ի-ւրից.	օրերի.
Տր.	Ի-ւրից, յաւուրս.	օրերի.
Գ-որձ.	Ի-ւրիք.	օրերով.
Ի-ց.	յԻ-աւուրց.	օրերէ.
Ն-այ.	զԻ-ւրս.	օրերն։

1 Հներէն գրուածքովն Ա–ր, ա–ր, յա–ր, զա–ր կ’լինէ (4)։

ՀՈԼՈՎՆԵՐԻ ՎԵՐԱՑ ԳԻՏԵԼԻՔ

55. Մի ձայնաւորով ն, ը վերջացած բառէր՝ երբեմն միայն մի է առնելով ծայրն գործիական կ’լինեն. և նուն բենի մօտն ս կ’փոխուի. ինչպէս,

Վ.եցԹևեան,	Թևեամբ,	Թևեամբք. վէց ԹՒ ոՒնէցող։
Բնաւին,	բնաւիմբ.	Էութ, էութիվէն։
Սուսեր, (58)	սուսերբ,	սուսերբք. Ըռ–ը։
Հուր,	հուրբ.	հրով.
Ջրուր,	Ջուրբ,	Ջուրբք. Ը–ը։
Հանուր,	հանուրբ,	հանուրբք. ամէն, էութ։

56. Երբեմն ոյ վերջով ևս բացառական հոլով կ’լինի. ինչպէս,

Երկինք,	յերկինուստ.	երկնէից։
Ամէն,	յամենուստ. յամենուստ ծառայութենէ.	ամենից, ամէն հողմից և ծառայութենէից։
Աստուած,	յաստուածոյ.	աստուածոյ։
Բուն,	’ի բնուստ.	’ի բնէն, ինչքէից։
Արքունիք,	յարքունուստ. յարքունուստ հրամանէ.	արքունեցից, արքունուստ հրամանէ։

Երբեմն առանց նախդրի ևս. Այլուստ հողմանէ, այլ հողմից. մօտուստ, մօտից։

57. Անձայն յ, կամ որ նոյն է՝ պարզ ձայնաւոր վերջացած, և մի ձայնաւորով ն, ը վերջացած բառէրն՝ երբեմն միայն ց առնելով ծայրն յոգնակի սեռական կ’լինեն. և նորանից ըստ օրինի բացառական ևս կ’լինեն. ինչպէս,

Արևելեայ, լեայք, լեայց կամ լեաց, լեօք, (եօթնեկրորդ հոլովման պէս).	արևելեայ։
Դուրնաքեայ, դուրնաքեայք, քեայց կամ դուրնաքեաց, դուրնաքեօք.	քեայէ, քեօք, ընէն։
Հայաստանեայ, նեայք, նեայց կամ հայաստանեաց, հայաստանեօք.	հայաստանեայ։
Հայկազնեայ, հայկազնեայք, նեայց կամ հայկազնեաց, հայկազնեօք.	հայկայ ազգէց, կայ։

Առհասատչեայ, առհասատչեայք, առհասատչեայց կամ առհասատչեաց, առհասատչեօք. գբաւ, էէյ:

Աղախնայք, աղախնայց կամ աղախնաց, աղախնօք. } կին կամ աղախնայ

Ադախնայք, աղախնայց կամ աղախնաց, աղախնօք. } կին կամ աղախնայ

Կանայք, կանայց կամ կանաց. կանանէ:

Սարոյ, սարոյք, սարոյց. չամ ձաա:

Արաստոյ, արաստոյք, արաստոյց. պէրկ, կորձը:

Դիպուածոյ, դիպուածոյք, դիպուածոյց. գէպո-ձաքան:

Գրեան, գրեանք, գրեանց. գրբէը:

Յաւիտեան, յաւիտեանք, յաւիտեանց. յէվ ձամանակ, զաա գաբ:

Վեցթևեան, վեցթևեանք, վեցթևեանց. վէց ըև ռաէեցող:

Արաժեան, արաժեանք, արաժեանց. Արամայ ազգէցն, կայ:

Աղախին, աղախնանք, աղախնանց. կին կամ աղջէկ ոգաաաարբ:

Ամենայն, ամենայնք, ամենայնց. ամէն:

Դառն, դառինք, դառինց. լէղէ:

Արբուն, արբունք, արբունց. կոպրբէալ հաաակ, չոքհկաա:

Պատկեր, պատկերք, պատկերց. պարկէը:

Ջուր, Ջուրք, Ջուրց. ղ-ր:

Հանուր, հանուրք, հանուրց. ամէն, էուլը:

Փայր, քորք, քորց. էայը, էա-ը:

58. Երբեմն և սեռականին նմանող ուղղական անուանքն՝ նոյն հոլովի սեռականն կամ տրականն կ՚համարուին, և նորա համեմատ այլ հոլովին ևս կ՚շինուի. ինչպէս, Հրաչեայ, ասորեստանեայ, չորեքօրեայ. Սատեր, սկտեղ կամ սկուտեղ. Շամանի, Սիմի, Եւլոժի, ասորի, նամականի, աւևհի, յոռի, ամարանի. Իրգիշոյ, այժմու, որ ուղղական են, իբրաքաչիւրն իւր նման սեռականի կամ տրականի տեղ ևս առնուած կան գրոց մէջ: Եւ նորանից այն վերջինն նմանութեան գործիական է շինուած. Եղջերեայ, եղջերաւ. Եղևնեայ, եղևնեաւ. Դուդնաքեայ, դուդնաքեաւ. Սկտեղ, սկտեղը. Թադուհի, Թադուհիւ. Նամականի, նամականիւ. — Բացառական, Շափիկայ, ՚ի շափիկայ. Երեկորեայ, Երեկորեայ. — Ջոգնակի սեռական, Ամէհի, ամէհից. Ջոռի, յոռից. Ամանաքանի, ամանաքանից. Այժմու, այժմուց:

Վէրի դրած (57, 55) էայ, էայ, էան, էր վերջացած բառերի յոգնակի հոլովիչքն ևս՝ սորա նման են, և սորա յոգնականքն ևս՝ նոցա նման:

59. Ջոգնակի ուղղականն երբեմն սէով ևս կ՚լինի՝ մնանալով անեզական անուանցն. ինչպէս, Ոչ գայր ընդ նոսա աստուածս օտարս. փոխանակ ասելոյ՝ աստուածք օտարք. չէր նոցա հէա օաար ոաոռաածնէը: Օրէնս արդարութեան բերնովիւն մեր եղիցի. փոխանակ ասելոյ օրէնք. արդարութեան օրէնայն՝ ձր ռածն լինէ: Ոչ է ինձ պէտս և ոչինչ. փոխանակ ասելոյ՝ պէտք. ինձ ոչինչ էան պէտ չէ: Տիեզերս լցաւ. փոխանակ ասելոյ՝ տիեզերք լցաւ. էուլը աղնարկ լռաէը:

60. Հայցականն և այլ նախադրիւ հոլովիչքն ևս երբեմն քեզով կ՚լինին. ինչպէս, Ջլեզուք, գհրեշտակք, դերքն, ըզկեանքն, զ զերքն. փոխանակ ասելոյ՝ գլեզուս, գհրեշտակս, զերուն, զկեանսն, զդերքն: Հեղին արտասուք. եւտուն նմա իրաւունք. փոխանակ ասելոյ՝ հեղին արտասուս, եւտուն նմա իրաւունս: Ի զժոխքն, ՚ի զօրքն, յարքունիքն, փոխանակ ասելոյ՝ ՚ի զժոխսն, ՚ի զօրսն, յարքունիսն: Այսպէս իմացիր և ամենայն տեսակ բառի համար:

61. Ջոգնակի ուղղական և նորանից հայցական ևս կ՚լինի երբեմն այս յոգնակի վերջէրովս ևս.

այ, էայ. աղախին, աղախնայք կամ աղախնակք. էվ ոաո-անի. Նոա, Նոաանք. հաբէը. աղախին, աղախնանք. ոաոռբ:

էյ, էնյ. պարտ, տիք. պարտէը. սերմանք, սերմանիք. պէրմէը. խոպոպք, պոպիք. ղերծ-ծաղէը. պատ, տինք. գաաէը:

այ. գահ, գահոյք. ալռաձէը. բարք, բարըք. էարէը:

ոձյ. հողմ, հողմունք. էայէ. ձրագ, ձրագունք. ֆոէը. Նոյշ, ունք, անո-ղնէը. Նոաագ, Նոաագունք. ֆոէրէը:

62. Առաջին չորան այ կամ էայ, անի, լյ, այ վերջահոլով ևս ունեն, այց կամ էայց, ան, էաց, այնց կամ այց: Բայց ոձյ չունի սովորաբար. պատճառն որ չի լինել հողմունք, հողմանց. բայց ՚ի քանի մի բառից. ինչպէս, պատաւ, պատաւունք, պատաւանց. ձիրան, ձիրանունք, ձիրանանց, ձիրանամարք. կոչունք, կոչնոց:

63. Երբեմն ևս յոգնակի ուղղական և նորանից հայցական

կ'լինի այս եզակի վերջերովս, որ սովորաբար եզակի կ'հոլովուեն ամէն հոլով ևս.

ան. հշ, իշան. էշէր. ձի, ձիան. ձիա՜ :

անէ. աւազ, անի. ջծէր. նաժակ, նաժականի. նամակներ. կանայք, կանանի. կանանէ՜ :

էան. կէրք, կրեան. գրէր. խոզ, խոզևան. խոզեր. հշ, հշեան. էշեր :

էաը, էը. հշ, իշեաը. էշեր. վանք, վանեաը կամ վաներ. վանէր. բան, բանեաը կամ բաներ. էոներ, խօռէր :

էան, գօր, գօրական. զօր՜, զինուորներ. բազմական. նշանողներ :

էեաը, բարձիկ, բարձիկնեաը. փոքրիկ էրիկեր. քաղաքիկ, քաղաքկնեաը. փոքրիկ տղայներ :

ըայ. } կալ, կալըայ. կալեր, արտ, արտըայ կամ արտըեայ. } ըեայ. } ընայ. արտեր. վանք, վանորայ կամ վանորեայ, վանօրևայ. վանէր. գեղ, օրեայ կամ գիւղօրէք. գեղեր :

ուէ, շուն, շնուի կամ շընի. շներ. հշ, իշուի. էշեր. աչք, աչուի. աչքեր :

ոյան, անդ, աստան. արդեր. տանիք, տանեստան. կտրներ :

պէ, ոյէ. մանուկ, մանկտի. պղեր՜. ոսկր, ոսկրոտի. ոսկորներ :

64. Ետ՝ սովորաբար միավանկներն կ'լինեն, ներ՝ բազմավանկներն : — Այս եզականներս երբեմն նոր յոգնակի կ'լինեն քեզով և սեզով, ոմանք ևս վերջահոլովով. ինչպես, գրեանք, գիգրեանս, գրենաց, գրենօք (57). արտըայք կամ արտըրեայք, արտըրայս, արտրայց կամ արտրէից. անդաստանք, յանդաստանս, անդաստանաց. մանկտիս, մանկտուց, մանկըտուովք կամ մանկտեաւքք :

65. Ո ատ անգամ նոյն անունն երբ կրկնուի՝ յոգնականի տեղ բանի կկայ. որ շատ տեղ ևս կինշանակի ամէն մէն, ամէն, շատ. ինչպէս, ագգ ագգ, ազգեր. այր այր, առն առն, ամէն մէ մարդ, ամէն մէ մարդէ. քաղաքի քաղաքի, ամէն տղատէ. աւուր աւուր, ամէն օրուան. գրարի բարին, լաւեր. դյառի յառին, եղէրն. գծանր ծանր, ծանրերն. ազգ ազգ, ազգեր, շատ ազգեր. լեզուք լեզուք, լեզուներ, շատ լեզուներ. ազգաց ազգայց, քաղաքաց քաղաքաց, շատ ազգերէ, շատ տղայներէ.

յի տեղեաց տեղեաց, շատ տեղերէ. յի տունս տունս, շատ տներէ, շատ տներ կամ շատ տներէ ևՂ :

66. Բայց ածականն երբ գոյականի մեծն յայտնի կրկնուի, նորա շատն կամ սաստիկն կ'նշանակի. ինչպէս, ծանր ծանր երդմամբք, այսինքն շատ կամ խիստ ծանր. մանր մանր մասունք, շատ կամ խիստ մանր. ընտիր ընտիր երկիրն, խիստ ընտիր. բազում բազում ինչ իրս, խիստ շատ եմեր. նման նման, խիստ նման :

Այսպէս ևս ևծ բառի յոգնականի փոխարէնն սովորաբար մեծամեծ կ'ասուի. մեծամեծ պատաստանօք, քաղաքք մեծամեծք. — որ եթէ եզականի հետ ասուի, շատ մեծ կ'նշանակի. մեծամեծ տաէնապ, մեծամեծ մարտն :

67. Ասինք որ եզակի յատուկ անուանքն սովորաբար յոգնակի չունեն (20). բայց երբեմն նոյն անուն ունեցողներն կամ նմաններն երբ պետք լինի ասել, քեզով, սեզով, կամ եմեր վերջով (63), յոգնակի կ'լինեն, և կ'հոլովուեն ևս. ա վերջացածներն՝ յոգնականի քէն ու սէն յիով կառնեն. Տիգրանք, Գրիստոսք, Յուդայք, Յուդայից. Սիմոնք, Սիմոնից. Անտոնք, Անտոնից. Անտիոքոսք կամ Անտիոքք, Անտիոքոք. երկուս Գրիստոսս : — Տիտանեանք, տիտանեանց, պետրոնեանք. Անտիոքեանք, անդրեասեանք. Գրիգորեանք, գրիգորեանց :

68. Երբեմն բառի սեռականի, գործիականի, բացառականի և նախդրիս հոլովների վերայ ևս կ'դնուի յոգնականի ս, ս, և կ'նշանակի այժ որ նորան էն, նորանով էն, նորանէց էն, և այլն. և երբեմն նոր ևս կ'հոլովուեն. ինչպէս, գրիստոսիք, գրիստոսիսն. գրիստոսիքն. Աստուծոյք, աստուծոյց, գաստուծոյսն. Մարմնոյք, գմարմնոյսն. երկրիք, գերկրիսն. Սիրելեաց, սիրելեացքն : — Մարմնովքն, գմարմնովքն. — ի յարենէք, յի յարենէց. Յերկրէքս, յերկրէցս. Առ յի յերկրէք, գառ յիերկրէսն : — Յերկրիքս. Առ յինորքոյք, գառ յինորքոյս. Առ յի ստորևք, գառ յի ստորևսն. Ընդ մէջքն, գընդ մէջն. Ըստ մասինքն, ըստ մասինցն (57). Մի ըստ միոջէքն, մի ըստ միոջէցն, գմի ըստ միոջէսն :

Դերանուանցն ևս այսպէս կլինի, յուրիշ անսովոր հոլովներ ևս : Աստղաբաժնների մէջն գիտիր սեռական և բացառական

անսովոր հոլովիլ ևս, ՚էյրէնէյ, յերկրէյ, լաւ ճոճէյ, որ այլ տեղ ևս չկայ, և կ՚նմանի 57 Թուին :

69. Երբեմն միև հոլովման անուանքն միւս այլ հոլովման պէս ևս կ՚հոլովուեն, մանաւանդ երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ և վեցերորդ հոլովմանցն միև միւսի պէս. եթէ ոչ ամէն հոլովի նման ևս, գոնէ մի քանսի պէս : Առաջիկ օրինակներիցն՝ փոքրից շատն հասկացիր.

Ծաղիկ, ծաղկան. ծաղկի, ծաղկաւ. ծաղկոյ, ծաղկով. ծաղկ :	
Անկիւն, անկեան. անկիւնի, յանկիւնէ.	անկէ՜ն, գո՜ղայ :
Ժողովուրդ, ժողովրդեան. ժողովրդոյ, ժողովրդով. ժողովրդի, ժողովրդիւ.	ժողվո՜ւրդ :
Խորհուրդ, խորհրդոյ կամ խորհրդեան. խորհրդի, խորհրդիւ.	խորհո՜ւրդ :
Սանձ, սանձի, սանձիւ, սանձից. սանձաւ, սանձաց. սանձուց.	սանձ, էկեամ :
Լաւագոյն, լաւագունի, լաւագունիւ, լաւագունից. լաւագունաւ, լաւագունաց.	լաւ, հա՜ լա՜ :
Թուղթ, թղթոյ. թղթի, ՚ի թղթէ.	ռո՜ւղբ :
Թև, թևոյ. թևի, ՚ի թևէ.	ռև :
Չափ, չափոյ, չափոց. չափու, չափուց. չափի, չափաւ, չափից.	չափ :
Զգեստ, զգեստու, զգեստուց, զգեստով. զգեստի, զգեստիւ, զգեստից, զգեստիւք.	հագո՜ւստ, ղըր :
Զէն, զինու, զինուց, զինուք. զինով, զինաւ. զինից, զինօք.	ղէնէ, պարէրազ- ռէյս գէործէ :
Ասր, ասու. ասրու, ասրոյ, ասրով. ասէրք.	էա՜ըդ :
Մեղր, մեղու. մեղր, մեղերք. մեղրոյ, մեղրով. մեղրի.	ռեղր :
Նաւ, նաւի, նաւաւ, նաւաց. նաւուով. նաւու, նաւուց.	նաա՜ :
Վանք, վանաց. վանից, վանիւք. վանուց.	վանէ, էնակրան :
Ամիս, ամսոյ. ամսեան.	ամէա՜ :
Բաժին, բաժնի, բաժնից. բաժեան, բաժեանց.	մաղ, էաժին :
Ժամանակ, ժամանակի. ժամանակեան.	ժամանակ :
Բազուկ, բազկի, բազկաւ. բազկամբ.	ռաա՜, էալա՜կ :
Կող, կողի, կողիւ, կողիւք. կողամբք.	կող :
Գօտի, գօտւոյ, գօտւով կամ գօտեաւ. գօտեամբ.	գէօրէ :

Բլուր, բլրոյ կամ բլրի. բլեր, բլերք.	էլա՜ր, գորէկ ոար :
Ձեռն, ձեռին, ձեռամբ. ձեռք, ձեռաց, ձեռօք.	
Ձերբ կամ ձեռք. ձեռինք, ձեռամբք.	յէա՜ :
Ցնսան, յեսանի. յեսանայ.	ուրդայար :
Շնփոր, շնփորի. շնփորայ.	ղաղ, գա՜ռնա :
Քրմանոյշ, քրմանուշի. քրմանուշայ.	ուրի կին, կին ուա՜րմ :
Աստուածածուհի, աստուածածուհւոյ. աստուածածուհեայ.	կնիկ չարդա՜ծ :

70. Ոմանց եզակին ևս ին հերպ, և յոգնակին մի այլ հերպ կ՚լինի սովորաբար. ինչպէս,

Ծողովուրդ, ժողովրդեան. — ժողովուրդք, ժողովրդոց.	ծաղվո՜ւրդ :
Խորհուրդ, խորհրդոյ կամ խորհրդեան. — խորհուրդք, խորհրդոց.	խորհո՜ւրդ :
Ծննուն, ծննդեան կամ ծննդոյ. — ծնունդք, ծննդոց.	ծնո՜ւնդ, ծնունէնք :
Ընորհ, ընորհի, ընորհիւ. — ընորհք, ընորհաց, ընորհօք.	ընորհ :
Երկինք, երկնի, երկնաւ. — երկինք, երկնից, երկնիւք.	երկնո՜ւ :
Քար, քարի, քարիւ կամ քարամբ. — քարինք, քարանց, քարամբք կամ քարիւք.	քար :
Պատաւ, պատաւոյ. — պատաւունք, պատաւանց.	պա՜տա՜ :
Աղախին, աղախնոյ կամ աղախնի, աղախնով, աղախնաւ, աղախնիւ. — աղախնայք, և այլն (57, 61).	հին կամ աղէկ ապատա՜ր :

71. Նոյն բառն երբ այլ և այլ բան նշանակի, սովորաբար հոլոմին կ՚փոխուի. ինչպէս,

Այր. տղայն. այրի, այրիս.	Այր. ամո՜ւսնոր. առն, արամբ :
Մայր. լամձա՜. երկ, երկիս.	Մայր. մայր. մօր, մարդ :
Գեղ. գէղ. գեղի, գեղիս.	Գեղ. գէղեցկո՜ւհի. գեղոյ, գեղով :
Փող. դհոլրդ. փողի, փողիս.	Փող. շրամ. ղա՜ռնա. փողոյ, փողով :
Օդ. ոգնական. օդի, օդից.	Օդ. օդ. օդոյ, օդոց :
Որթ. խաղողի ծառ. թեյ, թեով.	Որթ. դովնյոգ. որթու, որթուց :

72. Անունն երբ մի մասնկի հետ միացած կամ այլ անուան հետ բարդած լինի, անեզականն եզական և կ'լինի, վերջահոլով չունեցողն վերջահոլով և կ'առնի, և սովորաբար հոլովի կ'փոխի, մանաւանդ չորրորդ և հինգերորդ հոլովմանց բառերն. ինչպես,

Միտք, մտաց.	Անմիտ, անմտի, անմտից կամ անմտաց:
Փառք, փառաց.	Վերհափառ, վերհափառի, վերհափառից:
Ցոյս, յուսոյ.	Անյոյս, անյուսի, անյոյսք, անյուսից, անյուսաց:
Սէր, սիրոյ.	Բարեսէր, բարեսիրի, բարեսէրք, բարեսիրաց:
Աստուած, աստուծոյ, աստուծոց, աստուածոց.	Անաստուած, անաստուածի, անաստուածից:
Գործ, գործոյ, գործոց.	Այգեգործ, այգեգործի, այգեգործաց:
Ձէն, զինու, զինուց.	Սպառազէն, սպառազինի, սպառազինաց:
Խրատ, խրատու, խրատուց.	Անխրատ, անխրատի, անխրատից:
Սէրք, կրից, կրիւք.	Զինակիր, զինակրի, զինակրաց, զինակրօք:
Սիրտ, սրտի, սրտից.	Խստասիրտ, խստասրտի, խստասրտաց:

ՄԻՋԱԿ ԱՆՈՒԱՆՑ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆԴՆ

73. Միջակ և տարբէր կ'ասուէն մի քանի գոյական և ածական անուանք, որ մի որոշ բան կամ ինչուէթիւն չեն ցոյց տալ, և հասարակ անուան և դերանուան մէջ տեղն կ'հաւասրուէն: Սոցանից մի քանիսն և ևս ջոկ հոլովմունի, որ պէտք է իմանալ:

74. Մի. միոյ կամ միոջ (47), միում, միով, 'ի միոյ կամ 'ի միոջէ, ոմն. — մին:

Երկու, երկուք. երկուց, երկուք, զերկուս. — երկու:

Երեք. երից, երիւք, զերիս. — երեք, երէք:

Չորք, (չորեք). չորից, չորիւք, զչորս. — չոր, չո՛:

Հինգ. հնգի, հնգիւ. հինգք, հնգից, հնգիւք. հնգաւ, հնգաց, հնգօք. — հինգ:

Վեց. վեցի, վեցիւ. վեցք, վեցից, վեցիւք. — վէց:

Եօթն 1. եօթան, եօթեան, եօթին. եօթանք, եօթեանք, եօթունք. կամ եօթանի, եօթնից. — եօթն, օթո՛:

Ութ. ութի, ութիւ. ութք, ութից, ութիւք. — ութն:

Ինն. ընի, ընիւ. ինունք կամ ինուանք, ինուանց, ինուանց, ինուամբք, ինուանք կամ ընից, ընիւք. — ինն:

Տասն. տասին, տասամբ. տասունք, տասանց, տասամբք. կամ տասնից, տասնիւք. — տասն:

Երեսուն, երկոտասան, և այլն. մեծասանի, մեծասանից. — տասնըվեց, տասներկու, քսան:

Երեսուն և տասն, եօթն և տասին. եօթն և տասունք, եօթն և տասանց, եօթն և տասանից կամ եօթանց և տասանց. — տասնեօթն:

Երեսունուտասան, եօթնուտասին. եօթնուտասունք, եօթնուտասանց, եօթնուտասանից. — տասնեօթն:

---

1 Հնէրէն գրուածքումն եւթն, իւթան (18. ճան.) կամ եւթան. էրէեմն ևս եաւթն:

Քան, երեսուն, և այլն. քսանէ, քսանիւ, քսանից. երեսունի, երեսունից.

Քսան և մի, քսան և երկու. քսան և միոյ, քսան և երկուց. կամ քսանից և միոյ, քսանից և երկուց.

Հարիւր, երկու հարիւր կամ երկերիւր, երեք հարիւր կամ երեքհարիւր, չորք հարիւր կամ չորեքհարիւր, հինգ հարիւր, և այլն. հարիւրոյ, հարիւրոց. հարիւրի, հարիւրից. երկու հարիւրոյ կամ երկուց հարիւրոց, երեք հարիւրոյ կամ երից հարիւրոց, չորք հարիւրոյ, կամ չորից հարիւրոց. հինգ հարիւրոյ, հինգ հարիւրոց կամ հնգից հարիւրոց, և այլն.

կամ Հարիւրք երկու, հարիւրոց երկուց, և այլն.

Հարիւր և մի, հարիւր և երկու, հարիւր և տասն կամ հարիւր տասն. հարիւր և միոյ, հարիւր և երկուց, հարիւր և տասանց, հարիւր տասանց. կամ հարիւրոց և երկուց, հարիւրոց և տասանց.

Որ, որ Տասն հազար ևս կ'ասուի. բիւրոյ, բիւրուց. բիւրոյ, բիւրոց. բիւրի, բիւրաւ, բիւրիւ.

Քան, երեսուն, և այլն. քսանէ, քսանիւ, քսանից. երեսունի, երեսունից. և այլն:

Քսան և մի, քսան և երկու. քսան և միոյ, քսան և երկուց. կամ քսանից և միոյ, քսանից և երկուց. և այլն:

Հարիւր, երկու հարիւր կամ երկերիւր, երեք հարիւր կամ երեքհարիւր, չորք հարիւր կամ չորեքհարիւր, հինգ հարիւր, և այլն. հարիւրոյ, հարիւրոց. հարիւրի, հարիւրից. երկու հարիւրոյ կամ երկուց հարիւրոց, երեք հարիւրոյ կամ երից հարիւրոց, չորք հարիւրոյ, կամ չորից հարիւրոց. հինգ հարիւրոյ, հինգ հարիւրոց կամ հնգից հարիւրոց, և այլն. կամ Հարիւրք երկու, հարիւրոց երկուց, և այլն. հարիւրք, հարիւրոց, և այլն:

Հարիւր և մի, հարիւր և երկու, հարիւր և տասն կամ հարիւր տասն. հարիւր և միոյ, հարիւր և երկուց, հարիւր և տասանց, հարիւր տասանց. կամ հարիւրոց և երկուց, հարիւրոց և տասանց. հարիւր, հարիւրոց, և այլն:

Հազար, երկու հազար, և այլն. հազարի, հազարաւ, հազարաց. հազարից. երկու հազարի կամ երկուց հազարաց. կամ Հազարք երկու, հազարաց երկուց, և այլն. հազար, հազարաց, և այլն:

Հազար և մի, հազար և երկու, հազար և տասն, հազար և հարիւն և տասն կամ հազար հարիւն և տասն. հազար և միոյ, հազար և երկուց, հազար և տասանց. կամ հազարաց և երկուց, հազարաց և տասանց. հազար, հազարաց, և այլն:

Բիւր, որ Տասն հազար ևս կ'ասուի. բիւրոյ, բիւրուց. բիւրոյ, բիւրոց. բիւրի, բիւրաւ, բիւրիւ. բիւր, բիւրոց, և այլն:

Հարիւր անգամ, հազար հազարիք կամ հազարգարիք. հարիւրհարիւր անգամ:

Հազար անգամ. հազարհազար անգամ:

Բիւր բիւրիք կամ բիւրիք բիւրուց. բիւրաւ բիւրիւ:

75. Թուոյ կարգ ցուցանէլն՝ ասցէ վերջին որդի կամ երորդ հնչելով կ'լինի, եթէ ի մի ելն՝ որ կ'ասուի Առաջին, աստղներորդ կամ աստղնորդ. — երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ, տասներորդ չորրորդ կամ տասներորդ և չորրորդ կամ տասն և չորրորդ, եօթներորդ, հարիւրերորդ կամ հարիւրորդ, հարիւր տասներորդ: Առաջին, աստղնոյ, կ'հղլվե՛ե ըսք 31. ութներորդ ըսք 39, աստղներորդ, երկրորդ, երրորդ, տասներորդ չորրորդ կամ տասն և չորրորդ, ի տասն և չորրորդ կամ ի տասն և ի չորրորդ, յերեսուներորդ երկրորդ կամ յերեսուն և երկրորդ: — Պարզ թուէրն ևս երբեմն այսպիսով ելնեն կ'ին. Յեօթն ամի. ի չորրորդ ամին ինձ ի Ղարսոյ ելի:

76. Երկոքեան կամ երկոքին, երեքեան կամ երեքին, չորեքեան կամ չորեքին, և այլն. երկուքն ևս, երկուքն. երեքն ևս, երեքն, չորսն ևս, չորս, ևն. այսպէս կ'հոլովուեն.

Յոգնակի

Ող.	Երկոքեան, երկոքին.	երկուքն ևս, երկուքն.
Սե.	Երկոցուն, երկոցունց.	երկուսին ևս, երկուսին.
Տր.	Երկոցուն, երկոցունց, յերկոսեան, յերկոսին.	երկուսին ևս, երկուսին.
Գործ.	Երկոքումբ, երկոքումբք.	երկուսին ևս, երկուսովն.
Բաց.	Յերկոցունց.	երկուսից ևս, երկուսից.
Ներգ.	զերկոսեան, զերկոսին.	երկուսին ևս, երկուսին:

77. Այսպէս կ'հոլովուեն

Ամենեքեան, ամենեքին, ամենեցուն. ամէնն ևս, ամէնն:

Բոլորեքեան, բոլորեքին, բոլորեցուն. բոլորն ևս, բոլորն:

78. Բացառականն զոյականի հետ կ'ասուի ևս Երկոցուն կողմանց. ի ձենջ երկոցուն. Եայլոցն ամենեցուն. ի մենջ ամենեցուն:

79. Երկաքանչիւր, երկուքն ևս. կ'հոլովի ըստ 31. երկաքանչիւրոյ, երկաքանչիւրում, երկաքանչիւրով. յեր-

հաքանչիւրոյ կամ յերկուքանչիւրումէ (33), զերկուքանչիւր. — Երկուքանչիւրք, երկաքանչիւրոց, երկաքանչիւրից կամ երկաքանչիւրից (57), երկաքանչիւրովք, յերկաքանչիւրոց, զերկաքանչիւրս։

80. Հոգւակի անյոգնական, գոյական և ածական։

Ո-ղ.	Ոք, զինչ, ինչ.	ինչ եան, ինչ, ինչ որ, որ.
Սե-.	Իր, եր.	ինչ եանէ, ընդ-ը.
Տր-.	Իմ, հիմ, երում, երում, յինչ.	ինչ եանէ, ընդ-ը.
Գործ.	Ի-.	ինչ եանով, ընդով, որով.
Բաց.	Յիմէ.	ինչ եանէց, ընդ-ց.
Հայց.	Զոք, զինչ, ինչ.	ինչ եան, ինչ, ինչ որ, որ։

81. Այս առանց հարցանելոյ ևս եւէ կ'կայ, հարցանելով ևս։ Տքականն հկի, երբեմ յաւելէ հարցական բանի կ'կայ, ընչիւր այսինքն վան քը, և այլ։ Բայց ահա կան յիմ զ նախդրովն լիմ՝ փոխանակ էրոց ընդէր գրոց դիր. Զէ՞ք՝ և եղէ. ինչ բանի համար կամ ինչ բանի վերայ որ լինի I։ Սովորաբար գոյական է. զինչ, ինչ ածական ևս բանէ կ'կայ շատ, մեծ հոլովներն շատ փոխ. և առավորաբար յաւելէ էրհնաձա կաւոր։

82. Հոգւակի անյոգնական, գոյական և ածական.

Ո-ղ.	Իմն.	Իք.	Ինչ.	ոչ եան, ոչ եր, ոչ ոմն, ոչ ոք.
Սե-.		Իրիք.		ոչ եանէ, ոչ.
Տր-.	Իմեմն.	Իմիք.	Յինչ.	ոչ եանէ, ոչ.
Գործ.		Իւիք.		ոչ եանով, ոչ.
Բաց.	Յիմեմնէ.	Յիմեքէ.		ոչ եանէց, ոչ.
Հայց.	Իմն.		Ինչ.	ոչ եան, ոչ։

1 Նոյն զ նախդրովէ ոգոաձանն չինելոս է զմէ, որպէս ըէ գիմէ, որ առավորաբար հարցական բանի կ'կայ զմէ, և կ'նշանակէ ընչիւր համար. ինչ բանի համար։

83. Իք ոչղչիկն չէ գոյ ածաւել։ Իմն հայնակ՝ էնաս նախդիր չէ առնել, ոչ զ, ոչ յ. հայնակ ևս հայցական չէ բանէ կալ, այլ ածականի կամ գոյականի հետ. Այլ էմն աղաչիւել. Մեծ էմն անուն փառաց ծառանդել. Մի էմն ընդհել. Զէմն մի՝ էնոցանէ։ — Ինչ հայն յ նախդիրը կ'առնի. ահնաբեն զ չէ առնել։ — Ածականն էրհնաձա կ'առաջեն շատ, անյոգնց փոխ։

84. Ո՞վ երբ զէնչն այս էնչ ին հետ՝ հարցական և առանց հարցականի ևս բանի կ'կայ, և երկուքն ևս միասեղ կ'հոլովուեն.

Ո՞վ ինչ ինչ, էր իրիք, իմ իմիք, իւ իւիք, էնչ եան, որ այիմ իմեքէ, զինչ ինչ, յինչ ինչ. եան։

85. Ոմն, էնչ իւրեանք իւրեանց կրկնուած ևս բանի կ'կան, և այսպէս կ'հոլովուեն.

Ոմն իմն } իրիք իրիք, իմիք իմիք, իւիք իւիք, ոչ ոմն եան,
Ոչ ինչ ինչ } իւիք, իմն իմն, ինչ ինչ. ոչ ոմն։

Այս էմն էմն հայցական ևս բանի կ'կայ. Ոմն իմն խոստանան տալ. ոչ ոմն եան խոստանացեն փալ։

86. Ոչ ինչ, ոչ իրիք, ոչ իմիք, ոչ իւիք, ոչ յիմեքէ, ոչ ինչ, ոչ յինչ. ոչ էնչ, ոչ էնչ ոչ եան։ Որս նախդրիս հոլովներն չեն ասուել ըէնչ, յոչինչ I, այլ ինչպէս որ տեսար ոչ էնչ, ոչ յինչ։

87. Հոգւակի

Ո-ղ.	Ով.	ով, ովոր, որն.
Սե-.	Որ.	որէ, որէ որ.
Տր-.	Ում, յո, յով.	ոմ, ոմ որ.
Գործ.	—	— —
Բաց.	Յումէ, յումմէ.	ոմնէց, ոմնէց որ.
Հայց.	զոք, զով.	ով, ովոր, որն.

1 Բայց Ոչնչ, ոչընչէ, ոչինչ, ոչընչէց, այլ եաս է՝ գոյական և ածական, և ասել է չնչաչ բան, այն բանն որ չկայ. փուչ, անպիտան. որ ամենայն տեղ հոլովն ունի շատ 29, սակայ զոչինչ, յոչինչ ևս կ'ընի։ Շինած է հասարակ գոյական անուններց ինչ, ընչէ, ընչեաց, ինչէ, ընչից, որ ասելէ բան։

Յոգնակի

Ի–ս ·	Ոյք ·	ովքեր , ովքեր որ ·
Ու– ·	Ոյց ·	ո–վքեր , ո–վքեր որ ·
Տր– ·	Ոյց , յոյս ·	ո–վհետ , ո–վհետ որ ·
Գ–րծ ·	—	— —
Ը–ոց ·	Ոյց ·	ո–վհետէ , ո–վհետէ որ ·
Ը–ոյց ·	Ոյս ·	ովքեր , ովքեր որ ·

88 . Գ–րծ–եակնե փեշ կ'ա–ո–ե ի– , որով , որ–վհ · — Ս–վոր–բար գոյական է . հարցական ե– ա–ոնց հարցակնե ե– շատ բանե կ'կայ . ինչ–պէս ,

Ով գայս արասցէ , քերովբէի նմանի . ով որ այս բանն երբ անէ , չերովբէե կ'նմանի :

Ա–ենայն տուն կազմի՝ յու–մ կազմի . ամէնքն կ'շէնո–ե երբ ո–վհետէ որ կ'շէնո–ե :

Չի գով սիրէ ոք՝ նմին և ողորմի . պէ ով որ ինե կ'սիրէ՝ նորան ե– կ'ողորմի :

Փոխր փեշ ածական ե– բանե կ'կայ :

89 . Եղակի ո–ղղականն երբեմն յոգնակէ ե– կ'նշանակէ . Ո՞վ են ծաղկավո–րքս այս . ովքեն ասես . ով էսի . ով էին . բա ե– գա– ովքեցմէ . ո՛վ ե– ո՛վ էյնէն՝ որ երկայցեն . ո՛ էյնէն . ո՛ այնոցիկ էյնէն :

90 . Նախդրե– գրականն Յո , յով , ուր ե– ասել է . Յովկերկաս . ո՞ւր ես գնում : Գնացին յո ե– գնացէն . գնացին ուր որ գնացին :

91 . Ով , ովոր , որն որ , ինչ որ , ինչ , որ , որն . չորրորդ հոլովմանն պէս կ'հոլովուի .

Ով , որոյ , որում , որով , յորմէ կամ յորոյ , զոր , յոր .

Ովք , որոց , որովք , յորոց , զորս , յորս :

Այս Որս ասանց հարցանելոյ ե– բանե կ'կայ՝ հարցանելո–վ ե– , գոյական ե– ածական :

92 . Այս որն երբէ կ'բլենո–ե՝ ոմանք ե– կ'նշանակէ . ինչպէս ,

Ծաղկավեցին որ շատ և որ սակաւ . ծաղկավեցին որն շատ որ փոքր , ոմանք շատ ոմանք փոքր :

Որ ինձ որ արտաքս Թօթափիչին . որ ինձ որն պտուղ կ'բլենո–ե :

Ծառերէ զորս չի դաշտս զորս չի լերինս . Ջրերէ որ պաշարե– ես որն ասրերո–ն :

93 . Որ ինչ , որ զինչ , ինչ որ , զինչ որ . ինչ որ , ինչ բան որ , որ բան որ , ո՞ :

Ընտրելին միայն կ'հոլովուի , և եզակի միայն .

Որոյ երիք կամ որ երիք , որում իմիք կամ ում իմիք , որով իւիք , յորմէ իմեքէ . որ ինչ , ինչ որ կամ ինչ զոր , զոր ինչ , որ զինչ , զինչ որ , յոր ինչ :

Սովորաբար գոյական է և ասանց հարցանելոյ բանե կ'կայ . երբեմն ե– ածական կամ հարցական :

94 . Եզակի

Ի–ս ·	Ոյն ·	Ոք ·	Ոչինչ , ոչն , ո՞ ·
Ու– ·	Ոյրումն , որումն ·	Ովքրոք ·	Ինչ , ո՞ ·
Տր– ·	Ոյմեն , յոմեն ·	Ովոք , յոք ·	Ինչ , ո՞ ·
Գ–րծ ·	Ոյմանէ ·	—	Ինչով , ո՞ ·
Ը–ոց ·	Յովմեքենէ ·	Յովմեքէ ·	Ինչէ , ո՞ ·
Ը–ոյց ·	Զովմեն ·	Զովք ·	Ոչինչ , ոչն , ո՞ ·

Յոգնակի

Ի–ս ·	Ոյմանք , ոք ·	ո՞ չանէ ·
Ու– ·	Ոյմանց ·	ո՞ չանաս ·
Տր– ·	Ոյմանց , յոմանս ·	ո՞ չանաք ·
Գ–րծ ·	Ոյմամբք ·	ո՞ չանաովք ·
Ը–ոց ·	Յովմանց ·	ո՞ չանաէց ·
Ը–ոյց ·	Զովմանս ·	ո՞ չանէն ·

95 . Գոյական է և ածական . մարդոյ ե– կ'ասա–ե , էակնանա– ե– . Այր ոմն , այր ոմ , կանայք ոմանք . լերին ոմն , կղզւոյ ոմանք :

96 . Ոքն կամ յոգնական չունենալո– համար՝ փեշ փեշ յոգնակէ ե– բանե կ'կայ . ես ոմ պէսանէ էյնէն , ոմ այմ անօքնէմ , ոմպէնէմ ոմ , պա–ենայէսյոմ , էրկո– ոմ հասնանմ . պէրկո– ոմ , պէկպարա– ոմ . Բայց ոմ–ոմ . այ ոմ էյնէն որ ընակէյնէն : Երբեմն ե– այք կ'գտա–ե .

Ե՞ր ըլլ նմա էին ոյ՛. ՚ի ոյ՛, էապ՞ոմ ոյ՛. որպէսզի՛ ոյ՛ լիցեն :

97 . Հոլովի էրկ. հոլովելու կ՚ուզես ,

Ր՞ր՞ս՛ ուր՞ր՞ս՛, ո՞ւ՞ր՛ ուր՛, ոմա՛ս՛ ոմա՛ս՛, ոմանց ոմանց, ղոմանս ո՞մա՞ս, մի քանիին, մի քանիեան :

98 . Որ ոի և որի հետ ևս բանի կ՚կայ, և երկուքն ևս կ՚հոլովուին .

Ո ոք, ով ոք, ոյր ուրուք, ում ումեք, յումէ կամ յումմէ ումեքէ, կամ յումմանէ ումեքէ, զո ոք, զով ոք .

Ո ոք, կամ ոչ ք ոմանք, ոյց ոմանց, յոյց ոմանց, զոյս ոմանս . — ով, ովը, որ՞, որ :

99 . Որ ոք, որոյ ուրուք, որումէ ումեք, որով ոմանք յորմէ ումեքէ, զոր ոք .

Որ ոք, որոց ոմանց, որովք ոմանք յորոց ոմանց, զորս ոմանս . — որո՞ որ, ովը :

100 . Ոչ ոք, ոչ ուրուք, ոչ ումեք, ոչ յումեքէ, ոչ զոք ոչ յոք . ոչ ինչ, ինչ չ՝ ոչ ինչ : — Ընդհանրին չէ առուել զոչ ոք կամ ոչ ոք . բայց առած կայ կամ ոչ ոք : — Սովորաբար գոյական է երբեմն ածական . Ոչ ոք ծառայ :

101 . Ամեանց, տէր՞ը կամ տէրըէ . ոչ եզակի ունի և ոչ ուղղական . կ՚հոլովուի ըստ 24 .

Ամեանց, ՚ի ամեանս, ամեաւքք, ՚ի ամեանց, զ ամեանս .

տէր՞ը, տէրո՛վ, տէրէն, տէր՞ը :

102 . Իրեարց, տէր՞ը կամ տէրըէ . ոչ եզակի ունի և ոչ ուղղական . կ՚հոլովուի ըստ 19 կամ 39 .

Իրեարց, յիրեարս կամ յիրեար, յիրար, իրերօք, յիրերաց, զիրեարս կամ զիրեար, զիրար . տէրըէ, տէրըվ, տէրըէն, տէր՞ը :

103 . Ամ՛ի, ինչ . աճականէ . Ման ամ՛ի, ինչ եմ՛ն . Ընչ ամ՛ի, ինչ մարդ . առն ամ՛ոջ կամ ամուր, ինչ մարդոյ . կ՚հոլովուի հանրանքի Ոեոյ պէս (74) ըստ 31 առանց յոգնականի .

Ամ՛ի, ամոյ կամ ամոջ, ամուր, ամով, ՚ի ամոյ կամ ՚ի ամոջէ :

104 . Ամ՛ի ամ, Ամ՛ն ամ, Ամ՛ն . ամն ինն, ինն . առաջինն միայն կ՚հոլովուի երկուքն ևս՝ ըստ 31 .

Ամ՛ի ամ, ամոյ ամոյ, ամուր ամուր, ամով ամով, ՚ի ամոյ ամոյ կամ ՚ի ամոջէ ամոջէ, ծամ ամ :

105 . Ամ՛ուս, ինեւ . կ՚հոլովուի ըստ 31 .

Ամ՛ուս, ամուսոյ, ամուսուր, ՚ի ամուս, ամուսով, ի ամուսոյ կամ ՚ի ամուսմէ, զամուս .

Ամ՛ուսք (որ փոքր բանի կ՚կայ), ամուսոց, ամուսովք, ՚ի ամուսոց :

106 . Այ՛ր, այ՞ր, ինեւ . նոյն պէս կ՚հոլովուի .

Այ՛ր, այրոյ, այրուր, յայր, այրով, յայրոյ կամ յայրմէ, զայր .

Այ՛ք, այրց, այրց, յայրս, այրովք, յայրոց, զայրս :

107 . Վ՚ոնէ, ոտէ . Այ՛սքան, Այ՛պքան, Այ՛նքան, այ՞սչափ, այ՞պչափ, այ՞նչափ, այ՞սչափի, այ՞պչափի, այ՞նչափի . կ՚հոլովուին ըստ 43 .

Վ՚ոնէ, քանւոյ կամ քանոյ . քանեաց . Այ՛սքան, այսքանւոյ կամ այսքանոյ, այսքանեաւ . այսքանեաց :

Իսկ Այ՛սքան, Այ՛սչափ, կ՚հոլովուին ըստ 29 .

Այ՛սքանի, այսքանիս . Այ՛սչափի, այսչափիս :

108 . Իւրաքանչիւր, Ինձնիւր կամ անցնիւր . ոչն ինչ, ոչն ինչ, ոչն ինեն . ոչն ինէրս, ոչն ինէրդ, ոչն ինէրն . կ՚հոլովուին ըստ 31 .

Իւրաքանչիւր, իւրաքանչիւրոյ, իւրաքանչիւրուր, իւրաքանչիւրով, յիւրքանչիւրոյ կամ յիւրաքանչիւրմէ, զիւրաքանչիւր .

Իւրաքանչիւրք, իւրաքանչիւրոց, իւրաքանչիւրից կամ իւրաքանչիւրոց (57), իւրաքանչիւրովք, յիւրաքանչիւրոց, զիւրաքանչիւրս :

— Ինձնիւրոց, անձնիւրց կամ անձներց (27) :

109 . Նոյց Իւրաքանչիւր, Ինձնիւր, ինչպէս Երկաքանչիւրն ևս (79), անփոփոխ մնալով սեռականի և տրականի տեղ ևս բանի կ՚կան, եզակի և յոգնակի : —

Յոգնակի են ևս ամէն զէմք . Մենք իւրաքանչիւր, դուք իւրաքանչիւր, նոքա իւրաքանչիւր :

110 . Ամէն կամ Ամեն, Ամենայն, ոչն, ոչնն . կ՚հոլովուին ըստ 29 .

Ամէն, ամենի, ամենիի կամ ամենուր (34), ամենիս, յամենէ, զամէն.

Ամէնք, ամենից, ամենիւք, յամենից։

Ամենայն, ամենայնի, ամենայնի կամ ամենայնոյմ, ամենայնիւ, յամենայնէ, զամենայն.

Ամենայնք, ամենայնից կամ ամենայնց (57), ամենայնիւք, յամենայնից, զամենայնս։ — Բայց ոչ փոքր բանի կ'կայ. յոգնակի ոչնոյնի ասելոյ փոխարէնն ևս յաւելի ոչնեւոյն կ'ասուի (77), երբեմն ևս ոչնոյն։

111. Թէ, ինչ, ոմն, ոք, այս վերնոց հետ ևս միտեղ բանի կ'կան. Մի իմն, մի ինչ, այլ իմն, այլ ինչ, իւրաքանչիւր ինչ, ամենայն ինչ։ — Մի ոմն, մի ոք կամ ոք մի, այլ ոմն, այլոք, իւրաքանչիւր ոք, ամենայն ոք։

Մի, Այլ, սովորաբար իւրեանք ևս միտեղ կ'հոլովուեն. Մեոյ իրիք, միով իւիք, զմի ինչ. Այլոյմ իմիք, այլով իւիք. Մեոյ ուրուն կամ ուրուք, միոյմ ումեք. Այլով ումանէ, յայլմէ ումեքէ կամ ումեքէ, զայլ ոք. այլք ոմանք, այլոց ոմանց։ — Փոքր տեղ միայն յետինն. Այլ իրիք, այլ իւիք. այլ ուրուք, այլ ումեք, յայլ ումեքէ. այլ ոմանք, այլ ոմանց։

Իսկ Իւրաքանչիւր, Ամենայն, սովորաբար չեն հոլովուել. Իւրաքանչիւր իրիք կամ իմիք. ամենայն իրիք կամ իմիք, ամենայն իւիք, յամենայն իմեքէ կամ յամենայնէ իմեքէ, զամենայն ինչ. Իւրաքանչիւր ուրուք կամ ումեք, յիւրաքանչիւր ումեքէ. Ամենայն ուրուք կամ ումեք, յամենայն ումեքէ։ — Չի ասուել ոչնոյն եմ, ոչնոյն ոմն, ոչնոյն ոմոյմէ. և ոչ յոգնակի բանի կ'կայ։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԴԵՐԱՆՈՒՆ

112. Դերանունն մի քանի բառ է որ մի դէմք կամ դէմք քերի համեմատ մի կարգ ցոյց կ'տան. և անուան փոխարէն կ'դնուեն չկրկնելոյ համար։ Որն գոյական է, որն ածական։ Անուան պէս կ'հոլովուեն, շատոնք ևս յատուկ հոլովմամբ ուղնեն։

ԷՆԿԱՏՆ ԿԱՄ ԳՈՅԱԿԱՏՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՔ

113. ԱՌԱՋԻՆ ԴԷՄՔ

Իզական		Չոգնակի		
Ե-ս.	Ես.	ես.	Մեք.	Ձեզ, Ձեզ.
Ես-.	Իմ.	եմ.	Մեր.	Ձեր.
Տը-.	Ինձ, ձիս.	ինձ.	Մեզ, ձիմեզ.	Ձեզ.
Գործ.	Ինձ.	ինձնով.	Մեզ[1].	Ձեզնով.
Բաց.	Յինէն.	ինձնէց.	ձիմէնջ.	Ձեզնէց.
Ընդդ.	Զիս.	ինձ.	զմեզ.	Ձեզ.

---

1 Մեօք, ձեօք ոչխմ ոմանք կ'կարդան։ Բայց եսկ հին ոչդեզ գրուածն է մեզք, ձեզք. ետր տեղ ես կ'երեսոյ մեաւք, ձեաւք։

114 . ԵՐԿՐՈՐԴ Դ-ԷՄԻ

	Ընդակի		Յոգնակի	
Ը-Ղ .	Դ⟩ու .	ը՛ .	Դ⟩ուք .	ը՛ք .
Ս է՛ .	Ի⟩ր .	ր՛ .	Զ⟩եր .	յ⟩եր .
Տ ր՛ .	Վ⟩էզ , ՛ի⟩քեզ .	ր՛եզ .	Զ⟩եզ , ՛ի⟩ձեզ .	յ⟩եզ .
Գ ործ .	Վ⟩րէ .	ր՛եվ .	Զ⟩եւք .	յ⟩եվ .
Ք ով .	՛ի⟩Վրէն .	ր՛եվէ .	՛ի⟩Զէն՛ջ .	յ⟩եվէ .
Ն՛ այ .	զ⟩Վրէզ .	ր՛եզ .	զ⟩Զեզ .	յ⟩եզ :

ԵՐՐՈՐԴ Դ-ԷՄԻ

115 . Ի՞ՆՉՔՆ . առաջին հոլովման երկրորդ օրինակի պէս կ՛հոլովուի . (24) .

	Ընդակի		Յոգնակի	
Ը-Ղ .	Ի⟩նչ .	ի՞նչ .	Ի⟩նչեր .	ի՞նչ .
Ս է՛ .	Ի⟩նչեան .	ի՞նչ .	Ի⟩նչեանց .	ի՞նչ .
Տ ր՛ .	Ի⟩նչեան , յ⟩ինչ .	ի՞նչ .	Ի⟩նչեանց , յ⟩ինչեանս .	ի՞նչ .
Գ ործ .	Ի⟩նչեամբ .	ի՞նչով .	Ի⟩նչեամբ .	ի՞նչով .
Ք ով .	յ⟩Ինչենէ .	ի՞նչէ .	յ⟩Ինչեանց .	ի՞նչէ .
Ն՛ այ .	զ⟩Ինչեան .	ի՞նչ :	զ⟩Ինչեանս .	ի՞նչ :

116 . Ա՛ՅՆԿԱՆԷ պէս ևս է՛անէ կ՛ՒԼԱՅ . ինչո՞ւ ը՛ստ . իսկ ինքն տէրն . ինչո՞ւ ա՛ստ . իսկ ինքն բերդն . ինչո՞ւ յարմին . իսկ ինքն մարմինս . ինչո՞ւ ը՛ստ . իսկ ինքն Թագաւորն կամ Թագաւորն ևս . ՏԷՂԻՆ ինչո՞ւ . իսկ ինքն տեղն :

117 . Ա՛ՅՍՊԷՍ ևս ո՛ւնէրէ հէտ կ՛ապրի , ես ինչո՞ւ , եմ ինչո՞ւ , ես ինչո՞ւ . դու՛ ինչո՞ւ , տէղ ինչո՞ւ , պ՛էտ ինչո՞ւ . Մ Է՛ ինչո՞ւ , ձէղ ինչո՞ւ , պ՛էտ ինչո՞ւ . դո՛ւ ինչո՞ւ , յէղ ինչո՞ւ , ՚ի յէղ ինչո՞ւ :

118 . ԵՐԷՔՆ Ո՛ՐՊԱՀ ևս ապաքէն կամ երկրորդ ՊԷՏ ցոյց կ՛տայ Է՛ւէ հէտ . գրեմ ենչէն պ՛ինչո՞ւ . ես իմ վերայ կ՛գրեմ : ինչո՞ւ ՚ենդին կ՛ապրի եմ . այսինչո՞ւ ո՛ր ինչո՞ւ : Բա՛ւական եմ ինչո՞ւ . — ժեք ժեզ :

119 . ԻՒՐ . նոյնպէս կ՛հոլովուի եզակին տեղ տեղ և բոլոր յոգնակին : Ընդակին ուղղական և հայցական չունի , նոցա տեղն ինչո՞ւ բանի կ՛կայ . բայց նախադրիւ տրական ունի յ՛ը , որ կ՛նշանակի յինքն , ը՛ն . ՅԻՒԲ վտարել , ը՛ն ինչո՞ւ . ՅԻՒԲ կերպարանել , ը՛ն նմանացնել :

	Ընդակի		
Ը-Ղ .	—		—
Ս է՛ .	Ի⟩ւր , իւրեան .		ը՛ն , ը՛ .
Տ ր՛ .	Ի⟩ւր , իւրեան , յ⟩իւր .		ը՛ն .
Գ ործ .	Ի⟩ւրև , իւրեաւ , իւրեամբ .		ը՛նով .
Ք ով .	յ⟩Իւրմէ .		ը՛նէ .
Ն՛ այ .	—		—

	Յոգնակի		
Ը-Ղ .	Ի⟩ւրեանք .		ը՛նէ՛ .
Ս է՛ .	Ի⟩ւրեանց .		ը՛նէ .
Տ ր՛ .	Ի⟩ւրեանց , յ⟩իւրեանս .		ը՛նէ .
Գ ործ .	Ի⟩ւրեամբք .		ը՛նով .
Ք ով .	յ⟩Իւրեանց .		ը՛նէ .
Ն՛ այ .	զ⟩Իւրեանս .		ը՛նէ :

120 . ԻՆՔՆ Ը՛ՍԷՂ կ՛ապրի իւր ինքեան , և այլն :

121 . Ա՛ա , այ՛ , է՛ . Ի՛ա , այ՛ , էդ . Ե՛ա , այ՛ , էն :

Ն՛զակի

Ք՛ղ .	Ե՛ս .	այ՛ն , էն .
Ա՛ռ .	Ե՛նրա .	Նո՛ր , Նր՛ .
Տր՛ .	Ե՛նման , ՚ինձ նա .	Նո՛րան , Նր՛ան .
Գ՛ործ .	Ե՛նովս .	Նո՛րանով , Նր՛անով .
Բ՛աց .	՚Ի՛նձմանէ , ՚ինձմանէն .	Նո՛րանէց , Նր՛անէց .
Հ՛այց .	Զ՛ինձ .	այ՛ն , էն , Նր՛ան .

Յ՛ոգնակի

Ք՛ղ .	Ե՛ղբայր .	Նո՛ւա , Նր՛անց .
Ա՛ռ .	Ե՛ղբօր .	Նո՛ց , Նր՛անց .
Տր՛ .	Ե՛ղբայրս , ՚ինձնոսա .	Նո՛ց , Նր՛անց .
Գ՛ործ .	Ե՛ղբո՛վք .	Նո՛ւանով , Նր՛անցով .
Բ՛աց .	՚Ի՛նձնոցանէ , ՚ինձնոցանէն .	Նո՛ւանէց , Նր՛անցէց .
Հ՛այց .	Զ՛ինձնոսա .	Նո՛ց , Նր՛անց :

122 . Ա՛յսպէս կ՚հոլովո՛ւի Սա , Դա : Յոգնակին կ՚լինի երբեմն Նա նկատ , Հայց . Սակ , ակց , ՚ի ակց (57) : Մարդոյ Նա կ՚ատո՛ւի իրմէնատո՛ Նա :

123 . Ինքն դիտել կ՚ատո՛ւ Սա ինչն , Դա ինչն , Նա ինչն . որպ ինչեան , պատա ինչեանք , նոցա ինչեանց , պէտ ինչն կամ պէտ պինչն :

124 . Ընդ , ո . որ . կ՚ատուի յարաբերական դերանուն , որ մի անուն կամ դերանուն մէջ կ՚բերի . Նա որ խօսիմ . դու որ լսես . Նա կամ ծառայ որ գործէ : Հոլովներն նոյն են որ , ո մի՝ Ջակ անուանց հետ , որ վերն տեսար (87 , 91) :

125 . Երբեմն որ , ո , կ՚նշանակեն ով որ , որն որ , ես որ , դու որ , նա որ , յարաբերական պերանուն չեն , այլ ինքնակ անուն՝ որ վերն տեսար : Բայց երբեմն նշանակեն դիպուած որ , որ խօսքի մէջն երբեմն յարաբերելով և բան բանի հետ կապելով մի կ՚լինի , են ժամանակս յարաբերական պերանուն են , ինչպէս տեսար օրինակներուն մէջն :

Ա՛ՆԱՆԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒԱՆՔ

126 . Ի՛ս , էս . Ի՛նչ , էդ . Ի՛նձ , էն .

Ն՛զակի

Ք՛ղ .	Ի՛նձ .	այ՛ն , էն .
Ա՛ռ .	Ի՛նքր , այնորիկ .	Նո՛ր , Նր՛ .
Տր՛ .	Ի՛նձմ , այնմիկ , յայն .	Նո՛ր , Նր՛ան .
Գ՛ործ .	Ի՛նձնու , այնուիկ .	Նո՛րանով , Նր՛անով .
Բ՛աց .	Յ՛Ի՛նձմանէ .	Նո՛րանէց , Նր՛անէց .
Հ՛այց .	Զ՛Ի՛նձն .	Նո՛յն , էն . ընդ՛ր .

Յ՛ոգնակի

Ք՛ղ .	Ի՛նձք , այնոքիք .	Նո՛ւա , ընդ՛անդ .
Ա՛ռ .	Ի՛նձց , այնոցիկ .	Նո՛ց , ընդ՛անց .
Տր՛ .	Ի՛նձց , այնոցիկ , յայնս , յայնոսիկ .	Նո՛ց , ընդ՛անց .
Գ՛ործ .	Ի՛նձնոքիւք , այնոքիմբք .	Նո՛ւանով , ընդ՛անցով .
Բ՛աց .	Յ՛Ի՛նձց , յայնցանէ , յայնոցիկ .	Նո՛ւանէց , ընդ՛անցէց
Հ՛այց .	Զ՛Ի՛նձս , զայնոսիկ .	Նո՛ց , ընդ՛անց .

127 . Ա՛յսպէս կ՚հոլովո՛ւի Այս , Այդ . մէյն առա՛ չէն առո՛ւել ըլլա՛ս , ըլլա՛դ , եայց եթէ պէտ ըրդ յօդով (140) : Գործիականն երբեմն կ՚լինի այս՛ , այդ՛ , այն՛ : Մէա՛ հոլովներն Նա յո՛ւրեք անո՛վ կերդով կ՚գտանո՛ւի : Յոյնոցէ էացառականն Նա մէյնակ կայ , եայց յո՛ւել գոյականէ հետ եմնէ կ՚կայ : — Մարդոյ Նա՝ կ՚ատո՛ւի էտ՛մէնատո՛ Նա , ըլ գոյականէ հետ Նա ըլ ատո՛ւիչն :

128 . Գոյականէց յատո՛ւկ առնդրաբար կարճ վերջահոլովներն եմնէ կ՚կան , Նա եղածէ էացառականէ հետ յայնմ Նա կ՚ատո՛ւի . Այնր եմնէ , այնմ եմնէ , այնո՛ւ եմնէ , յայնմ եմնէ (98) . այնց եմնէց , յայնց եմնէց : Գոյականէց յետ առնդրաբար մէա՛ հոլովներն եմնէ կ՚կան . Բանէն այնորիկ , եմնէն այնմիկ , եմնէն այնո՛ւիկ , ՚ի եմնէն յայնմանէ . եմնէցն այնոցիկ , ՚ի եմնէցն յայնցանէ կամ յայնոցիկ :

129 . Եղակի ձայնաւոր շատ բան մէյ ունի Նա ցայ կ՚պատ երբ՛ Այս առինայն , այդ առինայն , այն առինայն . ինչպէս , Այս են ձեռնարկ Նոյի . այս են բանք Քրիստոսի . որոց անո՛ւանէն են այս . այս որ առ առցանա . ետ

լեցեր այդ : Հինգ հինուկ ե երիս-ս յիսունս , այլ այն չինչէ , կամ երբէք այսը չայն . շատ ե-ս այն էն . այն որ ’ինէրս անդ էին . այն որ ընդ նմայն էին : Յայնմանէ՝ որ չմարմին ապանանեն : Զայն մի ո-ւրեցէք որ որոշեն ե. լուսահերիկ ե կճղակաբաշխ ոչ եցեն :

130 . Դէրանո-անց երրորդ պէմին հէս ե կ’ասո-էն , Այս ինչն , այդ ինչն , այն ինչն . Սա այս , սա այդ , նա այն . ե երկո-չն ե-ս կ’հոլվո-էն :

131 . Այն , այս , էս . Այդն , այդ , էդ . Այն , այն , էն :

Հոգակի

Ա-ղ .	Այն .	այն , նայն .
Սէ- .	Այսրին , նորուն .	նայս .
Տրս .	Այսին , ’ինոյն .	նայս .
Գործ .	Այսվին , նովքիմբ .	նայնով .
Բաց .	—	—
Ձայց .	զ’Այդն .	այն .

Յոգնակի

Ա-ղ .	Այդնք , նոքին .	նայս , ընդունդ .
Սէ- .	Այսցին , նոցուն , նոցունց .	նայս , ընդունց .
Տրս .	Այսցին , նոցուն , նոցունց , ’ինոյնս , ’ինոսին .	նայս , ընդունց .
Գործ .	Այսվիմբք , նոքիմբք , նոքումբք .	նայնով , ընդունցով
Բաց .	,ի Այսցունց .	նայնից , ընդունցէ .
Ձայց .	զ’Այդնս , զնոսին .	նայս , ընդունց :

132 . Այսպէս կ’հոլվո-էն Այն , Դայն : Եզակի էացա-ակնի ֆոխոբէնն Տէայն ’ի սմանէ , ’ի գնանէ , ’ինմանէ (121) կ’ասո-էն ասվըրէսը . էսկ գոյականի հէս կ’ասո-էն ի այն օրէ կամ’է ամէն տէղ-ո-ՀԷ , ’ինմէն էերանոյ . էնչէս յոգնակին ե-ս ’ինոյն գասո-ց , ’ինոցո-ն գահճայն (98 , 128) : — Մե տանի անասվըր հոլվինէրն ե-ս կըգասո-էն :

133 : Ինքն , սա , այս ասյա հէս ֆոխեր շատ էանի կ’կան . Այն ինչն , գայն ինչն , նայն ինչն , նայն ինչեան կամ նայնն ինչեան , նմին ինչեան , գնայն ինչն կամ գնայն գինչն . նայն ինչեանդ կամ նայնն ինչեանդ , գնայն ինչեանդ կամ գնայնն ինչեանդ :

Այն սա , գայն գա , նայն նա , նայն սա . նախադրեք կ’հոլվո-էն (14) :

Այն այս , գայն այդ , նայն այն , նայն այս . երկո-չն ե-ս ասվըրէսը կ’հոլվո-էն . երբէմն ե-ս ֆայն ֆնին . ասյն այդ , ասյն այս :

Երբէմն Այն ինչն այս կամ սա , գայն ինչն այդ կամ գա , նայն ինչն այն կամ նա ե-ս կ’ասո-էն :

134 . Ի՞մ , ք՞ս , ք՞յ , մեր , ձեր , իւր , սորա , սոցա , դորա , դոցա , նորա , նոցա , պերանուանական ածականներ են , յորոց միայն Ո՞ր ջոկ կերպ մի հոլվում ունի :

Եզակի

Ա-ղ .	Ո՞ր .	ֆանի .
Սէ- .	Ո՞յ , քումմ .	ֆանինի .
Տրս .	Ո՞յ , քումմ , ’ի ք՞ս .	ֆանիդ .
Գործ .	Ո՞վ .	ֆանովդ .
Բաց .	’ի Ո՞յ , ’ի քումմանէ .	ֆանիցդ .
Ձայց .	զ’Ո՞յ .	ֆանդ .

Յոգնակի

Ա-ղ .	Ո՞յք .	ֆանիանդ .
Սէ- .	Ո՞յց .	ֆանիանցդ .
Տրս .	Ո՞յց , ’ի ք՞յս .	ֆանիանցդ .
Գործ .	Ո՞վք .	ֆանիանովդ .
Բաց .	’ի Ո՞յց .	ֆանիանցդ .
Ձայց .	զ’Ո՞յս .	ֆանիանդ :

136 . Ասրա վերջադրելիքն ասվըրէսը գոյականի հէս էանի կ’կան . Հրամանի ֆոյ կամ ֆո-մ . ֆո-մ հրամանի . քոյ հրամանիդ . ֆէո-մէ ֆով , ֆովֆէո-մէդ . քոյ ձեռնովդ . ’ի էանէյ ֆոյ , ’է ֆոյ էանէյ . քոյ խօսքերից :

137 . Մի-ամեներն չորրորդ հոլովմանն պէս կ'հոլովուին .

Ես . էնէն . իմոյ , իմոմբ , իմով , յիմոյ կամ յիմմէ . իմք , իմոց , իմովք :

Դու . ջանէն . քոյոյ , քոյումբ , քոյով , 'ի քոյոյ կամ 'ի քումմէ . քոյք , քոյոց , քոյովք :

Մեր . ղբէն . մերոյ , մերումբ , մերով , 'ի մերոյ կամ 'ի մերմէ . մերք , մերոց , մերովք :

Ձեր . ֆէրէն . ձերոյ , ձերումբ , ձերով , 'ի ձերոյ կամ 'ի ձերմէ . ձերք , ձերոց , ձերովք :

Իւր . ե-ըէ . իւրոյ , իւրումբ , իւրով , յիւրոյ կամ յիւրմէ . իւրք , իւրոց , իւրովք :

Սորա . ոորան , ոբան . սորայոյ , սորայումբ , սորայով , 'ի սորայոյ . սորայք , սորայոց կամ սորայց (57) :

Սոցա . ոոցա , ոբանց . սոցայոյ , սոցայումբ , սոցայով , 'ի սոցայոյ . սոցայք , սոցայոց կամ սոցայց :

Դորա . ջոր , ջբան . դորայոյ , դորայումբ , դորայով , 'ի դորայոյ . դորայք , դորայոց կամ դորայց :

Դոցա . ջոցա , ջբանց . դոցայոյ , դոցայումբ , դոցայով , 'ի դոցայոյ . դոցայք , դոցայոց կամ դոցայց :

Նորա . նորան , նբան . նորայոյ , նորայումբ , նորայով , 'ինորայոյ . նորայք , նորայոց կամ նորայից , նորայց :

Նոցա . նոցա , նբանց . նոցայոյ , նոցայումբ , նոցայով , 'ինոցայոյ . նոցայք , նոցայոց կամ նոցայից , նոցայց , նոցայովք կամ նոցայիւք , 'ի նոցայոց կամ 'ի նոցայց , զնոցայսն :

138 . Կ'ասպէս կ'հոլովուին սոցանից են մանկով շինուածներն և . որ սոքա են .

Իմային . էնի , էնէն . իմայոյ , կամ իմայնոյ 1 , իմայով կամ իմայնով . իմայինք , իմայոց կամ իմայնոց , իմայովք կամ իմայնովք իմայիւք :

---

1 Լա- գրոց ռիչ յա-էլէ ա-ան նո-ք էանէ կ'կայ , իմայոյ ֆան իմայնոյ , և այլն . ենչպէս էքէնի յա-րէչ էա-էրն և կ'լինէն . Ու-ղղայէն , ռէղայոյ , ֆոխանակ ա-էլը ռէղայնոյ , ենչպէս էրկնայոյ :

Մերային . ղբէն , ղբէնն . մերայոյ կամ մերայնոյ , մերայով կամ մերայնով . մերայինք :

Ձերային . ֆէրէն , ֆէրէնն . ձերայոյ կամ ձերայնոյ , ձերայով կամ ձերայնով . ձերայինք :

Իւրային . է-րէն , է-րէնն . իւրայոյ կամ իւրայնոյ , իւրայով կամ իւրայնով . իւրայինք :

Իւրեանցային . է-րէանցն . իւրեանցայոյ կամ իւրեանցայնոյ . իւրեանցայինք :

139 . Կայք իմային , իմովին . քոյին , քովին . մերոյին , մերովին . ձերոյին , ձերովին . իւրոյին , իւրովին , վերջահոլով չունեն , նախ երիս միայն բանի կ'կան եզակի և յոդնակի (14) :

140 . Պերանունանց արմատ երիք պարզ տառերն ա , ե , ն , կ'ասուին ջէմբրդ յօդ , որ շատ տեղում բառերի ճարիկն կպնելով ընտանց ոյժն ունեն . ինչպէս ,

Տէրս՝ ասելէ ես տէրս , իմ տէրս , այս տէր կամ սա՝ տէրս :

Տէրդ՝ ասելէ դու տէրդ , քո տէրդ , այլ տէր կամ դա՝ տէրդ :

Տէրն՝ ասելէ ինքն տէրն , իւր տէրն , այն տէր կամ նա՝ տէրըն . պերն :

Իմ , իմ , իմ՝ , էնէն , էնէնք , էնէն , կամ այս , այդ , այն որ էմ է :

Քոյ , մերդ , ձեր՝ , իւր՝ , այս որ ջանդ է , այդ որ ղբէն է , այն որ ֆէրն է , այն որ է-րէն է , է-րէ :

Սորայ , դորայդ , նորայ , այս որ ոորանն է , այդ որ ջորանն է , այն որ նորանն է , ընդ-րէ :

Սոցայս , դոցայդ , նոցայն , այս որ ոոցանն է , այդ որ ջոցանն է , այն որ նոցանն է , ընդանդ :

141 . Պատճառ՝ ա վերջացած բառերն յիոլ կ'առնեն յօդերն , ինչպէս յոդնականի քէն և սէն (21 , 67) . ոոբա , ոոբայ . ջոբա , ջոբայդ . նոբա , նոբայն : Կ'ասպէս իմացիր այլ ամէն բառի համար և ս . Շ աղեցայս , Ղղհայն , յա պայն , սայս , դայդ , նայն , 'ի նմանէն , առքայն , 'ի նոսանէն :

Փոքր պէղոն են ա- պէտ կ'լինէ այսպէս յ . ենչպէս , Որ վաճ չոյն ծախնէցա- . որ է ասէլ Ան որ վճռ չս ծախնէցա- . (463) :

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

ՆԱԽԴԻՐ

142. Նախդիրն՝ անուան և դերանուան մի կտորն է, որ միայն նոցա հետ բանի կ'կայ՝ նոցա հոլովներն շինելոյ և յուրիշ այլ և այլ մտքեր տալոյ համար։

143. Նախնախդիրը են ը, ե, յ, ց, ա, ընդ, ըս, որ բառի և նորա հոլովների յառաջն գնուելով՝ տեսակ տեսակ նշանակութիւն կտան, ինչպէս տեսանք որ արարին ը և է կամ յ նախդրներն։ Այժմ տեսնենք օրինակի համար մնացածների մի քանի գլխաւորներն։

144. Ը.

Ը քարի, զդետնի) զարկանել.	Ընդ, ետնէ (տալ)։
Ը ձահի, զամթի (հարկանիլ).	Ի նէտ, ամբէ դէն (ընկանել)։
Ը տամբ, զինև.	Տան տղա կողմն, եմ տղա կողմն կամ եմ վերայ։
Ը գլխով, զմիջաւուրը.	Գլխէ վերէն, կէսօրուան ամթէն, ամթէկ կէսօր։
Ը քանիւ, զօրինօք, զնուաւել (անցանել).	Խօսքին չկանգնել, օրէնքն չգտնել, նքանէց անդին։
Ը ւխիք, զնուաւ (ճիճաղիլ.	Մէ էանէ վերայ, նուրա վերայ (ծծաղէլ)։
Ը աստուծոյ (խօսել, գոհանալ).	Ի քուրանի վերայ (խօսէլ), ի փըճանէց (շնորհակալ լինել)։
Ը ձեռանէ, զլեզուէ (ուղղել.	Ձեռնէն, լեզուէն (էանել)։

Ը ճառոյն (կախել).	Ճուռէն կամ ճուռէն վէր (կախէլ, կախ փալ)։
Ը ջոյ, զումեքէ (գալ).	Ի քէզ համար, ինէ համար (գալ)։
Ը այս օրինակ (գրել, խօսել).	Ի յս ձեռվ, այս կերպով (գրէլ, խօսէլ)։
Ը տիւ և գիշեր (աշխատ լինել). acc	Գուշէրն ու ցերեկն, գիշէր ցերեկ (աշխատիլ)։

145. Ի, Ց.

Ի սերման, ի տան, յաղբեր.	Վերդ դէ, տուն դէ, աղբէր դէ։
Ցայրի, ի սրտի, ի ճովու.	Վարայրէ դէ, սրտէ դէ, ճովէ դէ կամ վերէն։
Ցագգի, ի տաճարի, յերկրի.	Ազգէ դէ, տաճարէ դէ, երկրէ դէ կամ վերէն։
Ցանձին իւրում, ի լերին, ի հօր իմում.	Ինքնա՞ն ինձնէ դէ կամ վերէն, սարէ վերէն, հօրա դէն կամ վերէն։
Ի թղթի, ի ճոցի, ի բերան 1.	Ճողէ դէ, ճոցէ դէ, բերանէ դէ։
Ի մարդում, ի սրբում, յառաջնում.	Մարդէ դէն, սրբէ դէ, առաջնէ դէն։
Ի հանոյ քում, ի ձմեռարտի որդւոյ նորա.	Հանիւդ դէ կամ վերէն, նորա ձմեռարտ որդւոյ դէն։
Ի տեղւոջ, ի տարւոջ, ի բարւոջ, յոգւոջ.	Տեղէ դէ, փարուայ դէն, լաւ դէ, հոգւոյ դէն կամ վերէն։
Ցիս, ի քեզ, ի մեզ, ի ձեզ, ինձմա, յայնմ.	Իմ, ձուկ, դէր, յէր, նորա դէն կամ վերէն։

---

1 Ինչպէս պատմ է 69 որ չորրորդ հոլովման բառերն երբեմն երրորդէ պէս նա կ'հոլովուին, եմայրէ որ երբ վերջահոլով պրակաւոր վերայ է, յ պնուին՝ առվորաբար պրակաւորներն երրորդէ պէս կ'լինի, ինչպէս կ'պատնէ ի ղրնի, է ծոցէ, է բերանէ. որպէս զի բացառականէն որ չորրորդ է։ Բայց ամէն բառ նա չի լինիլ. ի մարդի չի ասուիլ։

Յերկոցունց ձեռացն (աջա- Երկու ձեռքովն ևս (ամբողջակ) :
ղակ) .

Ի ց կոյ (շրջել), ’ի քանից (պատմել), յանձնել (փոքր) . Գոռոզանալ (մանգալ), խօսակ (պարել), մարմնով (փորձ) :

Յաջմէ, ’ի ձախմէ, ’ի հիւսիսոյ . Ընդ դաջի, ձախ դաջի, հետուեան դաջին :

Յայգուէ, ’ի տուէ . Երէկուանից, ցերեկին :

Յամէ կս . Մի տարուց յետ, ի տարուց :

Ի տուն, ’ի քաղաքս (գառնալ) . Տունը, քաղաքն (հետ պառնալ) :

Ի մարդն, ’ի ծոց իւր, յոգի իւր . Մարդի վրայ, իւր ծոցի վրայ, հոգու վրայ :

Ի տուն, յայր, ’ի սիրտ, ’ի տաճար, յանձն իւր . Տան վրայ, հարսյրի վրայ, սրտի վրայ, պաշտօնի վրայ, իւր վրայ կամ վերայ :

Ի տունս, յայրս, ’ի սիրտս, ’ի տաճարս, յանձինս . Տների վրայ, հարսյրների վրայ, սրտերի վրայ, պաշտօնների վրայ, իւրեանց վրայ, կամ վերայ :

Ի խրատ, ’ի փրկութիւն . Խրատ հասար կամ առնել, իրեան հասար :

Ի ձայն մեծ (աղաղակել) . Մեծ ձայնով (բառնալ) :

Ի սուր (կոտորել) . Սրով (բերել) :

146 . Յ նախդիրն երբեմն բաղաձայնով սկսող բառի վերայ ևս կ’ընուի, որն որ երբ ըլլով կ’ասուի . ինչպես, յ’ակիսըն . յշտեմարանս, յզգեստից, յոտամեաց . որ կ’կարդուի յըսկիսըն, յըշտեմարանս, յըզգեստից, յըոտամեաց կամ յոտամեաց :

147 . Յ .

Յարքայ, ցծերս, ցիս (սկսել) . Իրարու, ծերերուն, ինձ (սկսել) :

Յաղագ վայր, ցերեկոյ . Մինչև կամ ընդուր այդ, երէկ պէշ, մինչև երեկոյ :

րան ցայնոսիկ . Մինչև, ընդուր այն . են օրերն :
(ուտել), ցարբ- Կուշտանալու չափ (ուսուիլ), հինչ չէ չէզքովանալու չափ :
լ .

148 . ԸՍՈ, ԸՍՈ Ի

ին, առ առնթոյ . Ա՛խէ հասար կամ վախէցո, սխալիլ հասար :

ւայի, առ գատու- Ընդհայի տօն, պատուղէ տօն, կամ ուրախութեան :

ամքն, առ ՚Կոյիւ . Սրբ տօն կամ հշտութեան, ՚Կոյիւ ծանօթ .

րօքն (անցանել) . Տանախուտ . պատահշտութիւն (անցնիլ) :

ս, առ ցօրենով . ՚Կորան տօն, ցորնի տօն կամ հշտութեան, այսինքն՝ հորան կամ ցորնին նայելով, եաղիպտիլով :

ատարհաւն . Ձմեռապարհի վերայ կամ դէն :

ոյիւք . Ընդհայ հասար :

իւղէ, առ Հարկէ . Ա՛խէ հասար կամ վախէցո, հարկէ հասար :

ակէ . Ծառայութեան հասար :

նէ (ծառայել) . Ընդհասան, աչքի ուրախութեան (ծառայել) :

արդկանէ, առ ’ի Յիս- Մարդկացոյց, ընդծանէց, որդեղոյ, առ ’ի յորդւոցն . ռնոյց :

այութենէ, առ ’ի Ա հայրութեան հասար, չէնիելոյ հասար . առ յինքեանէ . տար . էրինէց :

առ ինչ . Ինչի՞ր հասար, ընչի՞ր :

այ, առ օք (գնալ) . Ի՞ կամ պէս արդայն, առնուն (գնալ) :

առ մեզ (գալ) . Ի՞ կամ պէս ինձ, ինձ (գալ) :

ընչեցն, առ ’ի խոր- Փողի կամ էշխնէ տերոյ հասար, խորպէ հասար :

առ այր . Ընդհուն օրէն, տունն հուր հարցի կամ հարցապէս :

Հարկանել, կոխել) . Կոխոտիլ (պատ, հողել) :

Որպէս լոյս առ խաւար .	Նման լոյսն խաւարի մօտ , խաւարին բաղդատելով :
Ընդ յանցանս , առ լաւս(ունել) .	Մեղմէ տէղ , լաւ տէղ (պահել) :

149 . ԸՆԴ

Ընդ իմն ընդ քո .	Նման մէն մըն քեզ , իմ նման քո :
Ընդ ամենայն դատարկ բանի (համարս տալ) .	Ամէն թուէ խօսէ համար (համար պահ) :
Ընդ ընդ ակն , սէր ընդ սիրոյ .	Ընդէ՞ւ ընդէ՞ւ , սիրոյ ընդէ՞ւ սէր :
Ընդ ծուխ , ընդ նմա , ընդ մարդկան .	Ի՞նչ հէք , նորա հէք , մարդկանց հէք :
Ընդ դմա (ասել) , ընդ բանին (խոսիլ) , ընդ նմա (նախանձիլ) .	Ընդ դէմ (ասել) , այն խօսքէ համ այն խօսքէ վէրայ (խոսնուել) , նորա վէրայ էնկլել :
Ընդ տնկոյն (նստել) , ընդ թուոյ (մոռանալ) , ընդ կարգաց (նուաճիլ) .	Ընդ տէ փակուն (նստիլ) , համրէ փակ (մոռնալ) , կարգէն փակ (ընկճուիլ) :
Ընդ ճառով , ընդ հողով .	Ընդ տէ փակ , հողէ փակ :
Ընդ ինև (կան) .	Ընդ ինչ փակուն էմ հէք (եմ , կամ) :
Ընդ աջմէ , ընդ ձախմէ .	Ընդ հողին , ձախ հողին :
Ընդ երկիւղին , ընդ կորըստանին .	Ընդ պախէին , վախէ համար , կորսըտիլ համար :
Ընդ կողմանէ քումմէ .	Ընդ կողմէդ :
Ընդ արքայ , ընդ մարդ (նայիլ) .	Ընդ թագաւոր , մարդին (ակնածիլ) :
Ընդ ինչ , ընդ քեզ .	Ընդ ինչ , տէղ կամ էմ՝ որ հէք :
Ընդ հրեշտակս , ընդ նոսա .	Հրեշտակներէ հէք , նորա հէք :
Ընդ դուռն , ընդ երան (անցանել , մտանել) .	Դռնէն , երեսէն ներս (մըտնել) :
Ընդ ձանապարհ (գնալ) .	Ճանապարհ (գնալ) :
Ընդ քաղաքս , ընդ երկայնուԹի գաշտին (շրջիլ) .	Քաղաքներն (պտտիլ) , գաղտ երկայնութեան (մտնել) :

Ընդ մէջ (կտրել) .	Մէջէն կիսէն (կտրել) :
Ընդ երկինս և ընդ երկիր .	Երկնէ՛ն և երկրի՛ն վրայ :
Ընդ իս և ընդ քեզ .	Ինձ հետ քեզի :
Ընդ բազում և ընդ սակաւն .	Շատէ հետ քիչ վրայ :
Ընդ ամն տասն .	Տասն տարուայ վրայ :
Ընդ ամէնն , ընդ ամենայն .	Ամէնուն վրայէ , ’է հետուն :
Ընդ այր և ընդ կին և ընդ մանկտի .	Մարդ մարդ՝ կին մարդ և պղտիկ ’է հետուն :
Ընդ արևելս , ընդ երեկս .	Արեւելէ կողմն , դէպ արեւելէն , մօտ երեկոյին :
Ընդ խաղ , ընդ քէն .	Կատակէ (խօշտաբոռնեան) համար , չէնէ համար , չէնով :
Ընդ մի բերան (ասել , գովել) .	Մէյ բերնէն , մի բերանով (ասել , գովել) :
Ընդ երևումն , ընդ անցանելն .	Երեւալուն պէս , անոր երեւալուն պէս . ամ երբ երթալ , երբ անոր դ’երթայ :

150 . ԸՍՏ

Ըստ բանի քումմ .	Քու խօսքէ պէս (գէօրայ) , քո խօսքին ականելով :
Ըստ հրամանին , ըստ գործոց .	Հրամանին պէս՝ նման , գործերու պէս , համեմատ :
Ըստ ինքեան .	Ինքնուրն , ինքնէն , ինքնով :
Ըստ անձին (սիրել , բառնալ) .	Ինք պէս , ինք ինքէ (սիրել) , ինք վերայ (հանուիլ) :
Ըստ յանցանացն , ըստ նախանձու .	Յանցանքէ համար , նախանձէ համար :
Ըստ ձանապարհին .	Ճանապարհին վերէն :
Ըստ նմանէ , ըստ նոցանէ .	Նորա հետքին , նոցա հետքին :
Մի ըստ միոջէ , այր ըստ առնէ .	Միւրուն հետքով , մարդ մարդուն հետքով :
Օր ըստ օրէ , ամ ըստ ամէ .	Օրէց յօր , տարէց տարի :
Ըստ հիւանդոյ .	Հիւանդի հողին , տէր հիւանդ :

Ըստ գործս, ըստ միտս, ըստ պէտս.	Գործերէն պէս, մտէ յորմէ, պէտէ չուի համհամեմատ:
Ըստ կազդուրել մանկանց.	Տղերուն հարդանալու չափ:
Ըստ վարել հալածչաց.	Հալածողներէն գղեալու չափ:
Ըստ աճել, ըստ պակասել.	Բնական չափ, պակասելու չափ:
Ըստ գլուխ, ըստ բերան, — ըստ երդ.	Մարդահատ-ի, — գնահատ-ի:
Ըստ չափ, ըստ քաղաքն, ըստ դուռն, ըստ միտս (անցանել, եկանել).	Չափէն դուրս, տպաւորէն դուրս, գահէն դուրս, մտէն դուրս (գնալ, երթալ):
Ըստ օրէնս, ըստ երդումն (անցանել).	Օրէնսէն, երդմէն դուրս (գնալ, երթալ):

151. Այս նախադրներն յուրիշ հոլովներ ևս ունին կ'առնեն և այլ և այլ մտքեր ևս կուտան, որ պիտի բառգրքից սորվիս:

152. Ըստ հոլովառու բառերը ևս կան՝ որ մի հոլովով բաղնի կ'կան, և բառին միս միտք կ'տան. որն յառաջն միայն՝ որ նախադրութիւն ևս կ'ասուեն, և որն յետն, որն ևս յառաջն և յետն. ինչպէս,

153. ՅԱՌԱՋՆ

Երթալ կամ որդեա զմարդ, մարդ, մարդոյ, ՚ի մարդ, մարդով, ՚ի մարդոյ.	Ինչպէս մարդ, մարդոյ, մարդով, մարդոյ:
Ոչ ան զմարդ, մարդոյ, ՚ի մարդ, մարդով, ՚ի մարդոյ.	Մարդէն յուրիշ, ուրիշ մարդոյ, ուրիշ մարդով, ուրիշ մարդէն:
Ոչ ան զհատն մանանխոյ.	Մանանեխի հատէ չափ կամ պէս:
Այնչ ՚ի գետին, ունիս յերկինս.	Մինչ, ընդ-ը գետին, ընդ-ը երկինք:
Ցեղ մահու, յեղ այսորիկ.	Մեռնելու յեղ, որոնէ յեղ:
Ընդ առն իմ, ընդ մեզոց.	Ընդ ինձ, ընդ մեզ:
Բայց ՚ի քէն, եթէ ՚ի սոցանէ.	Վերէն ան, զինչ, ուրկէն ան, զինչ:

154. ՑԵՏՆ

Ի սկզբանէ հետէ, յԱյեսմայ հետէ.	Յաւելուածէ յետ, Ադամեն յետ:
Մինչդեռ չափ, մնհոս չափ.	Մինչև դնչև, մինչև հասնելու չափ:
Ցերեկ չափ, ձեռք չափ.	Ծոցի չափ, ձեռք չափ:
Ի կինն կողն, ՚ի թիկունս կոյս.	Ուրէ կնկէն, որէ դնչն, յետիւսոյ կողմն:
Ընդ նա կոյս, առ՝ ի նմանն կոյս.	Ուրէ էն, նորա կողմն:

155. ՅԱՌԱՋՆ ԵՒ ՑԵՏՆ

Վասն սիրոյ, օրինակի վասն.	Սիրոյ համար, օրինակի համար:
Ասէ, ՚է ասէ ձեր, ՚է ձեր ասէ.	Ձեզ համար, ձեր պարճասա:
Ընդդէմ մարգն, ոտիւքն հանդերձ.	Մօր հետն դիմեղ, հետ որնէրնէ:
Ընդդէմ առանձինն մտից և ուռճից.	Յարաւ եկամուղով ապրուսով:
Ընդէպ աչաց, իմ առաջի.	Աչէ յառաջին, մօտ, եմ յառաջին:
Ի վերոյ երկրի.	Գետնի կամ երկրի վերոյ:
Ի ճշմարտութեան վերոյ.	Ճշմարտութեան վերոյ:
Քան վերոյ, յոյր վերոյ.	Ինձ ետեւ վերոյ, ո՞ւմ վերոյ:
Ի վերոյ բազմոց.	Շատոնց վերոյ, կամ համար:
Օ, կնի մեր, չարին կնի.	Մեր հետնէն, չարի հետնէն:
Օ, հետ նորա, որոյ կհետ.	Նորա հետնէն, որոյ հետնէն:
Ընդ երեսս խաչին, ոյր ընդ երեսս.	Խաչի մօտն, կողին, ո՞ւմ մօտն:
Ընդ ընդերս սորին, ոյր ընդերս.	Սորա մօտն, ուրմ մօտն որ:
Քան պէս, կետոյ պէս.	Գետ պէս, գետի պէս:
Պէս գոնակ Տրդատայ.	Տրդատի պէս:
Դէպ ձեզ, հանդէպ տանն, իմ հանդէպ.	Ուրէ ձեզ, տան պէսդեմ, եմ պէսդեմ:
Յանդէման զբաղատին, ինձ.	Ուրեմն պէսդեմ, եմ պէսդեմ::

Յանպէսան ձեր, ձեզ.	Ձէր պէմբէն:
Ընդոյ քաղաքին.	Վրաչոյէցի պռոբ:
Ընտուճոյ կամացն ոբպոյ.	Ընդուճոյ կոմչէցն պռոբ, ասանց Ընդուճոյ կոմչին:
Յեղոյ դրանն.	Գառան յեղխոասոմ:
Երկոտասան աւուրբք յեղոյ.	Յեղ պոաներկո օրէցն:
Ընմա- յոասոք, յոասոք երկու աւուրբք.	Տրով կամ մե պրով յոասոք, երկո օրով յոասոք:
Ճ ոբք գքաղաքաւն, զգեստովն.	Վրաչոյէ՝ գեղե չորս կողմն:
Օսրահիւն ղոբք, զմեւք ղոբք.	Արահե չորս կողմն, ձե չորս կողմն:
Ճ ոբք ծուլուն, սեղանոյն ղոբք.	Ծովվե չորս կողմն, սեղանե չորս կողմն:
Վէբոյ, ՚էնէբոյ իմ, քո, երկնից, կաթսային. Նորա ՚էնէբոյ.	Իմ՝ ո՝ երկնոյե՝ (ղէղանե) պոկն. Նորա պոկն:
Վէբոյ վարագուրին.	Ալրագեոբե պոկոմն, յեպկոոմն:
Ի ՚էեան Մովսիսի, ՚է ՚էեան հրեշտակաց (խօսել, տալ).	Մովսէոով, հրեշտակնէրով (խօսել, տալ):
Ի ՚էեան գոաղանե, ՚է ՚էեան հաւատոց.	Վասաղանով, հաւապոով:

156. Ասքա այլ և այլ կերպ մտքէր և ս կ՚տան. և այլ շատ այս նման հոլովառու բառէր և ս կան, որ պիտի կարդալով և բառգրքեց սովորել:

ԳԼՈՒԽ ՀԱՐՐՈՐԴ

ԲԱՅ

157. Բայն մին բառ է՝ որ կ՚ընդունակի լինել, ելնել. կամ առնել, անել. կամ լինուիլ, ելնուիլ. ինչպէս, Ես եմ կամ լինիմ, ե՛ս եմ կամ լինոմ եմ. գնամ, գնոմ եմ. սիրեմ, սիրոմ եմ. սիրիմ, սիրոմ եմ. քաղցնուիմ, քաղցնոմ եմ:

158. Բայի այս նշանակութիւնն՝ դերանուան երեք դէմք քովն կ՚լինի. ես, դու, ինքն կամ նա. ուստի բայն այս երեք պէմդն ունի, և սոցա նման երկու իւ՝ եզակի և յոգնակի. ինչպէս, Ես եմ, դու ես, նա է. մենք եմք, դուք էք, նոքա են:

159. Իւ որովհետև մի բան ժամանակի մէջ կ՚լինի և կ՚լինուի, և մի եղանակով, բայն և ս երեք ժամանակ ունի. — Վէբոյ, որ այժմէ. ինչպէս, Սիրեմ, սիրոմ եմ. — Ընդեալ, որ անցկացած բանի վերայ կ՚խօսի. որ եթէ դեռ չէ վերջացած՝ կ՚ասուի անկատար. ինչպէս, Սիրէի, սիրոմ էի. և եթէ վերջացած է՝ կ՚ասուի կատարեալ. ինչպէս, Սիրեցի, սիրեցոմ. — Ընդոնէ, որ դեռ լինելու է. ինչպէս, Սիրեցից, կ՚սիրեմ, պէտ սիրեմ:

160. Իրանոնէն և ս երեք կերպ է. — Սահմանական, որ միայն բանն կ՚խօսի. ինչպէս, Կնամ, գնոմ եմ. — Հրամայական, որ կ՚հրամայել կամ կ՚արգելի. ինչպէս, Կնա, մի գնար, գնա, մի գնալ. — Սորոպոասական, որ մի պայմանով յուրիշ եղանակի հետ կախուած կ՚յայտնի բանն. ինչպէս, (գի) Կնայցեմ, (որ) գնամ. (եթէ) Կնայցեմ, (ըէ որ) գնամ, (երբ) գնամ:

161. Բայն այս ամէն բանն ցոյց կ՚տայ իւր փոփոխմունքն նէրոնվն, որ կ՚ասուեն խոնարհում:

162. Երբէ՛ պէրբէայ և ս կան, այսինքն բայի աթիւ գնուողնէր:

Ընդրէշ պէրբէայ, որ իւրնուրն դէմք, ժամանակ կամ եղանակ

չի յայտնել, այլ միայն մի եղնել կամ անել կամ եղնուել ցոյց կ'տայ, և բայի տեղն կ'գնուի՝ ամէն ժամանակի և եղանակի և դէմքի յարմարուելով. ինչպէս, Լինել, եղնել. գնալ, գընալ. սիրել, սէրել. սիրիլ, սէրել. քաղցնուլ, պռաղնուլ:

Ունենալ պէրէայ, որ եղած կամ արած անցկացածն ցոյց կուտայ. ինչպէս, Եալ, եղած. գնացեալ, գնոցած. սիրեցեալ, սէրցած կամ սէրուած:

Պաոնել պէրէայ, որ եղնելուն կամ անելուն ցոյց կ'տայ. ինչպէս, Լինելոց, եղնելու. գնալոց, գնալու. սիրելոց, սէրելու կամ սէրուելու, որ պէտ սէրէ կամ պէտ սէրուէ:

163. Հրշանակութեան կողմանէ՝ չորս տեսակ բայ կայ. Հրահան, որ եղնել կ'նշանակեն. Ունիս եմ, էս էմ. Ունիս լինիմ, էս լինուիմ, եղնուիմ:

Երկրգործական, որ յուրշի կամ յուրշի վերէն մի բան անել կ'նշանակեն. Սիրեմ, սէրուիմ. Կարեմ, գրուիմ:

Կրաւորական, որ յուրշից մի եղնուել կամ կրել կ'նշանակեն. Սիրիմ, սէրուուիմ. Կարիմ, գրուուիմ:

Այս երեք տեսակն ջոկ ջոկ խոնարհումն ունի:

164. Ունէտ բայերն չորրորդ տեսակն է. որ միայն իրեանք իրեանց մի անել և եղնել կ'նշանակեն, առանց յուրշի կամ յուրշի վերայ մի բան անելու կամ յուրշից եղնելու. Կառնամ, պռաոնուիմ. ամաչեմ, ամայուիմ: Սոքա ներգործականների կամ կրաւորականների պէս կ'խոնարհուին, ուստի կ'ասուին ներգործականէրէ չէտ, կամ կրաւորականէրէ չէտ:

165. Ունին ներգործական ունի իւր կրաւորականն. բայց բայեր ևս կան, որ մին ձայնով անել ևս անուել ևս կ'նշանակեն, ներգործական են և կրաւորական, և նորա համար կ'ասուին Ասարակ. ինչպէս, Ընանիմ, ծնուիմ յուրշէն և ծնուուիմ յուրշէց. ընթեռնում, կարդուիմ և կարդուուիմ: Սոքա ջոկ կերպ ևս չեն խոնարհուել, այլ կրաւորականների նման կ'խոնարհուին:

166. Ունայց շատ ներգործական, կրաւորական և հասարակ բայեր կան, որ չէզոք ևս բանի կ'կան. ինչպէս, Եամ, լուիմ. — Կանգնիմ, շարժիմ. — Ասարիմ, սկսանիմ. — Ծողդում, յաւելում:

ՅՈՒՅՑԱԿ ԽՈՆԵՐՀՄԱՆՑ

ՉՈՐՍ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ԼՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ

ԵԳԱՆԱԿ	ԹԱՄԱՆԱԿ	ԱՌԱՋԻՆ	ԵՐԿՐՈՐԴ		ԵՐՐՈՐԴ		ՉՈՐՐՈՐԴ
		ԸՄ	ԼՄ		ԻՄ		ՈՒՄ
			ա օրինակ	բ օրինակ	ա օրինակ	բ օրինակ	
		ՆԵՐԴ. ԿԱԻ.	ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ		ԿԱԻՈՐԱԿԱՆ		ՆԵՐԳ. ԿԱԻ.
		արմատ ԱՄ ԱՄԱՅ՝	արմատ ՍԷՐ ՍԻՐԵԱՑ	արմատ ՏԵՍ	արմատ ՍԷՐ ՍԻՐԵԱՑ	արմատ ՏԵՍ	արմատ ՋԵՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԿ.	Ներկայ	Ամ ամ. ամ.	Սէր եմ.	Տես անեմ.	Սէր իմ.	Տես անիմ.	Ջեն նուս. ուս.
	Անց. Ակ.	— այի. այի.	— էի.	— անէի.	— էի.	— անէի.	— ուի. ուի.
	Անց. կտր.	Ամաց ի. այ.	Սէրեց ի.	— ի.	Սէրեց այ.	— այ.	— ի. այ.
	Ապառնի	— էց. այց.	— էց.	— էց.	— այց.	— այց.	— էց. այց.
ՀՐԱՄԱՅԱԿ.	—	Ամ ա. ացիր.	Սէր եա.	Տես.	Սէր եաց, եցիր.	— իր.	Ջեն. — իր.
ՍՏՈՐԱԴԱՍ.	—	— այցեմ. այցիմ.	— էցեմ.	— անէցեմ.	— էցիմ.	— անէցիմ.	— ուցուս. ուցուս.
ԴԵՐԲԱՅՔ	Անորէշ.	— ալ. ալ.	— ել.	— անել.	— ել, իլ.	— անել, անիլ.	— ուլ. ուլ.
	Անցեալ.	Ամաց եալ. եալ.	Սիրեցեալ, սիրեալ.	— եալ.	Սիրեց եալ, սիրեալ.	— եալ.	— եալ. եալ.
	Ապառնի.	Ամալոց. ալոց.	Սէր եղոց.	— անելոց.	Սէր եղոց.	— անելոց.	— ղոց. ղոց.

167 . Բայերի խոնարհմունքն չորս կանոնաւոր լծորդութիւն կ'բաժանուի , բոլոր բայերի չորս կերպ վերջերի պէս , որ ձայնաւորը տառերի կարգովն սոքա են , ա՛, է՛, ի՛, ո՛. Ունիմ, լծո՛ւի՛մ. Սիրեմ, սիրո՛ւ եմ. Սիրիմ, սիրո՛ւիմ. Օճնուիմ, մրրնո՛ւմ եմ : Ունին տեսակ բայերին այս վերջերուվս կ'գտանուի , միայն կրաւորական և հասարակ եմ վերջով չկայ :

168 . Խոնարհմունդներէն ին ին պատկանութիւն ու ութեան յատարբեալէն կ'առնուի , որ կամ ա՛, ևա՛, ը՛ց ածանցեալ արմատով կ'լինի , կամ Սահմանակէն ներկայի պարզ արմատին , յետ յայտարարեալ հոլովներէ ին (17) , ու արմատին ու ա՛մ, է՛մ, ի՛մ, ուր վերջերէն ին գտանուած ան , են , ն , չ , նչ ածանցական մասնիկներն վերանոխելով ին : Ու այս արմատներն՝ ներգործական ու ներգործականէրդ չեն՝ էայերէ ստարբեալ եղակի երրորդ դէմքն են . ու եղակի չբոմայականն ու են , ին՝ էապնդականներէ յետին ու վերանոխելով :

Ա՛ոլին լծորդութեան ամ էայերէ ստարբեալն՝ գրեթէ ամէնն ու՝ ա՛ց կամ ևա՛ց ածանցեալ արմատով կ'լինի . Ամամ, ամայի, ամաց, ամանեամ, կեցի, կեաց . Ամամ, ամացայ : — Զորրորդ լծորդութեան ուր էայերէնն՝ էորդ ու պարզ արմատով. Զենում, կեցի, կեաց . Զենում, կենայ :

Ի՛ւր երկրորդ ու երրորդ լծորդութեան ևա՛, իմ էայերէնն՝ երկու կերպով կ'լինի . կամ ևա՛ց ածանցեալ արմատով. Սիրեմ, սիրեցի, սիրեցաց, սիրեա . Սիրեմ, սիրեցայ . կամ պարզ արմատով, ու նորա պէս ը՛ց ածանցով ու . Տեսանեմ, տեսի, տես . Տեսանեմ, տեսայ . Դարձուցանեմ, դարձուցի, դարձուց . Դարձուցանեմ, դարձուցայ : Սորա համար այս երկու լծորդութիւնն երկերկու օրինակ ունին . ուստի խոնարհմունդներէ օրինակն է ուրն :

Այս արմատներէ հանին որ էանէս , խոնարհմունդներէ ընդհանուր կ'հաճախես , հետը կ'ուրիշես ու մտիկ կ'պահես . ու լծորդութեանց օրինակներն ընտրելու հարկ չէ լինել , ու ոչ ու զարտուղի ասուած , այլոցն հանուելց դուրս էլնող էայերն :

169 . Ահն էայ Ապառնին ու ի՛ր նպատարեալեց դուրս կ'գայ , էապնդական ածանցեալ արմատներէ յետին ցոն շատն ալ ձևանելով . Ամայի , ամաց . Ամայեց կամ ամացեմ, ամացես . Սիրեցի , սիրեաց . Սիրեցեց

կամ ուրբաթօրեմ, ուրբաթօրէ ։

170. Աղօթել ուրբաթօրն ես ուղղաբար հարարքելէդ ետքը կ'ըսեն. Ամէն, ամօթել. Սիրեցի, ուրբաթօրեմ կամ ուրբեմ. Տեսի, ուրեմ։

171. Ինչ բայէ ետև ածեն գործերը, Անկարգը, Սարսափանքն, Անուրիշ ես Ապահանէ ուրբայէն՝ Սահմանակիսէ ներկայեցի ետքը կ'ըսեն ։

ԼԻԱԿԱՆ ՌԱՅԼՈՒ ԽՈՆՋԱՒՈՒԹԻՒՆ

172. Լ(Ա). արմատ է ։

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ.

Ընդակի		Յոգնակի	
Լ(Ա)մ.	ես եմ, ես կամ.	Լ(Ա)մք.	ձեզ, ձեզի եզիզ, ձեզ կանոզ.
Լ(Ա)ս.	դու ես.	Լ(Ա)ք.	դուզ էք.
Լ(Ա).	նա է.	Լ(Ա)ն.	նոցա են ։

Ընդեալ անկատար.

Լ(Ա)ի.	ես էի, ի.	Լ(Ա)աք.	ձեզ, ձեզի էիզ, էիզ.
Լ(Ա)իր.	դու էիր, իր.	Լ(Ա)իք.	դուզ էիք, իք.
Լ(Ա)ր.	նա էր.	Լ(Ա)ին.	նոցա էին, ին ։

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Լ(Ա)ր.	ել, կացիր.	Լ(Ա)ք, երթաք.	ելէք, կացէք ։

---

1 Ի՞նչ էսիան բայ՝ ձայն այս է, ձա՝ երբէն ասք նշանակութեանն չէլսք են ։

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Լ(Ա)ցեմ. ես լինեմ 1, պիտի ելնեմ.	Լ(Ա)ցեմք. դուք, դուք լինիզ, պիտի ելնիզ.
Լ(Ա)ցես. դու լինիս, պիտի ելնես.	Լ(Ա)ցէք. դուք լինէք, պիտի ելնէք.
Լ(Ա)ցէ. նա լինի, պիտի ելնի.	Լ(Ա)ցեն. նոքա լինին, պիտի ելնին ։

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԲԱՅ.	Լ(Ա).	լինել, ելնել ։
ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ.	Լ(Ա)ալ.	ելած, ելնելով ։
ԱՊԱՒՆՈՒ ԴԵՐԲԱՅ.	Լ(Ա)ւց.	ելնելու, որ պիտի ելնի ։

173. Հրամայականներէն, մանաւանդ էս ըն, միայնակ չեն բանի կալ.
Ուղղ բառի հետն կ'ասուեն ողջ եր, ողջ էք, ողջ երուք ։
Սորա դերբայքն ևս շատ չեն բանի կալ ։

174. Լ(Ա) ՈՒՆԻՄ. արմատ ԵՂ ։

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ.

Լ(Ա)ղանիմ.	լինու-ում, ելնու-ում.	Լ(Ա)ղանիմք.	լինու-ունք, ելնու-ունք.
Լ(Ա)ղանիս.	լինու-ուս.	Լ(Ա)ղանիք.	լինու-ուք.
Լ(Ա)ղանի.	լինու-ու.	Լ(Ա)ղանին.	լինու-ուն ։

---

1 Սորարտասանականներն էորեանք էրբեանց դեպանակ չեն նշանակել եթէ կամ երբ լինեմ, եթէ կամ երբ ածեմ, լցնեմ, եթէ կամ երբ սիրեմ. եթէ կամ երբ տեսանեմ, եթէ կամ երբ մորթեմ, և այլն. այլ յորժամ, եթէ, և ղինչ, ո կամ ով, որ, ետուերբ հետ, որոց ածնու ղէն և յորժամ է, եթէպէտ դեպանակ չէմացուի ըստ ընթացի. Յորժամ եցեմ, եթէ եցեմ, երբոր, թէ որ լինեմ. Ջինչ եցէ, այլ եցէ, որ եցէ, ինչ որ եթէ լինի, ուժն որ լինի, որ կամ որն որ եթէ լինի, դեպանակ չէ երբոր կամ թէ որ լինի ։

Ընդեալ անկատար.

Դ՚ղանէի.	լինուի, եղ- նուի.	Դ՚ղանէաք.	լինուիք, եղ- նուիք.
Դ՚ղանէիր.	լինուիր.	Դ՚ղանէիք.	լինուիք.
Դ՚ղանէր, եղա- նիւր.	լինուիր.	Դ՚ղանէին.	լինուին։

Ընդեալ կատարեալ.

Դ՚ղէ.	եալ.	Դ՚ղաք.	եալիք.
Դ՚ղեր.	եալը.	Դ՚ղէք, եղերուք.	եալք.
Դ՚ղէ.	եալ.	Դ՚ղեն.	եալն։

Յորելոյ անցեալ կատարեալ.

Դ՚ղայ, եղեայ.	եալ.	Դ՚ղաք, եղեաք.	եալիք.
Դ՚ղար.	եալը.	Դ՚ղայք, եղեայք.	եալք.
Դ՚ղաւ.	եալ.	Դ՚ղան.	եալն։

Ապառնի.

Դ՚ղեցի, եղիցիմ.	կ՚ելնեմ, պիտի ելնեմ.
Դ՚ղեցիս, եղիցես.	կ՚ելնես, պիտի ելնես.
Դ՚ղիցի.	կ՚ելնէ, պիտի ելնէ.
Դ՚ղիցուք, եղիցիմք.	կ՚ելնենք, պիտի ելնենք.
Դ՚ղիջիք, եղիցիք.	կ՚ելնէք, պիտի ելնէք.
Դ՚ղիցին.	կ՚ելնեն, պիտի ելնեն։

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

—		Դ՚ղերուք.	ելէք.
Դ՚ղիջիր, եղանիջիր.	ել, ելլէ.	. . .	. . .
Մի եղանիր.	մի ելլել.	Մի եղանիք.	մի՚ք ելլել։

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Դ՚ղանիցիմ.	ելլեմ, պիտի ելլեմ.
Դ՚ղանիցիս.	ելլես, պիտի ելլես.
Դ՚ղանիցի.	ելլէ, պիտի ելլէ.
Դ՚ղանիցիմք.	ելլենք, պիտի ելլենք.
Դ՚ղանիցիք, եղանիջիք.	ելլէք, պիտի ելլէք.
Դ՚ղանիցին.	ելլեն, պիտի ելլեն։

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԲԱՅ.	Դ՚ղանել, եղանիլ.	ելլել։
ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ.	Դ՚ղեալ.	ելած, ելլելով։
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ.	Դ՚ղանելոց.	ելլելու, որ պիտի ելլի։

175. Դ՚զակի հրամայական Դ՚ղէր որ աշխարհաբառ կ՚ասենք, գրաբառի կ՚նմանի, բայց գրոց մէջ հայ, նորա համար տեղն զարտակ է թողուած։

176. Դ՚րկրորդ Դ՚ղէջը, եղնէջը հրամայականի յոգնակին՝ ապառնուցն և ստորադասականից կ՚առնի.
Դ՚ղիջ, եղնիջ։ Այսպէս իմացիր ամէն բայերին և։

177. Լ՚ինիմ. արմատ լ՚ի։

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ.

Լ՚ինիմ.	լինուիմ, ելնուիմ.	Լ՚ինիմք.	լինուիք, ելնուիք.
Լ՚ինիս.	լինուիս.	Լ՚ինիք.	լինուիք.
Լ՚ինի.	լինուի.	Լ՚ինին.	լինուին։

Ընդեալ անկատար.

Լ՚ինէի.	լինուի, ելնուի.	Լ՚ինէաք.	լինուիք, ելնուիք.
Լ՚ինէիր.	լինուիր.	Լ՚ինէիք.	լինուիք.
Լ՚ինէր.	լինուիր.	Լ՚ինէին.	լինուին։

Լ՚պառնի .

Լ՚ինքմ .	ն՚լինէմ , պէտ է ընէմ .
Լ՚ինիս , լինցես .	ն՚լինէս , պէտ է ընէս .
Լ՚ինի .	ն՚լինէ , պէտ է ընէ .
Լ՚ինիմք , լինցիմք	ն՚լինէնք , պէտ է ընէնք .
Լ՚ինիք , լինջիք .	ն՚լինէք , պէտ է ընէք .
Լ՚ինին .	ն՚լինէն , պէտ է ընէն :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Լ՚եր .	եւ .	Լ՚երուք , լիք .	եղէք .
Լ՚իջիր , լինիջիր .	եւ , եղէս .	. . . . .	(176)
Մ՚ի լինիր .	Ջ եղիւ :	Մ՚ի լինիք .	Ջք եղիք :

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Լ՚ինիցիմ .	եղէմ , պէտ է եղէմ .
Լ՚ինիցիս .	եղէս , պէտ է եղէս .
Լ՚ինիցի .	եղի , պէտ է եղի .
Լ՚ինիցիմք .	եղեանք , պէտ է եղեանք .
Լ՚ինիցիք , լինիջիք .	եղէք , պէտ է եղէք .
Լ՚ինիցին .	եղեան , պէտ է եղեան :

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԲԱՅ .	Լ՚ինել .	եղեալ :
ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Լ՚ինեալ , լեալ .	եղած , եղեալվ :
ԱՊԱՒՆՈՒ ԴԵՐԲԱՅ .	Լ՚ինելոց .	եղեալս , որ պէտ է եղի :

178 . Լ՚ընդհալ կատարեալն Լ՚ընդունիմին կ՚առնի . Լ՚ուղ , եղեր , եղ՚ւ , և այլն :

179 . ԳՈՅ . արմատ գոյ :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ .

Գոմ .	կամ , եմ .	Գոմք .	կանք , ենք .
Գոս .	կաս , ես .	Գոյք .	կէք , էք .
Գոյ .	կայ , է .	Գոն .	կան , են :

Ընդհալ անկատար .

Գոյի .	կայի , էի , ի .	Գոյաք .	կայինք , էինք , ինք .
Գոյիր .	կայիր , էիր , իր .	Գոյիք .	կայիք , էիք , իք .
Գոյր .	կայր , էր .	Գոյին .	կային , էին , ին :

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Գուցեմ .	գիանա-եմ , լինեմ .	Գուցեմք .	գիանա-ենք , լինենք .
Գուցես .	գիանա-ես , լինես .	Գուցէք .	գիանա-էք , լինէք .
Գուցէ .	գիանա-է , լինի .	Գուցեն .	գիանա-են , լինեն :

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԲԱՅ . Գոլ . լինել , եղեալ :

180 . Իւր բայն ևս կայ , որ երրորդ դէմք է , և կ՚նշանակի կայ , է . բայց այժմ միայնակ բանի չի կալ , այլ է մակբայով . Չիք , չկայ , չէ , չէ . չիք հնար , ճար չկայ . չիք աստ , տեղ չկայ , տեղ չէ , չէ :

ԱՌԱՋԻՆ ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ–ԱՄ.

181. Կերպ որճական ԸՄԼԱՄ. արմատ ԱՄ, ԱՄԱՑ [1]:

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Կէրէկ.

Ըմամ.	ածո–մէմ, լինո–մէմ.	Ըմանք.	ածո–մանք.
Ըմաս.	ածո–մէս.	Ըմայք.	ածո–մէք.
Ըմայ.	ածո–մէ.	Ըման.	ածո–մէն:

Ընդեալ անկատար.

Ըմայի.	ածո–մէ.	Ըմայաք.	ածո–մէնք.
Ըմայիր.	ածո–մէը.	Ըմայիք.	ածո–մէք.
Ըմայր.	ածո–մէը.	Ըմային.	ածո–մէն:

Ընդեալ կատարեալ.

Ըմայի.	ածեցէ.	Ըմացաք.	ածեցէնք.
Ըմացիր.	ածեցէը.	Ըմացէք, ամացիք.	ածեցէք.
Ըմաց.	ածեց.	Ըմային.	ածեցէն:

---

1 Ամպարշ արմատէն ձևնուած են ածանցեալ բառերն աման, գետամին, ծովամին, և բարդն ամաժանգ: Իսկ ամաց ածանցեալ արմատէն ձևնուած է ծովամաց: Այսպէս էմօյը յորջոր ամէն բառերէ արմատները հոմար ես, որ երբէ ա–ձայնէն ես չգտանուեր, ածանցման ձամ բարդութեան մէջ չան. և երբէ ոմանցն ես չգտանուեն, տեսնելն պէս ի'հոմարուես որ երբեմն է: Այսպէս էմօյը տես լծորդութեանց վերայ ես:

Պատահ

Ըմացիք, ամացեմ.	կածէմ, պէտէ ածէմ.
Ըմացես.	կածէս, պէտէ ածէս.
Ըմացէ.	կածէ, պէտէ ածէ.
Ըմացուք, ամացեմք.	կածէնք, պէտէ ածէնք.
Ըմացիք, ամացէք.	կածէք, պէտէ ածէք.
Ըմացեն.	կածէն, պէտէ ածէն:

ՀՐՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ըմա.	ածէը.	Ըմացէք.	ածէք.
Ըմայիր, ամայիր.	ածէը, ածէս.	. . .	(176).
Մի ամար.	մի ածէը.	Մի ամայք.	մի ածէը:

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ըմացեմ.	ածէմ, պէտէ ածէմ.
Ըմացես.	ածէս, պէտէ ածէս.
Ըմացէ.	ածէ, պէտէ ածէ.
Ըմացեմք.	ածէնք, պէտէ ածէնք.
Ըմացէք, ամայիք.	ածէք, պէտէ ածէք.
Ըմացեն.	ածէն, պէտէ ածէն:

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԲԱՅ.	Ըմալ.	ածէլ:
ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ.	Ըմացեալ.	ած–ած, ածէլով:
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ.	Ըմալոց.	ածէլո–, որ պէտէ ածէ:

182. Ըսպասէս կ'խոնարհուեն

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅՒՐ

Կարդամ, կարդացի, կարդաց, կարդա.	կանչէմ, կորչում:

Հաւատամ, հաւատացի, հաւատաց, հաւատա .	հաւատամ :
Լուանամ, լուացի, լուաց, լուա .	լուանամ :
Լամ, լացի, լաց կամ եղաց, լաց .	լամ :
Բանամ, բացի, բաց կամ եբաց, բաց .	բանամ :
Բառնամ, բարձի 1, բարձ կամ եբարձ, բարձ .	վերաբերեմ :

183 . ՁԷԶՈՔ ԲԱՅԵՐ

Գնամ, գնացի, գնաց, գնա .	գնամ :
Խաղամ, խաղացի, խաղաց, խաղա .	խաղամ, ըղծեմ :
Կամ, կացի, կաց կամ եկաց, կաց .	կամ, կանգնեմ :
Մնամ, մնացի, մնաց, մնա .	մնամ, ապաւեմ :

184 . Որա տակուընն է, կամ սորա պէս կ'խոնարհուի կամ, որոյ վերջի վանկն երբ ես չլինի՝ ե կամ է կ'փոխուի հոլովիչների պէս (17). ստորադասականն ևս երկու կերպ կ'լինի : Լմբողջ պնենք որ առնենս .

ՍԱՄ. ներկ .	կեամ, ապրում .	կեամք . ապրում .
	կեաս .	կեայք .
	կեայ .	կեան :
	անկ . կէի .	կէաք .
	կէիր .	կէիք .
	կեայր .	կէին :
	հրբ . կեցի .	կեցաք .
	կեցեր .	կեցէք, կեցիք .
	կեաց, եկեաց .	կեցին :
	ապ . կեցից, կեցցեմ .	կեցցուք, կեցցիմք .
	կեցցես .	կեցջիք, կեցցէք .
	կեցցէ .	կեցցեն :
	ՀՐԱՄ . կեաց .	կեցէք .
	կեցջիր .	. . . (176)

1 Տե՛ս 49 . ծանօթութիւն .

	Մի կեար .	Մի կեայք :
ՍՏՈՐ .	կեացեմ, կեցեմ 1 .	կեայցեմք, կեցեմք .
	կեայցես, կեցես .	կեացէք, կեցէք .
	կեայցէ, կեցէ .	կեայցեն, կեցեն :
ԴԵՐԲ .	կեալ. — կեցեալ — .	կեալց :

185 . Լսեպէս ևս լսեաք, ապ-ում . ատէի, ատեցի, ատեցից կամ ատեսցեմ, ատիա, ատեսջիր . բայց ապրապառիկն՝ ատիցեմ . անորէ ըէրէայ՝ ատեալէամ ատել . վասն զի լսեմ, ատեցի, ատել, ևս կ'ասուի, և լսիմ, ատեցայ, ատիլ, երկրորդ և երրորդ լծորդութեանց պէս :

186 . Տեսար որ լամ, եանամ, եաանամ, կամ, կեամ եայերէ կապրեալ եղեալէ երրորդ ըէմդն, որ եայէ դեվանի ապմադն է (168), և ասէր ասէի, եղար, եեար, եեարէ, եկար, եկեար : Լայոլէս եմայէր երկրորդ լծորդութեան երկրորդ օրինակէ համար ես, և չորրորդ լծորդութեան համար ես : — Եչէ ասել՝ բաղձայնէրին է ես կ'լինէ, եղար, եեար . եկի եայնապրներն՝ դայն պէտ վերայ կ'դնես երեքն, եեար, եեարէ . եկի եայնապրներն՝ դայն պէտ վերայ կ'դնես երեքն, են ես դէշ է . երկի, եանց, եածի, եաս, որ տալ-ին կ'պետեն 2 :

187 . Կրաւորական, ԼՍՈՒԼ .

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Երկայ .

Լսիմ .	աչա-ամեմ .	Լսիմք .	աչա-ամենք .
Լսիս .	աչա-ամես .	Լսիք .	աչա-ամէք .
Լսի .	աչա-ամէ .	Լսին .	աչա-ամեն :

1 Այսպէս դ դայով կ'գրես ապրապառիկն կեցեմ, և նորանով կ'ըսես ապառնոյն կեցցեմ :

2 Բայց օժանդեմ եայէ դայն պէտն՝ ըսպ հեն նախնեաց աւանդ կամ եաւանդ է (4) :

Ընդեալ անկատար.

Ես մատ.	ածո-ո-մէ.	Մենք մաք.	ածո-ո-մէնք.
Դուք մայիր.	ածո-ո-մէր.	Դուք մայիք.	ածո-ո-միք.
Նա մայր.	ածո-ո-մէր.	Նոքա մային.	ածո-ո-մին.

Անցեալ կատարեալ.

Ես մացայ.	ածո-եցի.
Դու մացար.	ածո-եցեր.
Նա մաց.	ածո-եց.
Մենք մացաք.	ածո-եցինք.
Դուք մացայք, ամացարուք.	ածո-եցիք.
Նոքա մացան.	ածո-եցին:

Ըղձական.

Ես մացայց, ամասցիմ.	Ի՛ածո-եմ, պէտ ածո-եմ.
Դու մասցիս.	Ի՛ածո-ես, պէտ ածո-ես.
Նա մասցի.	Ի՛ածո-է, պէտ ածո-է.
Մենք մասցուք, ամասցիմք.	Ածո-ենք, պէտ ածո-ենք.
Դուք մասջիք, ամասցիք.	Ածո-էք, պէտ ածո-էք.
Նոքա մասցին.	Ածո-են, պէտ ածո-են:

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ես մացիր.	ածո-ես.
Մասջիր, ամայջիր.	ածո-ես, ածո-ես.
Ա՛ի ամար.	ի ածո-ել.
Մացարուք, ամացիք, ամացայք. . . . . (176):	ածո-էք.
Ա՛ի ամայք.	ի՛ց ածո-ել:

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ես մայցիմ.	ածո-եմ, պէտ ածո-եմ.
Դու մայցիս.	ածո-ես, պէտ ածո-ես.
Նա մայցի.	ածո-է, պէտ ածո-է.
Մենք մայցիմք.	ածո-ենք, պէտ ածո-ենք.
Դուք մայցիք, ամայջիք.	ածո-էք, պէտ ածո-էք.
Նոքա մայցին.	ածո-են, պէտ ածո-են:

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԲԱՅ.	Մաս.	ածո-ել:
ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ.	Մացեալ.	ածո-ած, ածո-ելով:
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ.	Մալոց.	ածո-ելո-, որ պէտ ածո-ես

188. Տեսո-ւած որ կրօ-որակեալ ի չունէ բնէնէրգործականէ պէս է: Սո-ս յո-ելչ-ն հասկանալո- համար անցեալ բերբայով և լինիմ եակաո-վ և ի՛լինեն. երբեմն ի-անէրն և ամացեալ լինիմ, լինէս, եղա-, լեցո- կամ եղեցո-, լինէս կամ եղինէս, լինէրը կամ եղեւ-նչը, ամացեալ լինել (287): Այսպէս եմացերը ի-ս ուշն լծորդո-նեանց և յո-րեչ կրօ-որակեալ խոնարհմանց վերայ և-ս:

189. Ըմանց ո-հմանականէ ներկայն և ապորդապահական և երբեմն իմ ի՛լինեն՝ երրորդ լծորդո-նեան պէս. Լո-անիմ, լո-անէիմ, լո-անել. էանիմ, էանել. էո-անիմ, էո-անել. իմանիմ, իմանել. մո-անիմ:

190. Այսպէս կ'խոնարհուին ներգործականների կրաւորականներն,

Կարդամ, կարդացայ, կարդացեր.	Հանձո-եմ, կարդո-եմ:
Հաւատամ, հաւատացայ, հաւատացեր.	Հաւատացո-եմ:
Լուանամ, լուացայ, լուացեր.	Լուացո-եմ:
Լամ, լացայ, լացեր.	Լացո-եմ:
Բանամ, բացայ, բացեր.	Բացո-եմ:
Բառնամ, բարձայ, բարձեր.	Բարձո-եմ, չեզոքաբար՝ վերանամ (166):

ՀԱՄԱՄԱՆ ԵՒ ՉԵՋՈՔ ԲԱՅԵՐ

191. Հաւաքակ բայերն որ ներգործական մտօվ առնուին, և կրաւորական չէզոք բայերը պարբերը պէղերն, ինչպէս կոպրըել և հրամայականն, երբեմն ներգործականի պէս և կ'ելնեն. Մառանամ, մռաացաս կամ մռաց, մռացեր կամ մռա. Ըրսամ, որսացայ կամ որսացե, որսացեր կամ որսա. Իմանամ, եմացեր կամ եմա, եմացին կամ եմա. — Ընկնամ, ընկացեր կամ ընկա, ընկաց. Զղջանամ, զղջամ, զղջացայ կամ զղջացե, զղջացեր կամ զղջա. Այսպէս և լռանամ կրաւորականն չէզոքաբար առնելով (166), ինձնինձ լուացուրամեմ, կ'ելնէ լռացեր կամ լռա։

192. Նոյնպէս ներգործական մտօվ առնուած հաւաքակ բայերէ և կրաւորականէրդ չէզոք բայերէ ապառնին և ըսպ անգամ ներգործականի պէս կ'ելնէ ցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն. եմաւցես, եմաւցե, եմաւցեն. գոհաւցես, գոհաւցե, գոհաւցեն։ Այսպէս եմացեր երբեմն լծորդութեան նշանակութեամբ հաւաքակ և չէզոք բայերէ ապառնու համար և, և ապրելակերպութեան համար և, որ երբեմն ներգործականի պէս ցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն կ'ելնէ։

193. Այս լծորդութեանս հասարակ բայերն երբոր ներգործաբար առնուին, և չէզոք բայերինն և, ստորադասական ամենն ինն կրաւորականի պէս ցիմ չի վերջանալ, թէ և այս խոնարհման տակն կ'գնան, բայց միշտ ներգործականի պէս կ'ելնէ ցեմ, և այլն. Իմանամ, իմանայցեմ. Մառանամ, մռանայցես. Գոհանամ, գոհանայցէ. Պատռնամ, պատռնայցեմք. Ընթանամ, ընթանա ցէք. Յուսամ, յուսայցեն։ Այսպէս և բանամ, բառնամ, չէզոքաբար, էացեր, վէրանալ, կլեհնեն՝ բանայցեմ, բառնայցեմ, էացեր, վէրանամ։

194. ՀԱՑԱՐԱԿ ԲԱՅԵՐ

Ամանամ, ամեցայ, ամացեր.	ածէմ, ածեմ. ածուէմ, ածուեր։
Իմանամ, իմացայ, իմացեր կամ իմաց կամ իմա.	էմանամ, էմացուէմ։

Մարգարէանամ, մարգարէացայ, մարգարէացեր կամ մարգարէաց կամ մարգարեա.	մարգարէանամ, մարգարէացուէմ։
Մռանամ, մռացայ, մռացաս կամ մռաց, մռացեր կամ մռա.	մռանամ, մռացուէմ։
Ստանամ, ստացայ, ստացեր.	առնեմ, առնեմ, առնեցուէմ։
Հոգամ, հոգացայ, հոգացեր.	հոգամ, հոգացուէմ։
Որսամ, որսացայ կամ որսացի, որսացեր կամ որսա.	որս եմանեմ, եմանուէմ։

195. ՉԷՋՈՔ ԲԱՅԵՐ

Գոհանամ, գոհացայ, գոհացեր, գոհանայցեմ.	շնորհակալ եմ։
Պատռնամ, պարձայ, գարձեր կամ գարձ, պատռնայցեմ. (49, ծան.)	պատռնամ։
Ընթանամ, ընթացայ, ընթացեր կամ ընթաց կամ ընթա, ընթանայցեմ.	վազէմ։
Զղջանամ } Զղջամ }	զղջանամ կամ զղջացայ կամ զղջացի, զղջացեր կամ զղջա, զղջանայցեմ.
Հոգամ, հոգացայ կամ հոգացի, հոգացեր կամ հոգա, հոգայցեմ.	հոգս անեմ։
Յուսամ, յուսացայ կամ յուսացի, յուսացեր կամ յուսա, յուսայցեմ.	յուսամ։
Ցնծամ, ցնծացայ կամ ցնծացի, ցնծացեր կամ ցնծա, ցնծայցեմ.	ուրախանամ։
Արբենամ, արբեցայ, արբեցեր, արբենայցեմ.	թէքվանամ։
Մերձենամ, մերձեցայ, մերձեցեր, մերձենայցեմ.	մոտենամ։
Յագենամ, յագեցայ, յագեցեր, յագենայցեմ.	կուշտանամ։
Քաղցենամ, քաղցեցայ, քաղցեցեր, քաղցենայցեմ.	պռնկանամ։

ԵՐԿՐՈՐԴ ԼԻՈՐԴՈՒԹԻՒՆ – ԵՄ ։

196 . ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿ

Ղեր գործական ԱԻՐԱՑ . արմատ ՍԷՐ , ՍԻՐԵԱՑ ։

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ղերկայ ։

Սիրեմ .	«էր»–Ռմ .	Սիրեմք .	«էր»–Ռնք .
Սիրես .	«էր»–Ռդ .	Սիրէք .	«էր»–Ռք .
Սիրէ .	«էր»–Ռ .	Սիրեն .	«էր»–Ռն ։

Ընդեալ անկատար ։

Սիրէի .	«էր»–Ռ .	Սիրէաք .	«էր»–Ռնք .
Սիրէիր .	«էր»–Ռը .	Սիրէիք .	«էր»–Ռք .
Սիրէր .	«էր»–Ռը .	Սիրէին .	«էր»–Ռն ։

Ընդեալ կատարեալ ։

Սիրեցի .	«էրեցի .	Սիրեցաք .	«էրեցինք .
Սիրեցեր .	«էրեցը .	Սիրեցէք , սիրեցիք .	«էրեցէք .
Սիրեաց .	«էրեց .	Սիրեցին .	«էրեցին ։

Ընդառնէ ։

Սիրեցից , սիրեսցեմ .	ի՛«էրեմ , պէտ «էրեմ .
Սիրեսցես .	ի՛«էրես , պէտ «էրես .
Սիրեսցէ .	ի՛«էրէ , պէտ «էրէ .
Սիրեսցուք , սիրեսցեմք .	ի՛«էրենք , պէտ «էրենք .
Սիրեսջիք , սիրեսցէք .	ի՛«էրէք , պէտ «էրէք .
Սիրեսցեն .	ի՛«էրեն , պէտ «էրեն ։

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Սիրեա .	«էրէը .	Սիրեցէք .	«էրէք .
Սիրեսջիր , սիրիջիր .	«էրէը , «էրէ» .	. . .	(176) .
Մի սիրիր .	ղ «էրէլ .	Մի սիրէք .	ղէ՛ «էրէլ ։

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Սիրեցեմ .	«էրէմ , պէտ «էրէմ .
Սիրեցես .	«էրէ» , պէտ «էրէ» .
Սիրեցէ .	«էրէ , պէտ «էրէ .
Սիրեցեմք .	«էրէնք , պէտ «էրէնք .
Սիրեցէք , սիրիջիք .	«էրէք , պէտ «էրէք .
Սիրեցեն .	«էրէն , պէտ «էրէն ։

Անորոշ դերբայ .	Սիրել .	«էրէլ ։
Անցեալ դերբայ .	Սիրեցեալ , սիրեալ .	«էրած , «էրէլի ։
Ապառնի դերբայ .	Սիրելոց .	«էրէլո– , որ պէտ «էրէ ։

197 . Ընդհանուր կ՚խոնարհուին

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ

Գրեմ ,	գրեցի ,	գրեա .	գրէմ ։
Ըմբռնեմ ,	ըմբռնեցի ,	ըմբռնեա .	ը«նէմ ։
Կարեմ ,	կարեցի ,	կարեա .	կ«էմ , կ«ը «նէմ ։
Շինեմ ,	շինեցի ,	շինեա .	շի«նէմ ։
Փրկեմ ,	փրկեցի ,	փրկեա .	փ«կ«էմ , փրկէմ ։
Ամանեմ ,	ամանեցի ,	ամանեա .	«մանդ ը«նէմ ։
Սերմանեմ ,	սերմանեցի ,	սերմանեա .	ս«մանի «նէմ ։
Վանեմ ,	վանեցի ,	վանեա .	վ«նո«կէմ ։

198 . Վերջի հոսր բայի արմատն ց ը«նելու համար (168) , համարեալն և ապառնին կ՚լինի «ց , «ցէ ։

Ընեմ, ասացի, ասացից, ասա. ասէմ:
Գիտեմ, գիտացի, գիտացից, գիտա կամ գիտեա. գիտեմ:
Կարեմ, կարացի, կարացից, կարացիր. կարդեմ:
Մարթեմ, մարթացի, մարթացից, մարթացիր. ձարեմ, կարողանամ:

199. ՁԵՋՈՔ ԲԱՅԵՐ

Յիմչեմ, ամուչեցի, ամուչեա. ամաչէմ:
Դիմեմ, դիմեցի, դիմեա. վազեմ:
Թագաւորեմ, թագաւորեցի, թագաւորեա. թագաւորեմ:
Տիրեմ, տիրեցի, տիրեա. տիրեմ:
Ժամանեմ, ժամանեցի, ժամանեա. հասանեմ:
Մռնչեմ, մռնչեցի, մռնչեա. մռնչամ:

200. ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԻՆԱԿ

Ներգործական ՏԻՍԵՆԻՄ. արմատ ՏԵՍ:

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ.

Տեսանեմ.	պեռնուիմ.	Տեսանեմք.	պեռնուինք.
Տեսանես.	պեռնուիս.	Տեսանէք.	պեռնուիք.
Տեսանէ.	պեռնուի.	Տեսանեն.	պեռնուին:

Ընդեալ անկատար.

Տեսանէի,	պեռնուի.	Տեսանէաք.	պեռնուինք.
Տեսանէիր.	պեռնուիր.	Տեսանէիք.	պեռնուիք.
Տեսանէր.	պեռնուիր.	Տեսանէին.	պեռնուին:

Ընդեալ կատարեալ.

Տեսի.	պեռայ.	Տեսաք.	պեռանք.
Տեսեր.	պեռար.	Տեսէք, տեսիք.	պեռատ, պեռէք.
Տես, ետես.	պեռաւ.	Տեսին.	պեռան:

Ապառնի.

Տեսից, տեսցեմ.	ի՛պեռնէմ, պիտի պեռնեմ.
Տեսցես.	ի՛պեռնես, պիտի պեռնես.
Տեսցէ.	ի՛պեռնէ, պիտի պեռնի.
Տեսցուք, տեսցեմք.	ի՛պեռնենք, պիտի պեռնենք.
Տեսջիք, տեսցէք.	ի՛պեռնէք, պիտի պեռնէք.
Տեսցեն.	ի՛պեռնեն, պիտի պեռնեն:

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տես.	պես.	Տեսէք.	պեսէք
Տեսջիր, տեսանիջիր.	պես, պեռնես . . . . (176).		
Մի տեսանէր.	մի պեռնէլ.	Մի տեսանէք.	մի՛ պեռնէլ:

ՍՅՈՐԱԴԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տեսանիցեմ.	պեռնէմ, պիտի պեռնեմ.
Տեսանիցես.	պեռնես, պիտի պեռնես.
Տեսանիցէ.	պեռնի, պիտի պեռնի.
Տեսանիցեմք.	պեռնենք, պիտի պեռնենք.
Տեսանիցէք, տեսանիջիք.	պեռնէք, պիտի պեռնէք.
Տեսանիցեն	պեռնեն, պիտի պեռնեն:

Անորիւ Դերբայ. Տեսանել. պեռնել:
Անցեալ Դերբայ. Տեսեալ. պեռած, պեռնելով:
Ապառնի Դերբայ. Տեսանելոց. պեռնելու, որ պիտի պեռնի:

201 . Ը.յսպէս կ'խոնարհուին

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ

Ը.նիծանեմ,	անիծի ,	անէծ .		անէծեմ :
Ը.րկանեմ,	արկի ,	արկ ,	էարկ .	գէեմ, ֆըլ.ա-եմ :
Գ.տանեմ,	գտի ,	գիտ ,	եգիտ .	գտնեմ :
Պ.իզանեմ,	դիզի ,	դէզ ,	եդէզ .	կ'-ուտ-ւկ անեմ :
Կ.անեմ,	կլի ,	կու.լ ,	եկու.լ .	կ'-ու.լ պամ :
Հ.ատանեմ,	հատի ,	հատ ,	եհատ .	կ'րբեմ :
Հ.արցանեմ,	հարցի ,	հարց ,	եհարց .	կ'րցնեմ :
Ս.պանանեմ,	սպանի ,	սպան ,	եսպան .	սպանեմ , ռ-ցնեմ :
Յ.ուցանեմ,	ցուցի ,	ցոյց ,	եցոյց .	նշանց պամ :
Հ.արկանեմ,	հարի ,	հար ,	եհար .	ը.րչեմ , ռ.ւկեմ :

202 . Ը.յսպէս կ'խոնարհուին քաշի չորս բայն ևս պարզ արմատովն , եւ արմատ չունենալոյ համար (168) :

Ը.ճեմ,	ածի ,	աճ , էաճ .	էէրեմ :
Ի.երեմ,	բերի ,	բեր , եբեր .	էէրեմ :
Հ.անեմ,	հանի ,	հան , եհան .	հանեմ :
Հ.եղուսեմ,	հեղուսի ,	հեղոյս .	ռ.ւեմ :

203 . Ը.յսպէս կ'խոնարհուին ո-ոնէմ վերջացած ներգործական բայերն ևս՝ իբրեւնց պոյ աճ անցեալ արմատովն (168) ինչ տեղից որ պուրս կ'գան 1 , որ պո , պոյ ևս կլինի .

Գ.արճուցանեմ, գարճուցի , գարճոյց , գարճո . ցոոցնեմ :
Օ.ևկուցանեմ, զեկուցի , զեկոյց , զեկո . եմացնեմ, եմաց պամ :

---

1 Սոցա պոյ վերջացած արմատքն ը.նո-ած եղելոյ ապացոյցն է , ին որ՝ օրինակ են Զեկո-ոնեմ բայն , որ յո-րեզ ին բայեց չէ գո-րս գալ, այլ զեկ եղեն ածանցեալ՝ զեկոյց արմատքն . այսպէս է ասելո- եղերը հոմար ևս : Մէն ևս որ , նոյն արմատն կոպարելէ եղևկն երրորդ պէմքն է , ենչպէս ոմն յո-րեզ բայերքեն ևս :

Մ.ատուցանեմ, մատուցի , մատոյց , մատո . պամ, մ.պկոցնեմ :
Ի.մրացուցանեմ, ամրացուցի , ամրացոյց , ամրացո . պրկոցնեմ :
Ը.պրեցուցանեմ, ապրեցուցի , ապրեցոյց , ապրեցո . ոպրացնեմ :
Կ.որուսանեմ, կորուսի , կորոյս , կորո . ի.րցնեմ :
Փ.լուզանեմ, փլուզի , փլուզոյց , փլո . ֆո-լ պամ :

204 . Որովհետև պոպէտ էոյերէ շատ նշանակութեան անել տալ կամ ենթել տալ է , նոյն մոտով շատ տեղ Տամ և Առնեմ էոյերն էոնէ կ'կան ոմն պարզ էոյէ հետ . Իմացո-ոնեմ ասելոյ ոնել՝ կ'-ուտ-ւ Տամ կամ Առնեմ ֆելէմնալ, ասնեմ պտել՝ էմնալ, ասնեմ՝ շէ էմացնել կամ էմնոյցնե . Գնացո-ոնեմ ասելոյնէն՝ Տամ կամ ասնեմ գնալ, ասնեմ շէ գնացնե կամ գնոյցնե : Այսպէս ևս կ'-ուտ-ւ Անցո-ոնեմ կամ Տամ անցնել . Խոշտո-ոնեմ կամ Տամ խոշտել : Բայց ուշանեմ չունէցողները հետ՝ հարկ- պէտ ասել Տամ ածել, պամ էէրել, պամ պռնել, և այլն . Նմանապէս Տամ անցո-ոնել, պամ խոշտո-ոնել . մին յուրշի անցկացնել կ'տամ, մին յուրշի խոպացնել կ'տամ : Տամ կամ Առնեմ լինել, ասնեմ շէ լինելո . ենթել կ'տամ, կանեմ որ ենթնա : Առնեմ շէ ընդերցոյ . կանեմ որ կարդայ կամ կարդուի :

205 . ՉԵՋՈՔ ԲԱՅԵՐ

Ը.նցանեմ,	անցի ,	անց , էանց .	յանց կամ :
Ի.լանեմ,	իլի ,	իլ .	գնամ ես :
Ի.ջանեմ,	իջի ,	էջ .	վէր գամ :
Հ.ասանեմ,	հասի ,	հաս , եհաս .	հասնեմ :
Մ.տանեմ,	մտի ,	մուտ , եմուտ .	մտնեմ :
Հ.ամբերեմ,	համբերի ,	համբեր .	համբերեմ :

206 . Այս յերեքն հոմբերեմ, ասոչէն օրինակէ պէս հոմբերեցէ և ս'լինէ : Նմանապէս յո-րեզ էոյերն որ ունէ ան ներկոյեցն վերջանո-ածէ . Անդրեմ , անդրեցէ . լդրեմ, լդրեցէ . անէծեմ, անէծեցէ . յեռնարկեմ, յեռնարկեցէ . ջրեմ, ջրեցէ . յո-ոհմակեմ, յո-ոհմակեցէ . եռնահարեմ, եռնահարեցէ : Այսպէս ևս՝ երկիր պոփռեմ, կ'լինի երկիր պոփռէ , եպոփռ , երկիր պոփռ . եոչ երկրպոփռեմ, երկրպոփռեցէ , երկրպոփռե : Վերծանեմ, կ'լինի վերծանեցէ կամ՝ վերծնէ : Ակնածեմ, ակնածեցէ . Ակն ածեմ, ակն ածէ :

ԵՐՐՈՐԴ ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ — ԻՄ ։

207 . ԱՒԱՂԻՆ ՕՐԻՆԱԿ

Կրաւորական , ՍԻՐԻՄ ։

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ ։

Սիրիմ .	սէրո-ո-ՌԻՄ .	Սիրիմք .	սէրո-ո-ՌԻՆ՛ .
Սիրիս .	սէրո-ո-ՌԻ՞ .	Սիրիք .	սէրո-ո-ՌԻ՛ .
Սիրի .	սէրո-ո-Ռ .	Սիրին .	սէրո-ո-ՌԻՆ ։

Անցեալ անկատար ։

Սիրէի .	սէրո-ո-Ռ .	Սիրէաք .	սէրո-ո-ՌԻՆ՛ .
Սիրէիր .	սէրո-ո-ՌԸ .	Սիրէիք .	սէրո-ո-ՌԻ՛ .
Սիրէր, սիրէ-ր .	սէրո-ո-ՌԸ .	Սիրէին .	սէրո-ո-ՌԻՆ ։

Անցեալ կատարեալ ։

Սիրեցայ .	սէրո-եցի .
Սիրեցար .	սէրո-եցիը .
Սիրեցաւ .	սէրո-եց .
Սիրեցաք .	սէրո-եցինք՛ .
Սիրեցայք , սիրեցարուք .	սէրո-եցէ՛ .
Սիրեցան .	սէրո-եցին ։

Ապառնի ։

Սիրեցայց , սիրեսցիմ .	ի՛սէրո-եմ , պէտ սէրո-եմ ։
Սիրեսցիս .	ի՛սէրո-է՞ , պէտ սէրո-է՞ .
Սիրեսցի .	ի՛սէրո-է , պէտ սէրո-է .

Սիրեսցուք , սիրեսցիմք .	ի՛սէրո-ենք՛ , պէտ սէրո-ենք՛ .
Սիրեսջիք , սիրեսցիք .	ի՛սէրո-էք՛ , պէտ սէրո-էք՛ .
Սիրեսցին .	ի՛սէրո-են , պէտ սէրո-են ։

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Սիրեաց , սիրեցիր .	սէրո-էր .
Սիրեսջիր , սիրիջիր .	սէրո-էր , սէրո-է՞ .
Մի սիրիր .	ՌԸ սէրո-ԵԼ .
Սիրեցարուք , սիրեցայք .	սէրո-է՛ , սէրո-եցէ՛ .
. . . . . (176) .	
Մի սիրիք .	ՌԸ՛ սէրո-ԵԼ ։

ՍՅՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Սիրեցիմ .	սէրո-եմ , պէտ սէրո-եմ .
Սիրեցիս .	սէրո-է՞ , պէտ սէրո-է՞ .
Սիրեցի .	սէրո-է , պէտ սէրո-է .
Սիրեցիմք .	սէրո-ենք՛ , պէտ սէրո-ենք՛ .
Սիրեցիք , սիրիջիք .	սէրո-էք՛ , պէտ սէրո-էք՛ .
Սիրեցին .	սէրո-են , պէտ սէրո-են ։

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԲԱՅ . Սիրել , սիրիլ . սէրո-ԵԼ ։

ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Սիրեցեալ , սիրեալ . սէրո-ած , սէրո-ԵԼՎ ։

ԱՊԱՒՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Սիրելոց . սէրո-ԵԼՈ՛ , որ պէտ սէրո-է ։

208 . Պատճէնէս տես ի 188 ։ Պատկէս կ'հետևարկուհեն ներգործականներէն կրաւորականներն ,

Գրիմ ,	գրեցայ .	գրո-եմ ։
Իմբռնիմ ,	ըմբռնեցայ .	ըմբռնո-եմ ։
Կարիմ ,	կարեցայ .	կարո-եմ ։
Շինիմ ,	շինեցայ .	շինո-եմ ։

Փրկիմ,	փրկեցայ .	ազատուիմ, ելլեմ :
Ժամանիմ,	ժամանեցայ .	ժամանեմ :
Ներմանիմ,	ներմանեցայ .	ցանուիմ :
Վանիմ,	վանեցայ .	ջրուիմ, վախչուիմ :
Ասիմ,	ասացայ .	ասուիմ :
Գիտիմ,	գիտացայ .	եմացուիմ :

209 . Կարեմ, Պարթեմ, կրաւորական չեն լինել, սովորաբար չէզոքի պէս բանի կալու համար :

ՀԱՍԱՐԱԿ ԵՒ ՉԵԶՈՔ ԲԱՅԵՐ

210 . Հասարակ բայերն որ ներգործաբար առնուին, հրամայականները միայն եաց կ'լինի, շատ անգամ և ներգործականի պէս ե . Խօսեաց, նայեաց, ողորմեաց . Կատեա, խօսեա, նայեա, ողորմեա . Խօսեցիր, նայեցիր, ողորմեցիր չի լինել ներգործական մտքով :

211 . Ա յօղէս եացէ ասել՝ այս օրինակէ չէզոք բայերէ և չէզոքաբար առնուած հրաւորականները հրամայական երբեմն ևս ես կ'լինէ . Աղէտիս, երթես, ձեռիս : — Յայտնես, լուսաւորես, փոխուիս :

212 . Ներգործաբար առնուած հաւորակ բայերէ և հրաւորականէրդ չէզոք բայերէ անորոշ ծերբեն յաւելէ եւ կ'լինէ . Խօսել, նայել, ողորմել : — Աղէտուել, երթալ . որ իւրաց կ'լինեն . բայց ոմանք ուրիշ եւ կ'լինեն . Կատել, կոգել, ձեռել, վիճել : — Այսպէս և երկրորդ օրինակ կին . Ծանել կամ ծանուիլ . Մեռանել կամ ռանուիլ :

213 . ՀԱՍԱՐԱԿ ԲԱՅԵՐ

Խաբրատիմ,	բարբառեցայ .	խօսեմ, ասեմ, խօսուիմ, ասուիմ :
Կատիմ,	գատեցայ .	պատեմ, պատուիմ :
Խոստովանիմ,	խոստովանեցայ .	խոստովանիմ, խոստովանուիմ :
Խօսիմ,	խօսեցայ .	խօսեմ, խօսուիմ :

Կամիմ,	կամեցայ .	ուզեմ, ուզուիմ :
Համարիմ,	համարեցայ .	համարիմ, համարուիմ :
Նայիմ,	նայեցայ .	նայիմ, նայուիմ :
Ողորմիմ,	ողորմեցայ .	ողորմիմ, ողորմուիմ :

214 . ՉԵԶՈՔ ԲԱՅԵՐ

Աշխատիմ,	աշխատեցայ .	աշխատիմ, վաստակիմ :
Երևիմ,	երևեցայ .	երեւամ :
Կագիմ,	կագեցայ .	կտուիմ :
Ձեմիմ,	ձեմեցայ .	Ման գամ, պտիտը եմ տալ Մանգամ :
Վիճիմ,	վիճեցայ .	հակառակուիմ անեմ :
Ապրիմ,	ապրեցայ .	ապրիմ :
Բնակիմ,	բնակեցայ .	բնակիմ, բնակուիմ :
Դադարիմ,	դադարեցայ .	դադրիմ, կամ :

215 . Հաւորակ բայերէն մէ տանին ներգործաբար, և չէզոքականերէն եւ յաւելէ, իմ վերջն եւ մ'ելնելն և երբեմն ներգործականէ պէս կ'նաւորհուին . Դարձ, դարձեալ . Խաւարեցուցանեմ, խաւարեցնեմ . Համբերեմ, համբերեցնեմ : — Ապրեմ, ապրեցնեմ, բնակեմ, բնակեցնեմ . Դադարեմ, դադարեցնեմ :

216 . Բայց չէզոքականերէն մէ տանէն եւ՝ երբ եմ ելնուին, ներգործական կ'լինեն . Ելլել, Աշխատեմ, ասել է . աշխատացնեմ, վաստակացնեմ . Խաւարիմ, խաւարացնեմ . Բերկրեմ, ուրախացնեմ . Հնազանդեմ, հնազանդեցնեմ . Ձեմարեմ, անկեալ քացնեմ :

217 . ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԻՆԱԿ

կրաւորական , ՏԻՄՆԻՄ .

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ .

Տեսանիմ.	պեռնոռոմ .	Տեսանիմք .	պեռնոռունք .
Տեսանիս .	պեռնոռուս .	Տեսանիք .	պեռնոռուք .
Տեսանի .	պեռնոռու .	Տեսանին .	պեռնոռուն :

Անցեալ անկատար .

Տեսանէի .	պեռնոռումէ .
Տեսանէիր .	պեռնոռումէր .
Տեսանէր , տեսանիւր .	պեռնոռումէր .
Տեսանէաք .	պեռնոռունք .
Տեսանէիք .	պեռնոռուք .
Տեսանէին .	պեռնոռուն :

Անցեալ կատարեալ .

Տեսայ .	պեռնոեցի .
Տեսար .	պեռնոեցիր .
Տեսաւ .	պեռնոեց .
Տեսաք .	պեռնոեցինք .
Տեսայք , տեսարուք .	պեռնոեցիք .
Տեսան .	պեռնոեցին .

Ապառնի .

Տեսայց , տեսցիմ .	ի՛պեռնոեմ , պիտի պեռնոեմ .
Տեսցիս .	ի՛պեռնոես , պիտի պեռնոես .
Տեսցի .	ի՛պեռնոի , պիտի պեռնոի .
Տեսցուք , տեսցիմք .	ի՛պեռնոենք , պիտի պեռնոենք .
Տեսջիք , տեսցիք .	ի՛պեռնոէք , պիտի պեռնոէք .
Տեսցին .	ի՛պեռնոեն , պիտի պեռնոեն :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տեսիր .	պեռնոիր .
Տեսջիր , տեսանիջիր .	պեռնոիր , պեռնոես .
Մի տեսանիր .	ոչ պեռնոել .
Տեսարուք , տեսայք .	պեռնոէք .
. . . . (176) .	
Մի տեսանիք .	ոչ պեռնոել :

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տեսանիցիմ .	պեռնոեմ , պիտի պեռնոեմ .
Տեսանիցիս .	պեռնոես , պիտի պեռնոես .
Տեսանիցի .	պեռնոի , պիտի պեռնոի .
Տեսանիցիմք .	պեռնոենք , պիտի պեռնոենք .
Տեսանիցիք , տեսանիջիք .	պեռնոէք , պիտի պեռնոէք .
Տեսանիցին .	պեռնոեն , պիտի պեռնոեն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .	Տեսանել , տեսանիլ .	պեռնոել :
ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Տեսեալ .	պեռնոած , պեռնոելով :
ԱՊԱՒՆԻ ԴԵՐԲԱՅ .	Տեսանելոց .	պեռնոելու , որ պիտի պեռնոի :

218. Այսաճննէրս տես էի 188։ Այսպէս կ'խոնարհուին ներգործականներէն հրաւորականներն,

Ընիճանիմ,	անիճայ.	անիճո՛ւեմ։
Երկանիմ,	արկայ.	վէր գէ՛ւեմ, գէ՛ւեմ։
Դատանիմ,	գտայ.	գտո՛ւեմ։
Դիպանիմ,	դիպայ.	դիպո՛ւեմ։
Կլանիմ,	կլայ.	կո՛ւլ տո՛ւեմ։
Հատանիմ,	հատայ.	հատո՛ւեմ։
Հարցանիմ,	հարցայ.	հարցո՛ւեմ։
Պպանանիմ,	սպանայ.	սպանո՛ւեմ։
Ցուցանիմ,	ցուցայ.	ղշմէն տո՛ւեմ, չէզոք. ե- ցնամ։
Հարկանիմ,	հարայ.	պատճո՛ւեմ։
Ընծիմ,	ածայ.	բերո՛ւեմ։
Բերիմ,	բերայ.	բերո՛ւեմ, չէզոք. պարծեմ։
Հանիմ,	հանայ.	հանո՛ւեմ (դուրս)։
Հեղուսիմ,	հեղուսայ.	ռեխո՛ւեմ։
Դարձուցանիմ,	դարձուցայ.	դարձո՛ւեմ։
Գնուցանիմ,	գնուցայ.	ծմաղո՛ւեմ, ծմաղ տո՛ւեմ։
Մատուցանիմ,	մատուցայ.	տո՛ւեմ, ծօգ բերո՛ւեմ։
Կորուսանիմ,	կորուսայ.	կորնչո՛ւեմ, չէզոքաբար՝ կորնչեմ։
Փլուզանիմ,	փլուզայ.	քո՛ւլտո՛ւեմ, չէզոքաբար՝ քո՛ւլ գո՛ւմ։

219. Այս ո՛ւշադրեմ բայերի ձգերն, որ բաց ի ոչ ածանցեցին՝ ու, եաց ևս ունեն միջերանուածն, շատ սովոր չեն կրաւորական լինելու, նոցա տեղն յաճախի չէզոքականներն բանի կ'կան. Ընմրացուցանիմ, ապրեցուցանիմ ասելոյ աղէկ կասուի ամրանամ, ապրիմ։

220. ՀԱՍԱՐԱԿ ԲԱՅԵՐ

Ընդանիմ, ազայ, ազիր, ազուցեալ, ազեալ.	հագնեմ. հագնո՛ւեմ։
Ծնանիմ, ծնայ, ծնիր, ծնեալ.	ծնեմ, ծնո՛ւեմ։
Ուսանիմ, ուսայ, ուսիր, ուսարուք համ ուսիք, ուսեալ.	ուվերեմ, ուվերո՛ւեմ։
Սկսանիմ, սկսայ, սկսիր, սկսարուք, սկսեալ.	սկսեմ, սկսո՛ւեմ։
Տանիմ, տարայ, տար՝ հրգործական. տարայք, տարերուք, տարեալ.	տանեմ. տանո՛ւեմ։

221. ՉԷՋՈՒՔ ԲԱՅԵՐ

Ընդանիմ, ազայ, ազիր, ազարուք համ ազերուք, ազուցեալ.	ին տեղ վէր գամ։ գետնէն համ։
Ընկանիմ, անկայ, անկիր, անկերուք, անկեալ.	ընկնեմ։
Հեծանիմ, հեծայ, հեծիր, հեծարուք, հեծեալ.	հեծնեմ, վերընեմ։
Մեռանիմ, մեռայ, մեռիր, մեռարուք, մեռեալ.	ռեռնեմ։
Նստիմ, նստայ, նիստ (211), նստարուք, նստեալ.	նստեմ։

222. Այսպէս կ'խոնարհուին՝ էմ, ինէմ և մին երկու ինէմ, ունէմ վերջացած չէզոք բայերն ևս։ Հայց մի քանի տեղ մի փոքր սովորաբար տարբերուելիւն ունենալոյ համար՝ ամբողջ մին օրինակ դնենք։

223. ՍԱՀՄԱՆԱԿԻՆ

Ես	ինձ	ինձմով	ինձ	ինձմով
	ինձնից		ինձնից	
	ինձ		ինձ	
Դու	քեզ	քեզմով	քեզ	քեզմով
	քեզնից		քեզնից	
	քեզ		քեզ	
Նա	նրան	նրանով	նրանց	նրանցով
	նրանից		նրանցից	
	նրան		նրանց	
Ինքը	իրեն	իրենով	իրենց	իրենցով
	իրենից		իրենցից	
	իրեն		իրենց	
Մենք	մեզ	մեզնով	մեզ	մեզնով
	մեզնից		մեզնից	
	մեզ		մեզ	
Դուք	ձեզ	ձեզնով	ձեզ	ձեզնով
	ձեզնից		ձեզնից	
	ձեզ		ձեզ	
Նրանք	նրանց	նրանցով	նրանց	նրանցով
	նրանցից		նրանցից	
	նրանց		նրանց	
ՀՐԱՄ.	ինձ		ինձ	
	ինձնից, ինձնիցից		ինձնից, ինձնիցից	
	Մի ինձ		Մի ինձ	
ՍՏՈՐ.	ինձնից		ինձնից	
	ինձնից		ինձնից, ինձնիցից	
	ինձնից		ինձնից	
ԴԵՐԲ.	ինձ. — ինձնից, երբեմն ինձնից. — ինձնիցից:			

Ընդունիմ, ընդունեայ, ընդուն, ընդունուցեալ. ընդունում:
Հանդիպիմ, հանդիպեայ, հանդիպի, հանդիպուցեալ. հանդիպում, պնդում:
Ծառայիմ, ծառայեայ, ծառայ, ծառայուցեալ. ծառայում:
Փախչիմ, փախեայ, փախիր, փախուցեալ. փախչում:
Երկնչիմ, երկեայ, երկիր, երկուցեալ. վախենում:
Կորնչիմ, կորեայ, կորիր, կորուսեալ. կորչում:
Մարտնչիմ, մարտեայ, մարտիր, մարտուցեալ. կռվում:
Յարձակիմ, յարեայ, յարիր, յարուցեալ. հարձակվում, յարմարվում:

Մեղանչիմ, մեղայ, մեղիր, մեղարուք, մեղանչիցիմ, մեղուցեալ. մեղանչում:
Յանցանիմ, յանցեայ կամ յանցայ, յանցիր, յանցանիցիմ, յանցուցեալ, յանցեալ. անհանգստանում:
— Մարտնչիմ, մարտնչեցայ. Մեղանչիմ, մեղանչեցի և կ'լինի երբեմն:

ՉՈՐՐՈՐԴ ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ՈՒՄ.

224. Երգոցական ՕՂՆՈՒՄ. արմատ ՋԵՆ:

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի.

Օղնում.	մարդում.	Օղնումք.	մարդումք.
Օղնուս.	մարդուդ.	Օղնուք.	մարդուդ.
Օղնու.	մարդու.	Օղնուն.	մարդուն:

Ընդհանուր ոչխարը.

Օղնուի [1].	մարդը.	Օղնուաք.	մարդդ.
Օղնուիր.	մարդդ.	Օղնուիք.	մարդդ.
Օղնոյր.	մարդդ.	Օղնուին.	մարդդ:

Ընդհանուր հոգեբանական.

Օղնի.	մարդեղ.	Օղնաք.	մարդեղդ.
Օղներ.	մարդեղը.	Օղնէք, ղղնիք.	մարդեղդ.
Օղն, եղեն.	մարդեղ.	Օղնին.	մարդեղդ:

---

1 Շատ տեղ Ջենոյը, ջենոյը, ջենոյդ, ջենոյդ, ջենոյդն ևս կ'գտնուի:

Ըլլալ.

Ովնից, զենցեմ.	Ի'մըրնեմ, պէտէ մըրնեմ.
Ովնցես.	Ի'մըրնես, պէտէ մըրնես.
Ովնցէ.	Ի'մըրնէ, պէտէ մըրնէ.
Ովնցուք, զենցեմք.	Ի'մըրնենք, պէտէ մըրնենք.
Ովնջիք, զենցէք.	Ի'մըրնէք, պէտէ մըրնէք.
Ովնցեն.	Ի'մըրնեն, պէտէ մըրնեն:

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ովն.	մըրնէը.	Ովնէք.	մըրնէք.
Ովնջէր.	մըրնէը, մըրնես.	. . . . .	(176).
Մի զենուր.	Ռ մըրնել.	Մի զենուք.	Ռք մըրնել:

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ովնուցում.	մըրնեմ, պէտէ մըրնեմ.
Ովնուցուս.	մըրնես, պէտէ մըրնես.
Ովնուցու.	մըրնէ, պէտէ մըրնէ.
Ովնուցումք.	մըրնենք, պէտէ մըրնենք.
Ովնուցուք.	մըրնէք, պէտէ մըրնէք.
Ովնուցուն.	մըրնեն, պէտէ մըրնեն:

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԲԱՅ.	Ովնուլ.	մըրնել:
ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ.	Ովննալ.	մըրնած, մըրնելով:
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ.	Ովնլոց.	մըրնելս, որ պէտէ մըրնէ:

225. Յոգնիլ կ'իմանաս

ՆԵՐԴՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ

Յոգնելում,	արգնելի,	արգնել.	արգնելէմ, չըռնիմ:
Յոդնում,	թոդնի,	թոդն, եթոդն.	ըռնիմ:
Կիզում,	կիզնի,	կէզ, եկէզ.	էըմ:
Հեղում,	հեղնի,	հեղ, եհեղ.	ըռիմ, վէը ածիմ:
Յաւելում,	յաւելնի,	յաւել.	յաւելցնիմ:
Յառնում,	առնի,	առ, էառ.	առնիմ:
Ընկենում,	ընկեցի,	ընկեաց կամ ընկէց.	գցիմ, վէը գցիմ:
Լինում,	լինի,	լինց, եղինց.	լինիմ:
Խնում,	խնի,	խնց, եխնց.	կալիմ:

226. Յայս իմանարհման տակումն չէզոք չկայ. այսինքն որ այս լծորդութիւնն ներգործական չէզոք չունի:

227. կրաւորական, Օլինիւմ.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ.

Ովնում.	մըրնուում.	Ովնումք.	մըրնուումիմ.
Ովնուս.	մըրնուուս.	Ովնուք.	մըրնուուիմ.
Ովնու.	մըրնուու.	Ովնուն.	մըրնուուին:

Ընդեալ անկատար.

Ովնուի.	մըրնուուի.	Ովնուաք.	մըրնուուիմ.
Ովնուիր.	մըրնուուիր.	Ովնուիք.	մըրնուուիմ.
Ովնոյր.	մըրնուուէր.	Ովնուին.	մըրնուուին:

Ընդհատ կատարյալ.

Ես ընայ.	մտրևուեցի.
Դու ընար.	մտրևուեցիր.
Նա ընաւ.	մտրևուեց.
Մենք ընանք.	մտրևուեցինք.
Դուք ընայք, զենարուք.	մտրևուեցիք.
Նոքա ընան.	մտրևուեցին:

Ապառնի.

Ես ընայց, զենցիմ.	կ'մտրևուեմ, պիտի մտրևուեմ.
Դու ընցիս.	կ'մտրևուես, պիտի մտրևուես.
Նա ընցի.	կ'մտրևուի, պիտի մտրևուի.
Մենք ընցուք, զենցիմք.	կ'մտրևուենք, պիտի մտրևուենք.
Դուք ընջիք, զենցիք.	կ'մտրևուիք, պիտի մտրևուիք.
Նոքա ընցին.	կ'մտրևուին, պիտի մտրևուին:

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ընկիր.	մտրևուի.
Ընջիր.	մտրևուիր, մտրևուեր.
Մի զենուր.	Ոչ մտրևուիլ.
Ընարուք, զենայք.	մտրևուեցէք.
. . . . (176)	
Մի զենուք.	Ոչ մտրևուիլ:

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ընուցում.	մտրևուիմ, պիտի մտրևուիմ.
Ընուցուս.	մտրևուիս, պիտի մտրևուիս.
Ընուցու.	մտրևուի, պիտի մտրևուի.

Ընուցումք.	մտրևուենք, պիտի մտրևուենք.
Ընուցուք.	մտրևուիք, պիտի մտրևուիք.
Ընուցուն.	մտրևուին, պիտի մտրևուին:

ԱՆՈՐԻՉ ԴԵՐԲԱՅ.	Ընուլ. մտրևուիլ:
ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ.	Ընեալ. մտրևուած, մտրևուելով:
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ.	Ընելոց. մտրևուիլը, որ պիտի մտրևուի:

228. Յաճախերս տես ի 188: Ինչպէս կ'տեսնես, այս լծորդութեան կատարեալն, ապառնին և հրամայականն նոյն է ամենևին երկրորդ և երրորդ լծորդութեան երկրորդ օրինակների հետ:

229. Ոմանց ահա՛ հանախական ներկայն և սորա պատճառական երբեմն իմ ու կ'լինի. Ջենուիմ, ջենուիցիմ, ջենուիլ. լողանիմ, լողանիլ. հեղանիմ, հեղանիլ. ընդունիմ, ընդունիլ:

230. Այսպէս կ'կոնարհուին ներգործականների կրաւորականներն,

Արգելում,	արգելայ.	արգելուիմ:
Թողում,	թողայ.	լողանուիմ, չէզոքաբար՝ ունամ:
Կիզում,	կիզայ.	երուիմ, — երիմ:
Հեղում,	հեղայ.	լուծուիմ, — լուծիմ:
Յաւելում,	յաւելայ.	յաւելցուիմ, — յաւելանամ:
Առնում,	առայ.	առնուիմ:
Ընկենում,	ընկեցայ.	ձգուիմ, — ընկենմ:
Լինում,	լցայ.	Լցուիմ:
Խնում,	խցայ.	խցուիմ:

231. ՀԱՍԱՐԱԿ ԲԱՅԵՐ

Օգենում, զգեցայ, զգեցիր.	հագանիմ. հագանում ես:
Ընթեռնում, ընթերցայ, ընթերցիր.	կարդամ. կարդում ես:
Կալնում, կալում — կալայ, կալիմ կա, կալ ես՝ ներգործական. կալ ես՝ լարուք, կալայք.	բռնում եմ, բռնում ես:
Կլնում, կլայ, կլիր.	կուլամ, կուլում ես:
Լանում, հանայ, հանիր.	հանում եմ, հանում ես:

232. ՉԵՋՈՔ ԲԱՅԵՐ

Սոցա ուրմանց կատարեալն որ եայ է, չեմ բայերի պէս կ'խոնարհուին (223), շատն չեմ ևս կ'լինեն. մի քանիսն ևս տեղ տեղ մի փոքր կ'խոտորուին.

Օթօնում, զթօնայ, զթօնեալ.	ողորմած անեմ:
Ցնում, յեցայ, յեցեալ.	ընկնում պառկիմ:
Ջեռնում, ջեռայ, ջեռեալ.	պատռանում:
Երդնում, երդուայ, երդուեալ.	երդում ուրիշ եմ:
Վաղցնում, քաղցեայ, քաղցեալ.	պռոշանում:
Օարթնում, զարթեայ, զարթուցեալ.	զարթնում եմ:
Թաքնում, թաքեայ, թաքուցեալ.	գաղտնում եմ:
Պակնում, պակեայ, պակուցեալ.	վախենում:
Ցածնում, ցածեայ, ցածուցեալ.	ծաղանում:
Ցասնում, ցասեայ, ցասուցեալ.	որդողղում եմ:
Փախնում, փախեայ, փախուցեալ.	ճոխանում եմ:

ԶԱՐՏՈՒՂԻ ԲԱՅԵՐ

233. Մի քանի բայ կայ, որ տեղ տեղ կանոնաւոր խոնարհմունքից կ'խոտորուին, կամ թէ ասենք՝ երկու անկատար բայից մի կատարեալ բայ կ'լինեն. և սոքա են:

ԱՌԱՋԻՆ ՅՕՐԴՈՒԹԵԱՆ

234. Կերդօրծական ՏԱՄ. արմատ ՏՈՒ, ՏՈՒՐ:

ՍԱՄ. ներկ.	Տամ. փակում եմ.	Տամք. փակում ենք.
	Տաս.	Տայք.
	Տայ.	Տան:
անկ.	Տայի.	Տայաք.
	Տայիր.	Տայիք.
	Տայր.	Տային:
կար.	Տուա.	Տուաք.
	Տուր.	Տուք.
	Տուտ.	Տուն:
ապա.	Տաց, տացեմ.	Տացաք, տացեմք.
	Տացես.	Տաջիք, տացէք.
	Տացէ.	Տացեն:
ՀՐԱՄ.	Տուր.	Տուք.
	Տաջիր, տայջիր. . . . (176).	
	Մի տար.	Մի տայք:
ՍՏՈՐ.	Տայցեմ.	Տայցեմք.
	Տայցես.	Տայցէք, տայջիք.
	Տայցէ.	Տայցեն:
ԴԵՐԲ.	Տալ. — Տուեալ. — Տալոց:	

Հոտորմէ եայէ պէս կրօնաբէր և կ'փոխոնէ Տայէ, փայէն, փալ. փուռմէ, փուռվէն. փուռուէլ:

235. Կրաւորական.

ՍՀՄ.	Ներ.	Տուայ.	Տուաք.
		Տուար.	Տուայք.
		Տուաւ.	Տուան։
	Սեռ.	Տացիմ, տուայց.	Տացիմք.
		Տացիս.	Տացիք.
		Տացի.	Տացին։
	Տեղ.	Տայցիմ.	Տայցիմք.
		Տայցիս.	Տայցիք, տայչիք.
		Տայցի.	Տայցին։

Դերբ. Անցեալ. Տուեալ, տուեցեալ։

236. Պակաս տեղերն սովորաբար կ'լինի Տուեալ լինիմ, լինէի, լինել. երբեմն ևս՝ Տայի, տայինն, տալ. բայց կայ և ևս Տուիմ, տուիս, տուի. տուիմք, տուիք, տուին։

237. Չէզոք Գալ. արմատ եկ։

ՍՀՄ.	Ներ.	Գամ.	Գամք.
		Գաս.	Գայք.
		Գայ.	Գան։
	Հայ.	Գայի.	Գայաք.
		Գայիր.	Գայիք.
		Գայր.	Գային։
	Ներ.	Եկի.	Եկաք.
		Եկիր.	Եկիք [1].
		Եկն.	Եկին։

1 Եաթաքեալէ յոգնայէ երկրորդ պէմդն ալինաին չէ լինել եկէտ համ եկայտ։

	Սեռ.	Եկից, եկեսցեմ.	Եկեսցուք, եկեսցեմք.
		Եկեսցես.	Եկեսջիք, եկեսցէք.
		Եկեսցէ.	Եկեսցեն։
	Տեղ.	Եկ.	Եկայք.
		Եկեսջիր, գայջիր.	. . . (176).
		Մի գար.	Մի գայք։
	Սեռ.	Գայցեմ.	Գայցեմք.
		Գայցես.	Գայցէք, գայջիք.
		Գայցէ.	Գայցեն։

Դերբ. Գալ. — Եկեալ. — Գալոց։

238. Չէզոք Երթալ. արմատ երթ., Զող. 1։

ՍՀՄ.	Ներ.	Երթամ.	Երթամք.
		Երթաս.	Երթայք.
		Երթայ.	Երթան։
	Հայ.	Երթայի.	Երթայաք.
		Երթայիր.	Երթայիք.
		Երթայր.	Երթային։
	Ներ.	Չոգայ, չոքայ.	Չոգաք.
		Չոգար.	Չոգայք.
		Չոգաւ.	Չոգան։
	Սեռ.	Երթայց, երթիցեմ.	Երթիցուք, երթիցեմք.
		Երթիցես.	Երթիջիք, երթիցէք.
		Երթիցէ.	Երթիցեն։
	Տեղ.	Երթ, չոգ.	Երթայք.
		Երթիջիր, երթայջիր.	. . (176).
		Մի երթար.	Մի երթայք։

1 Չոգ արմատէն կայ Չոգամ, չոգաս, չոգայ, չոգայք, չոգայն, չոգալ, որ անոմալ է. թայն կոպտութեամբ եղեալ չոգայ. և ոգ հրամայական լա գրոց դէջ կայ ելոր տեղ։

ՍՏՈՐ.	Երթայցեմ.	Երթայցեմք.
	Երթայցես.	Երթայցէք, երթայջիք.
	Երթայցէ.	Երթայցեն։
Դ.ԵՐԲ.	Երթալ. — Երթեալ. — Երթալոց։	

ԵՐԿՐՈՐԴ ՈՒ ԵՐՐՈՐԴ ԼՈՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԻՆԱԿԻ ՊԷՍ

239. Հերգործական ԱՅՆԱՆ. արմատ արբ։

ՍԱՀ.		
Ներկ.	Ընեմ. անո-ւմ, ընո-ւմ.	Ընեմք. անո-ւնք, ընո-ւնք.
	Ընես.	Ընէք.
	Ընէ.	Ընեն։
Անկ.	Ընէի.	Ընէաք.
	Ընէիր.	Ընէիք.
	Ընէր.	Ընէին։
Կրկ.	Բարի.	Բարաք.
	Բարեր.	Բարէք, արարիք.
	Բար.	Բարին։
Ապ.	Բարից, արասցեմ.	Բարցուք, արասցեմք.
	Բարցես.	Բարջիք, արասցէք.
	Բարցէ.	Բարցեն։
ՀՐԱՄ.	Բա.	Բարէք.
	Բարջիր, առնիջիր. . . . (176).	
	Մի առներ.	Մի առնէք։
ՍՏՈՐ.	Ընիցեմ.	Ընիցեմք.
	Ընիցես.	Ընիցէք, առնիջիք.
	Ընիցէ.	Ընիցեն։
Դ.ԵՐԲ.	Ընել. — Բարեալ. — Ընելոց։	

240. Կրաւորական, ԱՆԱՆ.

ՍԱՀ.		
Ներկ.	Ընիմ. եմ-ո-ւմ, ին-ո-ւմ.	Ընիմք. եմ-ո-ւնք, ին-ո-ւնք.
	Ընիս.	Ընիք.
	Ընի.	Ընին։
Անկ.	Ընէի.	Ընէաք.
	Ընէիր.	Ընէիք.
	Ընէր.	Ընէին։
Կրկ.	Բարայ.	Բարաք.
	Բարար.	Բարայք.
	Բարաւ.	Բարան։
Ապ.	Բարայց, արասցիմ.	Բարացուք, արասցիմք.
	Բարասցիս.	Բարայջիք, արասցիք.
	Բարասցի.	Բարասցին։
ՀՐԱՄ.	—	—
	Բարայջիր, առնիջիր. . . . (176).	
	Մի առնիր.	Մի առնիք։
ՍՏՈՐ.	Ընիցիմ.	Ընիցիմք.
	Ընիցիս.	Ընիցիք, առնիջիք.
	Ընիցի.	Ընիցին։
Դ.ԵՐԲ.	Ընել, առնել. — Բարեալ. — Ընելոց։	

241. Հերգործական ԴՆԱՆ. արմատ դ.իր։

ՍԱՀ.		
Ներկ.	Դնեմ. դնո-ւմ.	Դնեմք. դնո-ւնք.
	Դնես.	Դնէք.
	Դնէ.	Դնեն։
Անկ.	Դնէի.	Դնէաք.
	Դնէիր.	Դնէիք.
	Դնէր.	Դնէին։

ՏՓ.	Կդէ .	Կդաք .
	Կդէը , եդեր .	Կդիք :
	Կդէ .	Կդին :
ՊՓ.	Կդից , դիցեմ .	Գիցուք , դիցեմք .
	Գիցես .	Գիջիք , դիցէք .
	Գիցէ .	Գիցեն :
ՀՐԱՄ.	Գիր .	Գիք .
	Գիջիր , դնիջիր .	. . . (176) .
	Մի դներ .	Մի դնէք :
ՍՏՈՐ.	Գնիցեմ .	Գնիցեմք .
	Գնիցես .	Գնիցէք , դնիջիք .
	Գնիցէ .	Գնիցեն :
ԴԵՐԲ.	Գնել . — Կդեալ . — Գնելոց :	

—

242 . Կրաւորական , Ի՛ԼԻՄ .

ՍՀՄ .

Ներկ.	Գնիմ . կ՚պնոյեմ , կամ .	Գնիմք . կ՚պնոյենք , կանք .
	Գնիս .	Գնիք .
	Գնի .	Գնին :
անկ .	Գնէի .	Գնէաք .
	Գնէիր .	Գնէիք .
	Գնէր , դնիւր .	Գնէին :
Կոչ .	Կդայ .	Կդաք .
	Կդար .	Կդայք , եղարուք .
	Կդաւ .	Կդան :
ապ.	Կդայց , դիցիմ .	Գիցուք , դիցիմք .
	Գիցիս .	Գիջիք , դիցիք .
	Գիցի .	Գիցին :
ՀՐԱՄ .	—	Կդարուք , եղայք .
	Գիջիր , դնիջիր .	. . . (176) .
	Մի դնիր .	Մի դնիք :

ՍՏՈՐ .	Գնիցիմ .	Գնիցիմք .
	Գնիցիս .	Գնիցիք , դնիջիք .
	Գնիցի .	Գնիցին :
ԴԵՐԲ .	Գնել , դնիլ . — Կդեալ . — Գնելոց :	

—

243 . Կերգործական Ա՛ՏԻՄ . արմատ (ոյ) , կեր :

ՍՀՄ .

Ներկ .	Ասեմ . ասեմ .	Ասեմք . ասեմ .
	Ասես .	Ասէք .
	Ասէ .	Ասեն :
անկ .	Ասէի .	Ասէաք .
	Ասէիր .	Ասէիք .
	Ասէր .	Ասէին :
Կոչ .	Կերայ [1] .	Կերաք .
	Կերար .	Կերայք .
	Կերաւ , եկեր .	Կերան :
ապ .	Կերայց , կերիցեմ .	Կերիցուք , կերիցեմք .
	Կերիցես .	Կերիջիք , կերիցէք .
	Կերիցէ .	Կերիցեն :
ՀՐԱՄ .	Կեր .	Կերայք , կերէք .
	Կերիջիր , ուտիջիր .	. . . (176) .
	Մի ուտեր .	Մի ուտէք :
ՍՏՈՐ .	Ասիցեմ .	Ասիցեմք .
	Ասիցես .	Ասիցէք , ուտիջիք .
	Ասիցէ .	Ասիցեն :
ԴԵՐԲ .	Ասել . — Կերեալ . — Ասելոց :	

---

1 Բառս հին նախնեաց գրոց ունի կերի , կերեր , կերիք , կերին , ապառնի կերից , չփոխուէր . ինչ որ այնպէս պոած էրնէ պեանէ՝ խոնարհուած է կամ պակաս :

244. Կրաւորական, ԱՌՏԻՄ.

ՍԱՀ.

Ներկ.	Ես տիմ. ես տես տե՛մ.	Ես տիմք. ես տես տե՛ք.
	Ես տիս.	Ես տիք.
	Ես տի.	Ես տին:
Անկ.	Ես տէ՛ի.	Ես տէ՛ք.
	Ես տէ՛իր.	Ես տէ՛իք.
	Ես տէ՛ր.	Ես տէ՛ին:
Կրկ.	Կերայ.	Կերաք.
	Կերար.	Կերայք.
	Կերաւ.	Կերան:
Ապ.	Կերայ, կերիցեմ.	Կերիցուք, կերիցեմք.
	Կերիցիս.	Կերիջիք, կերիցէք.
	Կերիցի.	Կերիցին:

ՀՐԱՄ. —

Կերիջիր, ուտիջիր. . . . (176).	
Մի ուտիր.	Մի ուտիք:

ՍՏՈՐ. Ես տիցիմ. Ես տիցիմք.
Ես տիցիս. Ես տիցիք, ուտիջիք.
Ես տիցի. Ես տիցին:

ԴԵՐԲ. Ես տել, ուտիլ. — Կերեալ. — Ես տելոց:

245. Չհզոք ՅՈՒՆԱՒՄ. արմատ ՅԱՐ [1] կամ ՅԱՐԻՐ:

ՍԱՀ.

Ներկ.	Յառնեմ. վերեմկենում.	Յառնեմք. վերենկենում.
	Յառնես.	Յառնէք.
	Յառնէ.	Յառնեն:

[1] Այս և Յարձիմ էայէ (223) արմատն ևս լինելոյ համար, տես ևս պեղ խոնարհումն և ամեն:

Անկ.	Յառնէի.	Յառնէաք.
	Յառնէիր.	Յառնէիք.
	Յառնէր.	Յառնէին:
Կրկ.	Յարեայ.	Յարեաք.
	Յարեար.	Յարեայք, յարերուք.
	Յարեաւ.	Յարեան:
Ապ.	Յարեայց. յարիցեմ.	Յարիցուք, յարիցեմք.
	Յարիցես.	Յարիջիք, յարիցէք.
	Յարիցէ.	Յարիցեն:

ՀՐԱՄ. Ել՛ր, յարիր. Ել՛րիք, յարիք, յարերուք.
Յարիջիր, յառնիջիր. . . . (176).
Մի՛ յառներ. Մի՛ յառնէք:

ՍՏՈՐ. Յառնիցեմ. Յառնիցեմք.
Յառնիցես. Յառնիցէք, յառնիջիք.
Յառնիցէ. Յառնիցեն:

ԴԵՐԲ. Յառնել. — Յարուցեալ. — Յառնելոց:

246. Յարտուղի բայերի տեղ տեղ անսովոր կերպերն ևս կայ, որ չերթնք:

ՊԱՀԱՍԱՒՈՐ ԲԱՅԵՐ

247. Մի քանի բայեր ևս կան, որ տեղ տեղ կ՚պահասեն, և յորիշ ամբողջ բայից կ՚լրանան. և սոքա են:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ԼՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԻՆԱԿԻ ՊԵՍ

248. Վկերգործական ԵՐԹԻ. արմատ ԱՐԲ:

ՍԱՀ.

Կրկ.	Ել՛բի. խեցե.	Ել՛բաք. խեցէք.
	Ել՛բեր.	Ել՛բէք, արբիք.
	Ել՛բ, էարբ.	Ել՛բին:

ապ.	Ընբից, արբցեմ.	Ընբցուք, արբցեմք.
	Ընբցես.	Ընբջիք, արբցէք.
	Ընբցէ.	Ընբցեն։
ՀՐԱՄ.	Ընբ.	Ընբէք.
	Ընբջիր.	. . . (176).

Դ. ԵՐՐ. ԱՆՑԵԱԼ. Ընբեալ։

249. Ընացեալն կ'լբանայ Ըմպեմ, ըմպեցի, ամբողջ բայիցն. ինչպէս կրաւորականն ևս, որ կ'լինի նաև Ընբայ, արբար, արբաւ. Ընբեալ լինիմ, եղէ, և այլն։

250. Ներգործական Լուանալ. արմատ ԼՈՒ, ԼՈՒՐ։

ՍԱՄ.

Ոչ.	Լուայ. լուէի.	Լուաք. լուէաք.
	Լուար.	Լուայք, լուարուք.
	Լուաւ.	Լուան։
ապ.	Լուայց, լուեցեմ.	Լուեցուք, լուեցեմք.
	Լուեցես.	Լուիջիք, լուեցէք.
	Լուեցէ.	Լուեցեն։
ՀՐԱՄ.	Լուր.	Լուարուք.
	Լուիջիր.	. . . (176).

Դ. ԵՐՐ. ԱՆՑԵԱԼ. Լուեալ։

251. Պակասն կ'առնի Լեմ, լեցի, ամբողջ բայիցն, ինչպէս կրաւորականն ևս, որ յաւել. կ'լինի Լուեալ լինիմ, լուր կամ լու լինիմ, լսելի լինիմ, եղէ, և այլն. երբեմն ևս՝ Լուայ, լուաւ, լուան։

Կրաւորականի ապառնին կ'լինի նաև

Լուեցիմ.	Լուեցիմք.
Լուեցիս.	Լուիջիք, լուեցիք.
Լուեցի.	Լուեցին։

252. Ներգործական Անանիլ. արմատ ԾԱՆ։

ՍԱՄ.

Ոչ.	Ծանայ. ծանայէի.	Ծանաք. ծանայէաք.
	Ծանար.	Ծանայք, ծանարուք.
	Ծանաւ.	Ծանան։
ապ.	Ծանայց, ծանիցեմ.	Ծանիցուք, ծանիցեմք.
	Ծանիցես.	Ծանիջիք, ծանիցէք.
	Ծանիցէ.	Ծանիցեն։
ՀՐԱՄ.	Ծանիր.	Ծանիք, ծանարուք.
	Ծանիջիր.	. . . (176).

Դ. ԵՐՐ. ԱՆՑԵԱԼ. Ծանուցեալ։

253. Պակասն կ'լբանայ Ծանանչիմ, ծանանչեցի, ամբողջ բայիցն, ինչպէս կրաւորականն ևս, որ կ'լինի նաև Ծանուցեալ լինիմ, եղէ, և այլն. կամ Ծանուցանիմ, ծանուցայ, ըստ 218։

Կրաւորականի ապառնին կ'լինի նաև

Ծանիցիմ.	Ծանիցիմք.
Ծանիցիս.	Ծանիջիք, ծանիցիք.
Ծանիցի.	Ծանիցին։

254. Հատարակ Անել. արմատ ՈՑՆ, ԵԱԼ։

ան.	Յընէի .	Յընէաք .
	Յընէիր .	Յընէիք .
	Յընէր .	Յընէին :
կոր .	Կալայ .	Կալաք .
	Կալար .	Կալայք , կալարուք .
	Կալաւ .	Կալան :
ապա .	Կալայց , կալցիմ . կալցեմ , դէրգործ .	Կալցուք , կալցիմք . կալցեմ , դէրգործ .
	Կալցիս . կալցես .	Կալջիք , կալցիք . կալցէք .
	Կալցի . կալցէ .	Կալցին . կալցեն :
ՀՐԱՄ .	Կալ , կա .	Կալարուք , կալայք . կալէք , դէրգործ .
	Կալջիր . ունիջիր .	. . . (176) .
	Մի ունիր .	Մի ունիք :
ՍՏՈՐ .	Յունիցիմ .	Յունիցիմք .
	Յունիցիս .	Յունիցիք , ունիջիք .
	Յունիցի .	Յունիցին :
ԴԵՐԲ .	Յունել . — Կալեալ . — Յունելոց :	

255 . Կալլում, կալնում ամրողջ բայ է , որպես վերն տեսանք (231) . Յունիմ պակասաւորն նորա հետ խառնուէց . և յաւելի այսպէս խառն բանի կ'կայ , ինչպէս միւս ամէն պակասաւորներն ևս : Ի պառնին փոքր տեղ՝ Յունեցայց կերևայ . և սորանից՝ կատարեալն կ'ինացուի Յունեցայ :

256 . Ի յայսպէս կ'խոնարհուի Ընդունիմ. միայն կենի մեռն դան կ'կորցնի . Ընկալայ . ընկալայց , ընկալ , ընկալեալ : Իրբեմն ևս կ'լինի Ընդունեցայ կամ ընդունեցի , ընդունեա , ընդունեալ :

257 . Վերջոյ ելած բայերն ևս պակասաւոր են , որ էլ յուրիշ տեղից չեն լրանալ , այլ միայն այսչափ բանի կ'կան .

ՍՀՄ . Ներկ .	Պարտիմ .	Էնչ պէտ ոյ ը .
	Պարտիս .	Ժէղ պէտ ոյ ը .
	Պարտի .	Նորա պէտ ոյ ը .
	Պարտիմք .	Մեղ պէտ ոյ ը
	Պարտիք .	Ձեղ պէտ ոյ ը .
	Պարտին :	Նոցա պէտ ոյ ը :
ան.	Պարտէի .	Էնչ պէտ էը ը .
	Պարտէիր .	Ժէղ պէտ էը ը .
	Պարտէր .	Նորա պէտ էը ը .
	Պարտէաք .	Մեղ պէտ էը ը .
	Պարտէիք .	Ձեղ պէտ էը ը .
	Պարտէին :	Նոցա պէտ էը ը :
ՍՏՈՐ .	Պարտիցիմ .	Էնչ պէտ լէնե ը .
	Պարտիցիս .	Ժէղ պէտ լէնե ը .
	Պարտիցի .	Նորա պէտ լէնե ը .
	Պարտիցիմք .	Մեղ պէտ լէնե ը .
	Պարտիցիք .	Ձեղ պէտ լէնե ը .
	Պարտիցին :	Նոցա պէտ լէնե ը :
ԴԵՐԲ .	Պարտեալ .	պէտ լինել :

258 . Ի այց Պարտիմ, պարտեցայ , պարտեցայց , կ'նշանակի պարտական եմ , պարտ ունեմ թուլ : Պարտեմ, պարտիմ ևս յուրիշ է , որ յաղթեմ, յաղթութիւն կ'նշանակի : être redevable devoir ou dette fin devoir

259 . ՍՀՄ . ապա . — —

	Կոգցես .	ասէս , համարէս .
	Կոգցէ .	ասէ , համարէ (այն) .
	Կոգցուք .	ասենք , համարենք .
	Կոգջիք .	ասէք , համարէք .
	Կոգցին :	ասեն , համարեն :
ՀՐԱՄ .	Կոգ .	ասա , համարը (պա) .
	Կոգջիր . (176)	ասա , ասէս . համարը , համարէս .
	Կոգէք .	ասէք , համարէք :
	. . .	. . . .
ԴԵՐԲ .	Կոգել .	ասէլ , համարել :

ԱՆԴԵՄ ԲԱՅԵՐ

260 . Մի քանի հատ բայ ևս կայ շատ պակասաւոր , որ միայն մի քանի եզակի երրորդ դէմքերանին բանի կ'կայ , այն ևս առանց մի ուղղական անուան որ մի գործող դէմք յայտնի : Նոյն այսպէս դէմք յայտնող մի ուղղական անուն չունենալոյ համար՝ անդէմ են ասուած . և սոքա են :

261 . Մարթի . կ-րնէլէ ը-ր . Մարթի այդմ լինել . կ-րնէլէ ը-ր այդ լինի . Մարթի լինել . կ-րնէլէ ը-ր լինի . Մարթի ինձ ասել , կալ . կ-րնէլէ ը-ր ա-ձմ , գա . կ-րդամ ասել , գալ . Մարթի ասել , գալ . կ-րնէլէ ասել , գալ :

Մարթէր . կ-րնէլէ էր ը-ր . Մարթէր քեզ ասել , գալ . կ-րնէլէ էր ը-ր ա-ւէր , գէր :

Մարթիցի . կ-րնէլէ լինի ը-ր . Մարթիցի նմա ասել , գալ . կ-րնէլէ լինի ը-ր ա-ւ , գայ :

262 . Պիտի . պէտ է , այ . Պիտի ասել , գալ . պէտ այ ասել , գալ :

Պիտէր . պէտ էր . Պիտէր ասել , գալ . պէտ էր ասել , գալ . Յոն պիտէր . մարդ պէտ էր :

Պիտեցաւ . պէտ եղա . Պիտեցաւ ժամանակի . ժամանակ պէտ եղա , ժամանակ պէտ եղա :

Պիտեսցի / Պիտիցի պէտ կ'լինի . Պիտիցի ասել , գալ . պէտ կ'լինի ասել , գա . պէտ կ'լինի ը-ր ա-ւ , ասի , ա , և այլն :

263 . Յաւ է ինձ , քեզ , նմա . ց-ա է , ա էին , էի , էիր , էր :
Յաւէր ինձ , քեզ , նմա . ց-ա էր էր էին , էի , էիր , էր :
Յաւեաց ինձ , քեզ , նմա . ց-ա եղա էին , էի , էիր , էր :
Յաւեսցէ կամ ցաւեսցի / Յաւիցէ կամ ցաւիցի ինձ , քեզ , նմա . ց-ա կ'լինի էին , էի , էիր , էր :

264 . Ասոյց Մարթեմ (189) որ Մարթանամ ևս կ'ասուի , կ-րդամ , Յաւիմ , ց-ա-ի , ամբողջ և պիտաւոր են . և Պիտի երրորդ նշանակի պարզ (257) կամ ի ձև պէտ է , դիմաւոր է և յոգնակի ևս բանի կ'կայ . Այս ոչ պիտի ճանաչել զգլուխ իւր . էպէտ արս մարդ ձանձնել գլուխն : Պետի լինի . պիտէր կեալն . բազմութիւնք պիտին :

265 . Յուրիշ դիմաւոր և ամբողջ բայերի եզակի երրորդ դէմքն ևս երբեմն անդէմի պէս բանի կ'կայ .
Ինձ պակասի մեզ թողուլ գաշխարհ . կ'լինի ը-ր ընդունիս աչքերիս :
Ի կողի լինի հասանել մեզ անկանել . պէտ ի կղզի ընդունիս :
Ինձ հաս նմա թագաւորել . եղա ը-ր թագաւորէր :
Ինձ և մեռանել հասանիցէ . էրէ դառնել կ'լինի :
Այսպէս անդէմի պէս կ'ասուի , Այի , լի , երևի , թուի , կարծի լինձ , թուեցաւ կամ կարծեցաւ ոմանց :

ԽՈՆԱՐՀՈՒՄՆԵՐ ՎԵՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

266 . Բայերը կան որոց կրաւորական խոնարհմունքներն չէզոքի փոխուելով՝ միանգամայն յուրիշ բան կինչանակի . ինչպէս ,
Ծտեմ , ծնուցեալ . Ծտիմ , յանուցեալ , հոմարձակ եմ :
Արեմ , հրել , պատել . Արիմ . լինել , գոհանալ :
Պաշտեմ , ծառայել . Պաշտիմ , երկրպագել , եմ գալ , լինել :

267 . Երբոր մի բան ինքն իւր վերչն անհնշանակուի , ներգործականի աթիւ կրաւորական խոնարհուի բանի կ'կայ , հասարակ բայի պէս : Այսպէս կ'ասուի Լուսացայց զձեռս իմ . ձեռներս կ'լուանամ :
Բաժանեցան զաւար . աւարն ընդ երանելոյն բաժանեցաւ : Բաժանեցան զհանդերձս իմ յիւրեանս . երանելոյն բաժանեցաւ :
Գոտի ընդ միջ իւր ածաւ . գօտի կապեց ի ներ ընդ :
Արկայ հանդերձ . ընդ հագայ : Արկաւ տեղ և դարձաբերեցաւ . լուծիկ կամաւորք գնացին ի ներքս : Առեալ ձորձս՝ արկաւ զնովքն :
Եդաւ զթագ . հագաւ կամ ընկաւ պրեց էր գլխին :

268. Երբեմն յուրիշն՝ երգործական և ներգործակերպ էեզոք բայերն ևս՝ կրաւորակերպ խոնարհմամբ կ՚ասուձեն, Տեսանեմ, տեսայ. գտանեմ, գտայ. Հարցանեմ, հարցաւ գնոյն բան. Ցարկանեմ, յարկար գվերնայարկս նորա. — Ելանեմ, ելայ. Հասանեմ, հասայ, հասայի. Անցանեմ, անցանիմ, անցայ. փոխանակ ասելոյ՝ տեսի, գտի, եհարց գնոյն բան, յարկեր գվերնայարկս նորա, կո՚ըն կամ Վերէ յորկերն ֆէեցէը, ՚ա՚ղէցէը. ելի, հասի, անցի:

269. Ամէն բայերի ապառնին և ստորադասականն միմեանց աթիլ ևս բանի կ՚կան, և Հրամայականի աթիլ ևս: Վերէբանոն ֆ ևս կ՚ընուի, Մի սիրեսցես, մի սիրեսջիք, մի սիրեսցեն, մի սիրիցես, մի տեսանիցես, մի տեսանիցէք, մի համարիցիք կամ համարիջիք: Երկրորդ կերպ եզակի հրամայականին ևս կ՚ընուի երբեմն ֆ. Սիրիցես և մի յագեսջիր. Մի կեցջիր, գի սուտ խօսեցար. — մի յագեսցիս, մի կեցցես՝ ասելոյ աթիլ:

270. Տեսար որ ապառնիքն երկու կերպ են. էց, այց կամ ցէմ, ցէմ. — էց, այց, ցո՚ֆ, Լեֆ վերջացածներն՝ սովորական են. ցէմ, ցէմֆ, ցէֆ, ցէմ, ցէմֆ, ցէֆ վերջացածներն՝ շատ չեն գործ ածուիլ անխտիր ամէն բայի: Ուրանց մէջն որ բայի արմատի ցոն՝ եթէ սէ չկայ փոխուած (169), նոքա յաւելի գործ կ՚ածուեն. ինչպէս, կեցցեմ, տեսցեմ, Հանցեմ, թաքիցեմ, գենցեմ, տացեմ, երթիցեմ, դիցեմ, կերիցեմ, յարիցեմ, և այլն. Եղիցիմ, ճնցիմ, ուսցիմ, տարցիմ, լուիցիմ, ճանիցիմ, և այլն. որ բոլորն ևս ապառնի են, և ոչ ստորադասական, ինչպէս ցոն սէ փոխուածներն ևս:

271. Քէը վերջացած երկրորդ կերպ հրամայականն՝ ապառնու և ստորադասականի եղակւոյ պէս ևս կ՚նշանակի, ոչ թէ միայն լինես, անես, ինչպէս տեսար իւրեանց կարգուձն, այլ նաև պէտ լինես, պէտ անես. ինչպէս, եւ ահա յղասջիր և ծնցես որդի. և ահա պէտ յղանաս և պէտ ծնես:
Դու մանուկ՝ մարգարէ Բարձրելոյ կոչեսջիր. գի երթիցես առաջի երեսաց Տեառն. ՚ա՚ պղայ՝ պէտ Աստուծոյ մարգարէ ասես. վասն ղի տրօք երեսի յաւելցն պէտ գնաս:

Այժմ ոչ գիտես, բայց ապա գիտասջիր. այնմ չէէսես, էայց չէսոյ պէտ էմնաս:

Բայց եւ յուրիշ կերպ ապառնուոյ կամ ստորադասականի պէս՝ մի պայմանով այլ բայից կախուած չի բանի կալ. օրինակ ինձ՝ չի ասուել եթէ յղասջիր. եթէ նմ գի կոչեսջիր. որպէս գի գիտասջիր:

272. Սահմանականի ներկայն և անկատարն՝ ապառնուոյ և ստորադասականի պէս պայմանով յուրիշ բայից կախուած ևս բանի կ՚կան. ինչպէս, Եկ առաքեցից նմ գի առաքեցեմ ասելոյ փոխարէնն, կ՚ասի եկ առաքեմ գքեզ. եկ ՚էէ՚ղրէէմ: Աղաչեմ գի հրամայեսցես նմ հրամայեցես ասելոյ աթիլ, կ՚ասի աղաչեմ հրամայես բանալ:
Թող անիծանէ. Ըաղ անէծ է: Թող գրեմ և ցուցանեմ. Ըող գրեմ և նշանց պոմ:
Ջազգատոհմիմ խնդրես, Թէ վարձուոր՝ որ երթայ ընդ որդւոյդ քումմ:
Լաւ է ձեզ եթէ ես երթամ: Ապա Թէ ան՚ն անհամի, ի՚ւյաղիցի:
Կամիս գի ճանկես: Զի որ ընթեռնուցուն, Համարձակ ընթեռնու: —
Երանի Թէ էի նմ լինէր նմ մի լինէր. երանի ըէ ընէ կամ ընէր կամ չընէը:
Մարդ չէր՝ որ գործէր գերկիր. մարդ չկար որ երդերն էանացներ:
Եթէ էաք, ոչ Հաղորդէաք. եըէ ը՚ընէ՚, մառնդէց չընէ՚ ընէը:
Արժան էր՝ գի վկայէին. կ՚վայելը որ վկայի:
Որպէս գի արժանի լինէին. որ արժանի լինէն:
Թող ինքն նախ երթայր առնոյր. Ըաղ յառաջ ընէն գներ առնը:

273. Այսպէս և երբեմն փոխանակ ասելոյ՝ Իմացից նմ իմացջիր. և ապա պատուհասեցես նմ պատուհասեսջիր. բարկասջիք նմ բարկանայցէք, բարկացարուք նմ բարկացայք և մի մեղանչէք, կ՚ասի իմանաս և ապա պատուհասես. բարկանայք և մի մեղանչէք: Մի լինիս, չէնէս. մի լաս, չլաս. մի ոք ջանայ, ոչնվչէնանոյ. մի պատմես, չպատմ. մի դատիս,

չէ՞պէս՞ . մի առնես , չա՞ս . մի անցանէ , յա՞ղ չէ՞ս . մի վաճառեմք , չձ՞խէ՞ս . մի գայրացուցանեն . չէ՞պէ՞ղ՞ն է :

274 . Ստորադասականն և ապառնին՝ երբեմն սահմանականի ներկայի աթիլ ևս բանի կ'կան . ինչպէս ,

Գ֊իտեմ թէ այդ այգպէս ելգէ . գէ՞պէ՞ր այդ էղպէ՞ս է , այ :

Եթէ հարցից ինչ զձեզ , չտայք ինձ պատասխանի կամ արձակելիցէք . ի՞ չեղ մ֊էս հարցնէմ , պա՞պա՞ն չէ՞ մ֊ել ինչ կամ չէ՞ արչխէել :

Գ֊իտիցես արդեօք զոր ընթեռնուցուսդ . էմանա՞ղա՞ այդ ինչ ըր կ՞ըդա՞ղա՞ :

— Ո՞ւր իցեն որ գեհենին չհաւատասցեն . ա՞ր են նո՞ա ըր պճախչըն չեն հա՞ապա՞մ :

Ո՞յր վնաս է , սորա թէ հօր և մօր իւրոյ՝ գի կոյր ծնցի . ղեչըն ա՞ն է , ո՞րգան՝ ի՞ւ հօր և մօրն , ըր կ՞այ է ձնո՞ել :

275 . Երբեմն ևս սահմանականի անկատարի պէս՝ ստորադասական անկատարի աթիլ բանի կ'կան . ինչպէս , վոխանակ ասելոյ՝ փուլթայր , եթէ հնար ինչ էր . կ'ասի փուլթայր , եթէ հնար ինչ իցէ նմա . վ՞ուչ՞ա՞ղ էի՞ ըր կ՞ըելի լինէր : Ըրոյ չգոյր տէղի ուր զկլուխն դնիցէ . ղ՞ա՞ղ չ՞ունէր ըր գլ՞ուխ վէր դնէր : Եթէ տրտմէր , թագաւորդ ողբքէր , մինչև սթափեցուսցէ զինա . ելի՞ ըր պրմա՞ղէր , այդ ի՞պա՞ղ էր ուրդան ա՞ա՞մ՝ դինչև ըր ո՞ղբաց֊նէր նրան :

276 . Նախնիք երբեմն երկրորդ լծորդութեան առաջին օրինակի բայերն՝ երկրորդ օրինակի պէս ևս կ'խոնարհեն , երկրորդին ևս՝ առաջնոյն պէս . զորօրինակ փոխանակ կատարեալն ասելոյ՝ ըժշկեցեր , քեցին , ձուլեցար , դիպեցաւ , կռուեցաւ , հերքեցաւ , պարտեցաւ . կ'ասեն բժշկեր , քեցին , ձուլար , դիպաւ , կռուաւ , հերքեաւ , պարտեաւ : Փոխանակ հրամայականն ասելոյ՝ խնդրեցէք , լսեցէք կամ լսեցէ՛ք , սւացէք . կ'ասեն խնդրէք , լսէք , ասէք : — Հանի , հան կամ հ֊հան , տարածեր , անիծցես , տեսջիք , տեսանիցեմ , տեսանիցես , սփածանիցիմ , նետայ , նետան , սպանիք , լուծեալ , տեսեալ , սպանեալ . կ'ասեն հանեցի , հաննաց , տա֊

րածանեցեր , անիծանեցես , տեսանեսջիք , տեսիցեմ , տեսիցես , սփածիցիմ , նետեցայ , նետեցան , սպանեցէք , լուծանեալ , տեսեցեալ , սպանանեալ : Այսպէս ևս՝ փոխանակ ասելոյ՝ Մարթանայցեմ , մարթանայցես . նայցէ , նայցեմք , նայցէք , նայցեն . կ'ասեն մարթայցեմ , մարթայցես , մարթայցէ , մարթայցեմք , մարթայցէք , մարթայցեն . կ՞ըղա՞ղա՞մ :

Յուրիշ կերպ կերպ անսովոր բաներ ևս կանեն . որ պիտի սովորել ընդարձակ քերականութենից կամ բառգրքից :

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԴԵՐԲԱՅ

277 . Այս բառէրն, ինչպէս ասինք (162), իրաւամբք դերբայ կ'ասուհեն, պատճառն որ շատ անգամ բայի աթիւ բանի կ'կան, ինչպէս որ անուան փոխարէն դրուած բառէրն ևս դերանուն կ'ասուհեն :

278 . Ընդէղ դերբայն շատ անգամ, այն նման ինչպէս որ կայ, ածականոյ կամ ստորադասականի փոխարէն՝ յուրիշ բայի մօտ կ'դնուի. ինչպէս .

Ինձ տացէ Աստուած ասել. Պատուած պայ ինչ որ ասեմ :
Պատուիրեցի քեզ չուտել. Պատուիրեցայ ձեզ որ չուպես :
Հրամայեաց առ բարեկամն երթալ և պարման գտանել. հրամայէց որ գնայ առ էրեխայինէրն և պարման գտանի. կամ գնան և պարման գտանեն, թէ որ շատի վերայ լինի :
Ընկնարկէին որսակցացն՝ գալ օգնել նոցա. աչխովէն անուամ որսի ընկերներին՝ որ գան էրեսուց օգնեն :
Սրբեսցես գնոսա՝ քահանայանալ նոցա ինձ կամ զի քահանայասցին ինձ :
Ո՞չ ապաքէն զի քննեսցին զքաղաքս և զիտել զերկիրս եկին . — այս ինքն՝ և զի դիտեսցին :
Մի՛ օք որ շար իցէ, յուսացի անպարտ լինել. ինձ որ չար է՝ չէյսուամոյ որ անպարտ կ'լինի կամ որ անպարտ պէտ լինեմ. փոխանակ ասելոյ՝ Մի յուսացի թէ անպարտ լինիցի :

279 . Ահա անգամ ևս՝ սահմանական եղանակի միւս ժամանակներ աթիւ կ'դնուի. ինչպէս, Ահա հայեցայ.
Հայկական ասեն լինել առ Հելլադոսիս. կուեն ընէ Հայկին Հելլէնոյ ժամանակուին էր :
Ընկէն սրատուն լինել. ասուին ընէ սրտուամ է կամ սրտուամ է լեանամ կամ սրտուամ եյա :

Պատասխանի ետուն չգիտել. պատասխան կուին ընէ չգիտեմ կամ չգիտեն :
Կարծեին կարել կարկատել. կարծուին ընէ կարդալ կարկատել, կամ ընէ պէտ կարդալ կարկատել (278) :

280 . Ահա անգամ ևս գոյական անուան պէս բանի կ'կայ, եայանուն կ'ասուի և եգակի կ'հոլովուի ըստ 31, ածական ևս կ'առնի . Լինել, լինելոյ, լինելով, ի լինելոյ, զլինել, ի լինել, առ ի լինել, ի լինելն, ընդ լինելն . Գալ, գալոյ, գալով, ի գալոյ, զգալն, ի գալ . Սիրել կամ Սիրիլ, սիրելոյ, սիրելով, ի սիրելոյ, զսիրել, ի սիրել, առ ի սիրիլ, ի սիրելն, ընդ սիրելն . Տեսանել, տեսանելոյ, տեսանելով, ի տեսանելոյ, զտեսանելն, ի տեսանելն . Կրնալ, առնոյ, զառնուլն, յառնուլն, և այլն :
Եւ այսպէս հոլոված ևս երբեմն բայի աթիւ բանի կ'կայ :
Ընճականով ևս կ'ասուի, Ունճաւ զոչելով, մեծաւ պատուիրելով, ի մեծ խրոխտալոյն, ի խօսել իմաստ, իլուել, քուտ, յաղաչել քուտ, յառնելն, խրատ :

281 . Ի, առ, առ ի նախդրիւ տրականն շատ տեղ բանի կ'կայ՝ պէս, որպէս պէս ասելոյ աթիւ ածառնով կամ ստորադասականով, և հոմար կամ համար կ'նշանակի. ինչպէս,
Ի լսել կամ առ ի լսել հրեայսն եմ. եկեալ լուեալ, որ լսեմ :
Առ առնել. ապեր հոմար չի, որ ապեմ, կամ ապես, կամ ապէ, և այլն :
Ատանեմք անդր առ ի խոչընդոտ գմեզ. մդնուին անդ, ընդեղ, որ ոչ պրպուեն, չունեն, կամ չունելու համար (148) :

282 Ոյն մնքօվն շատ տեղ ուղղական ևս կ'ասուի .
Կոչեաց Յարցանել. կանչեց հարցնելու համար կամ որ հարցնի :
Եկեր կորուսանել. եկար կորցնելու համար, որ կորցնես :
Եղե զնոսա՝ լուսատուս լինել յերկիր. Աստուած նոցա լայս պատու համար, որ լայս տան երկրի :
Յարեաւ Յսթեր երթալ ի սենեակն արքայի. Վերկոցաւ Եսթեր գնալու, որ գնայ արքայի սենեակն :

Մի և նոյն բանն կ'լինէր թէ ասիր, առ՝ ի հարցանել, առ՝ ի կորուսանել, առ՝ ի լուսատու լինել:

283. Ի. ընդ նախդրիւ տրականն և գործիականն շատ տեղ գանի կ'կայ՝ յօրծամ, եթէ, որովհետև, վասն ընէ, ընդպէս և ասելոյ փոխարէնն դիմաւոր բայով. ինչպէս,

Ի տեսանելն զքեզ՝ բերկրեացի. երբեր տես պեսնէ, կ'ուրախանայ:

Ցերթալդ քո և՝ ի գառնալդ. երբեր գնաս և դառնաս կամ գալդ և դառնալդ:

Ի խօսել իմում, յառնեն իւրում. երբեր խօսիմ կամ խօսիմ,

երբեր առնէ կամ առնիցէ:

Ընդ երթալն նորա՝ ժողովուրդքն նեղէին զնա. երբեր գնուցէր կամ գնալ ին ժողովուրդներն նեղուէին ի վերնորան:

Ի գառնալ մեղաւորին՝ կեցցէ. նէ որ դարձնայ կ'ապրի:

Ի պաղտոսի բողոքելն՝ հրամայեցի պահել զնա. որովհետև պօղոս էղծէց՝ հրամայեցի որ նորան պահեն:

Ընթերով նոցա զայս. երբեր նոքա այս բանն ասէն:

Ի զմեծատունն պատուէ՝ անպատիւ գոլով. ղեծպոտն չէ պատուի, ասա՝ երբեր կամ նէ որ անպատուի է:

Ընարեգործ ծնողաց գոլով որդիք՝ բարի գործոցն նոցա պարտիք նմանել. որովհետև կամ վասն էր բարեգործ ծնողաց զաւակ էք՝ պէտքայ որ նոցա բարի գործերն նմանէք:

Ընկարօտք գոլով ըստ բնական պիտոյիցն, սակայն անյագ են. նէպէտ անկարօտ են բնաւին պէտքէ կողմանէ, բայց անկշտացի են:

284. Ընդեալ պերբեայն շատ ժամանակ մի յուրիշ բայի հետ բանի կ'կայ՝ յառաջ կամ յետ, և անորիշ դերբայի գործիականի պէս կ'առնուի կամ մծտի բայի պէս. ինչպէս,

Ընդեալ զնաց. մտեալ բազմեցաւ. հայեցեալ ընդ իս զարմացաւ. նայք. ասել է՝ վերկալով գնաց, տգնելով նորա, նէյ ականելով զարմանաք, կամ վերկացաւ գնաց, տգաւ նորա. ականաք նէյ զարմանաք:

Կալեալ կորուսանել. բռնելով կորցնել, կամ բռնել կորցնել:

Մտցէ դիմեալ. վազելով մտնէ:

Փախեան զարհուրեալք. վախենալով փախան:

285. Ճատ տեղ և՝ ընէ, էր շաղկապով դիմաւոր բայի աթիլ կ'գնուի. ինչպէս,

Ձաւատարմանայ ասացեալն յոմանց, ապաշխարեալ Սողոմոնի գյանցումն. այս ինքն՝ թէ ապաշխարեալէ կամ ապաշխարեաց. հաւատարմ է ոմանց ասածն, նէ Սողոմոն ղջաց կամ տրտղեցաւ

Տեսի անդգամաց արմատս ձգեալ. այս ինքն՝ զի ձգեալ են կամ էին. պէտքայ որ անզգամներն արմատ են գցել կամ գցէլէն:

Ոչ ուրեք գտանեմք ասացեալ նորա՝ ի նորումն. այս ինքն թէ ասացեալ է կամ լցէ. չէնէ գտնեմ նէ ասած է կամ ասած էնէ:

Գիտացեալ՝ զիւրոյ այրուձիոյն զերծեալք աղէտս, և թէ չիք ինչ կասկած այնու հետև. այս ինքն՝ թէ կամ զի զերծեալք են և թէ չիք կասկած. էմանալով էր յէտքան ոչխարն ափսոս պղտռէլ են, և այլն:

286. Ճատ ժամանակ և՝ էրնէ, յօրծամ մակբայի և էնէ, որովհետև, նէպէտ և շաղկապների և դիմաւոր բայի աթիլ բանի կ'կայ. ինչպէս,

Նէ հրամայեալ Փեստոսի՝ աճին զՊաւղոս. այս ինքն իբրև հրամայեաց, յետ հրամայելոյն. և երբեր հրամայէց Փեսդոս՝ Պօղոսն էերին:

Սպանին զՅովաս Յերուսաղէմ, թագաւորեալ ամն քառասուն. այս ինքն՝ իբրև թագաւորեաց, յետ թագաւորելոյն. Յովաս երուսաղէմն սպանէցին, երբեր չորս տասն տարի նստեր էր, յետ չորս տասն տարի նստելոյն:

Իւանդացեալ, և մի՛ ակն կալցի ողջանալոյ. այս ինքն՝ յորժամ կամ եթէ հիւանդացի. երբեր հէնպէսնայ, էլ յոյս չպահի լինելու:

Մ՝ի վհատիցիս՝ յանդիմանեալ ՝ինձանէ . այս ինքն՝ յորժամ համ եթէ յանդիմանիցիս . էիր դուրեղ յաղթեմանուէլ՝ սերդ չիտրե՞ր :

Յորոց պահեալ զանձինս՝ բարւոք գործիցէք . այս ինքն՝ եթէ պահիցէք . որ էիր ղե՞ղանէ նոցանէ՝ լա՞ կ՝անէ՞ :

Նա զորա ինքնին բողոք կալեալ առ քաջ արանցն , խորհեցայ յղել . այս ինքն՝ որովհետև բողոք կալաւ զա . և որովհետև էին իւրեանց եղբարցն , մի՞ւսմ պէտ որ ո՞ղբիէմ ,

Կարօտին թագաւորին , այլ ումեք ՝ի ծառայիցն ոչ կարացեալ . այս ինքն՝ որովհետև այլ ոք ոչ կարաց . Թագաւորին կարօտ՞ էն , որովհետև պատա՞րեշն չկարողաց :

Լուսմանց զգործ բաժանեալ , բայց սկիզբն և կատարածն շինուածոյն ՝ի բուն Հարտարապետ անդր Հայի . այս ինքն թէպէտ և բազմաց բաժանեալ է . Բէպէ գործն ղարոն վերայ է եղծանո՞ւած , էայց շի՞ւածէ սկիզբն և ո՞ւրդո՞ւէն էուն Ճարտարապետն է նայո՞մ :

Որ մահկանացու ծնեալ . անմահ ոմն յիշատակ եթող . այս ինքն՝ թէպէտ և մահկանացու ծնեալ էր . որ ընէպէս յոչնաւնաց էր ձնո՞ւել , ե՞ր յերկրային անմահ եղէց :

287 . Ընդեալ զերբայն շատ ժամանակ լինիմ , եմ էական բայերով ՝ի միասին բանի կ՝ասէ , և ինչ տեսակ բայի զերբայ որ կայ , այն նշանակութիւնն կ՝ապահի : Նա որովհետև ներգործական և կրաւորական բայի անցեալ զերբայն միևնոյն է , նորա համար շինուածն ևս հասարակ բայ կ՝լինի , այս ինքն ներգործական և կրաւորական . բայց յաւել կրաւորական բանի կ՝կայ , (165 , 188) : Մ՝ին համառօտ օրինակ զնեն ք .

288 . Սիրեալ լինիմ . սէրո՞ւմ , սէրո՞ւմ . սիրած եմ լի՞նում , սիրած եմ լինո՞մ .

Սիրեալ լինիմք . սէրո՞ւնք , սէրո՞ւնք . սիրած ենք լինո՞մ , սիրած ենք լինո՞մ :

Սիրեալ լինիս . սէրո՞ւ , սէրո՞ւ . սիրած էս լինո՞մ , սիրած էս լինո՞մ .

Սիրեալ լինիք . սէրո՞ւք , սէրո՞ւք . սիրած էք լինո՞մ , սիրած էք լինո՞մ :

Սիրեալ հղի . սիրեցի , սէրո՞ւցի . սիրած եղայ , սիրած եղայ .

Սիրեալ հղիք . սիրեցէ՞ք , սէրո՞ւցէք . սիրած եղա՞ք , սիրած եղա՞ք :

Սիրեալ եմ . սիրելեմ , սիրո՞ւելեմ . սիրածեմ , սիրածեմ .

Սիրեալ եմք . սիրելենք , սիրո՞ւելենք . սիրած ենք , սիրած ենք :

Սիրեալ էի . սիրելէ , սիրո՞ւելէ . սիրածէ , սիրածէ .

Սիրեալ էաք . սիրելե՞ք , սիրո՞ւելե՞ք . սիրած ե՞ք , սիրածե՞ք :

Սիրեալ լինիմ, հղիցեմ . սիրեմ , պիտի սիրեմ . սիրո՞ւեմ պիտի սիրո՞ւեմ . սիրած լինեմ , սիրած լինեմ .

Սիրեալ լինիցուք , հղիցո՞ւք . սիրե՞ք , պիտի սիրե՞ք . սիրո՞ւեք , պիտի սիրո՞ւեք . սիրած լինե՞ք , սիրած լինե՞ք :

Սիրեալ լեր . սիրէր , սիրո՞ւէր . սիրած էր , սիրած էր .

Սիրեալ լերուք , հղերուք . սիրէ՞ք , սիրո՞ւէ՞ք . սիրած էիք , սիրած էիք :

Սիրեալ լինիցիմ . սիրեմ , պիտի սիրեմ . սիրո՞ւեմ , պիտի սիրո՞ւեմ . սիրած լինեմ , սիրած լինեմ . և այլն .

Սիրեալ լինիցիմք . սիրե՞նք , պիտի սիրե՞նք . սիրո՞ւենք , պիտի սիրո՞ւենք , սիրած լինե՞նք , սիրած լինե՞նք . և այլն :

Սիրեալ իցեմ . սիրած լինեմ , պիտի սիրած եղնեմ . սիրած եղնեմ պիտի սիրած եղնեմ .

Սիրեալ իցեմք . սիրած եղնե՞նք , պիտի սիրած եղնե՞նք . սիրած եղնեմ , պիտի սիրած եղնե՞նք :

Սիրեալ լինել , գոլ . սիրել , սիրո՞ւել . սիրած ընել , սիրած եղնել :

Սիրեալ լեալ եղեալ . սիրած , սիրած . սիրած կամ սիրած եղած , եղնելով :

Սիրեալ լինելոց . սիրելո՞ , սիրո՞ւելո՞ . սիրած կամ սիրած եղնելո՞ :

289 . Լ՚ական բայն և՛ իւր դերբայո՛ւն այդպէս կ՚լինի . Լ ի՛նալ կամ եղեալ լինիմ, լինէի , եղէ . լինալ կամ եղեալ եմ , էի . լինալ կամ եղեալ լինիմ, եղէց , լինիցիմ, իցեմ. լինալ կամ եղեալ լինել, գոլ. լինելոյ :

290 . Լ՚ական բայն շատ անգամ յառաջ և՛ կ՚դնուի . Լ ի՛նիմ սիրեալ, եմ սիրեալ : Լ՚և դերբայն յոգնակի և՛ կ՚լինի , մանաւանդ կրաւորականն և չէզոքն . Տ՚նկեալք եղիցին . Հաստեալք լինէին :

291 . Լ՚ինչպէս դերբայն շատ տեղ և՛ ածական անուան պէս բանի կ՚կայ . և՛ բացի Լ՚ալ կամ լինալ դերբայից՝ միւս ամենն եղակի և՛ յոգնակի և՛ս (ըստ 31) . Լ՚ալ, ելոյ . եալք , ելոց :

Լ՚ղեալ, եղելոյ կամ եղելոյմ, եղելով , յեղելոյ , զեղեալ . եղեալք , եղելոց , եղելովք , յեղելոց , զեղեալս :

Գ՚նացեալ, գնացելոյ , գնացելոյմ, գնացեալք , գնացելոց :

Սիրեալ, սիրելոյ , սիրելով կամ Սիրեցեալ , սիրեցելոյ , սիրեցելոյմ, սիրեցելով , ՚ի սիրեցելոյ , զսիրեցեալ . սիրեցեալք , սիրեցելոց , սիրեցելովք , ՚ի սիրեցելոց , զսիրեցեալս :

Տ՚եսեալ, տեսելոյ , տեսելոյմ. տեսեալք , տեսելոց :

Ո՚ղնեալ, զգենելոյ , զգենելոյմ . զգենեալք , զգենելոց : —

Ուշ Լ՚ալ՝ նախդրիւ հոլովիչէրն միայն ունի . լեալք , լեալս , զլեալս :

292 . Լ՚այսպէս ածական զերբայն՝ շատ տեղ և՛ ոչ կամօք վերջացած բայածականի պէս է՛ղ, անդ կ՚նշանակի , և սովորաբար նորա ամիլ բանի կ՚կայ . ինչպէս ,

Ջար խորհուրդ՝ խորհեցելումն կամ խորհելոյն չար է . փոխանակ ասելոյ՝ խորհողին . չը խո՛րհ-ուրդն՝ մտածողէ գամառ չար (վտ) է :

Լ՚ռնն բարբառելոյ . փոխանակ՝ բարբառողի . խօսող մարդին :

Ա՚ստն երթալոյն ՚ի պատերազմ . փոխանակ՝ երթողին . պատերազմ կամ կռիւ գնացողէ ետքին :

Ս՚տուածք նմանեալք մարդկան . մարդէ նմանօղ աստուածներ :

Ա՚յ խոստովանեալք , այլ հայհոյիչք . ոչ ըն՛ խոստովանողներ , այլ դատապարտեալներ :

Շ՚թանց խոստովանելոց . փոխանակ՝ խոստովանողաց . խոստովանող ընտանեաց :

Գ՚ազանաց գոչելոց . փոխանակ՝ գոչողաց . ըստացող գայլերէ :

Կ՚անանց՝ զաստուածպաշտութիւն յանձն առելոց . փոխանակ՝ առողաց . աստուածպաշտութեան յանձն առնող կռապաշտներ :

293 . Լ՚պառնի դերբայն սովորաբար եմ էական բայի հետ բանի կ՚կայ՝ այսպէս , համառօտ օրինակով .

Սիրելոց եմ .	սիրելո՛ւ եմ . սիրո՛ւելո՛ւ եմ .
Սիրելոց եմք .	սիրելո՛ւ ենք . սիրո՛ւելո՛ւ ենք :
Սիրելոց էի .	սիրելո՛ւ էի . սիրո՛ւելո՛ւ էի .
Սիրելոց էաք .	սիրելո՛ւ էին . սիրո՛ւելո՛ւ էին :
Սիրելոց լինիմ .	պիտի սիրեմ . պիտի սիրո՛ւեմ .
Սիրելոց լինիմք .	պիտի սիրենք . պիտի սիրո՛ւենք :

294 . Որան և՛ս էական բայն յառաջ էլ կ՚դնուի . Լ՚սիրելոց , էաք սիրելոց :

295 . Լ՚պառնի դերբայն ածական անուան պէս և՛ս բանի կ՚կայ , բայց վերջահոլով չունի , այլ միայն նախդրիւ հոլով, այն և՛ս մի քանի բայիւնն միայն կերևայ .

Գ՚ալոց կամ լինելոց չարեացն . գալո՛ւ կամ ըլլալո՛ւ չարեաներէն :

Ո՚լինելոց իրօն . ըլլալո՛ւ իրաներէն :

Ո՚գալոցն կամ զգալոցն պատմել . գալո՛ւ կամ գալի՛քներէն պատմել :

Լ՚ղեալքն և լինելոցք , զլինելոցն , — ընդ լինելոցն . եղածներն ևս ըլլալո՛ւն , — ըլլալի՛քներէ հետ :

296 . Եթէ վերջահոլով պէտք լինի , լէ վերջացած բայաձականն բանի կ'կայ , որ էնէը- , էը-էը- կ'նշանակի , և կ'հոլովի ըստ 43 . լինելի , լինելոյ կամ լինելոյ (45) , լինելաւ կամ լինելովք . լինելիք , լինելեաց կամ լինելոց , լինելոց , լինելիօք կամ լինելովք . էնէը- :

Սիրելի , սիրելոյ կամ սիրելոյ , սիրելեաւ կամ սիրելովք , սիրելիք , սիրելեաց կամ սիրելոց , սիրելոց , սիրելիօք կամ սիրելովք . սէր-էը- . և այլն :

297 . Եթէ առանց սիւնի հոլովուի (45) , կ'նմանի անորիշ և ապառնի դերբային . բայց չպիտի շփոթել . դոր օրինակ , Մինչև բարձրն առակք լինելոցն . ասել է՝ լինելոցն , լինելեացն :

Իմով արեամբ վառն ձեր հեղոյ կամ հեղոյով . ասել է՝ հեղոյ կամ հեղոյով , հեղեաւ , այս ինքն Եփ-էը- , որ պէտ Եփէ :

298 . Թէ որ է բայի հետ գնուի , ներգործականի կամ չէզոքի պէս անէը- և կ'նշանակի .

Իմանալի է , պահանջելի է , ասել է՝ էմանալը- է , պէտ է էմանալ , պահանջէը- է , պէտ է պահանջել :

Պատանալի է , հրաժարելի է , ասել է՝ պատանալը- է , պէտ է պատանալ , հրաժարէը- է , պէտ է հրաժարել :

299 . Այս է բայաձականն շատ անգամ ոչ բայաձականի աթիլ և բանի կ'կայ , և երբեմն և անցեալ դերբայի աթիլ . Լինելի , ասել է՝ եղող և եղած . Սիրելի , սիրող և սիրած . Լսելի , լսող և լսած . Գալի , եկող և եկած . Տալի , տուող և տուած . Խնդրելի , հայցելի , խնդրող և խնդրած :

Այսպէս կասուի , Առնելի գործոյն , գործն անող . Առնելիք բանին , իսկն անողէը . Լսելիք օրինացն , օրէնսէ լսողէը : Այս մտքովն եղակւոյ տեղ յոգնակի և աստւած կայ հինն նախնեաց մէջ : —

Զայն փողոյ լսելի եղիցի . այս ինքն՝ լսեալ եղիցի :

Տալ զինդրելին . Առնել զհայցելին . այս ինքն՝ զինդրեալն , զհայցեալն :

Վաղաժեռիկ լինելոյ որդւոյ իւրոյ արար պատկեր . այս ինքն , վաղաժեռիկ լինելոյ եղելոյ :

Արեամբն հեղոյով . Յարենէն հեղոյ . այս ինքն՝ հեղուով , հեղելով , հեղելոյ , հեղելոյ :

Ի սկզբանցն լինելոցն հաստատեաց . այս ինքն՝ լինելոցն , եղելոցն :

Ի շնանութիւն ոչ ուներ իւր առնելոցն . այս ինքն՝ առնելոցն , արարելոցն :

300 . Ոչ կամ օչ վերջացած բայաձականի վերայ մին մասնաւոր պիտիւիք չկայ : Սովորաբար անցեալ կատարեալին կ'շինուի ամէն տեսակ բայի քաց 'ի կրաւորականէն . Ամացող , վերածող . գնացող , գնացող . լուացող , իմացող , երբեմն լուանող , իմանող . հոգացող կամ հոգող , յուսացող կամ յուսող , պարծեցող կամ պարծենող : Սիրեցող կամ սիրող , սէրող . ասացող կամ ասող , ասող . կարող կամ կարացող , կարող : Տեսող կամ տեսանող , տեսնող . տարող կամ տանող , փախչող : Ջննող , մրընող . առող , առնող . յեցող կամ յենող , Բնկն պոռող : Տուող , եկող , երթող , արարող կամ առնող , եդող կամ դնող , կերող , ուտող : — Եականներն ևս կայ միայն լինող , գոյող , եղնող : Ամէնն ևս կ'շանակեն անող , անաւող :

301 . Շատ տեղ ևս՝ ոչ թէ այժմանող կ'նշանակեն , այլ բնութեամբ այնպէս եղնող . ինչպէս , Այր կերող և արբեցող . Ես չեմ խօսող օք . Ամենայն որ կարող էր գործութեամբ :

302 . Չէզոք բայերին՝ երբեմն անցեալ դերբայի և էէ բայաձականի պէս ևս կ'նշանակի . Պատսպարիմ , պատսպարող . պատսպարեալ կամ պատսպարեղ : Վարժիմ , վարժող . վարժած կամ վարժուղ : — Կարեմ , կարող . կարէէ , կարղանալը- . Հաւանիմ , հաւանող . հաւանէէ , հաւանեալը- :

303 . Ոչի աթիլէէ ևս կ'վերջանայ , և մի և նոյն է նորա հետ . Բացող , բացիչ , սիրող , սիրիչ . փրկող , փրկիչ . բնակող , բնակիչ . արարող , արարիչ , բոլորն միև են : Բայց ոչըն ամէն բայի և ամէն չէզոքի հետ ևս չի կպել . իսկ էէըն յատկապէս գործականների , և փոքր չէզոքականների :

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ՄԱԿԲԱՅ

304 . Մակբայն մին բառ է որ բայի վերայ հարկաւոր եւ լաճ մի միտք կ'յաւելացնի , իմացնելով անելոյ կամ ենելու տեղն , ժամանակն , կերպն և այլն : Ածականի և յուրիշ մակբայի վերայ էս կ'ասուի : Ասցա ինչ լինելն որչափ որ հարկաւոր է իմանալ՝ մի քանի օրինակով քաշուեմն կ'տեսնես :

305 . Աւտ է . Անդ է .
Եկ այտր . Նստարուք այդը .
Անդը մուծին .
Երթիցուք աւտի . Ելայտի .

Ելեալ անտի գնաց .
Ո՞ւր էիր . Ո՞ւր էրն .
Ո՞ւտի գաս .
Իբր՝ լուան . Մինչ կենդանին էր . Երբոր լսեցին . Փանի որ կենդանի էր :

Մինչ պէս խոսէր .
Մինչև կերայց . Մինչև եկին .

Այժմ ասացի . Ե՞րբ եկիր .
Մերթ երևի , ոչ թաճկի .

Մէյտ , հանապազ ուսանիմ .

Այդ ես վախճանեցաւ .
Այտ ասէ . Այտ գիտասջիր .

Ոչ կամիմ . չգիտեմ . չերկնչիմ .

Ոչ ոչինչ , ոչ աւտիտ , ոչ երբէք .

Չես կհասեալ .

Ըստեղ է . Ընտեղ է :
Եկ ըստեղ . Տեղդ նստէք :
Ընդհ մտցրին :
Գնանք ըստեղիցն . Վերկաց , գնա տեղիցդ :
Վերկացաւ ընտեղիցն գնաց :
Ո՞ր տեղիր . Որ տեղ որ նա կէր :
Ի՞նչ տեղից ես գալ :
Ի՞նչ տեղից ես գալ :
Իբր՝ լսեցին . Փանի որ կենդանի էր :
Դեռ որ խոսում էր :
Ընչուր որ ուտեմ . Ընչուր որ եկան :
Այժմ ասի . Ե՞րբ եկար :
Մի մին երևուի , մի մին ճաճկուում :
Միշտ , յամէն ժամանակ սովորում :
Այժմ մեռաւ :
Ցետոյ ասում , կասի . Ցետոյ կ'իմանաս :
Ձեմ ուզում . չգիտեմ . չես վախենում :
Ոչինչ մի տեղ , ոչինչ մի տեղից . ոչինչ ժամանակ :
Դեռ չի հասել :

Ոչ ես այլ շատ խոսեցայց .
Չես էր եկեալ .
Չես ես գիտաց որպէս արժան է .

Մինչ չես լեալ էին .
Մէ սիրէք . Մէ երթայցէք .
Ահա եղև . Այս տեսի .

Ջիարդ գիտէ .
Այսպէս ասէ . Այնպէս արարէք .

Ես մեծ . Ցայդ իմաստուն .

Սպէ սարսոք . սպէ յոյժ .
Ախենաի անշարժ .
Ոչ բազում , — ոչ սակաւ .
Գրեթէ հանապազ .
Ապուէն լսեն , Ապուէն ասիցէք .

Թէրես արասցէ .

Գոյէ գայցեն . Գոյէ ոչ իցէ բաւական .
Գոյէ կարծէր . Գոյէ զգաստասցի .

Մորմոքէին մանաւանդ ի վերայ բանին .
Յայտնապէս խոսել .
Իշխանաբար պատել .
Վայրապար կեալ .

Էլ շատ չեմ խոսել :
Դեռ չէր եկած :
Դեռ չիմացաւ ինչպէս որ պէտք է :
Փանի որ դեռ ելած չին :
Մէնք սիրել . Զինէք :
Ահա ելաւ . Հա , հրամայեսա տեսայ :
Ի՞նչպէս գիտէ :
Այսպէս է ասում . Այնպէս արէք :
Յաւելի մեծ . Շատ իմաստուն :
Շատ լաւ . շատ յաւելի :
Ամենևին չշարժող :
Փոքր , — շատ :
Գրեթէ միշտ :
Ի հարկէ լսում են . Ի հարկէ որ պիտի ասէք :
Լինի որ , կարելի է որ (գուցէ) անի :
Գուցէ թէ գան . գուցէ թէ չխերքի :
Կարելի է որ (գուցէ) կարծէր . կարելիւ որ խելքն գլուխն գայ :
Յաւելի այն խոսքի վերայ էին ցաւում :
Յայտնի կերպում խոսել :
Իշխանի պէս պատել :
Փուչ տեղն ապրել :

306 . Ածականներն և շատ անգամ եգակի , կամ յոգնակի սեռվ , երբեմն և շատուորի վերայ՝ քէռվ , մակրայի տեղ կ'ըգնան և մի կերպ կ'յայտնեն . ինչպէս ,

Նոր գալ ,

Նոր գալ .

Ուղիղ գնալ,	Ռէյն գնալ.
Բարւոք ընթանալ,	Լա՜ գնալ.
Յառաջ կամ շատ սիրել,	Ֆոր կամ շաթ սէրել.
Ասպար խօսել,	Ռէյն խօսէլ.
Բազում ճառայել,	Շաթ ճառայէլ.
Մեծաձայն կարդալ,	Էարդ յայնով կանդէլ.
Մանր մանր կոտորել,	Գէրմակ կրտրէլ.
Մերկ գալ, մերկանդամ գառնալ,	Գնէրը գէլ, գնէրը գառնալ.
Ողջանդամ ապրել,	Ողջ ապրէլ.
Մատապուր չհաւատալի զերծանել,	Չհաւատալի գերծանել.
Գեղեցիկ ինձ պատմել,	Ռէ լա՜ պարէլ.
Երագս ընթանալ,	Շա՜ր վազէլ.
Թեթեւս գառնալ,	Լէնթ պառնալ.
Ճշմարտագոյնս գիտել,	Ռէ հաւրար էմանալ.
Ծանուցանս լսել,	Ծանր կամ ծանր էէրպով լսէլ.
Մեծամեծս վազել, փքալ, կոտորել,	Ռէծ ռէծ վազէլ, ռաւէլ, կրտրէլ.
Նորք և առաջամանք եկեալ,	Նոր և նոյն էակ ծամանակաւոն էակ.
Բազում՝ փախստեայք ապրեցան,	Շատ՝ փախչէլով պրծան.
Արջք օրհասականք հզօրագոյնք կռուին,	Մարտաւոր պառաւ հաւած արջերն շատ ուժովէ՜ն կռան.

307. Ըստ տեղւոյ և անուանց հոլովիներն մակբայի մտքով բանի կ'կան.

Առաւօտու առաւօտուց,	առաւօտուն, առաւօտուց.
Գիշերի, գիշերաց, գիշերաւ,	գէշէրն, գէշէրմէն, գէշէրով.
կանխաւ,	յառաջուց, կանխէ.
փութով, ստիպով,	շտապով, վազվզմէ.
Ի պարզոյ,	էրկինքն եաց ծամանակամ.
Ի կարճոյ,	կարճ կէրպով.
Զառաջինն,	յառաջ, նախ.
Զնոյն,	նոյնպէս.
Ցօրժամ, յայնժամ,	էրբոր, այն ծամանակուն.
Ի զուր, ՚ինանիր,	գառէ պէղի.
Ընդ հուպ, ընդ փոյթ,	մօրէկ ծամանակներամ, շտապով.

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

ՀԱՂԿԱՊ

308. Հաղկապն մին բառ է, որ բառն բառի և խօսքն խօսքի հետ կ'կապի: Մին քանի օրինակով բաւականին կ'հասկանաս:

309. Ես և դու և ամենայն բազմութիւնդ.	Ես ու դու ու բոլոր այդ բազմութիւնն:
Քարոզեցէք և ասացէք.	Քարոզէք և ասէք:
Ես և. Ես էակ. Այլև ոչխարք.	Ես էլ. — Յուրիշ ոչխարներ էլ:
Ցուրտ կամ ջերմ. Առէք կամ տուք.	Սառն կամ տաք. Առէք կամ տուէք:
Գաւազանաճ եղէ սիրով.	Գաւազանիվ թէ սիրով:
Տացուք ընդ ոչ տացուք.	Տանք թէ չտանք:
Եղէ կարիս կատարեալ լինել.	Թէ որ ուզումս կատարեալ լինել:
Թէ հնար ինչ էցէ.	Եթէ որ մի ձար կայ:
Ոչ ունիմք աստ էոյց հինգ նկանակ.	Չունենք ըստեղ, բայց մի՜այն հինգ հաց:
Թէպէտ և կամէր, էոյց ոչ կարաց, ոչոյն ոչ կարաց.	Թէ և ուզումէլ էր, բայց չկարողացաւ. Թէպէտ ուզումէր, բայց չկարողացաւ:
Թէպէտ էին բազումք որ հարկանէին զիմոնն.	Թէ և շատ ին փող փչողնէրն:
Սուղ, այլ զօրաւոր.	Կարճ, բայց ուժով:
Մի լայք, ղէ չէ մեռեալ.	Մէք լալ, պատճառն որ մեռած չի:
Ղուարուք ղէ ասացաւ.	Լսեցիք որ ասուէց:
Գիտաց ընդ ցաճուցեալ են.	Իմացաւ որ քաշացէլ են:
Ետես էրէ Հաճոյ է.	Տեսաւ որ ախորժելի է, այ:
Իսկ նա գնաց.	Բայց (նէմ ու) նա գնաց:
Իսկ գի մկրտես, էրէ դու չես Քրիստոսն.	Ուրեմն չումմար ես մկրտուր, թէ որ դու չես Քրիստոս:

Ապա , ո՞րեմն , ապա ո՞րեմն ազատ են օրդիքն .	Ուրեմն տղէրքն ազատ են :
Եթէ ոչ զմեծն , գո՞նէ զփոքրն ա- բասցուք .	Թէ ոչ մեծն , ուրեմն փըս- տիկն անենք :
Արդ , ե՞ արդ , էակ արդ զի՞նչ ասիցեմ .	Այժմ ի՞նչ ասեմ :
Արդ հոտեալ իցէ , գո՞նէ չորեքօ- րեայ է .	Այժմ հոտած կ'լինի , պատճառն որ չորս օրէն է :
Քանզի բազումք յօժարեցին , կամ եղև և ինձ .	Որովհետև շատոնք յօ- ժարեցին , ես եւս ուզեցի :
Քանզի ծնաւ , ապո՞ւէն գուրթ ունի .	Քանզի ծնաւ , ’ի հարկէ գուրթ ունի :
Մեռանել գո՞ն ծառայել , գո՞ն եւէ ծառայել .	Մեռնել քան թէ ծառայ- ել , քան թէ ծառայ լի- նել , գերի լինել :

ՁԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

310 . Ձայնարկութիւնն ամէն բառ կամ ամէն ձայն է , որ մարդոյս կերքն կ'յայտնի , բարկութիւն կամ վախ կամ ուրա- խութիւն կամ տրտմութիւն ևայլ . ինչպէս ,

311 . Ա՛ թշուառական . ով թշուառ .	Ա՛ա թշուառական , այ խեղճ :
Է՛ մարդ .	Ա՛ա մարդ , ըՙա մարդ :
Ո՛վ անմիտք , ո՛ անմիտք .	Ա՛ա անխելքներ :
Ո՛հ , կարի է առասպելս .	Ո՛ւհ , ամէն առասպել հա :
Ո՛վ ըսքան չելեցաս .	Ո՛ւհ զարմանալու բան :
Ո՛հ , ես մեղայ .	Վա՛հ , ես մեղանչեցի :
Վա՛հ , որ քակէիր զտաճարն .	Վա՛հ , որ տաճարն քանդու- միր :
Օ՛ն եկայք . ծո՛ արիք .	Դը՛ եկէք , դը՛ ելէք :
Հո՛պ առաքինիք .	Դը՛ առաքինիք :
Աղէ պատմեա . աղէ դու եկ .	Դը՛ պատմիր . դէ դու եկ :
Վա՛շ քաջիդ .	Մաշալլայ կտրչիդ :
Վա՛շ քաջդ լինէ .	Մաշալլայ կտրչներս :
Վա՛շ վա՛շ , զի բեկաւ .	Օ՛խ ծխ , որ կոտրուէց :
Բա՛ւէ կուրութեան մտացն .	Վայ նորա մտքի կուրուէն :
Օ՛ղ թէ .	Երանի թէ , ախ ուր էր :
Է՛հ , զնմարդ .	Ը՛հ , ի՞նչպէս :
Հէ , բարի է .	Ը՛ա կամ է՛հ , լաւ է :

ՄԸՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԱՐԴ ՀԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՒԱԶԻՆ ԴԱՍԻ ՀԱՄԱՐ

ՆԱԽԱԴԻՏԵԼԻՔ

312 . Շարադրութիւնն է բառէրն լեզուի օրինաւոր կարգովն շարել և կապել, որ խօսք լինի :

313 . Մի բան որ խօսենք, յառաջ պիտի նայենք՝ թէ որի կամ ընչուր վերայ ինչ պիտի ասենք որ է կամ կ'լինի կամ կ'անի : Որի կամ ընչուր վերայ որ պիտի ասենք, այն բուն բանի տէրն է, և անոն էայէ կ'ասուի . ինչ որ պիտի ասենք, այն բայն է, որ մի ելնել կամ մի անել կ'նշանակի . ինչպէս ,

Իմ եմ . — Գնու լինիս . — Կարուաճ արար .

Ես , դու , Կարուաճ անուն բային են . եմ , լինիս , արար բայերն են :

314 . Նայց միևնոյ այդ չափովն խօսքն չի լրանալ : Կու եմ, թէ որ հասկանաս՝ ես կամ, լրացած է . իսկ թէ որ հասկանաս՝ ես ոչ էան եմ, լրացած չի . ինչ բան ես [1] : Գնու լինիս, դու ելնուիս . Կարուաճ արար , Կարուած արէց , լրացած չեն . ինչ ես ելնուամ, ինչ արէց : Նայց լրանալոյ համար՝ մօտն պիտի մի բան դնուի , որ կ'ասուի ինչբէր էայէ . ինչպէս ,

---

1 Բայց երբ որ ասուիս ես եմ, ոչ երկնչիս . մարուվ լմեան է . վասն պէս հասկացուամ է , ըէ ես այն եմ որ յայնիցս կ'ձանուչիս , գիտիս :

Այս եմ մարդ. — Դու լինիս իմաստուն.
— Աստուած արար զաշխարհ.

մարդ, էմաստուն, պաշխարհ, բայերի խնդրյներն են, որ նոցա նշանակութիւնն կ'լսացնեն, և կ'լինի լման խօսք:

315. Այլ այդ ամէն խօսք միևնոյն այդ երեք կտոր բանովն չի լինել. շատ անգամ երեքն էս կերպ կերպ յաւելուած մըտքեր կամ պարագայք կ'ունենան իւրեանց հետն. ինչպէս,

Աստուած՝ ամենակարող Յարտարապետն տիեզերաց, որ յաւիտենից էր, իսկզբանէ իմաստութեամբ իւրով արար զայս մեծ աշխարհս և զամենայն զարդ սորա:

Տեղս նմանապէս գլխաւոր խօսքն այն է. Աստուած արար պարագայք են յայտնում. այս ինքն թէ Աստուած ինչ է կամ ինչպիսի բան է մտածուում այս խօսքի մէջն, — Յարտարապետ. ընչուր Յարտարապետն, — տիեզերաց. ինչպիսի Յարտարապետ, — ամենակարող. ընչով արէց, — իմաստութեամբ իւրով. երբ, ինչ ժամանակում արէց, — իսկզբանէ. որ և որպիսի աշխարհքն, — զայս մեծ աշխարհս. և ոչ թէ միևնոյն աշխարհքս, այլ՝ ե՛ւ միևնոյն ըստ, և ամէն զարդն էս. ումի զարդն, ասա, ըստուր, այս աշխարհքիս:

316. Ինչպէս ասինք, Աստուած անուն բայի է կամ պէս՝ ներգործական բայիս արար. ստեղծ և ելնուողներն են, քանզի ունէ են արար բայիս. այս ինքն մի այնպէս խնդիր՝ որ ամէն ներգործական բայերին էս կ'յարմարի, որ է հայցական հոլովն:

317. Իսկ կրաւորական բայերի սեռի խնդիրն է բացառական հոլովն: Այսն զի կրաւորական բայերի ուղղական անուն բայի կ'լինի ենթուղն, և բացառական խնդիր կ'լինի անողն: Ինչպէս թէ որ այդ խօսքն՝ Աստուած արար զաշխարհ՝ կրաւորական բայով յետ դարձնես այսպէս, Աշխարհ արար-ա՛ Աստուածոյ, — աշխարհ ելաւ ուղղական՝ անուն բայի, Աստուածոյ ելաւ բացառական՝ խնդիր սեռի:

318. Որ իւս հոլոված բառերիցն՝ էսկզբանէ, էմաստութեամբ իւրով, նոյն արար բայի էնութեան խնդիրք են. այս ինքն այնպէս խնդիր՝ որ սեռի խնդրիցն արտաքոյ, կամ թէ առանց նորա էս մի բայ կառնի իւր մասնաւոր նշանակութեանն և տեղին յարմար գանագան հոլովով:

319. Յեռականներն պէսպէսոյ, որ, որ յայտնում են թէ որ բանի Յարտարապետն, ումմ զարդն, կ'ասուեն Յարտարապետին և զարդին յոգնոյ. Յարթուցչէն և զարդն էս կ'ասուեն յոգնոյեալ յատկացուցչին նայելով:

320. Յարթուցչէն՝ որ յայտնում է թէ Աստուած ումմ կամ ինչ է կամ ինչպիսի է մտածուում այս խօսքի մէջն, էացոյցէ կ'ասուի Աստուածոյ. Աստուած էս կ'ասուի էացոյցէալ կամ էացոյցէալ, բացայայտչին նայելով:

321. Աշխարհ, էրուկ, այս, ինձ, ունէն, աճականներ են ամէն միևն իւր գոյականին՝ որ միևնոյ որ ասուած է, այս ինքն Յարտարապետին, իմաստութեան, աշխարհին, զարդին:

322. Այն շաղկապ է, որ զայս ինձ աշխարհն և զունէն զարդն կապուում յերար հետ միևն բայի տակ:

323. Իսկ որ յօ-էտեն էր, այն էս մէջ ընկած և յարաբերականով կապած իւրմնուրն մի կատարեալ խօսք է. որ՝ անուն բայի, էր՝ բայ, յօ-էտեն՝ խնդիր:

324. Հաւերի օրինաւոր կարգն և միևնոյ միւսի հետ կապակցութիւնն՝ միևնոյ որ ինչ լինելքներն լման և յստակ յայտնի անելոյ համար է, որ վերի ասածներովս կ'լինի. և միւս էս՝ յերկար համեմատ և նման անելոյ համար է, որ Քրիստոսաբան նոտանոյ էանէ կատուի. և այն ժամանակումն կ'լինի, երբ որ միմեանցից կախում ունեցող կամ միմեանց յարմարելոյ բառերն՝ յերկար նման կամ համայձայն են թուով և հոլովով, կամ դէմքով, ժամանակով և եղանակով. ինչպէս, անուն բայի՝ բայի հետ, ես խօսիմ, դու լսես, Աստուած արար, նոյնա էանուն, էպէս-մի ըստուցէ. բացայայտիչ՝ բացայայտելոյ հետ,

Ոչոռաճ ճարպարապետն. աճական՝ գոյականի հետ, ածականաշ ճարպարապետ, էմաոռուեամբ էրով. էրչէր լեռան, էրչոռ լերին, էրչոռ լերամբ, լերինէ էրչոռնէ, լերանց էրչանց:

325. Իսկ անհամաձայն կ'լինի՝ թէ որ ասենք, աղբ եղև բանէն, պերեցին ագին. — էրայեն էմաոռուեամբ, էրչէր լերին, 'ի էրչէր լեռնէ, էրչէր լերինէ, էրչէր լերանց, էրչոռ լերամբէ:

326. Շարադրութիւնն երկու է. մինն Պարզ, որ լեզուի հասարակ և սովորական կանոններովն կ'լինի. և միւսն Ձևաւոր, այն կանոնէրիցն զուրս և գերազանց:

Այժմ մեք վերի ցուցուած բնական խելքի կարգով, ինչպէս տեսանք որ մասունք բանի գլխաւոր լման խօսքն և իւր պարագայքն յայտնելու կ'գան, սկսենք յառաջ այս մասի մէջն մի մին նոցա պարզ շարադրութեան հարկաւոր կանոններն սովորելնոյն կարգով:

ԳԼՈՒԽ ԸՆԴՀԻՆ

ԱՆՈՒՆ ԲԱՅԻ ԵՒ ԲԱՅ

327. Նիմաւոր բայի անուն բայն՝ ուղղական կ'լինուի, և բայն՝ թուով և դէմքով նորան համաձայն. ինչպէս,

Գոռ լէքէը նորա աշակերտ. Ես Մովսիսի աշակերտ եմ. Ես գէտեմ զի ընդ Մովսիսի խօսեցաւ Ոչոռաճ:

Ընդունա մեր մոռոոցի ժամանակաւ:

Խորհուրդ բնէ՞ք անկոպեն յԱստուծոյ:

Մորդէկն ՚այոց ոչինչ հաւոյն:

Նարնճր են երկինք, խոր են գծոք, երկայն է չափ երկրի, լայն է ծով:

Նա պատահել եմ: Տէր իմ ծերացեալ է:

Գոռ յոյժ մնացեալ է:

328. Ընորիշ և անցեալ դերբայից անուն բայն սովորաբար սեռական կ'լինուի, թէ և դիմաւոր բայի հետ ևս լինէն. ինչպէս,

Մինչ զի և հայց ևս ոչ ժամանել ուտել նոցա:

Մինչև բաղմոց իսկ ասել՝ թէ մեռաւ:

Յելանել և 'ի մտանել նորա:

Ի կալ նորա յաղօթս: —

Նախ ծնանին, միչև մեռեալ առ նոսա մանկաբոյծ:

Տեսի՝ անգամոյ արմատս ձգեալ:

Տեսեալ արտոյն՝ ծիծաղեցան:

Իմ գձեր արծաթին առեալ և հաշեալ եմ:

Մարմնոյ 'ի սուրբ օգս վայելեալ՝ առողջագոյն լինի:

Նոյոր բարեաւէրոց խառնափնեալ փախչին:

329. Ընորիշ դերբայի, մանաւանդ ուղղականի, անուն բայն եթէ դերանուն կամ միջակ անուն լինի, տրական կ'ընդունի. երբեմն անցեալ դերբային ևս,

Ինձից ընդ երկիր քոյ, երթալ անցանել ինչ յաշխարհ իմ:

Գալ բողոքել ձեր առ իս, և ինչ ոչ լսել ձեզ :
Ընտրեաց զմեզ, լինել ՚ի սուրբս և անարատս :
Ի գալն էդզհետ սրբոյն : Ի կալ նմա յաղթիս :
Ծառայել ՚ի քէն էիմ՝ ՚ի սոցանէ՝ չառնուս յանձն : —
Ծողեալ էդզ գ[illegible]ատուածծ՝ քարանց պաշտօն մատուցանել-
իք : Ընկն արկեալ էդզ այսու հետև ՚ի վախճան : [illegible]-էիմ
՚ի ծառայից ոչ կարացեալ :

330 . Ցեղ տէղ երկու դերբայի անուն բային ուղղական
ևս ի կ՚լինի, մանաւանդ անցեալին .

Օ իմբուլ մարթիցի՝ լինել ընդ-ընդ-ուն . այս ինքն Թողու-
թեան, Թէ լինիցի Թողութիւն :
Պատերազմել ընդ ընկերի իւրում :
Մի ևս լինել ՚ի սմա էնուէէ :
Մինչև պէղէ ևս ոչ լինել :
Մինչև չմնալ կամ չմնալոյ ՚ի նոցանէ պղծել և ֆոխը-
պոխան :
Մհղաւորք ելով էիմ :
Մոտ ՚ի մարդոյ առնլով գտէրութիւն : —
Մտեալ Յովսէ ՚ի տունն գործել զգործ ինչ իւր,
բուռն եհար կինն զձորձոց նորա :
Լուկեալ ՚ի դէպ նոցա Ճշմարիտ աստն գգօնութեան :
Պաչէ, ֆէն գուլամբ երթեալ, աստակէր :
Ծառայ հանդերձ տերամբք տանջեալ, և առնէին Թա-
զաւորաւն զնոսին չարչարեալ :
Նուէանի յարտասուս հարեալ պղայն, ոչ ոք կարէը լռե-
ցուցանել :

---

1 Ինչ բանի համար որ էերակատարելու ինձ ասէին այսպէս ևս
կ՚լինի այսպէս ևս, պէտէ է իմանալ որ հէղինակէրն շատ պէղ կ՚ու-
նէ ինձ՝ ՚ի մեռնի էրկու էերպ ևս կ՚ենացնեն : Ինչպէս պէղ ասե-
նի և ուղղական անուան բային օրինակ լինի այս . Եղիր բանալ էրկնէց և
լքանել հոգւոյն օրէց և գալ ֆայն յերկնէց . Իսկ նորա ծաղրվելով կո-
չեալ անվե- մարդկանն . Զոր ելեալ էր էսկ ենդնին վրնանէս մոտա-
ցեալ հարցանել : — Այս բանս այսպան որ էմպրինէ պէղս ինդ բառական լինի :

331 . Ընդեալ դերբայն՝ էական բայի է, էր, էին եզակի
երրորդ դէմքերի հետն, շատ անգամ ասէին դէմքի անուն բա-
յին սեռական կ՚առնի եզակին և յոգնակին . զոր օրինակ ,

Ընդէէ

փոխանակ ասելոյ ,	կ՚ասուի
Ինս տեսեալ եմ ,	Մեր տեսեալ է .
Դու տեսեալ ես	Ձեր տեսեալ է .
Նա տեսեալ է ,	Նորա տեսեալ է .
Ինս տեսեալ էի ,	Մեր տեսեալ էր .
Դու տեսեալ էիր ,	Ձեր տեսեալ էր .
Նա տեսեալ էր ,	Նորա տեսեալ էր .
Ինս տեսեալ իցեմ ,	Մեր տեսեալ իցէ .
Դու տեսեալ իցես ,	Ձեր տեսեալ իցէ .
Նա տեսեալ իցէ ,	Նորա տեսեալ իցէ :

Յովսէէ

փոխանակ ասելոյ ,	կ՚ասի
Մեք տեսեալ եմք ,	Մեր տեսեալ է .
Դուք տեսեալ էք ,	Ձեր տեսեալ է .
Նոքա տեսեալ են ,	Նոցա տեսեալ է .
Մեք տեսեալ էաք ,	Մեր տեսեալ էր .
Դուք տեսեալ էիք ,	Ձեր տեսեալ էր .
Նոքա տեսեալ էին ,	Նոցա տեսեալ էր .
Մեք տեսեալ իցեմք ,	Մեր տեսեալ իցէ .
Դուք տեսեալ իցէք ,	Ձեր տեսեալ իցէ .
Նոքա տեսեալ իցեն ,	Նոցա տեսեալ իցէ :

332 . Ընդսպէս ևս չէէ բայի հետ

փոխանակ ասելոյ ,	կ՚ասի
Ինս չեմ տեսեալ ,	Իմ չիք տեսեալ .
Դու չես տեսեալ ,	Քո չիք տեսեալ .
Նա չէ տեսեալ ,	Նորա չիք տեսեալ .

փոխանակ ասելոյ ,	կ'ասի
Մեք չեմք տեսեալ,	Մեր չենք տեսեալ.
Դուք չէք տեսեալ,	Ձեր չենք տեսեալ.
Նոքա չեն տեսեալ,	Նոցա չենք տեսեալ:

333. Սեռական անուն բային և անցեալ դերբայն կամէական՝ յետ ու յառաջ ևս կ'դնուեն, Տեսեալ է իմ, իմ է տեսեալ, է մեր տեսեալ, եւ Տեսեալ չիք իմ, իմ տեսեալ չիք, չիք տեսեալ քո, չիք մեր տեսեալ, եւ :

Դերբ որ չ կամ ոչ մակբայով լինի, սովորաբար էականն յառաջ կ'ասուի. Իմ չէ տեսեալ, քո չէ տեսեալ, Նորա չէր տեսեալ, չէ տեսեալ քո, չիցէ մեր տեսեալ. չիցէ Նոցա տեսեալ. որոյ չէ կամ ոչ է տեսեալ, կամ որոյ ոչ տեսեալ է. տեսեալ չիք մեր :

334. Դէթ որ Նոյն դէմքով շատ անուն բայի լինի, բայն սովորաբար յոգնակի կ'դնուի, մանաւանդ թէ յեան դնուի.

Փոքր և մեծ անդ էն : Յորեանն և հաձար ոչ կարան :
Ընտելի են Ընտուծոյ ամպարշտեաւն և ամպարշտութիւն իւր. զի գործն և գործելին առ Հասարակ պանդխտէն :
Մոտ Մովսէս և Ընհարոն առաջի փարաւոնի և ասէն ցնա :
Դղէն իմ արջառ և ոչխար և էշք, ծառայք և աղախնայք :

335. Բայց շատ անգամ եզակի ևս կ'դնուի, մանաւանդ որ յառաջ դնուի և մեծ անուն բային եզական լինի.

Դմա՞ Կոյ, Սէմ, Վհամ, Յաբեթ՝ որդիք Կոյի, և կին Կոյի և երիք կանայք որդւոց Նորա ընդ նմա ՚ի տապան անդր :
Դղէ Նորա ոչխար և արջառ յոյժ և ծառայք և աղախնայք, ուղտք և էշք :

Դկն Ընգրիպպաս և Ռերինիկէ բազում երևելի սպասուք, և մրն յատեանն : —
Կատաղն և գարին հոր— :
Ձանդերձ մարդոյ և ծաղը երեսաց և քայլ ոտից պոռ զնմանէ :

336. Դզակի անուանք բայից եթէ կամ շաղկապով ջոկուած լինեն, բայն սովորաբար եզակի կ'դնուի՝ մինն կամ միւսն հասկացուելով.

Դթէ յոռիէջ ՚ի միջի քուս մարգարէ կամ երազահան . . . և լիիցէ նշանն կամ արուեստն . . . մարգարէն այն կամ երազահանն երազոց հոջ :
Դ՞ ոք քո աստ փեսայ կամ որդիք կամ դստերք :

337. Ռայց ամենու վերայ հասկացուելով, յոգնակի ևս կ'դնուի.

Դթէ եղբայր ոք կամ քոյր էցէն մերկք :
Ո՞ր հայր գթած կամ որ մայր ողորմած այնպիսի ողէկէչն :

338. Իսկ եթէ որ այլ և այլ դէմքով անուանք բայից լինեն, որ դէմքն որ կարգով աւելի յառաջ է՝ բայն այն դէմքով կ'դնուի. այս ինքն առաջին կամ երկրորդ դէմքով, որն որ կայ. և սովորաբար յոգնակի կ'դնուի.

Դս և դու հեծեալ էոք : Դու և ես մի էմք :
Դս և հայր իմ մի էմք :
Դս և դու և ամենայն բազմութիւնդ աղակերտեցոք :
Կէցցոք և մի հոցոք և մեք և դու և ստացուածք մեր :
Պատիւս և շատ պարգևս գոանէմք յարքայից արքայէ և դու և մեք :
Յորժամ դու և նա միայն էյէք :
Դու և որդիք քոյ ընդ քեզ պահէջէք :

339 . Շատ անգամ եզակի ևս կ'գնուի, բայց միշտ կարգով յառաջ ելած դէմքովին .

Ես և տուն իմ պղպէմ գտէր :
Ի ննջեմ ես և որդին իմ Սողոմոն ընաստպարտք :
Ա՛ռաւ դու և ամենայն տուն քո ՚ի տապանդ :
Ա՛ղաչէ դու և երկոքին բարեկամք քո . զի ոչ խօսեցցո՛ առաջի իմ Ճշմարիտ :

340 . Շատ տեղ բայն յայտնի չի գնուել, զօրութեամբ կ'իմացուի, մանաւանդ էական բայն . ինչպէս թէ որ միևն ասի . Ես հայր, դու որդի, դա դուստր և նոքա ծառայք . կ'իմացուի ես հայր եմ, դու որդի ես, դա դուստր է և նոքա ծառայք են :

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԲԱՑԵՐԻ ԵՒ ԱՆՈՒԱՆՑ ԽՆԴՐՆԵՐ

341 . Եզական բայերն բաց ՚ի հայցականից՝ ամէն հոլովով և նախդրներով լինելիք կառնեն . ինչպէս ,

342 . Ի-ղղկան , որ նախդրիւ տրական ևս կ'լինի , և յոգնականի աթիւն եզական ևս .

Ես եմ՝ էր : Ղեց նոցա Ա՛ստուածդ կամ Ա՛ստուածդ :
Ինչ է դուռն . — Ինչ են աչքն :
Ի ԷՈՅ է դուռն . — Ի ԷՈՅ են աչքն :
Ղիցուք տեառն մերում Ձառայ՛ :
Ղինչ ինչ դուք մեզ ՚ի Ձառա՛յս :
Ղիցին գժուարինքն պէ՛ս :
Ղիցին գժուարինքն ՚է պէ՛ս :
Երուք ար՛ : Վինչ՛ երուք (59) :
Երուք յորդէ՛ զօրութեան : —
Ղրկոտասան եղէայր եմք ծառայք քո :
Ինանք քո էարէ են և պէ՛ս :
Ղր չափ երկայնութեան նորա երկոտասան հազար ա՛պրէղ :
Ինաքձրութիւն նորա ՚է պաո՛ն կանգո՛ն . — այս ինքն՝ էր ՚ի տասն կանգուն (340) :

343 . Ա՛ստուած . Ես եմ ամենայն ինչ : Որդիք լինին տո ՚ի նմանէն : Վեստինն չորեք Հարիւր ասպետ արծաթոյ է (58) : Ղր ամոյ երկոտասանից :

344 . Տ՛ուկան . Ընդհէր է ինչ այդ : Վէչ լեցի քոյդ : Ղր դու ինչ յորդի՛ :

Ի լայնութեան՝ կանգուն վեց (էր) : Ծանձրութիւն նոցա շուրջ՝ ասք չորս մարդոց (էր) :

345 . Կործեաց . Ընկնայն ինչ նովաւ եղև .
Գանձէ՛ս եղիցի փրկութիւնն մեր :
Ծանձրութիւն ծովուն ելաւ (էր) :
Կանգնաւ՝ ի լայնութիւն (էր) :

346 . Յաղաղակեաց . Ի ինչ ես , թէ՝ է ընկնելոց մերոց :
Գոյր մեզ օգնութիւն յերկինէ :
Ի դաստառան կանգնոյ էր տունն :
Ի դան պահեկանէ ձայն նորա (էր) :

347 . Ընկէնդէր . Որ չէ՛ բաժան էին :
Բանքս չճշմարիտ օծելոյն է :
Ի խորանէ անդէ է : Ընդ հեղեն բանք իմ :
Ընդ նմա էի : Ընդ նմա էին :

348 . Ընդհասակս ուղղական խնդրով կ'ասուի , Պարտ է լինել , վայել է ընուլ , արժան էր առնել , դէպ եղև կամ հարկ եղև իջանել , և այլն . որ ասել է , լինելն՝ է պարտ , ընուլն՝ է վայել , առնելն՝ էր արժան , իջանելն՝ եղև դէպ կամ հարկ : — Որ շատ անգամ տրական խնդիր ևս կ'ուզենան . Պարտ է ինձ , վայել է մեզ , արժան էր քեզ : Ինձ անկ է իշխանութիւնդ . քեզ անկէ առնուլ . չէ մարթ այդմ լինել . ոչինչ պիտոյ է դոցա երթալ :

349 . Ընդորիշ դերբայի յոգնակի ուղղական խնդիրն սովորաբար սեռով կ'դնուի (59) .
Կամիմ զձեզ իմասդոնս լինել :
Ընտրեաց զմեզ՝ լինել մեզ առքս և անբասս :
Պարտ էր ձեզ լինել վերդաւէսս :
Ձանկայք փափագելով՝ էածանորդս լինել և հաղորդս :

350 . Ընդրեմն քէով , մանաւանդ որ ուղղական անուան բայի վերայ ասուի .
Կամին լինել վերդաւէսք օրինաց :
Պարտին այսպիսի պատմութեանց լինել պոմդիչք :

351 . Ընական բայերն հայցական խնդիր ևս կ'առնեն միայն

ժամանակի բառէրն , այն ևս նախդրիւ տրականի փոխարէն , մանաւանդ ընդ նախդրով ելածի աթիւն .
Ընս ընդ ձեզ եմ ցմիջոց առաքս . — այս ինքն ընդ ամենայն աւուրս :
Գործս ոչ թէ ցմի օր է կամ ցերկոս : Ընդ էր ցվէց օր :
Որպէս ընդ ձեզ ցմիջոյ ժամանակն եղէ :
Ընդև ջրհեղեղ ցառաջնումն փէ և ցառաջնումն գէշէր :
Ցամենայն ժամանակս՝ ցրջս եղև անապատս . — այս ինքն յորս :
Ցամառն և ցգարունն նոյնպէս եղիցի . — այս ինքն ընդ բոլոր ամառն և գարունն :
Ընդիցուք անդ պարի մ . — որ է ասել զտարի մի (354) :

352 . Ներգործական բայերն , ինչպէս ասինք (316) , հայցական սեռի խնդիր կ'առնեն : — Կրաւորական բայերն բացառական սեռի խնդիր կ'առնեն (317) , կամ նոյն մտքով գործիական .
Ճանաչեմ զէմն և ճանաչիմ յէմոյն :
Որ սիրեն զնա՝ սիրեսցին ի նմանէ :
Պատուեմք զհայրն մեր և պատուիմք ի նմանէ :
Կատարեսցին ամենայն գրեալքն ի մարգարէից — կամ մարգարէո՛ :

353 . Կրաւորականներն երբեմն սեռական կամ տրական ևս կ'առնեն , մանաւանդ երբոր անցեալ դերբայ լինեն .
Ճարեալք առաջերէ իմոյ էք :
Ոչ պարտեալ գտցի ընդ :
Կապեալք և կաշկանդեալք երկայն գէշէրոյ :
Ոչ և նոյն իսկ սրբոյն Պաղտոսի էին ասացեալ ամենայնքն :
Ծանաստութիւն զիւրաքանչիւր իւրոց :
Պատուաճ ջնորին չընկնի . մարդ իմանի , այլ ոչ պարտ տեսանի :

354 . Հայցական խնդիրն , թէ որ մանաւանդ կերպով մի որոշեալ բան է , ինչպէս դիմորոշ յօդով կամ յուրիշ մի բա-

նով, գայ նախդրով կ'ընդունի. եթէ ոչ՝ առանց գայի, որ կ'ասուի անորէշ կամ անախտիկ հայցական.

Ընդու ջհաջն և. տայ նոցա. Ընդեալ հոյ՝ գոհացաւ երեկ և ետ նոցա:

Յուցէք ինձ զՊահէկն Հարկին. և նոքա մատուցին նմա պահէկան ն:

Ընդ զգօրէ քո. Ընդ գօրէ ընդդ մէջ քո:

Ընդ կղնոա նորա. Ընդոա արկին:

Ընդ ինեաց զդուռն իւր. Ընդ ինեաց իւր գուռն:

355. Միջակ անուանքն մինչև որ իւրեանք ելնեն, դերանուանքն և յատուկ անուանքն՝ միշտ յայտնի և որոշ լինելոյն համար, միշտ ևս գայով կ'լինին հայցական. Ցեսանել զոմն, զոք, զամենայն, զիս, զքեզ, զմեզ, զձեզ, զինքն, զինքեանս, զնա, զնոսա, զայն, զայնոսիկ, զՊովսէս, զարեգակն:

356. Ո՛ էն երբեմն աննախդիր ևս կ'ասուի. Ցեսանէր ն 'ի գազանաց անտի: Ընձակեաց նա ն յիշխանաց իւրոց:

357. Ընդնէից և բայից 'ի միասին ելած բայերն ևս ներգործականի պէս հայցական խնդիր կ'առնեն.

Ծոյլ տալ գայն կամ զնոսա. Ծոյլ արա զաշխարհս 'ի նա. — այս ինքն Թողուլ, Թող:

Ծողութիւն առնել զօրէնսն իւրեանց. — այս ինքն Թողուլ Թոյլ տալ:

Ընար հարկանել զկապուտ նորա կամ զինչս նոցա. — այս ինքն աւարել:

Ընդրամանն տայ զչարիս. Զան հարին զնա:

Ընկն ունել զնոյն: Ընդնա չառնէր փոյթ:

Ալ չէժ խնդրել զանկանելն իւրեանց 'ի տէրութենէն:

Ընուռն հարկանել զմի 'ի յոստոց ծառոյն: — այս ինքն ըմբռնել:

Ընուռն հարկանել զդործս. — այս ինքն 'ի բուռն առնուլ, սկսանիլ:

Ընարցփորձ առնել զնոսա:

Ընցաճուրթիւն իրրև գող ակն հատանես:

Խրամնկարկատ արարին զայն. — այս ինքն կարկատեցին զխրամն նորա:

Ընայն լուռ խակ եղէց:

Ընոր յառաջագոյն տեղեակ եմք:

Ընոր իրազեկ եղեալ արքային: Ընամենայն ինչ նպաստ լեցուք յընկերացն օգուտ:

358. Ինէմ, էմ էական բայով խոնարհած անցեալ դերբայն ևս (287, 288), ներգործականի մտքով, հայցական խնդիր կ'առնի.

Ընփրկութիւն գտեալ լինէին:

Ընոր ինքն իսկ իւրովք աչօք տեսեալ լինէր:

Ընանօգուտն թէ թողեալ լինիք:

Պահեալ լինէին պահս (354):

Ընկալեալ լինին պատուհաս:

Ինուսին գիւրն բոլոր՝ յամենայնն լինի կատարեալ:

Ընկան չէր տեսեալ գիս:

Ընբաբելոն իմ չիք տեսեալ:

359. Ինական բայի հետ լե բայածականն ևս (298), ներգործականի մտքով, հայցական խնդիր կ'առնի.

Ընհամաոտան լինէն պահանջելի է:

Ընոր յաջորդաւոր է իմանալի:

Ընտրելի է քեզ այժմ զմի յայտցանէ:

Ընայս է մեզ ասելի և յաւէտ գործելի:

360. Ներգործական և կրաւորական բայերն՝ արտաքոյ իւրեանց սեռի խնդրին, կամ առանց նորա ևս, իւրեանց այլ և այլ նշանակութեան և խօսքի մտքի յարմար յուրիշ տեսակ տեսակ խնդիրներ ևս կառնեն գանազան հոլովով և նախդրներով (142) կամ հոլովառուս բառերով (152), որ որպէս ասինք (318), էնութիւն խնդիր կ'ասուի:

361. Յայսպէս ևս չէզոք բայերն հասարակօրէն սեռի խընդիր չունենալոյն համար, միայն բնութեան խնդիր կ'առնեն այլ և այլ հոլովով և նախդրներով կամ հոլովառուս բառե-

բով, տեղին և իւրեանց մասնաւոր նշանակութեանն նայելով։

362. Եթէ բայի նշանակութիւնն իմանալոյդ, եթէ հոլովների և նախդրների և հոլովառու բառերի ոյժն լաւ միտս առել, կարող ես այդ բնութեան խնդրներն անսխալ դնել. հարկ չէ կանոն տալ։

363. Ուղղական բնութեան խնդիրն՝ շատ տեղ նախդրիւ տրական ևս կ'դնուի, և յոգնականի փոխարէն եզական ևս, ինչպէս էական բայերինն տեսանք (342).

Բրար զիս հայր. Բրարից զքեզ յադգ մեծ։
Ծանել զոք թագաւոր կամ՝ ի թագաւոր։
Ընդինչ համարել. Ոչինչ համարել. Ոչինչ համարել։
Կուռս ոչ կալայ երբէք առ Աստուածն Աշմարիտ։
Ընդնամի դառնալ. Դառնալ՝ի թշնամի։
Ուրիշ ձևանալ. Առիւծ ձևանալ։ —
Օձոճն աղջկին, զոր տուեալ էր նորա հոգէդ։
Ոչնեոեան պարբերվօղ և ընդոմի ունել բարի իցէ, եթէ սիրելիս և բարեկամն։
Ոսարնագան և պայծառք երևէին։

364. Ներգործական բայի յոգնակի ուղղական խնդիրն սովորաբար սեռով կ'դնուի.

Հացո գնոսա եղնամա։ Կենդանիս արար զմեզ։
Ընդ զձեզ պետս։ Ընծել զամենեսեան ընդոր։

365. Կրաւորական և չեզոք բայերինն սովորաբար քեռվ.

Դատաւորք ոչ եթէ չարք անուանին, այլ յոյժ բարիք։
Մայրք շինեցան քեզ պանդիք։ Մեկնեցան՝ի միմեանց ողջ անարատ։ Կային պարզիկ։ Գնային անարատ։

366. Նայց շատ բայեր՝ բնութեան խնդրոյ աթիլ կամ հայցական կ'առնեն, որ մի համառօտ կերպուամ հարկաւոր է իմանալ։

367. ա. Ուղղականի աթիլ հայցական.

Գնու զքո վաճառիս զքեզ. — այս ինքն ոմ առնիս։
Թագաւոր զոն՝ ասեն զՅիսուս. — այս ինքն թագաւոր ոմն ասեն։
Ոնախանձն որ առ մարդն եղև՝ իմասցին պարտաճառ. — այսինքն զնախանձն իմասցին պատճառ։

368. բ. Տրականի կամ գործիականի աթիլ հայցական.

Արցից զձեզ բան մի. — այս ինքն ձեզ բան մի, կամ զձեզ բանիւ միով։
Արցից ինչ զձեզ. — այս ինքն ինչ ձեզ, կամ զձեզ իւիք։
Ուսուցանէր զնոսա առակօք բազում ինչ. — այս ինքն նոցա, կամ՝ի բազում ինչ։
Բրբոյց գպարտէզն երկերիւր սափոր ջուր. — այս ինքն պարտիզին, կամ ջրով կամ սափորով ջրոյ։
Ամուր ամուր տեղիսն Արոց՝ բերդս շինել. — այս ինքն յամուր ամուր տեղիսն, կամ բերդիւք։
Այս միայն աղաչեցուք զԱստուած. — այս ինքն առ այս կամ այսու։
Կշիռ արմնոց նոցա ոսկի առնուին. — այս ինքն՝ի կշիռ կամ կշռով։

369. գ. Վախդրիւ տրականի կամ գործիականի աթիլ հայցական կառնեն սովորաբար ժամանակի, չափի, ձևի, Հանապարհի և սոցա նման անուանքն. իբրև,

370. Ժամանակի անուանքն.

Ող կերիցես պնդնոյն ոսուր կենաց քոց. — այս ինքն յամենայն աւուրս։
Ետ օր արար տէր Աստուած զերկինս և զերկիր. — այս ինքն՝ի վեց աւուրս։

Տեսին զգործս իմ պտտուտան ամ. — այս ինքն լընդ քառասունն ամ:

Դարաւոյեաց ամս եօթն : Յագաւորնաց ամս տասն :

Ելստան պէօլն օր և պէօլն գիշեր :

Լուռ եկաց աւուրս երկոտասան (354) :

371 . Չափի անուանքն .

Խարձրանալ հնգետասան կանգուն . — այս ինքն ՚ի հնգետասան կանգուն կամ հնգետասան կանգնաւ :

Բրուտցանել ուժեք բաժակ մի ջուր . — այս ինքն բաժակաւ :

Խարձին գնշխարսն երկոտասան սակառի . — այս ինքն սակառեօք :

372 . Չափի անուանքն .

Օբազային տեսիլն զնոյն օրինակ քանդակեցին . — այս ինքն նոյն օրինակաւ կամ ՚ի նոյն օրինակ :

Տարսոն գձև և զօրինակ Բաբիլոնի շինէր . — այս ինքն ձևով և օրինակաւ կամ ՚ի ձև և յօրինակ :

Ինչ օրինակ վկայեցին : Ըստուածակերպ օրինակ բարձրանալ . — այս ինքն օրինակաւ :

373 . Ճանապարհի անուանքն .

Երթիջիք զճանապարհն ձեր :

Գնալ զճանապարհս թիւրս :

Գնաց ճանապարհ ժամանակս բազումս (354) :

Մի երթար ճանապարհ ընդ նոսա :

Եկին էրև աւուր միոյ ճանապարհ :

Տրտմութեամբ երթային զերկայնութիւն ճանապարհին :

Պնդեցան արքն գհնի նոցա զճանապարհն Յորդանանու . այս ինքն ՚ի կամ ընդ ճանապարհն :

Հառացաւ Թագաւորն զերկուց աւուրց ճանապարհ :

Ի ճանապարհին՝ զոր երթայիս :

Երթան զերկայնաձիգ հրապարակն :

Երթիցուք զուղղորդն : Ընդ լեռնլեռնացն գնասջիք :

Երթայր գայս կողմն լերինն :

Ուճ վայրս խաղացեալ յառաջ երթիցին :

Ունաւ հոգւաբարձութեամբ ընթացսցուք զառաւօտեան կենցաղոյս :

Չարացուցանէ գնա և առաքէ գերկայն ճանապարհն :

Գայ իբրև տեղեակ՝ զուղղորդն տանի :

Յաջնորդէր նոցա զերկայնութիւնն ճանապարհին :

---

374 . Ի . Գործիականի աթիւլ հայցական կ՚առնեն իբեանց գոյական անուանքն կամ յուրիշ նոյն և նման նշանակութիւն ունեցող բառէրն , և յարաբերական «ըն՝ որ նոցա կ՚յարաբերի . ինչպէս ,

375 . Իւրեանց գոյական անուանքն .

Ունէր զնոսա մեղս մեծամեծս (354) . — այս ինքն մեծամեծ մեղս :

Ակր յաւիտենական սիրեցի զքեզ .

Օմի սէր սիրեցին զՅիսուս . — այս ինքն յաւիտենական սիրով , — միով սիրով :

Ընէծ գիս անէծս ցաւագինս . — այս ինքն ցաւագին անիծիւք :

Օհարուածս Թ-ընաւոյ հարի զքեզ :

Օթաղումն իշոյ թաղեսցի :

Օայսպիսի պատիժս պատժեցաւ :

Զսակեցար ՚ի թագաւորէն զանթառամ փառաց զպսակին:

Տաճարն Ըստուծոյ շինեսցի շինուածս փառաւորս :

Ընդհանեցէք զամենի մեծ : Երկեան երկիւղ մեծ :

Օանգիւտ կորուսան կորնչի :

Ընդհատցս յանդգնութեան ընդհանային :

Ացին լալիւն մեծ յոյժ : Ունեցաւ մեծութիւն յոյժ :

376 . Իւրիշ նման բառէրն .

Օմահ աղուհասու սպանից զքեզ . — այս ինքն մահու ա՛ր :

Օկէս յանցանաց քոց ոչ յանցիւաւ . — այս ինքն կիսով . (յանցանքի կէսն ևս նոյնպէս յանցանք է) :

Ա՛ռեցաւ ամենայն այր զղէն իւր . — այս ինքն զինեցաւ զինու իւրով :

Լո՛ւ նոքա զնոյն քուն ննջեցին :

Ո՛մքերեցին զմեղացն քուն :

Խնդացին յոյժ ուրախութիւն մեծ :

Ո՛ղողջացան զանախտաւորութիւն երկնաւոր :

Պատերագմել զառաքինութեան զհանդէս :

Կորնչել զյաւիտենական սատակումն կամ զյաւիտենական մահն :

377 . Յարաբերական ոչն .

Տեսի ես զնեղութիւնն՝ զոր նեղին զնոսա եգիպտացիքն . — այս ինքն որով :

Հարուածք՝ զոր հարցէ տէր զազգս ամենայն . — այս ինքն որովք :

Գիտես զծառայութիւնն զոր ծառայեցի քեզ :

Ի մեղս իւր զոր մեղաւ՝ ի նոսին մեռցի :

Ուժգնել ի վերացն կամ ի նետից զոր խոցեցին զնա աւրիքն :

Ոչ թողից քեզ զանարգանս ոչ ինչ՝ զոր թշնամանեցեր զնոսա :

Զարհուրանաց սրտի քոյ՝ զոր երկնչեցիս :

Յամենայն անօրէնութենանց դոցա՝ զոր գործեն :

378 . Ճատ չէզոք բայէր ևս , նշանակութիւննէրն փոխուելով , ներգործականի մտքով հայցական կ՚առնեն յուրիշ հոլովիչների փոխարէն .

Ո՛մնայն որ բնակեալ ի զլեռնականոցինն . — այս ինքն ի լեռնականոցինն :

Որ զտեղին բնակեալ նստէին . — այս ինքն ի տեղին , ի տեղւոջն :

Նստեր՝ զոր ամուսնացաւ Թագաւորն . — այս ինքն ընդ որում :

Խնդացին զմեր ի նոսա հասանել . — այս ինքն ընդ մեր հասանել :

Ի բամբասանաց խնայել զլեզու . Խնայել զձեռն յաբենէ . — այս ինքն արգելուլ :

Երկչոտն միշտ կանխէ զանհնարինն . — այս ինքն կանխաւ կասկածէ :

Կաց և խրատեաց զղօրութիւն տեառն . — այս ինքն ուսիր , ի միտ առ :

Ո՛չինչ ևս պակաս իցեմ . — այս ինքն ես կամ յիմէ :

379 . Ճատ ներգործականքն ևս , չէզոքականի միտք ունենալով , հայցականի աթիւ յուրիշ հոլովիչներ կ՚առնեն . ինչպէս ,

Լսել ձայնի , — որ ասելէ ականել , համանել :

Տարայք մեզ , — համբերեցէք :

Կամել յօրէնս տեառն կամ ընդ պատերազմ , — հաճել համանել :

Տեսանել ի՛նձ , ի լոյս , — նայել :

Լերանաւ ի հայելոյ , ի պատուճոյ , յօրինաց , — խորշել , հրաժարուել :

Ընդհանանել այլոց , — անէծք կարդալ :

Ջուլուել հօտի , — հաւքահաւքին անել :

Ոգալ ցաւոց , յաղէտութեանց , անձին , մտաց կամ խելաց իւրոց , — պէտքն ընել , եընել :

Յանձն առնուլ կամ յանձին ուսնելուանք , իմիք , — համանել , խօսք տալ :

Մտաւ ածել զնմանէ , — մոծելնորա վերայ :

380 . Ընդհոլով՝ տալով բայէրն , ինչպէս գնել , ստանալ , առնուլ , վարձել , վաճառել , տալ , մատնել , սակ արկանել , գնոց անուանքն կ՚առնեն սեռական , գործիական , բացառական , ընդ կամ ի նախդրով . Ստանալ կամ վաճառել արծաթոյ , արծաթով , ի գնոց արծաթոյ , ընդ արծաթոյ , ի միասոյ չիսուն :

381 . Ձափի , կշռոքի անուանքն ևս խնդիր կ՚լինեն ուղղական կամ անանախդիր հայցական , գործիական , բացառական .

Ընդել զբարձրութիւնն տան կանգուն կամ ի տան կանգուն (363), տան կանգնաւ, ի տան կանգնոյ:

Ընդել դպարիսպն յիսուն կանգուն յերկայնութիւն, կանգնաս հարիւր յերկայնութիւն, կանգնաւ յերկայնութիւն, ի քսան կանգնոյ զերկայնութիւն:

Հատանել փայտ մի յիսուն կանգուն:

Եր աշտարակ մի յիսուն կանգուն չինեալ:

Եղեւեցին զվարձս իմ երեսուն արծաթի:

Տային տան հազար քոռ ցորենոյ, և գարի՝ տան հազար քոռ:

Պատրաստեցի ոսկի՝ տաղանտս հարիւր հազար, և արծաթ՝ տաղանտս հազար հազար:

---

382. Բայի գործութիւն ունեցող անուանքն կ'ասուեն բայական, և ներգործական՝ կրաւորական ու չէզոք բայի մտքով գտանուելով, այն բայերի նման և այս խնդիր կ'առնեն՝ սեռի կամ բնութեան, այս յայտնի է:

383. Բայց այն այլ և այլ խնդրների աթիլ՝ սեռական և այս կառնեն յատկացուցչի պէս, որն շատ և սովորաբար, որն երբեմն. որ այսպէս է իմանալու:

384. Ներգործական միտք ունեցողներն՝ շատ շատ անգամ հայցականի փոխարէն այն սեռականն կ'առնեն.

Ընդունեամբ զկայն. Ընդունեամբ կայենի. — կայէնի ծնանելով:

Բարբառութիւն զաշխարհս. Բարբառութիւն աշխարհիս. — աշխարհէ ոտեղծելը:

Գործել զգործս. Գործոյ գործոյն. — գործերէ գործողներն:

Բարիւք զբնաւս. Բարիք բնաւից, ամենեցուն — ամենի ոտեղծող:

Գատապարտողք զԲրիստոսէ խոստովանողաց. — Քրիստոս չ'խոստովանողներն դատապարտողներէ. մին խօսքի միջամ երկու կերպն ալ:

385. Կրաւորական միտք ունեցողքն՝ երբեմն բացառական աթիլ այն սեռականն կ'առնեն.

Ընդունեամբ ի կուսէն. Ընդունեամբ կուսին. — ի-ից ծնելով:

Ալիրաւորք ի սրոյ. Ալիրաւորք սրոյ. — Քրէից վէրաց-ից ծնելը:

Գոխան յազգաց. Գոխան ազգաց, ոտից. — ալէերէց ի-ից, ոտներէց ի-ից:

386. Չէզոք միտք ունեցողքն՝ երբեմն իւրեանց բնութեան խնդրի աթիլ այն սեռականն կ'առնեն.

Յօժարեցութիւն գործոյ և հրաժեշտ վատացն. — այս ինքն ի գործ, ի վատացն:

Գալ՝ զգիմեցումն չարչարանացն ասէ. — այս ինքն զգիմելն ի չարչարանսն:

Ել ելս ծառոյն. Ի յելսն Եգիպտոսի. — այս ինքն ի-ից ծառն, Եգիպտոսէ:

Ընտես առնիցէ զփախուստ միեղջերուին. — այս ինքն զփախչելն ի միեղջերուէն:

Հաստողին փախչող. Երկիւղած Աստուծոյ. — այս ինքն ի հաստողէն, Աստուծոյ:

387. Ն, ս, մանկկնէրով ածականներն, և մի պակասութիւն նշանց տուողներէ շատն, անխտիր բացառական և տրական կ'առնեն, երբեմն և գործիական.

Տգէտ գրոց, ի գրոց.	Ընպատուղ սերմանն, ի հատատոց.
Ընտես աչաց, յաչաց.	Հեռի ի տանէ, արդարութեան.
Ընփորձ մեղաց, ի մեղաց.	Օտար ի մօրէ, հատատոց.
Ընչայտ տեսողաց ի մարդկանէ.	Ընպարտ ի յանցանաց, այլ լովքն.
Կարօտ հացի, ի հացէ, հացիւ.	Կրտսեր իմաստութեան, դատաստանի և օրինաց:
Ընդքատ ի գիտութենէ, քարեաց, մտոք.	

388. Կ՚ոյնպէս լէ բայածականն՝ տրական և բացառական հնդիր կ՚առնի.

Երձենալի մարդկան, ՚ի մարդկանէ.
Ընդունելի ամենեցուն, յամենեցունց.
Հրանելի ամենեցուն, յամենեցունց.
Կռուելիք աշխարհի, ՚ի միջ.
Լուեալ տեսանելի.
Անապարհ գնալի ոտից և սմբակաց.
Զեռաց չօշափելի, զընկնելի:

389. Ե՞ատ տեղ լա՝ որ և իցէ գոյական անուանքն իւրեանց մատ հնդիր կ՚ունենան՝ ոչ թէ իւրեանց, այլ զօրութեամբ էական բայ կ՚իմացուի որ յարաբերականով.

Լոյս տեսակաւ, այլ ոչ համեղութեամբ. — ասել է, ես որ աղ եմ տեսակաւ:
Չափով կեանք. Ճոխութեամբ կեանք. — ասել է, կեանք որ չափով է, որ ճոխութեամբ է:
Խօսիւք պատարագ. — ասել է, պատարագ որ խօսիւք լինի, բանաւոր:
Ո՞ր ՚ի քէն իմաստութենդ. Ո՞ր ՚ի քէն փառաւքն. — ասել է, իմաստութիւնդ որ է առ ՚ի քէն, փառաւքն որ են առ ՚ի քէն:
Ընծաւորք են և թագաւորքն և ՚ինոցանէ սպառնալիքն. — ասել է, և սպառնալիքն որ լինին կամ եղեալք ՚ինոցանէ:
Ղեալր առ ՚ի հօրէ կամ առ ՚ի մօրէ. — ասել է, որ է առ ՚ի հօրէ կամ եղեալ առ ՚ի հօրէ:
Կոյր ՚ի ծնէ. Կաղ յորովայնէ մօր իւրոյ. — ասել է, կոյր եղեալ, կաղ եղեալ:
Ընտեստիւ կամ յարուեստէ բժիշկ:
Ընգաւ կամ յազգէ Հրեայ:
Տուր բերել զարծաթն հարիւր քանքար. — այս ինքն

որ է հարիւր քանքար:
Որդի ամաց ութից. Կարի ամաց երկուց ութուն և չորից. — այս ինքն որ էր:
Կռնուել սուր երկայրի՝ Թզաւ չերկայնութիւն. — այս ինքն որ իցէ Թզաւ:

390. Կոչական անուանքն երբոր յուրշի բաղաւտուածեամբ բանի կան [1], սովորաբար տան բառով հնդիր կ՚առնեն.

Հատն մանանխոյ փոքր կամ փոքրագոյն է քան զամենայն սերմանիս. բուսանի և լինի մեծ քան զամենայն բանջար:
Թեթև քան զօդ: Թեթևագոյն քան զարծուիս:
Վերագանց քան զմիւս:
Վկան զամենայն վեհագոյն:

391. Երբեմն լա սեռական կամ տրական կ՚առնեն.

Կամենայն նախարարացն աւագ:
Կամենեցուն վեհագոյն:
Օրինակաց գերագոյն: Կարճրագոյն նմին:
Կրս վատթար ամենեցուն: Կտոյ սուտ:
Վերագանց մտաց: Կոյժ գերազանց առ հասուածն իմացմանց:

---

1 Ըսք ենթեան հարկա- եաղբսպական ածական չկայ ոեր լեզուս ոեղն, այլ յայտնի կամ զգրա-եսմբ՝ քան եսա-ով կամ յա-րեղ նորով կ՚ենեն հա-սասարպես ըե պարզերն՝ ըե գոյն եսա-ով եարբ-ածներն, ինչպես կ՚պեսնես օրինակներիս ոեղն: Եւ գոյն-ով եարբերն՝ սերպես եաղբսպա-եութան չեն եերել, այլ կ՚սասպկացնեն ինձ. ինչպես, վերածպես վեհագոյն, լեսան եարչրագոյն, ծայրագոյն գոհ. որ շատ վեր, շատ եարչր կ՚նշանակեն: Հանգամանք լինելո-եեան աբարածոյս և այլոյ հնագո-նեց երաց. — ոչ ըե սասել է տան ըե նորա սա-ելի հին, այլ շատ հին: Երբեմն և սա- չեն գոնել եսան. ինչպես, էնն անեղ յանեղագոնեի ելնել Հօրէ: Յարո-յանել ամբարսակս սակս ենչ եարչրագոյն յերկրէ: Ոչ գործ հրճմսս գործերացն Յովհ աշնասգոյն՝ եներչոյ երչհնէց. — սասել է՝ անեղ հօրենէ, ոե գործ եարչր, նորս պես լա-:

Ոչինչ նուազ էր կոյն արքային հասակի. — այս ինքն քան զհասակ :

392. Փոքր տեղ ևս բացառական.

Յայլոց վերագոյն : Յըղձից վերագոյն :

Ի յօդապատ մարմնոյ ՚ի վեր :

Օրեղագոյնք ՚ի սոցունց. — այս ինքն քան զսոսին :

Էին էր ժամանակաւ ՚ի նմանէ. — այս ինքն հին քան զնա :

393. Այլ երբոր առանց բաղդատութեան՝ նմանէրի մէջ սահելին կամ պակասն եթէ պէտք լինի ասել, կ՚առնեն սեռական, բացառական, նախդրիւ տրական, ՚է դէջ բառով.

Յընտիր շիրմաց մերոց Թաղեա :

Մեծդ դիւցազանց :

Մեծն ՚ի ձէնջ. անմեղն ՚ի ձէնջ. կրտսերն ՚ի նոցանէ. ծերագոյնքն ՚ի նոցանէ :

Մեծն ՚ի մարգարէս. կրտսերագոյն յորդիս նորա. նախըղ ՚ի վկայս. տկարագոյն յանաստուածս :

Ի մէջ խմաստնոց խմաստնագոյն :

394. Միջակ անուանքն, թէ միանգ՝ թէ գոյականի հետ, սովորաբար բացառական խնդիր կ՚առնեն.

Ընկոյզ ՚ի մի ՚ի քաղաքացն այնոցիկ :

Ի միում յաւուրց :

Յղիցի բան քո երբեւ գոլոյ ՚ի նոցանէն :

Երկու ՚ի նոցանէ : Էինգն ՚ի նոցանէ :

Ոչինչ գտեր յամենայն ընչից քոց :

Պիղծ ինչ ՚ի կերակրոցն :

Ո՞վ ՚ի ձէնջ. ոք ՚ի մէնջ. մի ոմն ՚ի դպրացն. ոմանք յայնցանէ : Երբեւ զայլս ՚ի մարգկանէ :

Երաքանչիւր ոք ՚ի ձէնջ : Ոմանք ՚ի ժողովրդենէն :

Յամենայնք ՚ի ժամանակագրաց : —

Ո՞ան որոյ գործոյ ՚ինոցանէ :

Ի՞ման ինչ միայն ՚ինմանէ :

Մեծ ուրուք կուսակալի ՚ի ծառայից տեառն իմոյ :

Ո՞վ ոք իցէ ՚ի ձէնջ մարդ : Ցո՞ ոք ՚ի ձէնջ հայր :

395. Հաստ անգամ ևս յոգնակի սեռական և նախդրիւ տրական կ՚առնեն.

Հասանել՝ ՚ի մի քաղաքացն : Ի միում աւուրց :

Յղիցին և քո բանք երբեւ զմիոյ նոցա :

Մի ոմն քաղաքացւոց :

Մի կարծեր ինչ նիւթոց :

Երբ ՚ի պղծոյ իմեքէ արարածոց :

Ի տան ուրումն իշխանացն :

Ոմե ոք պիտանիք իցեն ձեր :

Երաքանչիւր ոք սրբոցն : —

Ո՞վ յորդիս : Ոչ ոք ՚ինոսա :

Ոչ ոք ՚ի Թափաւորս :

Ոչ ինչ է յամենայն ախտս չար քան զչրբուիլ ետն :

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

ՑԱՏԿԱՑՈՒՑԻՉ ԵՒ ԲԱՑԱՅԱՅՏԻՉ

396 . Մի գոյական անուն կամ մի դերանուն յուրիշ անուան մօտ բաց՝ ի խնդիր լինելոյն՝ ինչպէս տեսանք խնդրնէրի գլխում, կամ յատկացուցիչ է կամ բացայայտիչ : Որա համար երկուքն էլ սին տեղ տեսանենք :

397 . Երբոր մին բանի ուժ լինելն կ'ուզենք յայտնել, մօտն մի սեռական անուն կամ մի դերանուն կ'դնենք, որ կ'ասուի յոգնդոյէ, միւսն էս յոգնդոյէլ (319) : Նշխարհաբառ լեզուի միջումն յատկացուցիչն միշտ յատկացեալին յառաջ կ'դնուի . գրաբառի մէջն՝ շատ անգամ յետն, բայց յառաջ էլ կ'դնուի .

Բան քո . քո բան : Ծոց իւր . իւր ծոց . — քո խօսքն, իւր ծոցն :

Նրբքայլութիւն երկնից . երկնից արքայութիւն . — երկնքի Թագաւորութիւնն :

Պտուղք ծառոց . ծառոց պտուղք . — ծառերի պտղներ :

Պտղովք ծառոց . ծառոց պտղովք . — ծառերի պտղներով :

Գլուխ և ձեռք և ոտք նորա : Զեր ոգի և շունչ և մարմին : Օ հայր քո և զմայր :

Ձեր Նստուածոյ և ընկերին : Քեզք ոսկւոյ և արծաթոյ և քարանց պատուականաց :

Նշուրք չորեքտասան՝ հարսանեացս :

Նմանայ զօրքն պատերազմիկք Հայոց :

Նոքա զհանգերձն գեղեցիկ քո :

Օ զօրան ամենայն՝ Պարսից :

Ի վերայ լերանց բարձանց՝ իւրեանց :

Ի լերինն բարձու՝ Իսրայէլի :

Նշուրք ամաց կենաց իմոց Հմ աւուրք կենաց ամաց իմոց ոչ հասին յաւուրս ամաց կենաց հարց իմոց :

Կրտսեր որդւոյն Յակոբայ դայեակն . — այս ինքն դայեակն կրտսեր որդւոյն :

Նշանց բարեգործիդ հրամանաց ակնարկութեան . — այս ինքն առանց ակնարկութեան հրամանաց բարեգործիդ :

398 . Նայց միջակ անուն և յարաբերականն ո , որ , միշտ յառաջ կ'դնուեն . Որ որդի , որոյ որդին , որոյ ձայնն , որոյ որդիքն , որոց իմաստութիւնն , որոց ոգիքն :

399 . Յատկացեալն շատ անգամ չի կրկնուել նոյն խօսքի մէջն , իւրնուրն կ'իմացուի . ինչպէս ,

Յանիք նորա՝ կորեան առիւծու . — այս ինքն՝ են իմ էին ժանիք կորեան :

Ոչ օգտի և խաղաղութեան բանս խօսի , այլ չարի . — այս ինքն չարի բանս :

Օր էին գործք իւրեանց՝ չարութեան . — այս ինքն գործք չարութեան :

Նստուածոյ բարբառ է , և ոչ մարդոյ . — այս ինքն ոչ մարդոյ բարբառ :

Հրեշտակի կարծեցին զաստուածային բարբառն . — այս ինքն հրեշտակի բարբառ :

---

400 . Երբոր մին անուան կամ դերանուան ինչ կամ ով լինելն կամ ինչ մտքով առնուած լինելն ուզենանք յայտնել, մօտն նոյն հոլովով և թուով դնում ենք մի յուրիշ անուն կամ մի դերանուն կ'դնենք, որ կ'ասուի էոյոյոյէէ, միւսն էս էոյոյոյէէլ կամ էոյոյոյէէլ (320) . ինչպէս , Ով ահան գօրավար , ասել է այն Ով ահանն որ մարդ է և գօրավար . Գօրավար Ով ահան , ասել է՝ այն գօրավարն որ անունն Ով ահան է : Յաթոռն Նստուածոյ՝ յերկինս , ասել է , Նստուածոյ՝ աթոռն՝ այս ինքն ուզումն ասել երկինքն . իսկ Յերկինս՝ յաթոռն Նստուածոյ , ասել է , երկինքն՝ որ Նստուածոյ աթոռն է . և

թէպէտ իւրնուրն յայտնի է, բայց տեղւ աթոռ է մոտաճուռւմ, աթոռի պէս է առնուաճ, ուստի պոէնիոյ չի մեկլնուռհլ, այլ որ է պիտի ասել։ – Ասպէս կ'ասուի,

Յանեթ՝ դուստր Պետափրեայ քրմի։
Երքայի Դաւթի. Դաւթի արքայի։
Կղէոպատրաւ դստերքն Հանդերձ։
Հանդերձ հնաւ իւրով Յափիրաւ։
Մեւք քարոզեցաւ, ինձ և Սիղուանոսիւ և Տիմոթէ֊ւս։
Ի Դարեհէ արքայէ։
Յինէն՝ ի կնոջէ սամարացւոյ։
Նա գկղէոպատրա գդուստր իւր։ Օմեղն ձեր, զոր արարէք, զորմն՝ առի և այրեցի։ Թողեալ ի քաց գփառսն Հայրենի՝ գքահանայութիւն։
Հոգմոյ մահուն, որ ընկենու զծառս՝ գմեզ։
Շ ջել զեղբարբք իւրովք՝ զորգւովքն Իսրայէլի։

401. Շատ անգամ բացայայտիչն՝ այս էին, այս էին է, այս է, սոե՛ս, մեկնելու բառէրով ևս կ'գնուի.

Ասուածունք, այս ինքն ոգիք իրրև ուԹ։
Ի նա հաւատացին, այս ինքն ի Յիսուս Քրիստոս։
Ի ձեռն վարագուրին, այս ինքն է մարմնոյ իւրոյ։
Օսուրն, այս ինքն զբանն Աստուծոյ։
ԱղաւրԹօք վարսից, այս է արտաքին դիմօք բարեշուք կերպիւ։
Բաշալի պատուով յարգեալ, բանիւ ասեմ և մտօք։

402. Ասպէս՝ բայն բայի ևս բացայայտիչ կ'լինի.

Յամաքեցաւ խոտն, այս է մեռաւ։

403. Տեղի և յուրիշ բանի յատուկ անուանքն՝ շատ անգամ ածականի պէս յառաջ կ'գնուեն, ուստի և սովորաբար անհամաձայն կ'գնուեն ուղղական.

Երփրատ գետոյ.
Պար աշխարհին.
Երեգ քաղաքի.
Ալկիանոս ծովուն.
Ընդ Երփրատ գետով.
Ի Սիոն լեռնէ, ի Հռոմ քաղաքէ, Աբրահամ գաւառէ, ի բարտի ծառոյն.

Վասղէ ամոյ, ի Վասղէ ամենեան.
Սերկևիլ մրգոյ, բարտի ծառոյն.
Օլէվեր լերամբ.
Օմղլախինդ արմատն.
Երղևին ծառոց. մայր փայտիւք. բիւրեղև գահանակ և սարդիոն ակամբք.
Գովեցար ովսաննա երգով։

404. Բայց համաձայն ևս կ'լինեն.

Ամփարուխմայ քաղաքի.
Ի Հեկանի ամենեան.
Ընդ Հիւգասպաւ գետովն.
Ի Սիոնէ լեռնէ.
ՅԱրաճանոյ գետոյ.
Սարոյց ծառոց։

405. Երբեմն մարդոյ անուանքն ևս անհամաձայն՝ ածականի պէս յառաջ կ'գնուեն.

Սանատրուկ արքայի.
Յուլիոս կայսեր.
Բակուր բդեշխի.
Ալեքն տիկնաւ.
ՅԱւգոստոս կայսերէ.
ՅԱղեքսանդրոս գարբնէ.
Օքանան մանկանէն.
Երեմիա գից։

406. Տեղի և իրաց անուանքն երբեմն յետ ևս կ'գնուեն անհամաձայն. Բաղաքին Ամփարուխմ, լերինն Կաւկաս, գետոյն Խուրեան, ամոյն Գար, ի քաղաքին Երուսաղէմ, ի լերինն Սիոն, ի լերինն Թաբոր, յամենայնն Ասիա։

ԳԼՈՒԽ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ ԳՈՑԱԿԱՆԻ ՀԵՏ

407. Ածական անունն (9) աշխարհաբառ լեզուի միջումն՝ միայն յառաջ կ'դնուի, գրաբառի միջումն՝ յառաջ և յետ և. Մեծ ծառ, ծառ մեծ. արդար այր, այր արդար:

408. Հասարակ անուն ածականներն երբոր անմիջապէս գոյականին յառաջ դնուին, սովորաբար չեն համաձայնուիլ նոցա հետ, ոչ հոլովով ոչ թուով. այս ինքն նոցա պէս չեն հոլովուիլ, այլ ուղղական կ'մնան. ինչպէս,

Եզակի	Յոգնակի
Մեծ ծառ.	Մեծ ծառք.
Մեծ ծառոյ.	Մեծ ծառոց.
Մեծ ծառով.	Մեծ ծառովք.
՚ի Մեծ ծառոյ.	՚ի Մեծ ծառոց.
զ Մեծ ծառ.	զ Մեծ ծառս.

Եզակի	Յոգնակի
Արդար այր.	Արդար արք.
Արդարոյ առն.	Արդարոց արանց.
Արդարով արամբ.	Արդարովք արամբք.
Ո՛ Արդարոյ առնէ.	Ո՛ Արդարոյ արանց.
զ Արդար այր.	զ Արդար արս:

409. Այսպէս անհամաձայն կ'դնան շատ տեղ՝ թէ և միջանկեալ բառով հեռացած լինեն գոյականից, որ շատ անգամ կ'լինի.

Երանական պատահեալ վիճակի:
Ընտրոյտ վիճակեալ բնութեան:
Ընաչառն եմք մատնեալ առնի:
Օանդարձն ՚ի չարեաց զմեղաւորէն:
Երկայն կարօտանամք բանից:
Պղծալից իւրեանց շրթամբք:
Բազում ծնանիցին նմա որդիք:
Բազում ունէր ուսուցս:

410. Այց շատ անգամ և կ'համաձայնուին վերջահոլովներին, մանաւանդ հետ ընկածներն, որ աշխարհաբառի միջումն քնաւ չի լինել. ինչպէս,

Եզակի	Յոգնակի
Մեծ ծառ.	Մեծ ծառք.
Մեծի ծառոյ.	Մեծից ծառոց.
Մեծաւ ծառով.	Մեծօք ծառովք.
՚ի Մեծէ ծառոյ.	՚ի Մեծից ծառոց.
զ Մեծ ծառ.	զ Մեծս ծառս:

Եզակի	Յոգնակի
Երդար այր.	Երդար արք.
Երդարոյ առն.	Երդարոց արանց.
Երդարով արամբ.	Երդարովք արամբք.
Յ Երդարոյ առնէ.	Յ Երդարոյ արանց.
զ Երդար այր.	զ Երդար արս:

Ընահիւս՝ ծնունդք է ոչխարին Երամակաց:
Վհուկն և փառասոր Բաղաամ:
Մեծաւն և կոպրելիքն և անձեռնասուրճ խորհուրդն:
Մեծամեծացն և անբաւ խնամոցն:
Ի պղծոյ և ՚ի նուաստ ձայնէ:
Փախուցեալ ՚ի բարկութենէ ողբոյն առաջնորդեաց զբազում:

Երկնաւորին վերակոչեաց Հրամանն աստուած :
Երաշխաւորեաւ պարտ էր անցանել բանէ :
Ի ճնաւկրաց աստի էերմանդ :
Ի պաղպաղան Թագիւ գինքն Եաչնոց :

411 . Ինչպէս տեսար, եթէ մօտիկներն անմիջապէս եւս համաձայնուեն՝ վերջաւորվներվ հետ միայն կ'համաձայնուեն, և ոչ թէ յոգնակի նախդրիւ հոլովներվ, այս ինքն յոգնակի ուղղականի, հայցականի և նախդրիւ տրականի. զի երբ որ անմիջապէս մօտիկ լինեն՝ չի ասուել սովորաբար Աեծ ծառք, արդարք արք, գմեծս ծառս, յարդարս արս :

412 . Բայց հեռի ընկածներին՝ այդ եւս կ'լինի շատ վայել չաբար . ինչպէս ,

Երկու ահեղ ճառաւորեալ աներևոյթ Երեսաւ :
Աեծաձծն և պատուական առեւտ :
Ես այլ եւս եպը-մ որ 'ի սոյն յարին բանի :
Ընձակել 'ի վերայ նոցա նորափորձ լի բարկութեամբ գալստեան անճանաչիս :
Ընտիր ընտրեան և գգեղեցիկ անօրեն տարայք :
Ընտրեցէք վկայեալ 'ի ձէնջ արս եօթն :
Ներս-մա եաչմբերս և գենեբերս 'ինձա տնկեաց հովէտս :
Ի եպը-մա և 'է ղանդղանս բաժանին անառանս և երս :

413 . Գոյական դերանուանց ածականն միշտ պիտի համաձայն դնել հոլովով և թուով . Ալրիպեցելոյս ինձ . փրկեցոյս մեզ . գտարս զմեզ . զկորուսեալս զմեզ . զօտարացեալքս զմեզ (355) :

414 . Բայց չորս թուական անուանքն, ին, երկու, երեք, չորք, և միջակ անուանքն երկոտեան, ամենեքեան, էմ կամ էնչ, որ, ոմն, ոք, և ածական դերանուանքն և դերանուանական ածականներն, եթէ անմիջապէս եւս որ յառաջ դնուեն, ոմանք բաբար կ'համաձայնուեն հոլով և թուով և, շատն նախդրիւ հոլովներվ հետն եւս . ինչպէս, Ամոյ առն, 'ի միում աուր, 'ի միոջէ մարդոյ, երկուց աուրց, երկուս արս, երկուք և երիք վկայիք, 'ի չորից ծագաց, գերկոսին որդիս . ամենեքեան ձերքն, ամենեցուն բնակչաց . առանց երիք միջնորդի, մի իւիք սաստիւք . որով հրով, յորմէ արարչէ ,

որոց անանոց . 'ի չարէ ումեքէ արարչէ, ոմանք արք, զոմանս եղբարս :

Այսր աուր, այդմ շնորհի, այնու օրինակաւ, այնց ժամանակաց . 'է սմին աուր, նովին կամ նովիմբ անուամբ, նոքիմբք պարծանօք :

Ումոյ իմաստութեան, քումդ հրամանի, քով կամ քոյով ձեռամբդ, 'ի քումմէ ձեռանէ . իմոց բանից, 'ի ձերոց ազգականաց . նորայոցն ախտից :

Բայց մի քանի հարկաւոր դիտելիք կան .

415 . Երկու-ն ուղղական, եզակի կ'ասուի Երկու որդիք, երկու արք, երկու պարտապանք . ոչ թէ երկուս որդիք :

416 . Ումիքակ անունն որ՝ նախդրիւ հոլովի մօտ չի համաձայնուել, այլ միայն հեռու, ինչպէս ասէնն . Ալր մատեանքն, զոր օրէնս . որ մեծատունք, զոր չարիս : — Օրս հիւսեցից շարս և տողս բանից : — Ու ամենևին պոյականից յետ չի դնուել :

417 . Այս, այդ, այն, ասյն, պոյն, նոյն, դերանուանց կարճ նախդրիւ հոլովներն մօտիկ չեն բանի կալ . չի ասուել Այնք բանք, զայնս բանս . նոյնք բանք, զնոյնս բանս . այլ կ'ասուի Այնոքիկ բանք, զայնոսիկ բանս, նոքին բանք, զնոսին բանս : Բայց թէ հեռի լինեն, կ'ասուի . Այնտ ոչ էին լեալ յաղաղաքտ . զայնս եւս ամբոխս . զնոյս նկատելով կերպարանս :

Բայց վերջաւորվներն, ինչպէս ասէլինք 'ի 128, սովորաբար կարճէրն յառաջ բանի կ'կան, ձգէրն յետն . Թէպէտ երբեմն ընդ հակառակն եւս կ'լինի . ինչպէս ,

Յայսմանէ տեղւոջէ , այսոցիկ տարակուսանաց, այնոցիկ մարդկան, յայսցանէ 'ի գործոցս : —

Ընդ այդը , ուստիս այսմ, 'ի տանս յայսմ, տեղւոյն այնմ, 'ի տեղւոջն յայնմ, տեղեացն այնց մարդկին, զարան զայնս, յաւուրսն յայնս :

Իսկ ոյն, պոյն, նոյն, ինչպէսնաև ոյր, պոյր, նոյր վերջաւորվքն՝ միշտ յառաջ կ'դնուեն, ամենևին գոյականից յետ չեն դնուել :

418 . Իմ, ին, ոյ, ձեր, ձեր, էր, ոյր, և այլն, դերանուանական ածականներն նախդրիւ հոլովներվ՝ միայն թէ որ

յառաջն դրած և հետի լինեն, և դիմորոշ յօդ ունենան՝ կ'համաձայնուեն. Աչ գիւրն խրատելով որդիս. զբոյն խոհեր: Ոչխարքն գալոց են տպգ: Նայց մտիկ՝ ամենևին չեն համաձայնուել, ոչ յառաջ և ոչ յետ, այլ եական դերանուան սեռականի պէս կ'կան. Նոյնպէս երբեմն վերջահոլովի հետն ևս. Նանք իմ, քո կամ քոյ բանք, բանք մեր, ձեր բանք, զբանս իմ, զբանս իւր: — Ընդ իմ ձեռամբ, քո ձեռամբդ, մեր Թագաւորի, մեր կենացն, նախնոյն ձեր հօր, իւր մարմնոյն, իւր գործոցն: — Ցետ երթալոյն իմ, զօրուԹեամբ քո մեծաւ, հօր իւր, ցաւոց իմ, հաւատովք ձեր, ի չարեացդ քո:

419. Նոյն, ինչ յոգնակի չունենալոյն համար, չեն կարող Թուով համաձայնուել, միշտ յոգնականի մտօն ևս եզակի կ'դնուեն: Նայց շատ անգամ հոլովով ևս անհամաձայն կ'դնուեն, յառաջ ևս յետ ևս. Ընդնուականի իմն ցանկալ, բարուԹեամբ իմն, ընդ պատենիւք իմն, ոչ առ իմաստուԹեան ինչ, յետ աւուրց ինչ, իրօք ինչ:

Նայց երբոր յառաջ դնուեն, միայնակ խօսքի սկիզբ չեն դնուել, իբրեանցից յառաջ մի բառ կ'ուզեն.

Մեծ իմն անուն.
Ընտիսկաւ իմն յարմարուԹեամբ.
Օտարոտի իմն դէց.
Եա՝ իմն ազնուականի են ցանկացեալ.
Փոքր ինչ դատաստան.
Սակաւ ինչ ժամանակի.
Ի վերայ ինչ բանի.
Ոմն ինչ պիտոյից.
Ընտ ինչ ուտել ոչ ունին.
Ամով ինչ շնորհօք.
Նազուամ ինչ աւուրց.
Ոչ ինչ և այլ խորհուրդ.
Ենիք ինչ կերակուր.
Մի ինչ վնաս առնել.
Յորժամ ինչ մեղաց պատահէ.
Օ՛ի Թէ ինչ պատճառ վընասու կարծէին.
Ոչ ինչ համեմատուԹիւն ոչ գոյ ի նոսա:

420. Մի, երէ՞ն, ոչ հարցականն, այս, այդ, այն, սոյն, դոյն, նոյն, ընդհանուր կանանի պէս (408) անհամաձայն ևս կ'դնուեն երբեմն յառաջ.

Մի բանին, մի ուսով, ի՛մի բանէն.
Երկու ամաց, երկու ընկերօք, երկու իրօք.
Որ ձևով, որ աչօք, յոր ազգէ, որ մեղաց.
Այս նշանի, յայս լերին, այս օրինակաւ.
Այն ժամու, յայն տանն, այն երեսուն արամբ, յայն կողմանէ.
Այս բանք, այս բանիւք.
Այն արք, այն արանց, առ այն արամբք.
Այդ նշանագ, յայդ տեղիսէ, յայն գործս.
Այն և այսր իրի, ի սոյն աւուր.
Ի նոյն ժամանակի, նոյն շաբաթի, ի նոյն հօրէ, սոյն խորհուրդք, նոյն բանքն, ի նոյն գործս:

421. Երկուքն ի միասին միշտ ածականի պէս որ բանի կայ, կարող է համաձայնուել ևս՝ և չ'համաձայնուել ևս.

Երկորին ինքեան հիւանդին, նմին ինքեան Քրիստոսի.
Երկոն ինքն տեառն, նոյն ինքն փրկչին անուամբ.
Ի նոյն ինքն ի վերայ այրին. — այս ինքն ի վերայ նոյն ինքն այրին.
Երկոյն ինքն յինէն իսկ առեալ մասամբն. — այս ինքն նովին ինքեամբ մասամբն.
Ի նոյն ինքն Աստուծոյ.
Ի նոյն ինքն ի Թշնամեացն.
զնոյն ինքն գքահանայիցն.
Ոնոյն ինքն կեանս. զնոյն ինքն զօրէնս.
Ոնոսին ինքն զկառսն:

422. Ամէն ածական՝ երբոր գոյականիցն յետ դնուի, սովորաբար միշտ կ'համաձայնուի հոլովով և Թուով, նախադրիւ հոլովիչերի հետ ևս. ինչպէս,

Ուղիղ	Ցուցական
Ոտառ մեծ.	Ոտառք մեծք, մեծամեծք.
Ոտառոյ մեծի.	Ոտառոց մեծաց.
Ոտառով մեծաւ.	Ոտառովք մեծօք.
ի Ոտառոյ մեծէ.	ի Ոտառոց մեծաց.
զ Ոտառ մեծ.	զ Ոտառս մեծս, մեծամեծս:

Հայերէն	Յունարէն
Այր արդար .	Ընդ արդարոց .
Այրն արդարոյ .	Երանց արդարոց .
Այրամբ արդարով .	Երամբք արդարովք .
Ի Այրանէ արդարոյ .	Ի Երանց արդարոց .
զ Այր արդար .	զ Երս արդարս :

423 . Երբեմն որ և իցէ հասարակ ածականն ևս անհամաձայն կ'լինի , մանաւանդ անցեալ դերբայն . Սիրոյն Հոգևոր , արեան քոյ սուրբ , տանն արքունի , սակայ ուժեմն վայրագ և անձոռնոյ . Հրամանաւ արքունի , պատկառն փշեայ . 'ի տանէ Թորգոմական կամ Թորգոմեան , 'ի վերին խմաստութենէն 'ի սուրբ և 'ի խաղաղարար . 'ի մէջ այդ չափ վկայիցէ բազում . երկու մասամբք՝ տիար և զօրաւոր . 'ի զօրացն արքունի , 'ի բանից անտի Յուդայ 'ի զօրեղ և 'ի գեղեցիկ . 'ի տեղւոջ մի սուրբ , 'ի դրախտին եդեմական . գազանք ինչ անհնարին , ժամք հարուստ , բանք սուրբ . բազում ճնաւք գնացին յաշխարհի՝ հոգևոր և մարմնաւոր . դանգակս ոսկի , փայտս եղևնեայ , 'ի վիշտս մեծ , գօրս կուտէր բազում յոյժ , սրիկայս բազում , գամենայն բլուրս բարձր , չարիս մեծամեծ , ձկունս սակաւ ունէին , գրաստս պատրաստական , արդիւնս բաւական , գայան պիղծ , գպարգևս արքունի , բազում կազմուածս ոսկեղէն և արծաթեղէն :

Ի վերայ աշխարհիս Ասպուրական կոչեցեալ :
Ըստ առակաւոր բանին՝ առացեալ 'ի ղէմս հօր :
Ի՝արդեոյ որսացելոյ և ախտիւ գերեալ :
Ի տեղւոջ միոջ ուժգին ամբացեալ :
Հազուագիւտ ընդ քեզ հեծեալ յերկիւարս :
Ոսկեհուռն հանդերձից ընդելուզեալ մարգարտով :
Հարջիք գամենայն քաղաքս ամրացեալ :
Հետս երկուս եղբարս արկեալ ուռկան 'ի ծով :

424 . Այսպէս և Թուական անուանքն , Ի՝ միջակն , և ածական դերանուանքն ևս կ'լինին երբեմն . Յետ տարւոյ մի , աւուրց հինգ , արանց եօթն , ամաց չիսուն և ութ , լը-

տերց հարիւր , առպարիսօք հինգ , օձիւք հնգետասան , դրամբք հարիւր և քսան , յաւուրց քառասուն : — Ի՝հայնաւորի մի , կնոջ մի այրւոյ , գծառով մի : — Հանիս այս , ծերոյն այն , 'ի ժամանակին յայն , դեղովս այս հոգևորաւ , 'ի բանէդ յայդ , յընչից յայն :

425 . Յետադաս գոյականիցն յետ որ մի շաղկապով կապած ածական ևս դնուի , այն ևս նախադասի պէս շատ անգամ անհամաձայն կ'դնուի .

Ըստ հոգևոր մասին և ըստ մարմնաւոր :
Ոչ սակաւ պատուոյ նշանակ է , այլ մեծ և բարձրագոյն :
Ու անտի տասն բանի տեղեկացեալ , կամ ևս աւելի՝ քսան :
Հանդերձ անմոռաց անուամբ և հռչակելի :
Ո՛րինն ժամաւն կամ գտասն :
Յամենակալ տեառնէն և յամենակարող :
Ի գինուորական կարգէ և յաշխարհական :
Ոչաւելի 'ի կրօնաւորական կարգէ և Սարգիս յաշխարհական :
Ընազուագիւտ են մեզ բանք և դժուարապատում :
Ոչ ժնդակ վարուց և աղտեղի :
Ընդհարդաձ մարդկան և պարզամիտ :
Ո՛րչափ գնոյ գգեօղն վաճառեցէք . — այս այնչափ :
Հեշտալուր բանիւք և քաղցրալից :
Ի՝արդկեղէն իրօք , և ոչ աստուածային :
Ընմանալիքս՝ հոգեկան կրիւք միայն , և մարդիկ՝ հոգեկան և մարմնական :
Հանդերձ չորիւք բիւրուք և աւելի :

426 . Ըստ գոյականներիւ , թէ որ հասարակ անուն են , ամէնն մին տեղ մտածելով՝ ածականն շատ անգամ եզակի կ'դնուի , թէ և յետ դնուի . և ս առաւել թէ որ նշանակութիւնն են և յիրուր մտիկ լինի .

Ընդոլմ ցնծութեամբ և ուրախութեամբ :
Ընարկութեամբ և սրտմտութեամբ և զայրացմամբ ևն :

Սակս հացիւ և ջրով :
Երկիւղիւ և խռովութեամբ եպիսկ. :
Ընդ օրթով և ընդ թգենեաւ է-րով :
Օմարմին և զաբիւն իւր ոչ-րէ կամ պնապական :

Բայց թէ որ ամենու վերայ ջոկ ջոկ որոշ հասկացնել պէտք լինի, յոգնակի ևս կ'գնուի.

Փոխատուի և փոխառուի 'ի մի վայր հաւելոյ :
Ա՛ռ գարճաթ և զոսկի ղէպէնը 'ի գանձ տան տեառն :

427. Ւսկ թէ որ շատ գոյականներն յատուկ անուն են, յետագաս ածականն սովորաբար յոգնակի կ'գնուի.

Սաւուղ և Յովնաթան սէրեէտ :
Գաբրիէլ և Միքայել ռեծ :
Երգրայ և Ղէեմեայ արքայէլցի 'ի Բաբելոնէ :
Պետրոսի և Պաւղոսի առաքելոցն :

Նախադասն եզակի ևս կ'գնուի. Սրբոյն Պետրոսի և Պաւղոսի. Օրհնութիւն Երրորդութեան :

Բայց թէ յոգնակի յառաջ գնուի, բացայայտեալն հետն կ'խառնուի (400). Սրբոցն Երրորդութիւն, Նահակայ և Յակոբայ : Երկամբք սրբոյն Պետրոսի և Պաւղոսի : Ա՛ստուածոյ Երեմեայ և Իթենայ :

428. Ընդհանուր գոյականների կամ եզակի ձայնով յոգնականների ածականն՝ շատ անգամ եզակի կ'գնուի, թէ և հոլովով համաձայն.

Ա՛ռ հարսն եղելոյ աւետեացն.
Ընտաւորիս կենաց.
Ո՛րոյ ընդհատ.
Ընդհանուր չարեաց.
Մեծաւ փառօք.
Մեծաւ տանջանօք.
Բացաւ երեսօք.
Բացաւ աչօք.
Յանդիսում կապանաց, այս ինչն յայնպիսւոյ (33).
Յայնմ մարդկանէ : —
Փառք բազում.
Երհաւիրք մեծ. օրէնք աստուածային.
Օ՛փառն յաւիտենական.
Ա՛պրս անարատ ունել.
Փառացս անցաւորի.
Փառօք մեծաւ.
Ա՛նկտի մանրիկ.
Մարդիկ փափուկ.
Մարդկան եղականի :

Ընդհանուր ևս որ միջակն, և ածական դերանուանքն, և դերանուանական ածականներն.

Ա՛ստն որոյ պատճառանաց, որով կամօք, յորմէ պատճառանաց և ի՛ցէ, որո՛ւմ տանջանաց :
Ընդհանուր ընտրհաց, այնմ կենաց, յայսմ կենացս, այսուկենօքս :
Ի՛մոյ յանցանաց, քումդ ընտրհաց, մերոյ մեղաց, իւրով կամօք, 'ի քումդ խնամոց, այս ինչն 'ի քոյդ. մեռաւ յիւրում 'ի մեղսն : —
Կ'րոցս այսմիկ, սանդղոցն այնմիկ, 'ի գերս յայսմիկ, մեղօքն այնու, մարդկանն այնորիկ :
Ի կապանս իմում, 'ի կեանսն քումմ, 'ի կառս իւրում, 'ի մեղս իւրում, մանկտոյ իմում :

429. Երբեմն յուրիշ որ և է գոյականների ածականն ևս այդպէս թուով անհամաձայն կ'լինի, մանաւանդ յառաջ դրած՝ն.

Ըստ առաջնոյ բանիցն.
Ա՛ծի դրանց.
Ոսկւոյ աշտանակաց.
Ո՛ւրանրագունի բեռանց.
Ընդհանրձելոյ և յաւէժաւկայ բարուքեանցն.
Ընդնպիսւոյ բազմագունդ միայնացելոյ.
Ընդնպիսւոյ խոնարհացն.
Ընդնպիսւոյ ձգնուքեանց.
Արպիսւոյ պատկաց.
Ի փոքուէ կողմանց : —
Ընդ վէմ անդամեցն յօշելոյ.
Ի քարանցն հանելոյ 'ի ջրոյ.
Յազգացն հարաւայնոյ.
Ա՛ստն այնպիսի երից փոքու.
Օ՛րօք բազմաւ :

Ընդհանուր ևս որ միջակն, և ածական դերանուանքն և դերանուանական ածականներն.

Ա՛ստն որոյ երից, որով կամիս պատուհասիւք, վասն որո՛յ արդար վաստակոց :
Ընդհանր պատկաց, այնմ գետասստանաց, զայսու աւուրբք, առ այնու ժամանակօք, յայսմ պատերազմաց, յայնմ ժամանակաց հետէ, յայսմանէ երակուքեանց, յարտաքնոցն յայնմանէ հրոսակաց, յայնմ աւուրսն :

Սովին բանիւք, ըստ նմին բանից, ՚ի սմին կողմանց, ՚ի նմին աւուրս :

Ասերայս բանից, քոմ կամ իւրում ճառայից, ձերով պատուհասիւքդ, յիմմէ ջանից. յիւրում ձեռացն, այս էնէն յիւրոյ (33), ՚ի մերում ամն, ՚ի քում շաբագրածուԹիւնս, յիւրում ժամանակս : —

Ռանքս այս, իրքդ այդ, աւուրքն այն, յիշատակօքս այսուիկ, երկոքումբք այսու, Թէնամեացս այսմ, զարոզ զայդ, զբանն զայն, յիրս յայս, ընդ ժամանակս ընդ այն :

Ընդբարբք իմով, յոսկերաց իւրմէ, յիրկոսին ՚ի ձեռս իմում, յարարածն քում, ընդ հարս իւրում :

430. Ընդ սպէս սովորաբար եզակի կ՚ընդայ Ընդ, երբոր մօտիկ լինելով համաձայնի (410).

Ընմենայնի եղելոյն, ըստ ամենայնի իրաւանցս, այսր ամենայնի առաքինուԹեանց, ամենայնիւ այսքանեօք, այլովք ամենայնիւ վարին արուեստիւք, յամենայնէ յայնպիսեաց անտի, յայնմ ամենայնէ վնասակար գանաց : —

Պրուն ամենայն, գործքն ամենայն, պատգամքս այս ամենայն. զօրացն ամենայնի, այլոց իրաց ամենայնի. լուռնականօքն ամենայնիւ. զգանձան ամենայն, ՚ի գաւառն ամենայն, ընդ սուրբսն ամենայն :

431. Ընդ հակառակն, երբոր գոյական անուանքն Թուական աճականից յետ դնուին, շատ անգամ եզակի ևս կ՚ընդունեն.

Օրկուս բուռնն.	Հարիւր ոչխարի.
Երիւք հարցմամբ.	Զորեք հարիւր և երեսուն ամի.
Զորք կանգուն.	Հազար առն.
Յետ հինգ աւուր.	Երկուք հազարօք հեծեալ սպառազինաւ.
Վեց առն.	Երեք հազարք այր.
Ի վեց կանգնոյ.	
Երեքն ամ.	

ՕեօԹն աղջիկն.	Երից հազարաց առն.
Յետ ութ աւուր.	Իւթ հազար հեծեալ սպառազինաւ.
Ինն այր.	Երիւք բիւրուք վահանաւոր զօրու և չորիւք հազարօք հեծելազօր գընդաւ.
Տասն աւուր.	
Տասն բանի.	
Ի տասն գահեկանէ.	
Օերկոտասան ազգն.	Օերկոսին եղջիւր նորա.
Յիսուն արդար.	Յերեսին աշխարհն.
Յիսուն արդարոյն.	Ի չորեցունց կողմանէ :
Վառասուն և միոյ ամի.	

432. Նայց գոյականներն երբ յառաջ դնուին, յոգնակի կ՚ընդունեն, և Թուէրն հնգից անդ՝ մինչեւ տասն՝ նախադրիւ հոլովներին սովորաբար եզակի կ՚ընդունեն.

Ընդք երկու.	Ընմ տասն.
Ընդք երեք.	Տուփք երկոտասան.
Ի հանգնոց երից.	Ընդս քառասուն.
Ընդք չորք.	Ընդ հեծեալս եօԹանասուն.
Ընդք հինգ.	Ընդք հարիւր.
Ընդս հինգ.	Ընդ տեսս հարիւր.
Ընդ ձեռաւք վեց ընտիրք.	Ընդք չորեք հարիւր և երեսուն.
Ընդս վեց.	Ընդաց քսան և միոյ ի քառասուն և միոյ.
Ընդք եօԹն.	Ընդ երկու հազար.
Ընդ ի՞մ աւուրս եօԹն.	Երդս հինգ հազար :
Ընդուրք ութ.	
Ընդուրց տասանց.	

433. Թուէրն վերջահոլով եզակի չեն դնուել՝ ոչ յառաջ ոչ յետ. չի ասուել Տասին աւուր, տասին աւուրց, աւուր տասին, աւուրց տասին, հապա Տասն աւուր, տասն աւուրց, տասանց աւուրց, աւուրց տասանց :

Ասեծ Թուէրին՝ կ՚զտանուի ասաճ գործիականն.

Տասն հազարաւ ընտիր ընտիր արամբք.
Տասն հազարաւ գինու ընտիր զօրու.
Երկոտասան հազարաւ մարտիկ պաերազմող արամբ.

Զորիւք բիւրոյ հետևակաւ զօրու .
Մետասան բիւրոյ վահանաւոր զօրօք : —
Ընծք երեք հարիւրոյ .
Ընտրեալք իրրև վեց հազարաւ .
Ընդհերձ զօրօք վաթսուն և իննսուն բիւրուն :

434 . Կ՚ախտիւրիւ հոլովիչերին ևս համաձայն կ՚գտանուհեն մեծ թուէրն միայն .

Զորք հազարք գունապանք .
Զորք բիւրք մատակ ձիք .
Ընտրեալս հազարս մարս .
Ընտիս հազարս տաղանտս ոսկւոյ .
Ընտրք վեց հարիւրք .
Իշխանք հազարք .
Ընտրք հազարք երեք հարիւրք .
Ոչխարք երեք հազարք .
Ոչխանն երկոտասանս .
Եղինս երկոտասանս .
Եզուրս քառասունս .
Զորս հազարս արս սիկաբեանս : —
Տուփք ոսկիք երկոտասանք .
Վաղաքք երկոտասանք .
Ընդգք չորեքտասանք .
Նարմանդս յիսունս .
Ընշս երկուս հազարս .
Ընտս երիս հազարս .
Օձարակս քսան և երկու հազարս .
Ետևակս հազարս հարիւր քսան .
Գահեկանս երկուս բիւրս :

435 . Ո՞ւստ անգամ աճականի տեղ մի գոյական կ՚դնուի սեռական՝ յատկացուցչի պէս .

Կապաք ոսկւոյ և արծաթոյ . — ասել է ոսկեղէն և արծաթեղէն :
Ընդ զօրութեան . Կ՚ահատակք քաջութեան . — ասել է զօրաւորք , քաջք :
Ընդկիր բարուքեան . Ետրուածք անբժշկութեան . — ասել է բարի , անբժշկելիք :
Գարիսպք բարձրութեան . Ընթոռ բարձրութեան . — ասել է բարձր :
Իրք գարշութեան . Խունկ անուշութեան . — ասել է գարշելի , անոյշ :

Վրուն թանձրութեան . Տկարութեան միտք . — ասել է թանձր , տկար :
Լսող մոռացութեան . Մեծավայելչութեան փառք . — ասել է մոռացկոտ , մեծավայելուչ :
Ոչ էմ անշարժութեան . Ընդան ինչ մորթոյ . Գոփոխմանն անուն . — ասել է անշարժ , մորթային , փոփոխական անուն :
Ետօք բազմութեան այծեացն սևութեան՝ յօդիս դարձեալ սպիտակութեան . — ասել է՝ բազում հօտք սեաւ այծիցն յօդիս սպիտակս :
Գործք բարեաց . Գործք յոռութեանց . — ասել է բարի , յոռի :
Օխթրդ իրաւանց էցեն այսպիսի իրք . — այս ինքն իրաւացի :
Ընտ քեզ ՚ի պէտս արկանել զչափով հանդերձանն և զօգտիցն . — այս ինքն որ չափով է (389) , զչափաւոր և զօգտակար :
Ընանայնութեան հայրենատուր զնացք . — այս ինքն ընտանի :
Ոչ յապականութեան սերմանէն , այլ յանապականացուէն . — այս ինքն ոչ յապականացու :
Կ՚ոքա զի զեղծանելի պսակն առնուցուն , և մեք զանեղծութեանն . — այս ինքն զանեղծն :
Իրրև զարհամարհ մի և զքամահանաց և զերեք դանգեան ՚ի մէջ արկեալ կտտէին . — այս ինքն զքամահելի :

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ – ՈՐ .

436 . Այս դերանունն շատ տեղ եզակին յոգնականի մըտքով ևս բանի կ'կայ , մանաւանդ ուղղական և հայցական .

Զոքա որ կանդ . բազումք որ ունէին . ամենայն մարդիկ որ ըմպեն :

Որդիքն քո զոր դուս սիրեցեր . զգործն զոր ես գործեմ :

Յամենայն ճառոց՝ որ է ի դրախտիդ :

Ջաղերս ջուրցն՝ որ ելանէ ի լեռնոտանէ անտի :

Զղինձ և երկաթ՝ որոյ ոչ գոյ թիւ :

Անք յորոյ վերայ վկայէ :

Ընկողնուքն՝ որով գատապարտեցանն :

Դառաքինութեանցն՝ որով փայլեցին :

Ջաւելորդացն կերակրոց՝ յորմէ ամենևին հրաժարեալ էր :

Յամենայն գործս՝ յորում են մարդիկ :

Ընկեցեն աւուրք՝ յորում Թողցեն :

437 . Այս դերանուան յարաբերած կամ ցոյց տուած բանն Յորէէ՞ կ'ասուի : Որովհետև ասած և իմացած բանն պիտի յարաբերի , սովորաբար յարաբերեալին յետ կ'դնուի , և իւրնով կապուած խօսքի սկզբումն , ինչպես տեսար այժմ օրինակներիդ մէջն :

438 . Դայց շատ տեղ ևս յառաջ ինքն կ'դնուի , յետոյ յարաբերեալն հետևէն կ'գայ . ինչպէս ,

Ազան զի սուրբ է որ եմուտ անդր փոպանուէն տեառն . — այսինքն տապանակն որ եմուտ անդր :

Ո՞ւր է որ ծնաւ արքայն Ահէից . — այս ինքն արքայն որ ծնաւ :

Որ ի ձեռն հրեշտակաց խօսեցաւ ընդ՝ հաստատուն եղէ . — այս ինքն բանն որ :

Ազան որ ի Քրիստոս Յիսուս հաւատոցն որ է (340) :

Որ բարւոք վերակացու լինին երէցունք՝ կրկին պատուոյ արժանի եղիցին . — այս ինքն երիցունք որ :

Դեմետրիոս և որ ընդ նմա ճարտարք . — այս ինքն և ճարտարք որ ընդ նմա էին :

Երբև լուան որ յԱերուսաղէմ Յոռելէլն էին . — այս ինքն Դրաքեալքն որ էին :

Դու որ գործէիր զամբարտաւանութիւն պոռնայեան խայտառակեցեր . — այ զսորդոմացիսն որ գործէին :

Ջոր նախնեացն ձերոց մեծաւ աշխատութեամբ գտեալ էր՝ զա ի միում ամի կորոյս ղէրկէր ոչինչ . — այս ինքն զերկիրն ամենայն ղոր :

439 . Յարաբերեալն եթէ դերանուն լինի , շատ անգամ յայտնի չի գնուիլ՝ զօրութեամբ կ'իմացուի . որ ասել է թէ մի յարաբերիչի դերանուն և յարաբերական գնելու տեղն՝ միայն անուն . և որ կ'գնուի , որ իւրնուրն միևնոյն այն կ'նշանակի (125) .

Որ այժմ կեամ , ասել է եա որ :

Որ մեռաք մեղացն , — ոչ որ :

Ո Հովուեսդ . Որ ուսուցանես զընկերն , — պա որ :

Ո՞վ որ պատուհասեսդ , ո որ զպսակս զայս հիւսեցեր , — ով պա որ :

Որ ի կնէթդ էք , — պա՞ որ :

Որ ձեզ լսէ . Ո բնակեալ է , — նա որ :

Որ կարինն մեծանալ , — նո՞ա որ՞ :

Այսպէս ևս հոլովվեցաւ .

Որով գատիս զընկերն՝ զանձն քո գատապարտես . — այս ինքն այնու որով գատիս . ընդ՞վ , կամ որով պա՞ոչ :

Ոչ յանդիմանն առնել կարեն քեզ՝ վասն որոյ այժմ չա-
րախօսեն գինէն. — այս ինքն գայն վասն որոյ. ինչ,
կամ՝ ըստ ինչ հմարը որ չարախօսելոյ են անոմ:

Ոչ որովհետև ցանկացեալ էք՝ վաղվաղակի տամ գտանել
ձեզ. — այս ինքն գայն որովհետև ցանկացեալ էք. ոմ-
ր կարօտէլ է:

Որոց ոչ պատմեցաւ վասն նորա՝ տեսցեն, և որոց չէ՛ղէ
լուեալ՝ ՚ի միտ առցեն. — այս ինքն նոքա որոց. ո-
մանք որ չպատմէցաւ, և այլն:

Երանելի որոց ոչ իցէ տեսեալ և հաւատասցեն. — այս
ինքն այնոցիկ որոց ոչ իցէ տեսեալ. որ պետք չէ-
լինեն ի հաւատան:

Ընդէ՞ր ոչ գոխ յառնս յայսմիկ, զորոց գուք չարա-
խօսէք զգիմանն. — այս ինքն յայնց որոց չարախօ-
սէք. ինչ, կամ՝ որ իմիջերի հմարը որ չարախօսելոյ է անոմ:

440. Ի որբոց այսպէս դերանուն յարաբերեալն ոօրու-
թեամբ կ՚իմացուի, յարաբերականն կամ միջակ անուանն ո, որ՝
կ՚ըլինի որ այն ճանճուկ յարաբերեալ դերանուան հոլովին յինք
կ՚առնի, կ՚ըլինի և ոս որ չի առնել և ինքն իւր պէտք եղած հո-
լովին կ՚ընուի. ինչպէս երկու կերպի օրինակն ևս յիրար մօտ
դրած կ՚տեսնես.

Որում խնդրէ ՚ի քէն՝ տուր, և որ կամի փոխ առնուլ
՚ի քէն՝ մի դարձուցաներ զերես. — այս ինքն այնմ
որ խնդրէ, յայնմանէ որ կամի. (երկու կերպն միև
տեղ):

Լուսեալ չհամարձակէին գոր ինչ եղև. — այս ինքն
զայն որ ինչ եղև:

Ընդանց նորա եղև և ոչինչ որ ինչ եղև. — այս ինքն
ոչինչ յայնմանէ որ ինչ եղև:

Գուք ոչ մտանիջ, և զորս մտանիցն՝ ընդդէմ կացեալ
արգելջիք. — այս ինքն զայնոսիկ որք մտանիցն՝
արգելջիք:

Գուք ոչ մտանէք, և որ մտանելոցն են՝ արգելջիք.
— այս ինքն զայնոսիկ որ մտանելոցն են:

Գուք ոչ մտանէք, և որոց մտանիցն՝ չտայք թոյլ
մտանել. — այս ինքն այնոցիկ որ մտանիցն:

Օ՜ի երևելի կացցեն՝ որ անցանիցն ընդ ծով նաւօք.
— այս ինքն այնոցիկ որ անցանիցն:

Գոհացեալ վասն որոյ գաղտն արար. — այս ինքն
վասն այնը զոր:

Վասն որ ասեմն Թէ, և այլն. — այս ինքն վասն
այնը որ ասեմն (634):

Վասն որոց առաքեցանն ՚ի Յովհաննէ. — այս ինքն
վասն նոցա որք առաքեցան:

Վասն որք ոչ կարևւոր համարին. — այս ինքն վասն
նոցա որք ոչ համարին:

Իմանք յորոց անդն կայիմ. — այս ինքն յայնցանէ
որք անդ կայիմ:

Ո՜ատեայ առ ի ոմն որ անդ կայիմ. — այս ինքն
յայնցանէ որ անդ կայիմ:

Ընդ առ յորոց աճէրն ձեռամբ իւրով պատարագս.
— այս ինքն յայնցանէ զորս աճէրն:

Որոշումն արտաքոյ բնութեան՝ շունս գործէ յոր-
մէ բաժանեցաւ և առ որում բնակեաց. — այս ինքն
զայն յորմէ, և զայն առ որում:

Ոչ գարշիս յումեքէ, յորոց արարեր. — այս ինքն
յումեքէ յայնցանէ զորս արարեր (394):

Կողոպտեցին հանին և ոչինչ թողին զոր ընդ իւրն
ունէր. — այս ինքն ոչինչ յայնցանէ զոր ընդ իւր
ունէր:

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ԴԻՄՈՐՈՇ ՅՕԴԵՐ – Ս, Դ, Ն

441. Այս յօդերն, ինչպէս ասինք և ցոյց տուինք (140), դերանունից ոյժ ունենալով կ'որոշեն կ'յայտնեն անորոշ և անյայտ անունն. ո և ոջ, ոյ, ոյք, իմ, ոյդ, ոյս, ոյդ ևն. կ'որոշեն. իսկ ն, նա, այն նշանակելուց արտաքոյ, յատուկ որոշող և յայտնող յօդ ևս է, և կ'դնուի այն անուան վերայ՝ որ յառաջուց յայտնի է կամ խօսուել այ վերէն. կամ եթէ որ յառաջ ևս չի խօսուել վերէն, բայց մի կերպով որոշուած մանաւանդ է: Ինչպէս, եթէ որ անյայտ և անորոշ ծովի կամ հացի և ձկների վերայ խօսուի, կ'ասուի.

Այնոյն ուխք ի ծով գնան և ծով ոչ ընու:

Ձէ գոյ մեր աւելի քան զհինգ նկանակ և զերկուս ձկունս:

Բայց երբոր միև էլ յառաջուց խօսուած կամ իմացուած ծովի և հացի ու ձկների վերայ նոր թէ խօսուի, կասուի,

Ոչինչ արասցուք քեզ և դադարեսցէ ծովս ի մէնջ. – առէք ընկեցէք զիս ի ծովդ. և դադարեսցէ ի ձէնջ ծովդ. և առին զՅովնան և ընկեցին ի ծովն, և դադարեաց ծովն ի խռովութենէ իւրմէ:

Այսպէս ևս անորոշ և չմանաւանդ մտքով կ'ասուի.

Հոգի սուրբ Այտուծոյ գոյ ի քեզ:

Որդի Այտուծոյ դանձն իւր անուանէ:

Իսկ որոշեալ և մանաւանդ մտքով, թէ և յառաջ խօսաւել չի վերէն, կ'ասուի.

Սուրբ հոգին իմաստութեան փախիցէ ի ինեանգութենէ:

Որդին Այտուծոյ եկն և ետ մեզ միտս:

Եւ օձն էր իմաստնագոյն քան զամենայն գազանս. – այս ինքն օձն, օձ գազանն:

Յառաջնում ամին Կիւրոսի արքայի Պարսից, ի կատարել բանին տեառն ի բերանոյ Երեմիայի մարգարէի, զարթոյց տէր զոգի Կիւրոսի Թագաւորի Պարսից:

Խսկզբանէ էր բանն, և բանն էր առ Այտուած, և Այտուած էր բանն. – առաջինն բանն որոշելոյ և մանաւանդելոյ հատմար ունի ն. իսկ յետի երկուքն կ'նշանակեն այն բանն:

442. Ինչպէս 140 թուումն ասաց ի ձեզ յայտնի կ'լինի, յօդն շատ անգամ մի բառի վերայ դնուելով՝ զօրութեամբ մէջ կ'բերի մի դերանուն, մի անուն, և մինչև մի բայ ևս. ինչպէս,

443. Դերանուն ցուցանող յօդ.

Ընկալ զփոքրս ի տկարէս, և ընդհանդիպ զմեծդ առ ի հզօրէդ. – այս ինքն զայս իմ փոքր յինէն ի տկարէ, զայդ քո մեծ ի քէն ի հզօրէ:

Տեսանեմ զմարդիկս զի ջրջին. – այս ինքն զայս մարդիկ որ աստ մօտ են:

Ընդքայդ Խսրայէլ. – այս ինքն դու արքայ Խսրայէլի:

Օգն կերակուրդ. – այս ինքն զայն կերակուր քո:

Ի բոլորեսին յայսոսիկ Թուղթս. – այս ինքն յայսոսիկ Թուղթս նորա, իւր:

Այտուծոյն, աստուածոյքն. – այս ինքն աստուածոյնն, այն որ աստուածոյ է. նոքա որ աստուածոյ են:

Մաքսաւորն և ձկնորսն և առանց դպրութեան. – այս ինքն այն որ առանց դպրութեան է կամ էր:

Մարմնոյն, հոգւոյն. – այս ինքն այն որ մարմնով է, այն որ հոգւով է:

Ընդ ի մէնջս կամ ի մէնջն, առ ի ձէնջն. – այս ինքն այս որ, այն որ ի մէնջ է, ի ձէնջ է:

Օրը արար Տէրն յորժամ քաղցեաւն և որ ընդ նը-

նման էին. — այս ինքն քաղցեաւ ինքն և որ ընդ նը մայն էին:

Իւ այսպէսն՝ յողն և ընդ պատճառաւ է. — այս ինքն այն որ ոչ այսպէս է:

444. Ընտ ցոցանող յօդ.

Երթէ ընդ փայտ դալար զայս առնեն, ընդ չորն զինչ լինիցի. — այս ինքն ընդ չոր փայտն:

Ընշակերտքն Յովհաննու պահեն ստէպ, և քոյդ կամ քոյդ ուտեն և ըմպեն. — այս ինքն քո աշակերտդ:

Այս առակ և դատաւորին. — այս ինքն դատաւորի առակն:

Ի բարկութիւն որ գովելի է ի դրոց, որպէս Մովսէսին. — այս ինքն որպէս Մովսէսի բարկութիւնն:

Վա է քաւութիւն մեղաց մերոց, և ոչ եթէ մերոցն միայն. — այս ինքն մերոց մեղաց միայն:

Ընդէ՞ր ոչ բովանդակեցէք զսակ աղիւսոյն ձերոյ որպէս յերէկն և յեռանդ՝ և զայսր աւուրդ. — այս ինքն և զսակդ այսր աւուր:

Յարեաց գործողքն պսակին, չարեացն՝ ի հուրն անշէջ մատնին. — այս ինքն չարեաց գործողքն:

Իւ էր հաւասար պարզաբար գնալն և այնպիսի պատճառաւն. — այս ինքն այնպիսի պատճառաւ գնալն, երթն:

445. Իւ ցոցանող յօդ.

Պաշարեցից զքեզ որպէս և Դաւիթն. — այս ինքն որպէս և Դաւիթ պաշարեաց:

Զգործ տեառն գործէ որպէս և ես. — այս ինքն որպէս և ես գործեմ:

Ելից և արարից որպէս միշտն. — այս ինքն որպէս միշտ առնէի, արարի:

Զառնելն և զոչն. ի բանալն և յոչն. — այս ինքն զոչ առնել, յոչ բանալ:

446. Ճատ անգամ մին անուան յօդն՝ իւրմէ յառաջ դրած ածականի, յատկացուցչի, բացայայտչի, խնդրոյ և մակբայի վերջն կ'դնուի. ինչպէս,

447. Ընծայնի վերջ յօդ.

Կորուսեալս հողոյ.	Ընդերկեանն ցնծութեամբ.
Կարօտս անձին.	Ձմարիտքն երկրպագուք.
Ինչաւոր և մեծս արարածոց.	Երկուցն եղբարց.
Վենակալ մեծանուն տէր.	Ի չորից հիւթոց.
Ով քաջդ խոհեմք.	Հիմումն անձին.
Երարչականդ քո հրամանաց.	Ամոցս բանից. քոյովդ բանիւ.
Միածինն որդի.	Վուժդ կուսութեան.
Օհինգն ևս փեղկ.	Ի քուժդ լրութեան.
Ի ծայրածաւալն ծովէ.	Ուրումն որդւոյ:

448. Յարկացոյցի վերջ յօդ.

Օսրբութեանն օրէնս.

Օի ինչ օգտեցուցանէ ամենցին լուսաւորութիւն զհասարակացն անտեսութիւն.

Օինքեանն սպանանէ զվէսայ.

Օնորոգն հաւաստութիւն:

449. Ածայայտչի վերջ յօդ.

Եպիսկոպոսն անուն՝ ի հել	Ի Աինն անապատէ.
լենացի լեզուէ է.	Օկուսանն աւան.
Ակլաեն գետոյ.	Ձայրդ անուն՝ մի է:

450. Խնդրոյ վերջ յօդ.

Ընմանութիւն Յուսուճոյ է սուրբն և արդարն գոլ հանդերձ խոհեմութեամբ. — այս ինքն սուրբ գոլն և արդար գոլն:

Օինչ էիցէ ի մեռելոցն յառնել. — այս ինքն յառնելն ի մեռելոց:

Յընկեցիկն առնել զնա. — այս ինքն յառնելն ընկեցիկ:
Ջարն 'ի չարն գործելոյ առնու զանուն. — այս ինքն 'ի չար գործելոյն:
Ի բարին խօսել և 'ի չարն. — այս ինքն 'ի բարի խօսելն և 'ի չար խօսելն:
Յետ այնչափ ուղղութիւնն գործելոյ. — այս ինքն յետ գործելոյն այնչափ ուղղութիւնս:
Ազան Ընտիրքայ Երևեալն անուանելոյ. — այս ինքն անուանելոյն Երևեալ, Երևելի:
Օձանձնէ անկոյթ առնես 'ի մարդոյ առիւծդ եղելոյ. — այս ինքն եղելոյդ առիւծ:
Յինէնս գործեցեալոց. — այս ինքն գործեցեալոցս յինէն:
Յորժամ յիսս խորհրդոց լինիք վերահասու. — այս ինքն խորհրդոցս որ յիս (389):
Յաղագս առ մեզն գթութեան. — այս ինքն գթութենն որ առ մեզ:

451. Մուէյտ վերայ յոդ.

Ազաղն առնելով. ցանգն հայելով. — այս ինքն վաղ առնելովն, ցանգ հայելովն:
Օկարին իսկ զոք շռայլեալ. — այս ինքն զոք զկարի իսկ շռայլեալն:
Միւսանգամն գալստեան դատաստան. — այս ինքն միւսանգամ գալստեանն:
Օանդն աւուրս. անդն իրաց. — այս ինքն զաւուրսն որ անդ, իրացն որ անդ:
Օայն ևս կազմէ՝ զմին կարծել գոլ թշնամիս. — այս ինքն զմի կարծելն:

Ընդպէս ևս (ըստ 447) յատուկ անուանց սովորաբար նահապետաց աճականի վերջն կ'դնուի յոդն.

Մեծն Պաւղոս.
Ընդին Ազաղաշակ.
Երուսաղեմեան Տիգրան.
Կորն Երուսաղեմի.
Իմն Կիրիգոր.
Մերոյն Հայկայ.
Վրացին Հայկայ.
Հարեբարին Յիսուսի.
Օմնծէն Յահակայ.
Ընծուտն Ընտուածք.
Մեծիդ Ընտուծոյ.
Ի մարգասիրէն Ընտուծոյ:

452. Երբեմն ևս որ և իցէ անուան յոդն՝ յետի աճականի վերջն կ'դնուի, երբոր մի ջոկելով կ'առնուի.

Որ տեառն մեծն և երևելին:
Տէր ամենակալն խնդրեսցէ վրէժ:
Օրհնեցէք զԸնտուածք բարեբարն:
Վառնացուցին զԸնտուածք բարձրեալն:
Ընդ լի գիտութեամբ հայուիս և առաւելեալ յունիւն:
Վարձան արք Իսրայելի ասպատակեալքն զհետ այլազգեացն:
Ընդանց խստասրտացդ այդոցիկ:
Յամենայն ազգաց եկելոցն 'ի վերայ Երուսաղեմ:
Օայս յայտ առնէ Պաւղոս մեծն:
Ընկաւ Բաբելն մեծն: Ալր էր 'ի ազար մեռեալն:

Բայց հետ գրած թուի և դերանունական աճականների համար չի լինել ասել՝ Ղազարոս երկուց կամ երկոցունց, մանկանց եօթանեցունց, որդի քոյ, որդւոյ իւրոմն, բանից իմոց կամ քոյ. — այլ պիտի ասել Ղազարոսի երկուց կամ երկոցունց, մանկանցն եօթանեցունց, որդիդ քո, որդւոյն իւրոմ, բանիցս իմոց, բանիցդ քոյ:

453. Շատ անուանք, որ ե- ով 'ի սկսին կապուած գտանուին, շատ անգամ առաջնոյ վերայ միայն դնուելով, երբեմն ևս միայն յետի վերջն, ամէնն ևս որոշուած կ'համարուին.

Կարկուտն և անձրև.
Ղքատն և տնանկ.
Ամբեցան խեցին և երկաթ.
Ղզն քո և քահանայապետ.
Օմեծամեծն և զիւրքունս. —
Օբովանդ ուստի ոսկին և արծաթին հատանի, — կամ
Օբովանդն ուստի ոսկի և արծ-

պետք .
Դսլիրքն և փարիսեցիք .
Վհահանայապետքն և ըլ-
պիրք և փարիսեցիք .
Պիղծ և անուանարկ .
Օպտուղ ցորենոյն և գի-
նւոյ և ձիթոյ և մեղու .
Օրն կամ մօր .
Ի քերան կործանելոցս և
չարչարելոց .
Կացին և պանդխտաց .
Օխուն և գհամր , զակա-
նին և գկոյր .
Անբեաց գխեցին և ղեր-
կաթ .
Օպղինձն և զարծաթ և
ցոսկի .
Ճաշն հատանի .
Վհաստնեալ լինելն ոսկերք և
մարմինքն .
Օքաղցրութիւն և գսաստ-
կութիւնն Աստուծոյ .
Ամվ պիղծ և ամենա-
պիղծդ .
Ամվ խորք մեծութեան և
իմաստութեան և գիտու-
թեանն Աստուծոյ .
Եղութեամբ և հանդարտու-
թեամբն Քրիստոսի .
Ման հարց և մարցն .
Բաման ետ մոգաց և մոգպե-
տացն .
Պականացու արծաթեղինօք
և ոսկեղինօքն :

454 . Երբեմն աւելի ևս կ'դնուի , գոյականի վերջէն ևս ած ականինն ևս , յատկացեալի վերջէն ևս յատկացուցչինն ևս .

Յարանցս յայսցանէ եկեղեցս ընդ մեզ .
Ման զարսդ մտեալդ առ քեզ .
Ատուցանել գայն թագաւորին երկնաւորին .
Ղգացն առաջնոցն .
Ի չարէն որդւոյն սատակեցաւ .
Գատմէր գիրսն եղեալսն .
Օաւազանն մեծամեծն .
Օմիջինն այսոցիկ տեսութեանց ընտրեսցուք զբանն : —
Տեսիլս Դաքելոյս . Ամենայն ժողովուրդն երկրին .
Ի վերայ աշտարակացն քաղաքին .
Օբանակն եգիպտացւոցն :

Ուր բաւական էր ասել միայն՝ Յարանցս եկեղեցդ , զարսդ մտեալս , թագաւորին երկնաւորի , զգացն առաջնոց , ի չարէ որդւոյն , — տեսիլ Դաքելոյս , ամենայն ժողովուրդ երկրին , ի վերայ աշտարակացդ քաղաքին , զբանակն եգիպտացւոցն ։ Եմ զբանակ եգիպտացւոցն ։

455 . Երբոր մի գոյական այս , այդ , այն դերանուններէրնէ հետ դնուի , հարկաւոր չի վերջէն յօդ դնել . Այս այր , զայն այր , այդր բանի , յայնմ աւուր , այսու օրինակաւ , այդց պարծանաց , յայնց ժամանակաց , այս բանք , այսոքիկ բանք , յայդոսիկ տեղիս , յայնոսիկ գործս ։

Կայ կարելի է և դնուել . Այս երանելոյս , այս կարգաւորութեամբս , այս կրիւքս , յայսմ կենացս , յայսցանէ ի գործոցս . յայդմ ահաւոր անուանէդ , զայդ նշանսդ . այն քնութեանն , յայն տեղին , յայն տանն , զայն ջուրսն , զայն տեղեօքն , այնմ աւետեացն , յայնմ աւուրսն , այնց բանիցն , զայնոսիկ արհաւիրսն ։

456 . Կայց երբոր գոյականն յառաջ դնուի , սովորաբար միշտ պիտի յօդ դնել վերջէն , մանաւանդ ուղղականինն և հայցականինն .

Օրս այս .
Որդիս մեր այս .
Յողովուրդս քո այս .
Ի հիմս այսորիկ .
Ընտ բանիս մեծի այսորիկ .
Ընդ նուամբս այսուիկ .
Ընքս այսոքիկ .
Ընբանցս այսոցիկ .
Մոռչունդ այդ .
Մողքովդ այդուիկ .
Յերկմանէդ քումմէ յայդմանէ .
Ատենիդ գտելոյ այդորիկ .
Սակերդդ այդոքիկ .
Ուրդդ այդ .
Ուրն այն .
Արդդն այնմիկ .
Ընտ բանին այնմիկ չարի .
Ղգաւն այնուիկ .
Ուրքն այնոքիկ .
Ուրքն այն .
Յետ աւուրցն բազմաց այնոցիկ .
Յաւուրսն յայնոսիկ ։

457 . Երբեմն առանց յօդ դնելու ևս կ'ասուի , մանաւանդ վերջահոլովներէրնէն , կամ թէ որ դերանուանական անճական կամ յատկացուցիչ ունենայ մեծն .

Յաւուր յայսմիկ .
Յադգէ յայսմանէ .
Ի տեղւոջ յայդմիկ .
Ի ջրոյ յայդմանէ .
Ի ժամանակի յայնմիկ .
Յօրէ յայնմանէ : —

Ի գաւակէ իմմէ յայսմանէ .
Ընդդէմ քո այս .
Ծողովրդեան քումմայմ .
Ծառայից քոց այսոցիկ .
Օմարմին մեր գայս .
Ոչխորհուրդ քո գայդ :

458 . Գերանուանական ածականներն էմ, ոյ, և այլն (134) երբ մինէկ ասուէն՝ միշտ յօդով բանի կ'կան. Իմ, իմդ, իմն, գիմն, գիմոն, յիմոցն, քոյդ, քոյումդ, քոյովս, քոյովդ, քոյոցն, 'ի քումմէդ, 'ի քումմէն, 'ի քոյոցդ, մերովս, 'ի մերմէն, ձերդ, գձերն, ձերոցդ, ձերովքդ, գիւրն, իւրոցս, յիւրոցն, գիւրան, նորայն, գնորայն, 'ինորայոյն, նորայովքն, գնոցայսն, և այլն : Ընդ ինչպէս տեսար, բոլորն երեք յօդն ևս կ'առնեն տեղի համեմատ և այն զանազանութեանն որ ցոյց ենք տուած 'ի 140 :

459 . Ըստ անգամ դիմորոշ յօդերի փոխարէն բանի կ'կան այր, այդր, անդր մակբայքն՝ պարզ նախդրիւ տրականի հետ, առ, այդր, անդ՝ նախդրիւ վերջաւորով տրականի հետ, առ, այդ, անդ՝ բացառականի հետ. որ երբեմն այս, այդ, այն դերանուանց տեղն ևս կ'բռնեն դոքա բոլորն, ինչպէս որ յօդերն ևս. այսպէս,

Ի տեղի այսր գալ. երթեալ էին 'ի քաղաք անդր, 'ի վաղիւ անդր, յիւրմէ անդր կամ առ իւրան անդր եկն .
Ի դրախտի աստ .
Ի ժամանակի աստ յայսմիկ .
Ի թղթի այդր .
Ի պարտիզի անդ .
Յադգի անդ իւրում .

Յադգէ աստի խոտորելոյ յայսմանէ .
Ի հիւանդութենէ աստի իմմէ յայսմանէ .
Ի մերոց, 'ի քոյոց աստի .
Ի տեղւոջէ այսի .
Ի մասանց այսի .
Ի քոյոց այսի .
Յառնէ այսի յայդմանէ .
Ի լեռնէ անտի .

Ի ժամանակի անդ .
Իմ արքայութիւն չէ յայսմ աշխարհէ . եթէ յաշխարհէ աստի էր, սպասաւորքն իմ մարտնչէին արդեօք .
Յերդմանէ աստի իմմէ .
Ի նզովից աստի իմոց .
Ի ժամէ աստի յայսմանէ .

Ի սրտէ անտի .
Ի քնոյ անտի .
Յիւրոց, 'ինորայոց անտի .
Ի սիրոյ անտի Աստուծոյ .
Ի նոցա անտի յուսոյն .
Ի ծմակին կողմանց անտի .
Ի մեծամեծաց աւագաց քանանացւոց անտի :

460 . Երբ որ յօդնակի հայցականներն և նախդրիւ տրականներն ո յօդ առնելու լինեն, անուշութեան համար շատ տեղ իւրեանց սկզբ քէ կ'փոխեն ըստ 60 և կ'ասուի Օքանքս, զէքս, զանարժան ծառայքս, 'ի ծառայքս, առ փրկեալքս, ընդ հողեղէնքս. — փոխանակ ասելոյ զքանսս, զէսս, զանարժան ծառայսս, և այլն. ինչպէս որ երբեմն ևս կ'ասուի. Օմեղսս զայսոսիկ, զերիս Թագաւորսս, յիրսս յայս, 'ի հարսանիսս :

461 . Միջակ անուանքն ղէնէ, ով կամ ո, որ, և յարաբերական դերանունն որ, բնաւ ամենևին յօդ չեն առնել. բնաւ չի ասուել որ եմ, որոյ, որոմէ, որումն, որովհետև, յորոյ, ըզր, ըզրոն, եւն. նոցա փոխարէնն՝ հետ ընկած բայի վերայ կ'դնուի յօդերն, ինչպէս այժմ կարգաւ կ'տեսանենք :

462 . Ոչ որ որ յարաբերականից կամ ով, ո, որ, ղէնէ միջակ աննէրից, կամ նոցա միտքն ուննեցող՝ որպէս, որպէսէ, որոմն, որչափ, որ, ուրուք, յորժամ, էբրև, ինչ, չէ, չէորէ բառերից յետ՝ մի դիմաւոր բայ լինի, այն բայն շատ անգամ դիմորոշ յօդ կ'առնի, և ես, քո, նա, այս, այդ, այն դերանուանց, կամ ոք, անդ, այսր, այդր, անդր, ուրուք, ուրուքէ, ուրումն, այժմ մակբայիս մնի ոյժն կ'ուննենայ այն յօդն. ինչպէս,

Որ խօսիմն ընդ քեզ .
Օր խորհեցայս առնել .
Գիտէք զինչ ասեմն .

Աստի ելին .
Մինչ երթայինն .
Օր պարտէաքն առնել .

Նա այր տառապեալ զինքըդ կամն հիացեալ .
Ոչն զոր ասեմք .
Որ գրեցիդ .
Գիտէք զինչ արարիդ ձեզ .
Որ կամիմն .
Որ առեամն .
Որում չեմն արժանի .
Որ քակեցին .
Ողորմեցայց որում ողորմեցայցն և գթացայց որում գթացայցն .
Որ ինչ շնորհեցեմն .
Որպէս երդուայն .
Ես որպիսիս կամիցիմն .
Նա ուստի եմն գիտէք և ուր երթամն գիտիցէք .
Որ ուսարուքն և ընկալարուք և լուայք և տեսէք յիս .
Որ տեսանիցէքն .
Որ էջն յերկնից , որդին մարդոյ՝ որ էն յերկինս .
Որում չէն մարթ լինել .
Ուր չիքն փոփոխումն .
Որ գթայն .
Որ տայն ամենայնի .
Նյն որ սրբէն և որ սրբին .
Որ ուտէն .
Ոչ ուր զիարդ ասէն .
Որ ընթեռնուն՝ ի միտ առցէ .
Մինչդեռ կայրն կախեալ .
Որ եկնն . յորժամ եկնն .
Որ ինչ խնդրիցէն .
Ուր էաքն ժողովեալ .
Մինչ էաքն մարմնով .
Աստուածոյն կաց յոր ուսարդ .
Զգիտեմ զինչ խօսիսդ .
Ինչ է այդ զի խորդասդ .
Ի կայ մեր և քո՝ զի եկիրդ այսր .
Որ ընթեռնուցուքդ .
Որպէս էքդ անխմոր .
Ոչն որչափ էքդ .
Այլ զի յղեցէքդ առ իս .
Սա զոր տեսանէքս .
Որ ասեմն՝ նա ոչ գիտէ .
Ուր և կոչիմն՝ գնասցիս .
Որով հմամբիքն ունել .
Որոյ եղերուքն դուք որդիք .
Ոչն փութացաւն և առաքեաց . — այս ինքն քան թէ զի փութացաւն .
Որ առեաննն զիս .
Որք կամինն մեծանալ .
Որ կանն . որ ննջենն .
Որ ասէս կամ ասէդ՝ այսպիսի ինչ է .
Ինչ է այս զոր ասէս ցմեզ .
Դառաւել քան զոր երևիս մեզ և գիտիս .
Որ եկնս ի վերայ .
Որպէս ասացաւս .
Որ ենս . որ կանս .
Մոքա որ խօսկնս .
Իվ է որ ասէդ ցքեզ .
Որ խօսիդ ընդ քեզ՝ նա է .

Այսուհետև որ նստիցին .
Որ արար Գաւիթ՝ յորժամ քաղցեաւն և որ ընդ նմայն էին .
Էզգի մեռաւն՝ այլ զի խաչեցաւն .
Այդ որ ասիդ .
Ի միջ դռոցա որ կանդ աւադիկ .
Ուր էրդ յառաջն .
Որ ընտրեացդ իւր տէր .
Որպէս և ասացաւդ ։

463 . Նթէ որ նոյն բառէրիցն յետ բայիցն յառաջ՝ անուն բայի կամ խնդիր մի դերանուն լինի , յօդն այն դերանունն կ'առնի , թէ և բայն յայտնի դրած չ'լինի՝ բայց զօրութեամբ իմացուի (340 , 445) .

Որ ինչ ես գործեմ .
Որ գործ տեառն գործէ՝ որպէս և ես . — այս ինքն որպէս և ես գործեմ .
Որ ես իջանեմ .
Որ ես բժշկեցի .
Որ շուրջ զմեռքդ բնակեալ են .
Որ ես պատուիրեմ .
Ուր ես եմ .
Ուր ես երթամ .
Որ զինն սիրեն .
Որ յինն մեղանչեն .
Որ մեք քարոզեմք .
Որ դուդ առնես .
Ես գիտեմ զինչ դուդ ասես .
Որ վասն քոյն մատնեցաւ .
Որ շուրջ զքեզդ են .
Որ իբրև զքեզդ իցեն .
Նդ որս դուդ զարմանայք .
Օյրն զորմէ դուդ ասէք .
Մինչ առ ձեզս եմ .
Որուհետև դուքս էք բնա-

Ես զի ասիդ .
Ի միջ դռոցա որ կանդ աւադիկ .
Ուր էրդ յառաջն .
Որ ընտրեացդ իւր տէր .
Որպէս և ասացաւդ ։

Որ ինձ ես գործեմ .
Որ ինձս ընդ ձեզ խօսի .
Որ ինչ յինէն խնդրեցեր .
Որպէս մեք լաւք .
Որ ես սիրեմ .
Որոյ իւրն է հանդերձեալքն .
Որ զիւրեաւն էին .
Որոց իւրն հրամայ տուեալ էր .
Որ սայս առնէ .
Որ դայդ մարգարէանայ .
Ո՞չ տեսանես զինչ դոքայդ գործեն .
Ուր նայն վախճանեսցի .
Որպէս նայն Քրիստոսի է .
Որոց նմայն զայն շնորհեալ էր .
Որ ի նմայն ճնեալ է .
Ես վասն այլ իրիք՝ այլ զի նմայն չլաւան .
Որ զնովաւն էին .
Յորժամ նոքայն նախատէին .
Որ նոքօքն խրատիցին .

կեալ.
Որում դուն վկայեցեր.
Զոր դուք ոչ գիտէք.
Զորս դուք պանծացիջէք.
Մինչ առ ձեզն իսկ էաք.
Որ ի վերայ նոցայն մեռաւ.
Որք զայս խորհիցին.
Որք զայն կարին.
Որ զայնն առնեն.
Որք զայսոսիկն պահանջին:

464. Զուրիշ տեղ և յուրիշ կերպով, առանց այն բառերին յետ լինելոյ, այդ դերանունքն սովոր չեն յոդ առնելոյ. փոքր տեղ կ'ասուի

Պտուն գիտա.
Իբրև զճեղդ եմ ևս էի.
Ընդքեր ոչ նայն հարկանէր.
Ծէ զասյն ասեն.
Եւ այնքն ոչ դադարէին.
Զայնցն որ ողջոյն տայցեն:

465. Զմանապէս յետ նոյն բառերիցն՝ յուրիշ որ և իցէ մի անուն բայի կամ խնդիր որ բայիցն յառաջ լինի՝ մոտիկ կամ մի փոքր հեռի, յոդն նոքա կ'առնեն կամ նոցա ածականներն. ինչպէս,

466. Ընդուն էային՝ յոդն առաջ.

Զոր Յուտուածն առաքեաց.
Որով բազումքն իսկ զեղխանան.
Որ Քրիստոսն նստի.
Որոյ երեսուն և ութն ամ էր.
Որ ի բարեն ընտրելակիցն եկեղեցի է ևս ընտրելակից եկեղեցին է. — այս ինքն ընտրելակից եկեղեցին որ ի Բաբելն է:

467. Խնդրէն՝ յոդն առաջ.

Ինձ որ տրուպս եմ.
Որ կարօղքս եմք.
Յստ ուր հրամանս առաք.
Զկնի քո չքեր է զի ես առաստ եմ.
Մինչ դեռ աչէկոծն ծովածուփ էջէ.
Որ աւարն հարկանէր.
Մինչդեռ այգն կաւէր լինել.

Որ ձիթենիդ վայրենի էիր.
Դուք որ չարքդ էք.
Որ ամենեցուն ցդ ևս Թագաւոր.
Աստի արժանդ իցէ ինձ ուրախ լինել.
Որ հուրն ճախիչ է.
Որ կարի վայելուչն իսկ է.
Մի ընդ այն նայիցիս՝ զի նեղն և անձուկ և խիստ է.
Որպէս պարտն է գիտել.
Որ բունքն իսկ են.
Ինքն որ Յստուածն էր.
Որոց պարտն և պատշաճ էր խնդալ.
Որ Քրիստոսիւն խօսէր.
Որ յաւիտենիցն եմ.
Զոր ոստանիկան անուանեն.
Որում բարձրանձնն ասէին.
Որ խրատն տայ ևս ետ.
Որ ոչինչն ունէին.
Որպէս միանչ յարդն տայիւն.
Ընդ որում անհաշտ թըշնամութիւնն պարտ էր ունել՝ և ոչ բարեկամութիւն.
Որ զԵրիքովն կործանեաց.
Որ ի վերն քան զՕրըրուանն էր.
Որ Յերապօլիսն իցեն.
Որ ի բանտն տայի.
Որ օրինօքն էին.
Որ ընդ աչմէն իցեն.
Որ ի վերուստն գայ:

468. Ընդսպէս ևս անորիշ, անցեալ և ապառնի դերբայքն՝ երբ դիմաւոր բայիցն յառաջ լինեն, իւրեանք կ'առնեն յոդն կամ իւրեանցից ևս յառաջ մի բառ (466. 467).

Որք ուսուցանել ևս պարտէաք.
Ընդու զի չնաչն ետ.
Մինչ առնելն կամեցար.
Ես որ կապեալս եմ.
Ան որոյ և կապեալս կամ.
Զոր յօդեալ և ուսեալդ ես.
Ընդ որում և համարձակեալդ խօսիմ.
Որ արբեալդ էք.
Որ հզօրացեալն է.
Զոր խօսեալն էր.
Ընդ զի կապեալն ևս էր զնա.
Որ մեռեալն էիք.
Որ բարձեալն տանէին.
Որով մելորեալն պաշտէին.
Զոր յայտ արարեալն ասէ.
Զոր Յորն գրեալ է.
Որ ըստ Յստուածոյն հաստատեալ է.
Որ ամուրն կոչեցեալէր.
Որ ընդ նմա ի խաչն ելեալ էին.
Որ բունքն հաստատուն կացեալէին.
Որ կալոցս և մնալոցս է.
Որ նեղվելոցն է.

Որ պնդեալն եկեալն էին յօժարութեամբ .
Որ ծնեալն էջէ .
Ճատ և այն են՝ որ և ննջեցեալքն իսկ էջեն .
Որ գրոամբ ածելոցն իսկ է զմեծ վիշապն .
Որ հարկանելոցն էին գնա .
Որ նոքօքն շահելոցն էին .
Որ գալոցն էջէ ։

469 . Լ՚թէ որ նոյն վերի ասած (462) բառէրեցն յետ՝ բայեցն յառաջ մի մակբայ լինի , յոզն այն մակբայն կ՚առնի , թէ և բայն գօրութեամբ լինի .

Որ աստս կան .
Որ այժմ կեամ .
Ոչ լինէր որպէս արդս . — այս ինքն որպէս արդս լինի .
Որ վաղը եղեր մեկնեցար .
Բայց գիարդ այժմ տեսանէ՝ ոչ գիտեմք .
Որ չէդ էք սրբեալ .
Որ ոչդ հաւատաս .
Որ ոչդ երկնէիր .
Զոր ոչդ վայելէ քեզ խօսել .
Զոր աստն ետ .
Զոր անդն խոստացաւ .
Որ անդն կային .
Զոր միշտ ասէի .
Երից և տրարից որպէս միշտըն . — այս ինքն որպէս միշտն առնէի կամ արարի .
Զոր հանապազն ըմպեմք .
Որ այնպէսն գնայցեն .
Որ գՀետն երթային .
Զոր յանդիմանն տեսի .
Որ արտաքոյս եմք .
Զոյսու գոր ոչս արար .
Բարձի որ այժմդ ունի .
Որ գկնիդ գայ .
Որ մտալիւրն ճառայեաց .
Որ ստոյգն փախչէին .
Զոր ինչ մեծամեծ և ողջն ողջն կլանիցեն .
Որ ստահակն գնայցեն .
Որ հագիւն ապրեցան .
Որպէս կանխաւն ասէի .
Որ ոչն է ընդ մեզ .
Որ ոչն ունիցի .
Զոր ոչն կամիմ .
Զոր ոչն արդեօք յարոյց .
Որ ոչն անկեալ երկիր պագանիցէ .
Զինչ ոչն գիտէին .
Զի ոչն ել . Որ ոչն գոյ .
Որ ընտիրն է՝ սրբի և պատուականանայ , իսկ որ ոչն՝ այրի և հրդեհի . — այս ինքն՝ իսկ որ ոչն է ընտիր ։

470 . Յօդ առնել կարողացող դերաննից , անդիջապէս մո-

տիկ անուն բայից կամ խնդրից , դերբայից և մակբայից յետ դրած դիմաւոր բայի վերայ սովորութիւն չի յօդ դնել և ասել՝ օրինակ լինի , Զոր ես գործեմն կամ գործեմն , ընդ որս դուք զարմանայքդ , ուր Քրիստոս նստին , ինքն որ Պետրոսած էրն , որ խրատ ետն , որ յաւիտենից եմն , որ հզօրացեալ էն , որ ամուլ կոչեցեալ էրն , որ հարկանելոց էինն գնա , որ այժմ ունիդ , զոր ոչ արդեօք յարոյցն , և այլն ։

Բայեցն յառաջ յօդ առնելոյ յարմար բառ չ՚լինելոյ համար՝ կամ մի յուրիշ նկատմամբ երբեմն կ՚աստւի անսովոր ,

Զինչ խօսիսդ .
Զինչ ասէքդ .
Յորժամ թշնամի զոք ունիցիսն (527) .
Ընկեր , վասն որոյ եկիրդ .
Ընդմէմ կրից հարեբեմն .
Որոց խոնկազ արկանէքդ . — այս ինքն զխոնկազ ձեր (527) .
Որոց հանգիտապատիւ մեզ հասէքդ հաւատոց . — այս ինքն որոց հասէքդ՝ հանդի տապատիւ մեզ հաւատոց .
Տեսէք զինչ ասէրն Քրիստոս .
Որ զաստուածս անարգենն . — այս ինքն որ անարգենն զաստուածս , անորոշ մըտքով (441) .
Որ վասն քո սպանաւն .
Յորում տեղւոջ էքդ .
Զայն՝ վասն որոյ այս եղէն .
Յոր ես մտանեմն .
Զորոց դուք չարախօսէքդ ։

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԴՐՆԵՐ

471 . Երբոր նոյն անունն կրկնուի (65), նախդիրն առվորաբար յառաջ ընկածի վերէն կ'դնուի .

Օայր այր իւրաքանչիւր .
Օաղգս ազգս բուսոց .
Օբարի բարին .
Օճանր ճանր օրինացն .
Օմի մի . զոմանս ոմանս .
Ի քաղաքս քաղաքս առ զօրաւար զօրավար .
Ի շաբաթու շաբաթու .
Ի տեղեաց տեղեաց .
Ընդ ժամն ժամս .
Ըստ ազգս ազգս .
Ի կեղծս կեղծս կամ կեղծս ի կեղծս .
Ի կերպս կերպս լինել կամ կերպ ի կերպս լինել .
Ետ մեզ զերկիրս զայս , երկիր՝ որ բղխէ զկաթն և զմեղր .
Տանել յեկիրն բարի զոր երդուաւ Տէր նոցա , երկիր կամ յերկիր որ բղխէ զկաթն և զմեղր :

472 . Երբոր նոյն անունն յիրուր մծտ մինն բացառական դնուի և մինն նախդրիւ տրական , նախդիրն սովորաբար երկրորդի վերէն կ'դնուի՝ որն որ լինի . Թէպէտ յառաջ դրած բացառականի վերայ ևս կարելի է դնուել .

Տանէ ի տուն կամ ի տանէ ի տուն :
Ի քաղաքէ ի քաղաք կամ ի քաղաքէ ի քաղաք :
Ի դրանէ ի դուռն կամ ի դրանէ ի դուռն :
Կրօնից ի կրօնս կամ ի կրօնից ի կրօնս :
Կենաց ի կեանս կամ ի կենաց ի կեանս :

Կենդանութենէ ի կեանս : Ընդէ մինչև յազգ :

Տուն ի տանէ , քաղաք ի քաղաքէ , տեղի ի տեղւոջէ , կողմն ի կողմանէ , ամեն յամենոյ , օր յօրէ , ամիս յամսոյ :

Երբեմն ևս միայն առաջնոյ վերջէն՝ բացառականի . Յամենոյ ամեն . ի նիւթոյ նիւթ . ի ժամանակէ ժամանակ :

473 . Երբոր նոյն նախդիրն առնելոյ շատ բառէր մինտեղ գտանուեն , նախդիրն սովորաբար բոլորի վերջէն ևս կ'կրկնուի .

Տասանորդէք գանանուխ և զսաւիթ և զչամն :
Ատանէր ի բանտ և ի կապանս և ի պատիժս :
Յարջառոյ և յիշոյ և յոչխարէ և ի հանդերձէ :
Ընդ մեծամեծս և առ իշխանս և առ նախարարս և առ գործակալս :
Ընդ ծով և ընդ ցամաք : Ընդ փոքուն և ընդ մեծին :

474 . Բայց շատ տեղ ևս առաջնոյ վերջէն միայն հերիք է , մանաւանդ երբ ևս ով կապուած լինեն .

Օարջառ և ոչխար : Օմեծս ևս փոքունս :
Ձանաչել զլայնութիւն և երկայնութիւն , խորութիւն և բարձրութիւն սիրոյն :
Վնոյն խաւար մածեալ է զոգւով և մարմնով նորա :
Յոգի և մարմին էած տրտմեալք :
Ի պակասել հանել թափել զոգիս իւրեանց :
Ի ժողովել Պաւղոսի խուխ ինչ բազում և դնել ի վերայ խարուկին :
Սպառեսցին նոքա ի սովոյ և ծարաւոյ :
Ի մեռելոց և կենդանեաց :
Ընդ հովիւն և տեսուչ հոգւոց ձերոց :
Ընդ Պետրոս և Յովհաննէս :
Ելանեմ ես առ հայրն իմ և առ հայր ձեր և Ըստուածն իմ և Ըստուածն ձեր :

Ար Աբրահամաւ և Յոբաւ և ամենայն արդարովքն :
Աստ փոքուս և մեծի :
Զարմացեալ ընդ ժուժկալութիւն համբերութեանն
կարի անհնարին և տակաւ նորա :

475 . Ինչ, այլ, ե՞ ոչ շաղկապներով կապակ բառերինն կ'կրկնուի .

Ոչ առայ կամ զաղախին . զԱստուած .
Ի հօրէ կամ՝ի մօրէ . Ոչ յերկրի , այլ յերկինս .
Յերկինս կամ յերկրի . Ի հաւատոցն Քրիստոսի .
Ոչ զմարդ անարգէ , այլ և ոչ՝ի գործոց օրինաց :

476 . Երբոր մի անուն իւրմէ յառաջ յատկացուցիչ կամ աճական ունենայ , նախդիրն կ'դնուի այն յատկացուցչի և աճականի վերայ ինչպէս ,

477 . Յատկացուցչի Վերայ նախդիր .

Ար գնորին սուսեր .
Ոչ գեցիր զիմ հանդերձս .
Գիտել զտարեաց բոլորմանն և զաստեղաց դիրս .
Վրիպեցան յԱստուծոյ գիտութենէն և՝ի նորին օրհնութենէն .
Ի հօր մերոյ ընչից .
Փրկեցաւ յառիւծուցն բերանոյ .
Վաղել հասկ յայլոց անդի .
Ոչ իմ ինչ , զքո ինչ , զտեառն ինչ .
Ոչ ոյր ինչ ուրուք և առեալ իցէ .
Ոչ որոց կերպարանս .
Յորոյ չինջանելն .
Յորոց ձ ևռաց .

478 . Աճականի վերայ նախդիր .

Ոչ մեծ Թագաւորն .
Ոչ ամենայն ճառ .
Ընդունիջիք զանթառամ փառաց պսակն . — այս ինքն զանթառամ պսակն փառաց .
Ոչ տէրունականն ասել առ նոսա քան .
Ի մեծ Թագաւորէն .
Յուղղիղ հաւատոց և՝ի սուրբ վարուց .
Ի հարազատէն իւրմէ մեռանել եղբօրէ .
Յաստուածայինն գտանեմք ասացեալ պատմութիւնս : —
Ոչ բազում տկարաց տունս խորտակեաց .
Ի տղայ մանկանցն բերանոյ զստինս՝ի բաց կորզէին . — ուր նախդիրն դրած է յատկացուցչի աճականի վերայ , և կ'իմացուի Ոչ տունս բազում տկարաց , ՝ի բերանոյ տղայ մանկանցն :

479 . Թէ որ շատ յատկացուցիչ կամ աճական յառաջ լինի , նախդիրն միայն յառաջ ընկածի վերջն դնելն բաւական է .

ՅԱստուածոյ և սրբոց ղօրութենէ .
ՅԱստուածոյ ընծորհացն ազգեցութենէ . — այս ինքն յազգեցութենէ ընծորհացն Աստուածոյ : —
Ոչ աստուածայինն սուրբս հոգին .
Ոչ մեծն և հռչակաւոր Հոմերոս .
Յայնմ մեծ տագնապի .
Ի գրահաւոր պատերազմէն պղինձապատ վահանացն .
Ի ձերոց ստոյգ և չարաթոյն բանից :

480 . Երբոր յատկացեալն յայտնի չի դնուել , կամ երբոր չի կրկնուել , նորա նախդիրն կ'դնուի կամ կ'կրկնուի յատկացուցչի վերջն՝ այն հասկացնելոյ համար , թէ որ երկու յատկացեալն և ևս ջոկ ջոկ են . ինչպէս ,

Ոչ ոք զանձին և ևթ խնդրիցէ , այլ և զընկերին . — այս ինքն զանձին իրս , զընկերին իրս :
Պիտոյ է՝ի յայլոցն ձեռնարկել . — այս ինքն՝ի յայլոց իրս : —

Օվարագոյր դրան խորանին և գդրան սրահին. — այս ինքն և գվարագոյր դրան սրահին. երկքին միև վարագոյր չէ կարելի լինել, հարկաւ զոկ են։

Խոստովան լինիցին գմեղս իւրեանց և զհարց իւրեանց. — այս ինքն և զմեղս հարց։

Մի լեցի ապրեալ՝ ինեւրքոյ երկնից տուն նորա, այլ՝ի նորայն կացցեն օտարք. — այս ինքն՝ի նորա տունն կամ տանն։

Զուկն թէպէտ և գայ յառակ, ՚ի գերեզմանի առակ գայ, և ոչ ՚ի կենդանութեան. — այս ինքն և ոչ յառակ կենդանութեան։

481. Ընդինք որ (490) բացայայտիչն հոլովով հաւաձայն կ՚լինի բացայայտելի անուանն. բայց նախդրով հոլովներին հարկ չկայ ամէն անգամ իւրն և նախդիր դնելոյ. մանաւանդ երբոր մոտիկ է։ Լաստի կ՚ասուի,

Ընդեն գՅակոբ հայրն իւրեանց.
Օհայրն մեր Ընբրահամ.
Օհայր քո Խոսրով.
Օխոսրով հայր նորա.
Օտրդատաւ արքայիւ.
Օամրոցաւն Երնջակաւ.
Ի Սիոն լեառն.
Յերուսաղէմ քաղաք.
Յերկրին Վեսեմ.
Յանկն տիեզերաց Հռոմ.
Ի Պարեհէ արքայէ.
Ի հօրէ նորա մեծէն Թէոդոսէ.
Յանմահ արքայէն Քրիստոսէ.
Ի քաղաքէն Հռոմայ.
Օնահակայ հայրապետէն.
Մինչև ցգետն մեծ Եփրատ.
Ընդ Յակոբ հայրն իւրեանց.
Ընդ ՚Ադաման որդի Նաթուէլի ասորւոյ՝ եղբայր Ռեբեկայ.
Ընդ բանաւոր աշխարհս՝ մարդս.
Կատարեաց առ մեզ օրդիս նոցա.
Ընդ Թէոդոսիւ կայսերք.
Ընդս ընտրեալս ՚ի նոցանէ առաքել, գՅուդա և զԵղիա՝ արս գլխաւորս։

482. Ընդմանապէս ասինք որ յետ դրած ածականն կ՚հա-

մաձայնուի գոյականի հետն (422). բայց նախդրով հոլովներին հարկ չկայ ամէն անգամ իւրն և նախդիր դնելոյ, մանաւանդ երբոր մոտիկ է։ Լաստի կ՚ասուի,

Օայր հաւատարիմ.
Յառնէ անիրաւէ.
Յայրի անդ կրկնուիմ.
Օպատմուճան նորա ծաղկեայ.
Օզօրութիւնս քո զոր առաբարեր մեծամեծս.
Ի սրտմտութենէ բարկութեան իւրոյ մեծէ.
Օթագաւոր ծեր և անմիտ.
Օայր շոյտ և զգոյշ.
Յերկեր բարի և պարարտ.
Ընդ սնապատն մեծ և ահագին.
Օպտիկս մեծամեծս և հզօրագոյնս.
Ընդ արս արդարս և ուղիղս.
Ի ցուպն եղեգնեայ Ջախջախեալ.
Ի մարգոյ մեղաւորէ նենգաւորէ։

Բայց թէ յետ ընկած ածականն՝ մանաւանդ հեռին՝ պիտոյ հոգ ունենայ (452), գոյականի նախդիրն սովորաբար նորա վերայ և կ՚դնի, թէ հայցականի զայ լինի (354) և թէ այլ նախդիր.

Ոչ ոք մարդկան ոչ ոք կարէ հնազանդել զչարն և գանկարգն։
Ոձևագործս իւրեանց զամենայն (355)։
Յընկերաց սրբոց հռիփսիմեանցն ՚ի ցրուելոցն։

483. Բայց երբոր այս, այք, այն, ասն, ասք, նոյն ածականքն՝ գոյականից կամ յուրիշ մի ածականից յետ դնուին, սովորաբար միշտ նոցա վերայ և կ՚դնուի գոյականի նախդիրն, մանաւանդ ը, ՚է, յ, ց նախդրներն.

Ոօրս զայս.
Ոգեղեցիկ պատմուճանս զայս.
Ի պատուիրանացս յայսցանէ.
Ոժողովուրդս քո զայս.
Ոմեծ զայս մարմինս.
Ոերկրաւոր ատորինս զայս չարութիւն.
Ոհուրդ զայդ.

Օտեսիլն գայն մեծ .
Օտեսիլն մեծ գայն .
Օդերաշխարհիկն զայն ստանախմբութիւն .
Օտեղեաւն զայնուիկ .
Օառնէն զայնմանէ .
Օտաան նկանակս զայսոսիկ .
Օաւետնայն չարխոզ զայդոսիկ .
Օաւուրան գայնոսիկ .
Օնշանս մեծամեծս զայնոսիկ .
Յաշխատիցս յայս .
Յաւուրս նեղութեան յայսմիկ .
Յերկրէս բարութեան յայսմանէ .
Յերկրիդ յայդմիկ .
Յերդմանէդ յայդմանէ .
Յերդմանէդ քումմէ յայդմանէ .
Ի տարւոջն յայնմիկ .
Ի չար հիւանդութեանն յայնմիկ .
Ի կարևորացս յայսոցիկ և այսոցիկ (127) .
Ի չարեացդ քոց յայդցանէ .
Ի քաղաքացն յայնցանէ և յայնոցիկ և այնոցիկ .
Յտեղին ցայն .
Յժողովուրդն ցայն .
Յոսկերսդ ցայդոսիկ .
Ընդ վէմն ընդ այս .
Ընդ առնս ընդ այսմիկ և ընդ վիմիս այսմիկ .
Ընդ յարկաւս ընդ այսուիկ և ընդ յարկաւս այսուիկ .
Ընդ այրդ ընդ այդ .
Ընդ աւենայն երկիրն ընդ այն .
Ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ .
Ըստ արձանս ըստ այս .
Ըստ ժամանակին ըստ այնմիկ և ըստ ժամանակին այնմիկ .
Օտէր գնոյն .
Յորոգայթ ի նոյն .
Ի չարիսն ի նոյն .
Ընդ ձանապարհ ընդ նոյն :

484 . Ոչ մակբայն՝ հասարակ անուն ածականի հետ և ս գոյականի հետ և ս որ լինի , ինքն կառնի նախդիրն՝ ին բառ ելածի պէս .

Օկոյս զոչ խօսեալ .
Ի բր զոչ ինչ պիտանի . — այս ինքն իբր զոչ պիտանի ինչ , զանպիտան ինչ :

Յոչ իբր պատշաճագոյնն .
Յոչ երևելեացս .
Յոչ կամաց երթալ .
Յոչ գոյէ և՝ յոչ գոյից .
Յոչ պէտս երևեալ .
Օոչ այնպիսի երևելն .
Յոչ ընդունելն .
Ի յոչ լսելն .
Ընդ յոչ գոյսն .
Ընդ ոչ սովորութեան .
Ի բրև զոչ ի բնութենէս :

Ընդ այս ենք որ ամենևին զոչինչ , յոչինչ , զոչ ոք , յոչ ոք չի ասուել (86 , 100) : Ընդ այլ ասուածք կայ Յոչ ումեք , յոչ և ս ի ինչ իբս , որ ասել է՝ ոչ յումեք և՝ յումեք ոչ , և ոչ ի ս ի ինչ իբս :

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

485. Ուղղագրութիւնն՝ խօսքն ուղիղ գրելն է։ Դառէրն յետ ուղիղ կարդալ և գրել իմանալուցն, խօսքն ևս ուղիղ կարդալոյ և գրելոյ մի քանի նշաններ կան։

486. Յառգանուէանն՝ այս ինքն յատմար ձայն հանելոյ նշանները են բուէթ (՝), շեշտ (՛), երկար (՞), պարոյկ (՟), որ ընդ*ս կ'ասուին։

487. Բուէթն՝ դուռ ձայն կ'նշանակի, և ամենևին չի գըրուիլ. պատճառն որ՝ մեր գրելէ առնն որ միայնակ ասուի՝ դուռ է, ձայնն յետի վանկի վերայ հնչանի և կ'իջանի։ Ուստի այժմ բուէթն կետերի կարգումն է։

488. Շեշտն՝ զարը տալոյ և ձայնն բարձր հանելոյ նշանն է։ Շատ փոքր բառ ունենք որ իւրմնուրն շեշտ ունենայ, ինչպէս, Ընպա, մնանաւանդ, աւասիկ, այսպէս։ Այլ բայերի հրամայականներն և ոչ, ո մակբայքն կ'շեշտուին. Կիրեա, լուարուք, աղէ հարց. ոչ կամիմ, ոչ ոք, ոչ այլպէս, մի տայք, մի սիրէք, մի մեղանչէք։

489. Ցմանապէս մեր ամէն բուէթ բառերն՝ որ յետինն իւրն կպնելոյ և՝ի միասին ասուելոյ մի բառ ունենայ, շեշտ կ'առնի յետի ծայրն. ինչպէս։ Ամենայրէն ամիս, մեծ պատուհաս և՛ս առաւել, առաւել և՛ս, չև՛ և՛ս, ես իսկ տեսի, զմի յանդիման, օրինակ առէք, զգուշացայ ոչ, կերիցէ մի. — տես որ յայնժամ հրամայականն առէ*, Լաւն, ոչն, մեն, իւրեանց շեշտն կորցրին. նոյնպէս վերն այլոցն։

490. Յոյսպէս և ս մի անուն երբոր կանչուի, վերջն կ'շեշտուի կամ կ'ձգուի. և երկու որ լինեն, առաջնինն միայն.

Լուր դու ինձ, իշխանդ.
Առայք, հնազանդ լերուք.
Աշտեալեմ ընդ քեզ, տառապեալդ և խախտեալդ.
Այց դու, արքայ, տուր իշ իմանութիւն.
Զարիա եղբայր · եղբայր Զարիա.
Բարերար տէր · տէր բարերար.
Տէր տէր.
Յակոբ Յակոբ.
Աստուած՝ Աստուած իմ (489)։

491. Շ նշան կարգացմանց մէջ գործ կ'դնուի, բայց այժմ չի գրուիլ։ Յին մեան սովորութիւնն կէս հարցականների վերայ է գրուիլ շեշտն, մին էլ շատ չձգուելոյ ձայնարկութիւնների վերայ. ինչպէս,

Արցանել թէ դու ով ես.	Այ անօրէն.
Արցանէր թէ ուր ծնաների։ —	Այա, ով մարգարէ.
Երանի թէ.	Ան արիք.
	Ապա առաքինիք։

492. Երկարն կ'դնուի այն ձայնարկութիւնների և անուանց վերայ, ուր որ կրքի յատմար ձայնն պիտի ձգուի.

Ահաբէ.	Վ քանի ահագին են.
Աշ.	Տէր տէր մեր, զի սքանչելի է անուն քո.
Ո՜հ, կարի է առասպելս.	Օարմանք մեծ։
Ւաշ բախտին.	

Երբեմն շեշտն ևս կ'օգնի. Աշ վաշ, ով անմտութեանն։

493. Պարոյկն հարցանելոյ բառերի վերայ կ'դնուի. Օ՞ր, քանի՞, ընդհ՞ր, ուստի՞, որպէս, որչափ՞, այդչափ՞, վասն այնորիկ եկիր, որպիսի՞, որպիսո՞ւմ, հասեա՞լ իցես, իցե՞ս

հասեալ, կերթար արդեօք, արդեօք կերթար, ոչ տեսանես, մի-թէ մաթթ ինչ էցէ, միթէ էցէ՞ ինչ մարթ, միթէ դու մի՞ն ինչ ոք էցես ։

494. Տրոհումեան՝ այս ինքն բառէրն և խօսքն բաժանելոյ նշաններքն են ենթամնայ (֊) ապաթարց և մակակէտ (՛), բուռթ (՝), ստորակէտ (,), միջակէտ (·) վերջակէտ (։) ։ Յետի երեքն՝ ի միասին կ'ասուին նէրէ և արտակէտ ։

495. Ենթամնայն՝ բառէրն տողի վերջումն բաժանելոյ համար պէտք կ'գոյ, որ կ'ասուի գրաբառ ։ Եւ գրաքարձի կանոնն այս է համառօտն.

496. Երկու ջոկ ջոկ վանկ շինող ձայնաւորներէ միոն էն կողմն պիտի գնայ. ինչպէս, Մի-ա՛յն, առնու-լին ։

497. Բաղաձայնն երբ որ միոն լինի, միշտ էն կողմն պիտի գրել. շատ որ լինի, միոն միայն էն կողմն պիտի տանել. Բա-րի, եր-կիր-պակ-նուշ, ման-րեմ, հանգ-չիմ, վարձ-կան ։

498. Բայց երբ բարդած կամ ածանցած բառ լինի՝ շատ բաղաձայնով սկսող, բոլորն և նորա հետ պիտի էն կողմն տանել. ԿորաՆշան, ան-բնական ։

499. Մի՛ն տողի վերջումն և միւսի ճայրումն մնացած բա-ղաձայններքն և որ միանակ կ'մնան՝ կամ բնական չինն կտրած բառին, հետն կամ ու՛ր՝ ուր որ ըթով կ'ասուի՝ պիտի ը դը-նել. Կը-րոյ, ըզ-դեստ, ըզ-բան, երկըր-պա-գու, մշտըն-ջենաւոր, մըշ-տընջենաւոր, ան-դըր, տըր-տում, ան-տըր-տում, անըս-կիզբն, ան-սկիզբն ։

500. Պաթարցն յաւելի բանաստեղծներն կ'բանացնեն՝ ինչ տեղ որ մի գիր վեր կ'գձեն. ինչպէս, Պա՛ եթէ, նա՛ւա-նիկ, վէմ՛ ՚ի դուռն, ազնուականի ՚մն ցանկացեալ, ա-ռաքեաւ ՚ի մեզ՝ Հոգիդ. փոխանակ ասելոյ՝ ապա, աւանիկ, մի, իմն, գՀոգիդ ։

501. Մակակէտն լինի նախդրի յետոսումն է դրած, և

պէտք և ս կ'լինի բառն բառից զոկելոյ. ինչպէս, ՚ի Աահակ, ՚ի գին, ՚ի ջեր, ՚ի սկոյն, ՚ի շանց, առ ՚ի Պատուճոյ ։

502. Մակակէտ կամ էղէկ (՛) կ'դնուի ղ կամ լ գրերի վերայ և, բարակ ՚լիուն կարդալու համար. ինչպէս, այղ՛ կամ այլ՛, Թոյղ՛ կամ Թոյլ՛, Ջիղ՛ կամ Ջիլ՛, դ՚ղալ կամ դ՚լալ, գահ՚ղիճ կամ գահ՚լիճ, յե՛ղուզակ կամ յե՛լուզակ. ՚ղամբար կամ ՚լամբար, պա՛ղատն կամ պա՛լատն, փի՛ղիսոփայ կամ փի՛լի-սոփայ, Իսրայէղ՛ կամ Իսրայէլ՛, ՚Ղ Եւանգելիոս կամ ՚Լ Եւանգելիոս, Պոպ՛ղիոս կամ Պոպ՛լիոս, Գա՛ղղիա կամ Գա՛լլիա, և այլն, և այլն, որ երկու կերպն և ս կայ ՚ի հին գրչագիրս ։

---

1 Ո՛ւորէ պատճէնքն և այլ գրուածէ, մանաւանդ օտարազէէ, զո-վչէնողքն և անուանն առանց էղէկ առնելոյ զարուեստ կամ զարուեստ կարդալն՝ դէ՛ պէտ է, ինչպէս որ ընդարձակ տերմանա-ռեան դպրոցն (1852 ին) յարուկ ձեռավ և ոյց ենք փառաց՝ ես-տան զգեղ հմտութ լեզուագէտ Նախնեաց ետանաւոր փոխերով և վկայու-ռեամբ։ Այժմ դեղ հարկաւոր է լինամ ասել ձեմարտուռեան հար-պահարանին, նէ գրանուեցեր ոմանք վերջերուին՝ որ կարծեցեր և ուղեցեր կարծել թե, նէ դը այբենարան՝ ՚ի ուղեցան՝ Յանաց ա՛լֆա-բէթոց նէ-նախան կարգէ գլխեցեր դինչ ՚ի փոքն հաղմապելով գրած է գեր գրի գեմ գեմ էերն նոյնոյն. և ենպէսով ուղածներէ պէս՝ Յա-նաց ՚լամվայէ գեմ գեմն ղ կ'հանգիպացնէն. ուսուի Յանաց ՚լամվայն, Հրեէց ՚լեզուն, լատինաց ե՛ն և հետագայ ազգաց լեզուն և՝ պէտ ասեն ղար է ։ Բայց այդ էան դինչ ՚ի 1852 ուրամ մտով և ես չեր անգկացել. և ուչ և կարդղ եր անգկալ դ անուշ մտով, նէ երկու ազգէ գասերն ուղղ ուղեր յերաց հետ հաղմապել՝ դեցն ասե-ան գարձյուանելոյ համար, վերկոյ նէ-նախան կարգով ընդանց գլխեցեր դինչ ՚ի գին յերաց գեմ գեմ ղարի, և ո՛րն որ մնէ գեմ գեմն որ ըն-կանի ըստ ե՛ կարծեցոյ յարմարութեան, նորան համարի այն ղաշնագրէ հա-ղմայն. գեանելով դեայն որ մի գանէան յարմար է հանգիպաւմ, բայց չա-ղելով գեանել որ մի գանէան և անյարմար է, և դեն ազգէ կարգէն յարմար ընկճի՝ դեսուն չէ յարմարութել։ Ո՛րեմն այդ էան դեր դինչ ուղղա-ղար գասն գասի կամ որ նոյն է՝ կոյնն կոյնի յարմարութեան, որչափ որ

503. Կետէրիցն՝ բուլթն մի բառի վերայ կ'դնուի՝ ուր որ ձայնն պիտի շատ փոքր մի կանկ առնելու պէս անի, որ բառն բառի հետ չխառնուի:

504. Ստորակէտն կ'դնուի՝ երբոր մի խօսքի կտորն շատ անկատար է, և յետնէն մին բան կ'ուզի:

505. Միջակէտն կ'դնուի մի կատարեալ խօսքից յետ, որ հետնէն մի յուրիշ կտոր ևս ունի:

506. Լսկ վերջակէտն կ'դնուի՝ ուր որ խօսքն ամբողջ վերջացած է, և կ'ասուի մի փոն:

Ձորքին եռ օրինակ:

Ռոլոր մարմնոյս՝ հոգի է կենդանութիւն, իսկ մարմնոյ և և հոգւոյ՝ միտք են կառավար. և որպէս առ մի մարդ, այս պէս առ բոլոր աշխարհս:

կոբելէ է լինելէ-ը 'է լէզը՝ երկու ալէի ձամանակէ հնչած ձայնէ-
բին նայելով, նէ ե նշանագրերն նէ-նակաև կոբգեցի պոռը լինեն. ե
ոբանով հրա ալէից նոյ կամ նման պոռերին եռ հարկա կ'յորմոբե,
և այն լէզուց եռ համաբձակ կոբելէ է գրծածուել: կոբծելէ նէ
խելէ ցոյց պոռած ե ալէնորհէս յուրիշ լեզուց բառած ճանապարհն
այս է. ե այս ասելէն յեղէալ ճառ ռէնի նէ ռը նախնէն եռ ա-
բել են անպարակոյս եմաստունեամբ:

Գրելու երբն՝ ե յոնէ հեպ հռէմպուելեան ռը պոմռելիանէրն
եռ որ անգլուզը մսօ կոբգանի, չէնի գտանել բնաս հնչած ձայնէ-
ձեացն ե ոչ հեպոն: — Ռայց խոբենոցին ասած այ էլէլ. "Մէսրոպ
գնացաւ ի Սամոսատ և ի Կեսարիա Կապադովկացւոց, և ի Սամա-
գոնիա, և ի Սիւնիս, և ի Վիրս, և ի Գուգարս, և ի Մաղաղոնս, և
ի Տարաւն, և ի Գաբղաբ, և ի Հոռոց սահմանս, և ի Յունաց աշ-
խարհն, և ի Սահման Պարսից, և ի Մարս, և ի Վրաց, և ի Կող-
ղովիտ, և ի Գաղղիս, և ի Հոռոմ, և ի Սիւրս, և ի Եգիպտոս, և ի
Ասորիս, և ի Բաբելոն, և ի Պարսս, և ի Հնդիկս, և ի Տաճկաստան
աշխարհն, ի Ներքին Ասորիս, և ի Յունաց աշխարհն, և ի Սահման
Պարսից, և ի Մարս, և ի Վրաց, և ի Կողղովիտ, և ի Գաղղիս, և ի
Հոռոմ, և ի Սիւրս, և ի Եգիպտոս, և ի Ասորիս, և ի Բաբելոն, և ի
Պարսս, և ի Հնդիկս, և ի Տաճկաստան աշխարհն, ի Ներքին Ասո-
րիս, և ի Յունաց աշխարհն, և ի Սահման Պարսից, և ի Մարս, և ի
Վրաց, և ի Կողղովիտ, և ի Գաղղիս, և ի Հոռոմ, և ի Սիւրս, և ի
Եգիպտոս, և ի Ասորիս, և ի Բաբելոն, և ի Պարսս, և ի Հնդիկս, և
ի Տաճկաստան աշխարհն, ի Ներքին Ասորիս, և ի Յունաց աշխարհն,
և ի Սահման Պարսից, և ի Մարս, և ի Վրաց, և ի Կողղովիտ, և ի
Գաղղիս, և ի Հոռոմ, և ի Սիւրս, և ի Եգիպտոս, և ի Ասորիս, և ի
Բաբելոն, և ի Պարսս, և ի Հնդիկս, և ի Տաճկաստան աշխարհն, ի
Ներքին Ասորիս, և ի Յունաց աշխարհն, և ի Սահման Պարսից, և ի
Մարս, և ի Վրաց, և ի Կողղովիտ, և ի Գաղղիս, և ի Հոռոմ, և ի
Սիւրս, և ի Եգիպտոս, և ի Ասորիս, և ի Բաբելոն, և ի Պարսս, և ի
Հնդիկս, և ի Տաճկաստան աշխարհն, ի Ներքին Ասորիս, և ի Յունաց
աշխարհն, և ի Սահման Պարսից, և ի Մարս, և ի Վրաց, և ի Կող-
ղովիտ, և ի Գաղղիս, և ի Հոռոմ, և ի Սիւրս, և ի Եգիպտոս, և ի
Ասորիս, և ի Բաբելոն, և ի Պարսս, և ի Հնդիկս, և ի Տաճկաստան
աշխարհն, ի Ներքին Ասորիս, և ի Յունաց աշխարհն, և ի Սահման
Պարսից, և ի Մարս, և ի Վրաց, և ի Կողղովիտ, և ի Գաղղիս, և ի
Հոռոմ, և ի Սիւրս, և ի Եգիպտոս, և ի Ասորիս, և ի Բաբելոն, և ի
Պարսս, և ի Հնդիկս, և ի Տաճկաստան աշխարհն, ի Ներքին Ասո-
րիս, և ի Յունաց աշխարհն, և ի Սահման Պարսից, և ի Մարս, և ի
Վրաց, և ի Կողղովիտ, և ի Գաղղիս, և ի Հոռոմ, և ի Սիւրս, և ի
Եգիպտոս, և ի Ասորիս, և ի Բաբելոն, և ի Պարսս, և ի Հնդիկս, և
ի Տաճկաստան աշխարհն, ի Ներքին Ասորիս, և ի Յունաց աշխարհն,
և ի Սահման Պարսից, և ի Մարս, և ի Վրաց, և ի Կողղովիտ, և ի
Գաղղիս, և ի Հոռոմ, և ի Սիւրս, և ի Եգիպտոս, և ի Ասորիս, և ի
Բաբելոն, և ի Պարսս, և ի Հնդիկս, և ի Տաճկաստան աշխարհն, ի
Ներքին Ասորիս, և ի Յունաց աշխարհն, և ի Սահման Պարսից, և ի
Մարս, և ի Վրաց, և ի Կողղովիտ, և ի Գաղղիս, և ի Հոռոմ, և ի
Սիւրս, և ի Եգիպտոս, և ի Ասորիս, և ի Բաբելոն, և ի Պարսս, և ի
Հնդիկս, և ի Տաճկաստան աշխարհն, ի Ներքին Ասո-

Որ իբրև զհանդերձ կարճէր ունել մեզ զքրիստոնէու-
թիւնն, արդ իբրև զգոյն 'ի մարմնոյ՝ չկարէ շրջել. Թերևս
և ոչ այլ կարասցէ մինչև 'ի կատարած:

507. Ստորակէտով կ'ջոկուեն կոչական անուանքն, և
միջակէտով՝ յուրշի խօսքն որ բերենք, որ գլխագրով ևս
կըսկսի. Ոյո, արքայ քաջ, այդ այդպէս է: — Ստիպէր ըզ-
նոսա և ասէր. Ծողգրեմ և ցուցանեմ մեծ Թագաւորին:

508. Պարզ յատուկ անուանքն և պատուոյ անուանքն
ևս պիտի գլխագրով գրել. Հայկ, Պթենք, Բրասխ. Վռո
ՂոխուԹիւնդ, Ձեր ԲրանուԹիւնդ:

509. Միջակէտ կ'ասուի այս նշանն ևս (), մի ձիգ միջան-
կեալ բան մէջն առնել և ջոկելոյ համար: Հայց կարճերն

մի անապատ կոչեն գնել. Յոնոց պէս՝ հայնաորդներովբողոքողներն
հեպ կապել: Սոյն պոգնագի էր որ յոնաց ես պաղեցին հին ռէր պան-
է'լեան նշանագրոց վերայ՝ որ պռանին էին առանց հայնաորդոց. վեռն
պէ "Ոգլ ածել ղկոպս հայերեն լեզուդն,, չէր լինել առաջ յայտնա-
պէս կորուած (էլ 9): Նոյն բան են առաջ նախ գործ ինչ բարձրա-
խորհրդին ես փորպեցին ես: Յայտնի է այս նես գրծածած բա-
ռերէն. առաջին՝ գոհապրել (այսինքն պարձռացնել) կամ հանպիսա-
ցուցանել (որ է հանպեալ՝ համապետ նման յորմարացնել), ինչն ընդա-
հեպ. ղհայերէն աստուածային բար անապատութեան կամ բար կարգման
սուրբ'զաբաչ լինցն յոնաց, ես ոչ նէ ղհայ նշանագրեան ընդ յայն'էպեբեպ՝
չէրա պէմ պէմ հանպիսացնել: Վռան պէ աստուածայ չէն նշանակել
նշանագրերն կամ այբուբենէն, այլ սրբ'լեբայ, որոյ հեպն հայնանիլ են ա-
ռաջ, մի ես նոյն բանն՝ աստուածայ ես սրբ'զաբայ են առաջ, ես կորեան
հայերէն կոպ է հնձամ, որ է հեպ, վանիկ: Բրանպն հայկապեան բառգէրա-
ձըն, ինչ է առաջ. "Աստուածայ. էէր ան ես ան, անէրն, այսինքն
յաշն ես զօշն պառէց ես վանկէց, կամ ես պարէրն գաղաստանէանց ընդ
հանանաց առագանութեան,,: Ե- օրինակ է էերաձ նոյն խորհրդոցայ ես
Փորպեցոյ խօսէրն: Նոյնպէս է նշանակամ սրբ'լեբայն 'է յայն ես ըն-

ստորակետով Ջոկելն բաւական է . ինչպէս , Ընդ հանել ոգուոցն , քանզի մեռաւ , կոչեաց զանուն նորա որդի վշտաց իմոց : – Գիտեցէք ամաչելացուք մեք , զի մի ասասցուք թէ գուք , 'ի մասինդ յայդմիկ պարծանացդ : – Ոմանք այժմ խօսքի կարգուածն դորա փոխարէնն այս մեկն գծիկն կ'դնեն – , որ բանն բանից Ջոկելոյ կամ մի փոքր հանգիստ տալոյ համար ևս քանի կ'կայ , և յայլևայլ բերանից խօսքերն որոշելոյ : Այլոց մնի խօսքն պակաս կամ կտրած և կցկտուր լինելն հասկացնելոյ համար՝ կ'դնուի մի քանի կէտ , այսպէս . . . . :

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍՆ ՎԵՐՔԱՑԱՒ

պէշ էդ յաչէնայ է–րոպոկան լէզու– . ո՛ր ալգէ է՝ու–լէս՝ էնդ ե– ու– պէս : է– կ–րէ–՝ է–ո– ա–ալէն պոպռէչ՝ անէջալէս յէպ գէ–պէ գէրդն ալէնէ–ն յա–նէ մ էօ–ռ չրդ , ա–ռ–մ է . '' Նշանակէալ՝ ան–ա–անէալ և կրգէալ յօրինէը ու՛ղէդայէ–ռ և կպօռ ,, (էՂ 10) . վա–ո գէ գպա– է օլէն հայ ֆայնա–ռնէրն՝ յա–նէ նման հեգ կպալէլդ որ ա–վէրէլ էն , և հայէ համար և– ա–ղէդա–նէրն այն էր :

Գ–ան–ռ ու–լ–ման կրգէ անպէղա–լէ–անդն վէրդ էօ–ռէլ : Ա–ալէնն և ջէն այն է յայդնա–պէս , որ ջը լէ–նէ պէմ պէդն ջ էօ–ռ չկայ հանպէ–պդ . և ֆէօ–նա–կ ջ գէը ջայն ռա–Ղ՝ այս պ–նէլդ 'լամվպայէ յա–ալՂ–ն և ղպդն պ–ռ–ք հա–նէլդ էէրք կ–ռ–ղ–պայէն և յապռ–կ հայկ–ան , լէ–ան պ–ռ–ք է գֆռ–էլ՝ էէրք ա–նհաջ–մապ ջ յայն պա–ռ–է . որ ա–մէ– պէղա–մ 'լամվպայէ պէմ պէդն է պրդ պ–ռա–ապ–պ–ռ–ֆռ–լէ–ռ–մ ջ ալգէն և– այնպէս է ապ–պ–էէր–մ , և– հէն ռ–էրկ–ան–դն և– այնպէս էն ա–ա–նպ–մ , և ջէ ղպա գէր–ա–ջ–ն ֆռ–մ ղպ–ռ գէլ–է նման–ջ–ն՝ ղպա չէ , այլ է–պրկ 'լէ–ն , էնդ–լէս՝ ա–ռ–ջէն՝ 'է 'լակ–նապ–է , 'լապէնապ–է , է'լէ է'լէ 'լամ–ա–է–ռ–ֆ– քան–է , ա'լէ'լ–է–ռ , Ի–ապայէ'լ , և– այլ , և– այլ . որ լ–պ ջ–ռ ֆ–ռ կպրգէ–պ

է–լ–ջն պէ–էը ղպա լէ–էը : Երկրորդ , յայն քսլէն՝ որ ջլպ 'է ջլ քս է պ–ռա–ռ–մ , լ–պ հակ–ռ–ակ կ–ռ–գէ–պ է–ռ–ակ–ան կ–ռ–գէ՝ կ'հանպէլդ լ– է–ռ ալմ Ա'լէ–ռ–ան–ջը , ֆ–է–ռ–է–ռ , ֆ–է–ռ–ան–ֆ–ռ , Մ–ռ–է–մ–ռ , Օ–ռ–ն– պէ–ռ , կէ–ռ–ա–ռ , Հ–ռ–ռ , է–պ–ռ–ռ–է , փ'լէ–ռ , ֆ–պ–ռ , ռ–պէ–ռ , պ–ռ–ռ , և ալչ , պ–ռա–ռալ– էէն Աչէչան–ջը , Ճէ–ռ–չէ–ռ , Ճէ–ռ–ֆ–ռ , Մ– չէմ–ռ , Օչէն–ֆէ–ռ , կէ–ռ–չ–ջ , Հ–ռ–չ , է–պ–ռ–չէ , փէչէչ , ֆ–պ–չ , ռ–պէչ , պ–ռ–չ , և ալչ . ռ– ջէ ղպ է–ռ–չ չհ–ռ , է–ռ–ռ ֆէ ղպ է–ռ– ռ–պ–է–չէ–ա– ա–ռ–ա–ռ–ռ ֆէ , ռ–ռ ֆէ ղպ՝ Յ–ռ–ռ չ–ա–է–ռ–չէ–ռ–ռ ֆ–է–չէ–է , և ռ–չ ֆ–է ֆ–պ–ռ–չ–է–չէ , ալչ է–ա–ռ ֆէ–ռ հ–ռ–չէ–է . Ա–ռ–պ–չ–պ , Ա–ռ–պ–չէ–ռ : Է–ռ–ռ–պ , յ–ռ–ն ռ–օ է պէ–մ–պէ–ռ–ն ն–ռ–ռ կ–ռ–գ–ռ–վ կ'հանպէ–պ ա– , ռ–ռ պէչ պէչ , մ–ռ–ա–ռ–ռ ա–է–չէ–ռ–ն կ–մ է–ռ–չ– ռ–օ–ռ կ–մ ն–ռ–է–ռ յ–ռ–ռ–Ղ (49) , ա–պ–չէ–ռ ֆ–ռ պ–ռ–չ–ռ–ֆ կ–ռ–յ , ա–հ–մ–ռ պ–է–չ–մ ռ–վ–է–ռ–ռ–ռ է–ռ պ–ռ–չ–է–ռ–չ Ն–ֆ–ռ–է–ռ–ն ֆ–ռ կ'հ–ռ–չ–է–պ ա–չ–ն . ռ–կ–ռ–յ է–ռ–ռ ա–ռ կ–ռ–գ–է–ռ՝ է–ռ–ն չ–ռ–ն է ֆ–ռ–ռ–ռ–ռ ա–ռ–ա–ռ ֆ–ռ–մ ջ–ռ–ռ , ֆ–ռ–պ–է–ռ–ռ , գ–է–մ–ռ–ռ , գ–ռ–է–գ–ռ–ռ , Դ–է–ֆ–ռ–ռ , Դ–է–պ–ռ–ռ–ռ , Թ–ռ–կ–է–ռ , Հ–է–ռ–կ–չ–է–ռ , Ե–ռ–ռ–պ–ռ , Ա–ֆ–ռ–է–կ–չ , կ–է–ռ–կ–ռ–ռ , Ե–է–է–ռ , Ա–ռ–մ , Ն–է–է–ռ–վ–չ–ն , ե–ֆ–ռ–է–մ , Ա–կ–ռ–ռ–ռ , Մ–ռ–է–մ , Ք–ռ–է–պ–ռ–ռ , Պ–է–պ–ռ–ռ , Մ–ռ–կ–ռ–ռ , Մ–ռ–ռ–ֆ–ռ , և ալչ , և ալչ :

Ա յ–ռ ա–չն է–ռ–ն չ–կ–ռ–է–չ–յ ն–է–ռ–ռ– ռ–պ–կ–ռ–ն–ֆ–է–ռ–մ–ֆ՝ ռ–ռ յ–ռ–ն չ'ռ–վ–պ–յ– է–ն կ–ռ–չ–է պ–ռ–ռ ը–կ–ռ–չ–է–ռ , կ–ռ–չ–է է–կ–չ է–կ–չ է–կ–չ . — է–չ–է–չ–յ ալ–պ–է–ռ ը'է–ռ–ն պ–ռ՝ է–կ–չ–պ–է–ռ ֆ–է–ռ ը'է–ռ ջ–ռ , ը–ն՝ ռ–ռ : Ա–յ–ժ–մ պ–է–չ–ն է պ–ռ–է , ռ–ռ փ–ռ–խ–ա– տ–ռ–ը–չ և Հ–ա–ն–ջ–ֆ–պ–է–ռ–ռ–ա–ռ–ը–չ՝ է–ռ–է ն–չ–ա–ռ–ն–ֆ–ռ–ռ վ–է–ռ–յ և– ռ–ռ–ռ–ռ–ֆ է–կ–է–ռ , կ–ռ–չ–ռ– կ'է–մ–յ–ռ–է–ռ՝ ն–մ–ռ յ–ռ–ռ–չ–ռ–ռ–յ–է–չ կ–մ պ–ռ–ֆ–ռ–է–չ–է ը–ռ պ–ռ– ռ–է–յ , ը–ռ յ–ռ–կ–է–յ է–ռ–կ–ռ–յ ա–չ–է–պ–յ , և– ռ–չ ռ–է ա–ռ–յ–ռ–մ–ռ՝ չ'ռ–վ–պ–յ–ռ–է չ–ռ– ա–է–չ , ք–ռ–չ՝ չ' է–ռ–չ–ռ–ռ–ռ–ռ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՁԵՒԱՒՈՐ ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍՒ ՀԱՄԱՌ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

510 . Մինչև ցայժմ սովորածնէրս՝ լեզուի անսխալ և պարզ շարադրութեան հասարակ և սովորական կանոններն էր : Այլ երբեմն , այլ և այլ պատճառով և մտքով , կարգից դուրս գերազանց բաներ ևս կ'լինեն շարադրութեան միջամ, որ չե կ'ասուեն , և այնպիսի շարադրութիւնն կ'ասուի չեաւոր շարադրութիւն :

511 . Այս քերականական ձևերն հինգ են . Օգղջումն , Ընելադրութիւն . Հակառութիւն , փոխադրութիւն , Ընտուղութիւն : Սոցա շատ կերպ կերպ վարպետ գործածութիւնն կայ գրոց ընտրելագոյն և բարձրագոյն շարադրութեանց մէջ , բայց մեք ամէն մեի շատ առաւել բանուկներն և երբեմն երբեմն գործածուածներն միայն՝ որչափ որ հարկաւոր է իմանալ և հասկանալ տեսնենք՝ բաւական է : Ու պիտի խելքով և չափով բանացնել , որ բանն չմթնի և համով լինի : Անանաւանդ՝ երբեմն կամ փոքր տեղ կ'լինի ասածներն՝ ըզգուշութեամբ պիտի գործ ածել . իսկ շատ անգամ կամ շատ տեղ կ'լինի ասածներն՝ մի փոքր յաւել համարձակ կարելի է բանացնուել :

ՋԵՂՁՈՒՄՆ

512 . Օգղջումն է՝ մի բան պակաս պնել որ իւրնուրն հեշտ կ'իմացուի , կարճ և ազդու անելոյ համար խօսքն :

513 . Այսպէս , երբոր անուն բային կամ խնդիրն՝ միջակ անուանցից լինի , շատ տեղում չի դնուել և իւրնուրն կ'իմացուի . ինչպէս ,

Ոչ եկե ՚ի նոցանէ որ ապրիցի . — այս ինքն ոչ ոք եկե :
Ոկն առիս յեղբարց իմոց . — այս ինքն ումն յեղբարց իմոց :
Ոկն ընդ մեզ և յաշակերտաց անտի . — այս ինքն ոմանք յաշակերտաց :
Ոռ ընդ քեզ ՚ի ծերոց ժողովրդեանդ . — այս ինքն առ ոմանս ՚ի ծերոց :
Յղեցին և կոչէին զնոսա . — այս ինքն յղեցին զոք կամ զոմանս :
Յերևելի նիւթոց և յայգի ազգի գունոց ՚ի միասին խառնել . — այս ինքն ինչ ինչ :
Մի դատիք և ոչ դատիցիք . տուք և տացի ձեզ . — այս ինքն մի զոք դատիք և ոչ դատիցիք յումեքէ . տուք ինչ ումեք և տացի ձեզ ինչ յումեքէ :

514 . Ընդոիչ և անցեալ դերբայի անուն բային շատ անգամ տեղիցն իւրնուրն կ'իմացուի .

Օգլիան ՚ինաւն զեղոյր , մինչ գրեթէ լի իսկ լինել . — այս ինքն նմա , նաւին լի լինել :
Օչ մի ըստ քո փարախէդ արտաքս ելեալ , չար գազան դարձեալ բեկանիցէ զիս . — այս ինքն ելեալ իմ

Եւ բախեալ դղուրս տանն, մատեաւ աղախին մի ունկն դնել. — այս ինքն նորա բախեալ։

Ասպանին զՅովաս Իրուսա՛ղէմ, թագաւորեալ ամս քառասուն. — այս ինքն թագաւորեալ նորա։

Ո՛վ մի յատենի անդ կացեալք, չարաչար առ մեզ վարեցի ատեանն. — այս ինքն մեք կացեալք։

515. Երբ որ անցեալ դերբայն էական բայի երրորդ դէմ քերովին դնուի (331, 332), սեռական անուն բային շատ տեղւոյ դօրութեամբ կ'իմացուի.

Ո՛ստ՝ի յետոյն մոռացեալ է և՝ի յառաջադէմն նկրտեալեմ. — այս ինքն իմ մոռացեալէ։

Մինչչև զամենայն մարմինդ անդամ անդամ լուծեալէ. — այս ինքն մեր լուծեալէ։

Ո՛չինչ եղեալ է՝ի մոի ձերումվանն մեր՝ կատարեցէք. — այս ինքն եղեալէ ձեր։

Ո՛չ՝ճարդ զգիրս գիտէ սա, զի ուսեալ ընաւ չիք. — այս ինքն սորա չիք ուսեալ։

Մինչչև ստեղծեալ էր զքեզ յորովայնի՝ գիտեմ զքեզ. այս ինքն իմ ստեղծեալ էր։

Որպէս զամենայն ազգ նուաճեալ էր և՝ի հնազանդութեան ունէաք. — ՚ի նուաճեալ էր մեր։

Եդ՝ի գերեզմանի՝ զոր էր փորեալ՝ի վիմէ. — այս ինքն նորա, կամ ոյր և փորեալն էր։

Վորք էին ժողովեալ՝ի Հրէաստան, և զտունն՝ի պըղծութենէ անտի դեռ ևս էր սրբեալ. — այս ինքն էր սրբեալ նոցա։

Երբ ոչ եթէ արդէն առեալ իցէ կամ արդէն կատարեալ իցեմ. — այս ինքն առեալ իցէ իմ։

Երբու թէ անձին զօրութեամ ինչ կամ քաջութեամբ արս բեալ իցէ զինալդ դմա. — այս ինքն արարեալ իցէ մեր։

Ո՛չինչ ունիս զոր ոչ իցէ առեալ. — այս ինքն ոչ իցէ քո առեալ։

Ի տասանորդէ զմանքս ձեզ թողեալ լիցի, և գիշխանութիւն զամբիդ՝ի ներքս տուեալ լիցի ցքահանայապետ. — այս ինքն մեր կամ իմ թողեալ լիցի, տուեալ լիցի (586)։

Ընդէր վասն քո տուեալ գտերութիւն դամասարականին. — այս ինքն մեր կամ իմ եղիցի տուեալ։

516. Շատ տեղւոյ ևս բայն չի դնուել և իբրնուրն կ'իմացուի, յառաջ ասելենք (340). այժմ այլ և այլ կերպն տեսանենք։

517. Ընդեալ դերբայի էական բայն շատ տեղւոյ հետն չի դնուել, և տեղւոյն կ'իմացուի բանի և դէմքի համեմատ.

Մինչ չև լերինք հաստատեալ էին, մինչ չև ստեղծեալ գերկիր և զամենայն տիեզերս. — այս ինքն ըստեղծեալ էր քո, Քրիստոս։

Ո՛յրն Մարեմայ՝ որում խօսեցեալ դՄարիամ կոյս, յորմէ ծնաւ Յիսուս. — այս ինքն խօսեցեալ էր կամ էին։

Տուեալ քեզ ընդ այնը վրիժուց գամենեսեան որ կամին հաւատալ քեզ. — այս ինքն տուեալ է կամ տուեալ լիցի (586)։

Քանզի ձեզ մինչ չև եղեալ, զի յորժամ լինիցի՝ հաւատասջիք. — այս ինքն մինչ չև եղեալ է, այս կամ է այսօրիկ։

Քանզի քեան որ անցանիցեն զօրինօքն՝ տուեալ քեզ իշխանութիւն պատուհասել. — այս ինքն տուեալ է կամ լիցի։

Եւ իմ հրամայեալ՝ մի ոք արգելցէ. — այս ինքն իմ հրամայեալ է։

Տուր իշխանութիւն. և ասէ Թագաւորն. Տուեալ քեզ. — այս ինքն տուեալ է կամ լիցի։

Հաւասիկ Հո՛ղփեռն յերկիր կործանեալ, և գլուխ իւր չէ առ նմա. — այս ինքն կործանեալ է։

Ոչ կերեալ զորա երբեք և ոչ արբեալ. — այս ինքն ոչ կերեալ է։

Գնացին արք անօրէնք պատմել Թագաւորին, եթէ Յովնաթան մեռեալ կաղմեալ. շուրջ զբերդաւն

պատեալ, յառնուլ պատրաստեալ. — այս ինքն պատրաստեալ է կամ էր :

Օ՜իաւրդ կարասցուք մարտնչել ընդ այնչափ պնդակազմ գնդի, մանաւանդ զի ըբեալք և լուծեալք. — այս ինքն լուծեալք եմք :

Զայն արար կաքաւ, ժողովեաց զոր ոչ իւր ծննեալ. — այս ինքն ոչ ծննեալ էր :

Եւ այրն ծերացեալ՝ ի տեսանելոյ, և վատեալ աչք իւր՝ ի ծերութենէ իւրմէ. — այս ինքն ծերացեալ էր, վատեալ էին :

Եւ ոչ միով իւիք հանգիստ գտաւ մարմնոյ մերում, այլ յամենայնի նեղեալք. — այս ինքն նեղեալք էաք կամ եղաք :

Ո՞ գիրս հարցափորձից՝ որ առ ամօքն ՚ի՞նչ եղեալ. — այս ինքն եղեալ էին :

Օ՜արմանային զի ոչ նման արդարոցն ճարաւեալք. — այս ինքն ճարաւեալք էին :

Զև այդ եղեալ, իւրաքանչիւր զընկեր կոչեմք. — այս ինքն մինչչև իցէ այդ եղեալ :

518. Ճ՜ատ տեղւոյն ևս մինն միայն կ՚գնուի դիմաւոր բայն կամ անցեալ դերբայն, և որչափ պէտք լինի իւրնուրն կ՚իմացուի յետոյմն կամ յառաջնումն.

Օ՜ր օրհնես դու՝ օրհնեալ է, և զոր անիծանես՝ անիծեալ. — այս ինքն անիծեալ է :

Եղիցի երկիրն ձեր աւերակ, և քաղաքքն ձեր թափուրք. — այս ինքն թափուրք եղիցին :

Որոց մեղքն յայտնի են և յառաջագոյն հասեալ ՚ի դատաստան. — այս ինքն հասեալ են :

Որ այնչափ պատժոց պատժապարտ իցես, և ահագին ատենին յանդիման լինելոց և ընդ ամենայնի ՃշդիւՀամարս տալոց. — այս ինքն լինելոց իցես, տալոց իցես :

Ես ՚ի հայր, և հայր լիս է. — այս ինքն ես ՚ի հայր եմ:

Ձեր ինչ օգտեալ, այլ և առաւել զայրացեալ. — այս ինքն զայրացեալ էր :

Եթէ հրամայէ սպանանել՝ սպանանեն, և եթէ կեցուցանել՝ կեցուցանեն. — այս ինքն և եթէ հրամայէ կեցուցանել :

Ոչ եթէ դուք առաքեցէք զիս այդր, այլ Ա՚ստուած. — այս ինքն Ա՚ստուած առաքեաց :

Մ՚ենկնեաց յինէն. եթէ դու յահեակ, ես յաջ. եթէ դու յաջ, ես յահեակ. — այս ինքն եթէ դու յահեակ ևկնիցես, ես յաջ ևկնեցայց, եւն :

Որ արբեալդ ես, և ոչ ՚ի գինւոյ. — այս ինքն և ոչ ՚ի գինւոյ ես արբեալ :

Ճ՜ն կամիս և թէ ոչ. այս ինքն և թէ ոչ կամիս :

Ճ՜էպէտ և ամենեքեան գայթագ՚ղեսցեն, այլ ես ոչ. — այս ինքն ես ոչ գայթագ՚ղեցից :

Կշտամբեսցէ զքեզ քո բերան, և ոչ ես. — այս ինքն և ոչ ես կշտամբեցից :

Ա՚ռաւել քան զնոսա ամենեսին վաստակեցի. և ոչ եթէ ես, այլ՝ շնորհքն Ա՚ստուծոյ. — այս ինքն և ոչ եթէ ես վաստակեցի, այլ՝ շնորհքն Ա՚ստուծոյ վաստակեցին :

Գնա ՚ի նմանէ, և ոչ թէ նա ՚ի քէն հատաւ. —

Գնա դնա, և ոչ թէ նա զքեզ անգամնեաց. — այս ինքն դու ՚ի նմանէ հատար, դու դնա անդամնեցեր :

Գովեսցէ զքեզ ընկերն, և մի քո բերան. օտարն, և մի քո շրթունք. — այս ինքն մի գովեսցէ, մի գովեսցին :

Պատառեցէք զսիրտս ձեր, և մի զհանդերձս. — այս ինքն մի պատառէք :

Ա՚րթայք գործեցէք, մի զկորստական կերակուրն, այլ՝ զկերակուրն որ մնայ. — այս ինքն մի գործէք, այլ՝ գործեցէք :

Տեսեալ արդարոց ճիճաղեցան, անարատին՝ և արհամարհեաց. — այս ինքն և անարատին տեսեալ :

519. Ա՚պագէս և ես շատ անգամ երկու երեք անգեալ կամ ապառնի դերբայի համար միայն մին էական բայ կ՚գնուի.

Պատրաստեալ և խորհեալ եմ:

Օձուբ իւր սրեալ է և զաղեղն իւր լարեալ.
Ձէ երբեք հեղդացեալ եմք յարքունի վատակս, և ոչ խառնեալ վատութիւն ընդ արուեստիւն քաջութեան:
Օր ստացեալ և ապրեցուցեալ և սնուցեալ էր:
Խոովեալ և աղմկեալ և զարհուրեալ միտքն էին:
Ընկճեցեալ լիներ և քարկոծեալ և թափչաս զգլուխն հարեալ, և այնու վկայ ճշմարտութեանն Յիսուսի եղեալ, և զճշմարիտ մահն նորա մեռեալ:
Ընդ իմ գթիդ սպանեալ էր և զնա ապրեցուցեալ:
Իմ ինձ չէր եկեալ և խօսեցեալ ընդ նոսա:
Ինձ չէր մեր աճապարեալ և ի փախուստ դարձեալ:
Չև էր գենուանն գինեալ և մատուցեալ պատարագ և ոչ հոգին սուրբ իջեալ, ոչ մեղքն լուծեալ, ոչ թշնամութիւնն բարձեալ և ոչ անիծիչն եղծեալ:
Օր տալոց և հատուցանելոց ես:
Պատոց իջանելոց էր:
Ահռանելոց է և յերիր աւուր յառնելոց:
Մարդ լինելոց է և վէմ անուանելոց և ի հիմունս Անոնի գնելոց:
Ոյս գգնելոց են և արքայութեանն խոստացելոյ արժանաւոր լինելոց:
Ընտրանդելոց էին ցամենայն ազգս, և ինքեանք անուանիք և հոյակապք լինելոց քան զաշխարհս ամենայն:
Որ լսելոցն է՝ լուիցէ, և որ արհամարհելոցն՝ արհամարհեսցէ:

520. Ճատ անգամ ես բայն, մանաւանդ էականն, ամենևին չի գնուել և տեղիցն կ'իմացուի. յիշել ենք ի 340. առեղս յօրիշ օրինակներ ես տեսանենք.

Մինք կաս և դու ստեղծիչ մեր. — այս ինքն մինք կաս եմք, դու ստեղծիչ ես:
Ըստ Հիպոկրատեայ՝ կանք սուղ և արուեստ երկայն. — այս ինքն սուղ է:
Ես ամենայն որ ինչ նոցա, եկին. — այս ինքն որ ինչ նոցա է կամ էր:

Այսօր մաքուր հոգեկիր, վաղիւ մուլի խելագար. — այս ինքն այսօր եմ, վաղիւ լինիմ:
Գոհութիւն երեքասրեքնին: Ընկճք այնպիսի կծծի բանից. — այս ինքն գոհութիւն լիցի, մատուսցի. ընկճք լիցին, ելցեն:
Սուր ի վերայ քաղքենացուցն: Հաւասիկ ես ի վերայ քո. — այս ինքն սուր լիցի, հասցէ. ես եմ, ես գամ ի վերայ քո:
Ալ դիս. եղուկ դիս. երանի զազատեալսն. — այս ինքն վայ ասելի է, համարելի է:

521. Ճատ տեղւոյ ես անորիշ գերբայն մի մին գնուել, կամ ամենևին չ'գնուելով, զօրութեամբ կ'իմացուի ինչ հոլով որ պէտք.

Խօսել բան՝ զոր ոչ ես արժան. — այս ինքն ոչ ես արժան խօսել:
Ի հրոյ էութենէ սահն զգնութիւն աշխարհիս. — այս ինքն սահն լինել:
Օգտարաստութիւն սպառազինութեանն հրամայեաց յարքունեաստ. — այս ինքն յարքունեաստ լինել:
Մեռաւ ամաց քսանից. — այս ինքն գոլով ամաց քսանից կամ եղեալ ամաց:
Յայս ապաստան՝ կամի նախ առ ձեզ գալ. — այս ինքն ապաստան գոլով կամ եղեալ:
Ինքն երթայր բուկ և ամենայն ժողովուրդն ընդ նմա՝ ձորձ զգլխով. — այս ինքն ուղեղով ձորձ զգլխով, գոլով ձորձ զգլխովն:
Ընկանէր ի ներքս սուսեր ի ձեռին. — այս ինքն ուղեղով սուսեր:
Ընդմուկն ի ծունգ և ձեռն ի ծնօտի՝ նստաւ այնպէս. — այս ինքն ի ծունգ, ի ծնօտի ուղեղով կամ գոլով:
Կոյս վճարեցաւ յաշխարհէ. — այս ինքն կոյս գոլով, կոյս մնալով:
Ոչ ոք Ասթէոս անուն: Կին մի անուն Գամարիա. — այս ինքն անուն ուղեղով, անունն գոլով:

522. Այսպէս կ'ասուի Հերան 'ի բերան խօսիլ, Թագ 'ի գլուխ զարդարել, հինն 'ի վեր տապալել, գայլ 'ի բերան ածիլ զոք, ձեռս 'ի գլուխ ելլանել, բերան 'ի վայր անկանիլ, կապել զնոսա ձեռս յետս կամ ընդ միմեանս ձեռ ընդ ձեռ:

523. Գոյական անուննն շատ տեղ ածականի տակուընի զօրութեամբ կ'իմացուի, մանաւանդ դիմորոշ յօդ դնելով ածականի վերջէն (444).

Ծերութիւն պատուական՝ ոչ բազմաժամանակեայն է. — այս ինքն ոչ բազմաժամանակեայ ծերութիւնն է:

Նկիրթն դիւրաւ մոլորի. — այս ինքն անկիրթ մարդն:

Հարկասիրտ գործէ առանց խորհելոյ. — այս ինքն բարկասիրտ մարդ:

Հանցես զպատուականն յանարգէն. — այս ինքն զպատուական իրն կամ մարդն յանարգ իրէն:

Այտուած առաւել ատեայ զլիրքն քան զյանցաւորն. — այս ինքն զլիրք մարդն:

Որչափ տգեղս առնես զմեզ երկրաւորաւս, գեղեցկագոյնս առնես զմեզ երկնաւորաւն. — այս ինքն երկրաւոր մասամբս կամ կերպիւս:

Անծքն շփանան և փոքունքն նախանձին. — այս ինքն մեծ մարդիկ, փոքր մարդիկ:

Բազմաժամանակեայք են իմաստունք. — այս ինքն ոչ բազմաժամանակեայ մարդիկ:

Այտուծոյ յայտնի են անգործք մարդոյն. — այս ինքն անգործ իրք:

Որ հասանէ անքննականաց, փառաւորաց և հրաշակերտաց. — այս ինքն իրաց:

Որ առնէ զմեծամեծս և զանքնինս և զփառաւորս և զհրաշակերտս. — այս ինքն զիրս:

524. Գոյական և ածական դերանուանքն շատ տեղւոյ չեն դնուել, և բանիցն կ'իմացուեն.

Անի կարասցէ ոունել զդէմ. — այս ինքն զդէմ իմ, քո, նորա, մեր, ձեր, նոցա, տեղին նայելով:

Միմեանց բարիք որ Այտուծոյ առ մեզ ժամանեն և լուսաւորեն զհոգիս. — այս ինքն զհոգիս մեր:

Պնդեա զմէջ, զօրացիր զօրութեամբ յոյժ. — այս ինքն զմէջ քո:

Յոտն եկաց Պաւղոս, շարժեաց զձեռն և ասէ. — այս ինքն զձեռն իւր:

Որ անարգէ զհայր: Հայր սիրէ զորդի: Կոչէ ընդ սրեկամն և զդերացիս. — այս ինքն զհայր իւր, զորդի իւր, զդերացիս իւր:

Դէմ հրամայէ պատերազմել, ոչ իշխեն անցանել զբանիւ. — այս ինքն զբանիւ նորա:

Ոչ լուանան զձեռս յորժամ հայց ուտեն. — այս ինքն զձեռս իւրեանց:

Դէպ եղև եղբարս եօթն մարդն հանդերձ կալեալս ածել. — այս ինքն մարդ նոցա:

Ընդէր բարկանաս եղբօրն. — այս ինքն եղբօրն քումմ:

Ծողս որդւոյն զբարերարութեանդ քո հանդէս. — այս ինքն որդւոյն քումմ:

Օր հանդերձեալն ես Թողուլ որդւոցն. — այս ինքն որդւոցն քոց:

Օր 'ի ձեռին ունէր. — այս ինքն 'ի ձեռին իւրումմ:

Ծողու լքանէ յօգնականութենէ իւրմէ. — այս ինքն յօգնականութենէ իւրմէ:

Կատա Յիսուս ցուցանել աշակերտացն. — այս ինքն աշակերտացն իւրոց:

Ոգեն զպատակն՝ զոր խոստացաւ սիրելեացն. — այս ինքն սիրելեաց իւրոց:

525. Գործերն ևս շատ կերպով չեն դնուել: Ինչպէս, Թէ որ բառն գայով, սեռով, յիով կամ հոյով սկսած լինի, երբեմն էլ նոր ը, 'ի. չի դնուել. Ընդ ին զէնս իւրեանց. — այս ինքն զէնս: Սեղանն ևս սրբել. — այս ինքն զսեղանն: Սուրբ սեպուհն զ'մայեակ. — այս ինքն զսուրբ սեպուհն: Երթիցես յարկս քո. յաւիտեանս. յաւիտենից. յարդէ 'ի ցորեան փոխել. — այս ինքն 'ի յարկս, 'ի յաւիտեան, 'ի յաւիտենից, 'ի յարդէ: Համառօտ ձանապարհն

եկն . հարաւոյ կողմանէ . — այս ինքն ՝ի համառօտ ձանապարհն ՝ի հարաւոյ կողմանէ :

526 . Երբեմն և յառաջի բառն որ ը, ո, ե վերջանայ, այն յետնի համար և նախդրի տեղ կ՝բռնի . Ոտղկեցո ՝ի մեղ հատն . — այս ինքն զհատն : Պաքրատոյնք որպէս մարգարէն . — այս ինքն զմարգարէն : Յայնմ ժամանակի խնդիր ելանէր արքայն . — այս ինքն ՝ի խնդիր ելանէր :

527 . Երբեմն ն , ղ , գրերն և զայի տեղ կ՝բռնեն այդ երկու կերպովին և :

528 . Երբոր յառաջ ընկած բառն յետնոյն խղնիր լինի և երկքին և որ նոյն նախդիրն պէտք լինի , յետնոյ վերջն հարկ չի լինել դնելոյ , յառաջ ընկածինն երկքին և կ՝օգնի .

Ձեռամբ անկեալն իւրեանց՝ բռնութեամբ ժողովին . — փոխանակ ասելոյ զանկեալսն ձեռամբ իւրեանց :

Ընդ գինի յոլովից առեալն . — փոխանակ ասելոյ՝ զառեալն գինի յոլովից :

Յարի և այս ՝ի Նաբե՛լընդ դարձեալսն . — փոխանակ ասելոյ ՝ի դարձեալսն ՝ի Նաբելընդ :

Ի Քրիստոսէ պարգևեալ փառն վայելեսցուք . — փոխանակ ասելոյ ՝ի փառն պարգևեալ ՝ի Քրիստոսէ :

Ի քուն լինել մարգկան՝ եկն Թշնամին . փոխանակ ասելոյ ՝ի լինել ՝ի քուն :

Ի ձանապարհ անկանել նոցա և մտ ՝ի քաղաքն լինել . — փոխանակ ասելոյ՝ յանկանել նոցա ՝ի ձանապարհ և ՝ի լինել մտ ՝ի քաղաքն :

Յանչափն ձգտիլ՝ իմոյն ոչ հասի . — փոխանակ ասելոյ ՝ի ձգտիլ յանչափն :

529 . Նախդրի պէս հոլովառու բառէրն և (152) շատ անգամ իւրեանք իւրեանց կ՝իմացուեն առանց կրկնելոյ , եթէ նախդիր ուզեն՝ այն միայն կրկնելով .

Յառաջ քան զիս և զքեզ . — ՝ի և քան զքեզ :

Երկինք և երկիր վասն մարդոյն , և մարդն՝ պատուիրանին . — այս ինքն վասն պատուիրանին :

Փառաց վասն , ընչից աղագաւ , կամաց կատարելոյ , երկայնակեաց լինելոյ . — այս ինքն կատարելոյ վասն կամ աղագաւ , լինելոյ աղագաւ :

Այ ՝ի վայի վերայ , և գոյժ ՝ի գուժի . — այս ինքն ՝ի գուժի վերայ :

Էրս ՝ի վերայ վիրաց և ցաւս ՝ի ցաւոց յաւելուն . — այս ինքն ՝ի վերայ ցաւոց :

Ի վերայ խաշանց իմոց մեռանիմ . յորոց խաշանց արդեօք . ՝ի հարթուցեալսն , ՝ի փախուցեալսն , ՝ի գազանակուռ եղելսն . — այս ինքն ՝ի վերայ որոց խաշանց . ՝ի վերայ հարթուցեալսն , և այլն :

Թայր ՝ի վերայ նորա իբրև հայր յորդւոյ . — այս ինքն ՝ի վերայ որդւոյ :

Աստաւ յերկինս ՝ի վերայ քերովբէիցն , և յերկրի՝ անասունն կենդանեաց . — այս ինքն ՝ի վերայ անասուն կենդանեաց :

Երթ զհետ արդարութեան , զաստուածպաշտութեան , զհաւատոյ , զսիրոյ . — այս ինքն զհետ աստուածպաշտութեան , զհետ հաւատոյ , և :

530 . Շատ տեղւոյ և նախդրների կամ հոլովառու բառերի խնդիրն յայտնի չի դնուել և կ՝իմացուի . ինչպէս շատ անգամ երբոր յատկացեալն չի դնուել կամ չի կրկնուել և իր նախդիրն յատկացուցչի վերայ կ՝դնուի (480) .

Կերպարանիմ զԱաւթին . Քրովբէիցն խորհրդաբար կերպարանիմք . — այս ինքն զիրս կամ զկերպարանս Աաւթի , քրովբէից :

Տգէտ են Աստուածոյ արդարութեանն , և զիւրեանցն խնդրեն կացուցանել . — այս ինքն զիւրեանց արդարութիւնն :

Ձայեաց ՝ի տառապանս մեր և ՝ի նեղութիւնս , և ՝ի թագաւորացն մերոց և իշխանացն մերոց և քահանայից և մարգարէիցն մերոց . — այս ինքն և ՝ի նեղութիւնս թագաւորացն մերոց , և այլն :

Կնաճեսցուք ՝ի Քրիստոսի պատուիրանէն՝ որ ՝ի բերան նոցա խօսէր . զի եթէ ՝ի Պաւղոսին խօսէր ,

ապա և՝ ի պետրոսին, ապա և յայլոց Ընդաքեղցն. — այս ինքն՝ ի բերան Պաւղոսի, ՝ի բերան Պետրոսի, ՝ի բերան այլոց Ընդաքեղցն։

Զարմանային յոյժ ընդ գեղեցկութիւն նորա և ընդ աւծնային որդւոցն Իսրայե՛լի. — այս ինքն և ընդ գեղեցկութիւն աւծնային որդւոցն։

Ընդ քո իբրև զառն. Թևք նորա իբրև արծուոյ. — այս ինքն իբրև զառն առն, իբրև թևք արծուոյ։

Զարձոյց զսիրտ աւծնայն Յուդայ իբրև զառն միոջ. — այս ինքն իբրև զսիրտ առն միոջ։

Եւ էին իբրև զԻսրայե՛լի գործք նորա. — այս ինքն իբրև զգործս Իսրայե՛լի։

Մեծ է տեսաւորութիւն մտաց քան զմարմնոց. — այս ինքն քան զտեսաւորութիւն մարմնոց։

Ասէ այդ՝ ի վերայ աբրահամեան զաւակին, ՝ի սրբոյ Յաւհակայ. — այս ինքն՝ ի զաւակի սրբոյ Յաւհակայ, որ ասէլ է՝ ի վերայ զաւակի (529)։

Զոմանս վասն պիղծս դատելոյ, և զայլս՝ վասն բարիս. — այս ինքն վասն բարիս դատելոյ։

Հանդերձ որք բոլորովին են անշուննչք. — այս ինքն հանդերձ այնոքիւք (440)։

531. Մակբայներիցն ոչ, ՛ի, շատ տեղւոյ չեն կրկնուել հետ ընկած բայի հանդր, և կ՛իմացուեն.

Ընդն զուրուք մեք ոչ կերաք և արբաք. — այս ինքն և ոչ արբաք։

Եւ թողեր և ցրուեցեր զնոսա. — այս ինքն և ոչ ցրուեցեր։

Խստացուցին զպարանոցս իւրեանց առ՝ ի չլսելոյ ինձ և ընդունելոյ զխրատ. — այս ինքն և չընդունելոյ։

Ընդէս զի չիք յանիրաւութենէ արդարութիւն, այսպէս՝ ի ստութենէ ճշմարտութիւն. — այս ինքն այսպէս ոչ կամ չիք։

Մի աղաչեր վասն դոցա խնդրուածովք և պաղատիր. — այս ինքն և մի պաղատիր։

Մի ներէք նոցա և թողացուցանէք. — այս ինքն և մի

թողացուցանէք։

532. Յուրիշ մակբայքն և երբեմն չեն դնուել, կամ մին կտորն կ՛գնուի.

Որպէս դու, և ես. և որպէս զօրք քո՝ զօրք իմ. — այս ինքն այնպէս կամ նոյնպէս և ես, նոյնպէս զօրք իմ։

Որչափ մեծ է իշխանութիւնն, դժուարին է մարտն. — այս ինքն այնչափ դժուարին է։

Եւ արար՝ մինչև ձեղքեաց խզեաց զիաբանութիւնն Հայոց. — այս ինքն այնչափ արար։

Որպէս խորհեալ եմ, այն կացցէ. — այս ինքն այնպէս կացցէ։

Այսչափ կամ այն. Եթէ այսպէս և եթէ այն. Երբեմն այնպէս և երբեմն այս. — այս ինքն այնչափ, այնպէս, այսպէս։

Որպէս այժմ, նոյն և յայնժամ. — այս ինքն նոյնպէս։

Մեծին այլազգ ծառայանալ, և փոքունն այլ. — այս ինքն և փոքունն այլազգ։

Հայեաց յայսկոյս և յայն. — այս ինքն և յայնկոյս կամ յայնկոյս։

533. Հաղկապներիցն և ոմանք չեն դնուել, և յայտնի կ՛իմացուեն շատ տեղւոյ.

Զի թէ թշնամւոյն նախատեալ էր՝ համբերէի արդեօք, կամ ատելւոյն մեծաբանեալ էր ՝ի վերայ իմ՝ թաքչէի արդեօք ՝ի նմանէ. — այս ինքն կամ թէ ատելւոյն մեծաբանեալ էր։

Այսուհետև չես ծառայ, այլ որդի. եթէ որդի, և ժառանգ Աստուծոյ. — այս ինքն ապա, ուրեմն և ժառանգ։

Թէպէտ և զհետ եղև նոցա, չկարաց հասանել. — այս ինքն այլ՝ սակայն չկարաց։

Թոյլ տուք անցից ընդ երկիր քո. — այս ինքն Թոյլ տուք զի անցից։

Ծողովեցան վաղվաղակի զի խորհեսցին՝ զինչ գործ գործեսցեն. — այս ինքն, թէ զինչ գործ գործեսցեն։

Նոր խռովութիւն մեծ ՚ի մէջ զինուորացն, զի արդեօք Պետրոսն եղև . — այս ինքն, թէ զի արդեօք եղև :

Նա ոչ անխտիր ինչ իրք են՝ անտի իսկ յայտ է . — այս ինքն և զի կամ և թէ ոչ անխտիր ինչ իրք են :

Որպէս վերստին քննեաւ՝ մարթացից ինչ գրել . — այս ինքն որպէս զի :

Նմանպէս ծածկեցաւ ՚ի մէնջ, որպէս ամենևին ոչ գիտացաք . — այս ինքն որպէս զի, որ ասել է մինչ զի ոչ գիտացաք :

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԱԽԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

534 . Նեղադրութիւնն է մի բան յաւելդնել՝ խօսքն զօրաւոր կամ բացայայտ և կամ զարդարուն անելոյ համար :

535 . Նպատակ անորիշ դերբայն, ուղղական և հայցական, կ'դնուի երբեմն իբր բայի մօտն, հաստատութիւն ցոյց տալոյ համար, որպէս թէ լինէր «պոէէ», «ըէ-բե» կամ Ղէպէ Ե .

Տալ ետուս կնիք և տանն Սուրփանեայ . — այս ինքն ապաքէն ետուս :

Ունել ունէր պարծանս, այլ՝ ոչ առ Նստուած . — այս ինքն արդարև ունէր, թէպէտ և ունէր, այլ՝ և այլն :

Սիրել սիրեն կամ զսիրելն սիրեն, այլ՝ ոչ սերտիւ կամ այլ՝ ոչ սրտացաւութեամբ . — այս ինքն ապաքէն սիրեն, թէպէտ և սիրեն, այլ՝ :

Ընթանալ ամենեքին ընթանան, բայց մի ոք առնու . — այս ինքն թէպէտ և ամենեքին :

536 . Ընորիշ դերբայի գործիականն և անցեալ դերբայն իւրեանց բայի մօտն կ'դնուեն երբեմն հաստատութեան և սաստկութեան համար, կամ բանի յիրուր հետնայ աձելն ցուցանելոյ համար .

Ողամենայն ինչ զոր խօսիցի, լինելով լինի :

Յամենայն ծառոց որ է ՚ի դրախտիդ՝ ուտելով կերիցես :

Նձելով աձէին և բազմանալով բազմանային :

Նրթալով երթայր և զօրանայր :

Կալով գայր և մերձենայր :

Ճ ինեալ շինէին (զաշտարակն) ՚ի պաշտօն գիւաց :

Գողացեալ գողանայ . պահեալ պահէն . հանեալ հան ։
Յափշտակեալ յափշտակին յառաջագոյն ։
Յերուսա՛ղէմ երթեալ երթիկ ։

537 . Լո՜հ , ինչ , ո՞ւ միջակ անուանքն առանց հարկի երբեմն ածելորդ կ՚դնուին .

Ոչ ոք այն ոք գոյր յորմէ խնդայիր ։
Յորմէ ոչ ոք երբէք այլ ոք մանն կալաւ ։
Նա՛ որ ինչ այլ ինչ գեղեցիկ յօրինուածք պատմին . — այս ինքն այլ գեղեցիկ յօրինուածք որ պատմին ։
Որ ինչ անդ դիպեալ էին քաղաքացիքն . — այս ինքն քաղաքացիքն որ անդ դիպեալ էին ։
Նա՛ ոչ ինչ էր յաշխարհի՝ որ ինչ ընդդէմ դառնայր հրամանաց նորա . — այս ինքն ոչ ինչ ոք ընդդէմ դառնայր ։
Նա՛ որ ինչ այլ ինչ պատիւ ունէր . — այս ինքն և այլ ինչ պատիւ ոք ունէր ։
Ոչ ինչ ունիմ իբս ինչ . — այս ինքն ոչ ունիմ իբս ինչ ։
Իսկ այլոց իշխանացն Թուի ինձ և ոչ ի՛ ինչ մնացեալ . — այս ինքն և ոչ ի՛ մնացեալ ։
Նա՛ ոչ ի՛ ինչ յայտացանէ ամենևին ինչ ոչ յիշեաց . — այս ինքն ամենևին ոչ յիշեաց ։
Ամենայն ինչ այնպիսի պարծանք՝ չարութիւն են . — այս ինքն ամենայն այնպիսի պարծանք ։
Որ զամենայն ինչ չարիսք խորամանգեցեր . — այս ինքն զամենայն չարիսք ։
Ոչ եթէ առ քեզ ինչ առաքեաց զիս տէր ։
Ձեմ ինչ լսելոց ։
Ոչ առ բազում ժամանակս ինչ ։
Ոչ այժմ ինչ կոչեցի զքեզ ։
Եթէ ինչ զբոսա խորամանգել յօժարեսցուք ։
Իբրև կամիմ ինձ եթէ փոխեսցուք զնա ։
Յայտ ինձ այսպէս առնէր ։ Պարգև մեծ ինձ Թուի ։
Յանկարծակի ինձ եղաք ։ Ա՛տաղիւր ինձ անսայիք ։

538 . Գոյական և ածական դերանուանքն երբեմն կ՚կրկնուին .

Նա՛ իրաց և գործոց առնն իմանալ ինչ ես ոչ կարիմ ։
Մեք անպակաս յամենայն ժամանակի ... յիշեմք մեք զձեզ ։
Գնո՛ւ որ զամենայն ինչ չարիսք խորամանգեցեր ... գնո՛ւ ոչ ապրեսցիս ։ —
Նա՛ Թուի այս տխմարաց , Թէ չիցէ այս հանգոյն առաջնոցն ։
Նա՛ն որ ամենաբարին է քնութեամբ , այլ ումեք չարի պատճառ նա ոչ լինի ։
Օգնասիկ որ այնպէս մատն եղեն օրինացն՝ ածին սատակեցին գնոսա ։

539 . Ե՞ստ տեղւոյն է մի անուանն կամ մի բանի հետ առնլի կ՚դնուին նոյն հոլով , յետ կամ յառաջ .

Կինս զոր ետուր ընդ իս՝ սա ետ ինձ՝ ի ծառոյ անտի և կերայ ։
Ծանեայ Մանասէ եթէ տէր՝ նա է Աստուած ։
Օգնական Մովսէս զոր ուրացանն՝ զնա Աստուած իշխան և փրկիչ առաքեաց ։
Զգիքն այնոքիկ զորս դու ժառանգելոց ես՝ նոքա հնամայիկ և դիւթութեանց անսան ։
Ամուրքդ զոր շինէք՝ այդ ձեզ իսկ լիցին (129) ։
Զձեն լամաստաւորի ուրախ առնի հայր իւր ։
Նա՛ երկիւղածաց քոց քաւիչ լինիս դու նոցա ։
Նթէ ինչ յարարածոց՝ որ գեղեցիկ է , այն՝ ի բարւոյ արարչէ կարծիցի ամանց ։
Օգնչդեն և զհշմարտեն՝ զայն առաջնոյն Թողաք ։
Ի՛րաժիր մանկունս ընտրանաւ՝ զայն յուսումն արուեստականացն տայիք ։
Տեղի բնակութեանն Աստուծոյ լինիցին , այնմ՛որ ասաց բնակեցայց՝ ինոսա ։
Ի հպարտութիւն ամբարտաւանութեան յեցեալ , յայն որ՝ ի հնոց ժամանակաց հետէ ունէին ։

Լեթէ ընդ դուռն ընդ որ թագաւոր ելանէ, հանցես ընդ նա աղբ :

Իբրև լսեան նախարարքն Հայոց, այնք որք ունէին գիշխանութիւն :

Յոկ սուրբ քահանայքն որ անդ դիպեցան յամուրսն, .. մատուցին և նոքա զպարանոցս իւրեանց :

Այս ոչ հրամանաւ արքունի է՝ այսչափ երկայնաբան լինել ընդ ձեզ պայքարաւ :

Պետ է քեզ այլ՝ կոչել զքեզ ծառայ իմ :

Ահա և այն խմաստութիւն է՝ ճանաչել թէ յումի է շնորհն :

540 . Այսպէս և շատ տեղւոմ աւելի կ'գնուէն յարաբերականի հետանէն, որ շատ անգամ նորա համար դիմորոշ յօդի փոխարէն է՝ որ չի առնել (461), կամ յարաբերելոյն .

Որ դու միայն կարողես : Որ ինքն իւր չարէ :

Որ էր և նա 'ինոյն ազգէ :

Պտուղ՝ որոյ սերմն իւր 'ինմին :

Որոց յօժարէին միտք իւրեանց :

Տէր գօրութեանց՝ որոյ կացի առաջի նորա :

Որոյ որդի նորա հիւանդ կայր :

Տեղիդ՝ յորում կաս դու 'ի դմա :

Դու հաւատս ունիս՝ որով պարծիս դուվաս :

Զարք որոց ոչ էր նոցա թիւ :

Ընտուածք՝ յորս յուսացեալ էիք 'ինոսա, զորոց ըզձարպ զոհից նոցա ուտէիք :

Որոյ բան հրամանի իւրոյ այսչափ գօրացեալ իշխէ :

Որոյ կերակուր կամաց իւրոց էր 'ի մանկութենէ անաբատ մարմին սրբոց :

541 . Յարաբերական դերանուան հետանէն շատ անգամ յարաբերեալն և կ'կրկնուի, կամ ինչ որ կայ իրօք, կամ ինչպէս որ կ'երևայ անդ զրողի մտացն, բացայայտչի պէս .

Զոր ստացաւ Ընբռաամ ղայն Վերծանէ քեռտացոյ :

Իբրև գՀառաքէլ և զ'Իա, որ շինեցին երկոտէն ըզտաւնն Իսրայե'լի :

Ներէին գհիւանդս և զնեղեալս յայսոց պղծոց, որք և բժշկէին ամենեսեան :

Որում ոչ կամեցեալ Հայկայ հնազանդ լինել Ն'ե'ւ, չու արարեալ գնայ :

Յորմէ յամենեցունց յայսոցանէ ազատ են իմանալիքն :

Ի ձեռն տամն աղբատ և անգիր արանց, որք ոչ 'ի ձեռն ընչից կամ իմաստիւք կամ զօրութեամբ Տ[illegible]ոջն իմաստնոցն և հզօրացն յաղթեցին :

Այսպն արարի զտկարութիւն ձեր, որք այդպան բազմութեան զմի թև հաւու ոչ բարձէք :

Հոգւոյն սրբոյ՝ որով Նազաքեալքն արբեցան անմեղական բաժակաւն :

Յորմէ զարհուրին յայսմ երէ ֆոտոե :

Որոց անուանքն են այս՝ Գրիգոլեցոյ նորա :

Նո որ մատուցեալ էք 'ի Վէնի կենդանի :

Օր ոչ բաւեմ ասել զայդպան աղէտս տանջանացն :

Որ Նստուծոյ միայն է, զծածկոյս ճանաչել :

542 . Յարաբերական դերանունն և կերպ կերպ ուղղորդ դնուելիք ունի . անսովոր լինելոյն համար՝ տեղը չենք գնել : Նմեներին հարկաւոր չեղած տեղն՝ մտացի ուռանօղն կ'իմանայ 'ի գիրս :

543 . Յատկացեալ բացայայտելոյ և գոյականի նախդիրն (476, 481, 482) շատ անգամ կ'կրկնուի յետ ղրած յատկացուցչի, յատկացեալոյ, բացայայտչի, հասարակ ածականի կամ գոյականի վերէն, մանաւանդ որ հեռի ընկանեն և դիմորոշ յօդ ունենան, կամ երբոր գոյականն նով կապած երկու ածականի մէջ դնուի . ինչպէս ,

544 . Յատկացուցչի վերէն .

Մի խոտորիցես զիրաւունս զեկին և զորբոյ և զայրւոյ :

Օմիտս կամեցաւ հաճել զամբոխին :

Մի մերձենայի 'ի պղծութիւնս մարդոյ կամ յանասնոց պղծոց :

Խաղաղութիւն արասցուք ընդ արս ընդ ազգիդ այդմիկ :

Յոդի վախճանեալ մի մտցէ ՚ի հօր և ՚ի մօր, յիղբօր և ՚ի քեռ ։

545. Յատկացելոյ վերջն (477).

Կախեաց զ՚Եկեկանովբայ գգլուխն ։
Օ՚քո գթարեկամն ։ Օ՚իմ զաչս եթայ ։
Յատակել զձեր զայր և զկին ։
Կապեցէք զգորա զոտս և զձեռս ։
Օ՚քո բարերարութեանդ զշավ առեալ ։
Օ՚ամենայն երկրի զիշխանութիւնս ։
Իչ զուրուք բռնացայ ուննել զանպատանս և կամ զայ-գիս ։
Յիւր ՚ի փառն և ՚ի վայելչութիւն ։
Ոչ պրեցան ՚ի հրոյն ՚ի Կռոցէ ։
Ի փորձութեան ՚ի հանդիսի գտաւ հաւատարիմ։
Ընդ քո կոյժ զարմացեալ եմ ընդ մեծագոյ ճշնդականութիւն ։
Ըստ իւրաքանչիւր ըստ վրանս ձեր ։
Օ՚որոյ զվաստակն ՚ի բժշկութիւն մատուցանեն ։
Օ՚որոյ մեք գիտեմք զհայրն և զմայր ։
Օ՚որոյ երբեւ անցանիցէ՝ ոչ գոյ զհետան գտանել ։
Յորոյ այսօր ՚ի գիրկան գգուեցար ։
Յորոց գուն ՚ի խնդիր երթեալ էիր ։
Ընդ որոց թէ ընդ գեղն զուարճացեալք, և այլն ։

546. Ի ացայայտչի վերջն.

Կոչեաց զ՚Եսաւ զորդի իւր երէց ։
Կոչեաց զորդի իւր զկրտսեր զՅակոբ ։
Յերկրին ՚ի Գեսեմ։ Ի լեառն ՚ի Հաբաւ ։
Մօտ ՚ի լեառնն ՚ի Հպատ ։
Ի Մովսիսէ յառնէն Իյտուճոյ ։
Ի Հերմոնէ ՚ի լեռնէ փոքուէ ։
Յերկրէ հեռաստանէ եկին առիս՝ ՚ի Բաբե՚լոնէ ։
Ընդ նա ըստ գետն մեծ ըստ Եփրատ ։
Վայելեցարուք ընդ առաքեալն և ընդ քահանայապետ խոստովանութեան մերոյ՝ ընդ Յիսուս Քրիստոս ։

547. Ընծայականի վերջն.

Օ՚հպարտութիւն զամենայն ։
Օ՚արան զամբարիշտս ։
Օ՚տունս զայս գթարձր ։ Օ՚ժողովուրդդ զայդ գչար ։
Օ՚զօրն զայն զմեծ ։ Կոչեա զԱխիմն զոմն ։
Ի ուսմարէին յերկիրն ՚ի հեռաւոր ։
Ընդ քաղաքն ընդ ամենայն ։
Ընդ ցաւն ցկարուցեալս ՚ի վերայ նորա ։
Ի տնկոյ խմբէ ՚ի մահաբերէ ։
Ի պատուհանացս յայտցանէ ՚ի փոքունց ։
Յայրի անդ ՚ի կրկնուամ ։
Յաւուր միում յերևելոյ ։
Ոտի զոչխարս իմ զկորուսեալ։ Օ՚ճանապարհս ձեր չարս և զգնացս ձեր զանբարիս ։
Ո՚նհատ զգուշն տանն տեառն գբարձր ։
Յերկիր թշնամւոյ ՚ի հեռաւոր կամ ՚ի մօտաւոր ։
Ի ծառայից տեառն իմոյ ՚ի յետնոց ։
Ոուրն եհար գհանդերձէն խըրմէ զնորոյ ։
Ի ցուսոն եղեգնեայ ՚ի ջախջախ ։
Յադգ օտար և ՚ի չար ։
Յադգ անյոյս և ՚ի կսխեալ ։
Օ՚ազգ մի գանկէտ և գարդար ։
Օ՚տատանորդս երկրիս մերոյ ՚զևտաղիքն շրջեսցին և տոգին զամենայն բովանդակ ։ —
Օ՚հովիւն հօտից զմեծն ։
Օ՚քորան քո գնդչցուանան ։
Օ՚չուր գետոյն գհզօրն և գյորդ ։
Ընդ գմուրհակ ծառացուածոյն զկնքեալն ըստ հրամանի և ըստ իրաւանց և զարձակն ։
Օ՚ամենայն սպաս տանն տեառն գմեծ և գփոքր ։
Յամենայն քաղաքն Յուդայ յամուրս ։
Ընդ ամենայն քաղաքս ընդ կոյժ հեռաւորս ։
Օ՚եօթանասունն աբամրքն գծերովք ։ —
Օ՚ահագին տեսիլն գայն և զերկիւղալից ։
Օ՚անհնարին հարուածոն և զմեծամեծս կոյժ ։

Յերբև զխիստ լինչ զանճառ և զանկատար ։
Օձոթեն երկնչեալ զառաջինս զգուշեցեալն և զընտիրս ։
Ընդ ամենայն անապատն ընդ մեծ և ընդ ահագին ։

548 . Գոյականի վերջն (478) .

Ամենայն զերկիրս զայս . զամենայն զինչս իւր . զամենայն զկաշ և զկարասի նոցա ։
Ընդեր ի վերայ դոցա զանհնարին զմեղաւ ։
Ո՛ւռնա զաձիենախառն զկրակն ։
Ձարքունի զհրամանն ։ Երկոսին զորդիսն իմ ։
Այլ և զքո բան ։
Երբև զհաւատարապատիւ զոք ։ Անչափ զանգնին կամ զերկինս ամենայն ։
Աչառոր և զսարսափելի զփրկական զխորհուրդն ։
Յամենայն ի կեանս քո . յամենայն ի թագաւորութեան նորա ։
Յամենայն իսկ ի թուղթն . յամենայն ի բազում մեծութենան իւրում ։
Յերկոսեան ի սրահս տանն ։ Յանցաւոր ի կեանս ։
Յամենայն յոսրայե՛լ ։
Յամենայն ի զուր բանէ ։
Երաժարեալք յաշխարհական ի զբաղմանց ։
Յայնչափ ի բազում ի նախրաց փիլիսոփային աստուածոց ։
Յանապատէ եկեալ յերկրէ ։
Ի բարձրաբանդակումն կուռ կալով ի տեղւոջ ։
Ոչ կարի խոնարհագունին բուռն հարկանէ զօրինակաց ։

549 . Ինչ որ յետ կամ յառաջ դրած ածականներն շատ ևս լինեն , նախդիրն նոցա վերայ ևս երբեմն կ՚կրկնուի , մանաւանդ հետի ընկածներն վերջն , թէ և յետ դրած գոյականի վերջն ևս չկ՚կրկնուի , ինչպէս օրինակներիս մին քանի սի վերջն կ՚տեսանես ։

550 . Պարզ նախդրներն կամ հոլովառու բառերինն՝ առաջադրեալ կ՚կրկնուի երբեմն բառի կտորներն վերջն կամ խնդրոյն կամ նորա ածականի , յատկացուցչի .

Ոչ այլ զոք առաւել քան զԵրեայսդ . — այս ինքն զոչ այլ օք կամ զոչ օք այլ ։
Ի քաւան և ի հինգամենից և ի վեր . — այս ինքն ի քաւան և հինգամենից ։
Յինն և ի տասներորդ ամի . Յաւթեն և ի տասներորդի ամի . — այս ինքն յինն և տասներորդ , յաւթեն և տասներորդի ։
Քաւան և զինն ազգաց զոգիս . — այս ինքն զքաւան և զինն ազգաց ։
Փառս զառ ի միոյն Յստուծոյ ոչ խնդրէք . — այս ինքն զփառս առ ի միոյն Յստուծոյ , որ է առ ի միոյն Յստուծոյ (389) ։
Զուարակն զվասն մեղաց՝ արասցես . — այս ինքն զուարակն որ է վասն մեղաց ։
Կատանաբար յարձակի ի վերայ ոչ միայն ի մերն Յրաւառզդայ , այլ և յայլոց ևս ազգաց . — այս ինքն ոչ միայն ի վերայ մերն Յրաւառզդայ , այլ և ի վերայ այլոց ևս ազգաց ։
Լուաչեաքն ի միջ ի յանօրինաց . — այս ինքն ի միջ անօրինաց ։
Հետ երթայիմ բազումք զՊաւղոսի և զԱռնաբայ ։
Ոչ չոգար զհետ երիտասարդաց զաղքատաց կամ զմեծամեծաց ։
Իմոց բարուց զկնի հայեցեալ . զօտարի զհետ ոչ երթիցեն . զբարեաց զհետ երթայք ։
Ընդ խթանի ընդդէմ աքացեալ ։ Ընդ այսր ընդդէմ թեւս ևս օք յամառէ ։
Ունեցի կալ ընդդէմ տասն հազարաւ ընդ այնմ որ գայ ի վերայ նորա քսան հազարաւ ։ Տես և 656 ։

551 . Երբեմն ևս նոյն կամ մօտ նշանակութիւն ունեցող և նոյն հոլով առնող նախդրներն և հոլովառու բառերն իրարայն կ՚դնուին նոյն անուանն վերայ , կամ մինն նորա վերայ ,

մինն ընդուր ածականի վերջին. և այլն.

Հանակեցան մերձ առ Հրուսա՛ղէմ. — փոխանակ առնելոյ՝ մերձ առ Հրուսա՛ղէմ կամ մերձ Հրուսաղէմ:

Ելսատ յերկինս երկնից ընդ յարևելս. — փոխանակ՝ ընդ արևելս կամ յարևելս:

Ի չար ընդ այն հայելով. — փոխանակ՝ ի չարն կայն կամ ընդ չարն այն:

Ընդ հզօրս նորա ոմանս հասուցանելով յաղգային. — փոխանակ՝ առ հզօրս նորա ազգային կամ ի հզօրս նորա ազգային:

Ընդ փոքր մի նիզակակցացն յանդգնաստուԹենէ. — փոխանակ՝ առ փոքր մի անդգաստուԹենէ կամ ի փոքր մի անդգաստուԹենէ:

Ընդ գերաշխարհիկսդ վարուք և քաղաքավարուԹեամբ հաւսեցուք առ կրօնաւորսդ. — ուր ածականի վերջին ընդ է, գոյականի վերջին առ:

Ետուցին ինձ չար փոխանակ ընդ բարւոյ. — փոխանակ բարւոյ, կամ միայն՝ չար ընդ բարւոյ ասելն բաւական էր:

Հիրաւի պատժեցաւ վասն ընդ անագորոն ԹշնամուԹ ընդ մարդոյն ունելոյ. — վասն ունելոյ կամ ընդ ունելոյ միայն բաւական էր:

Զգալի այն ասի, որ ընդ զգայարանացս ի՛նչ երբեք անկանի. — միայն՝ ընդ զգայարանացս անկանի (149) կամ զգայարանացս ի՛նչ երբեք ասելն բաւական էր:

Ընդ զսոսին հաստատուն պահելոյն պատճառաւ. — առ պահելոյն կամ պահելոյն պատճառաւ բաւական էր:

Զարմացաւ դի նախ ոչ միտեցաւ յառաջ քան զձանձն:

Զկնի յետ բազում ժամանակաց:

Ասան կամ Ասկս այնր աղագաւ. Ասկս էր աղագաւ. — միայն վասն կամ սակս այնր, սակս էր, կամ այնր աղագաւ՝ էր աղագաւ բաւական էր:

Առաջ առ երկրաւն. Ոսպ առ զարձիւն:

552. Վասն, էրթ, ըղէա, հայցականին արտաքոյ՝ յուրիշ խնդրոների վերջն ևս երբեմն ղ կ՛առնեն.

Վասն զընկերացն՝ մեզ ինքեանց մերձաւորք եմք. — այս ինքն քան ընկերացն:

Ստուժադուժ ևս էր տեսանելով քան զմտօքն Թանձրութեան. — այս ինքն քան մտօքն: —

Իբրև ղչժնդակ բռնաւորի ումեք կան՝ ի հարկի:

Ջեռնուլ խորհրդովքն և իբրև գհրով տոչորել:

Պարգևէ մարդկան ազգին որպէս զմտերմաց:

Ձախդրի և հոլովառու բառի յուրիշ վարպետ աւելացրուԹիւններ ևս կան անուան կամ դերբայից հետ, այժմ այսքանն բաւականէ:

553. Մակբայքն ևս շատ անգամ աւելորդ կ՛դնուեն, նոյնն կամ նմանն.

Մի մնասցէ անդ և մի մի քար: Ընդ ոք ընդդէմ մի դարձցի մի իւիք սաստիւք արքունի:

Մի դու, արքայ, և մի զայդ այլ առ մեզ ասեր:

Հետոյ ապա հեղձոյց: Յորժամ միանգեռ նա կամիցի:

Ահա յայտ եղև աւադիկ:

Վարձեալ միւսանգամ զքոյին հրամանն անդրէն եղծանես:

Ի գերուԹեան մերում՝ ուր ցրուեցեր զմեզ այսր:

Ուր էին անդ ծառք:

Ի տեղիդ՝ ուստի գերեցի զձեզ այտի:

Յաւետեան տեղւոջ՝ ուր և երեսայեաս անդր:

Իբրև գկաւդ՝ ի ձեռս բրտիդ, այսպէս էք՝ ի ձեռս իմ:

Որն տեառն իբրև գգող գիշերի՝ այնպէս հասանէ:

Ըստ բազմուԹեան իւրեանց նոյնպէս և մեղան ինձ:

554. Այ մակբայն շատ անգամ կ՛կրկնուի: Մինն բայիցն յառաջ մինն յետ՝ սովորական է և շատ տեղ պէտք. բայց երկուքն ևս բայիցն յառաջ՝ այն ևս շատ տեղ կ՛լինի.

Այ էր նոցա ոչ եւ մուտ և ոչ գին և ոչ վաճառ:

Այ ումեք պատմեցին և ոչինչ յորոց տեսին.

Այ ետ նմա պատասխանի և ոչ բան մի:

Ընախանձի և ոչ ընդ ումեք երբեք: —

Այս ոչ մի ինոցանէն ոչ եղծանէին :
Այս ոչ ի միում ոչ վայելեցեր :
Աչ ումեք ոչ երևէին, բայց միայն Հրէիցն :
Այս և ոչ ումի ոք ոչ գիտեմ :
Այնպիսին հպարտացեալ է և ոչինչ ոչ գիտէ :
Աչինչ ոչ կարասցէ քեզ մեղանչել :
Ծուի ինձ թէ և ոչ նոցա չգոյր :
Արուամ և ոչ Հրեշտակք էին բաւական :
Աչ պոռնիկք, ոչ կռապարիշտք ... և ոչ յափշտակողք զարքայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն :

555 . Ետ գամ, գամ ես մակբայքն՝ որ, որ էիչ բառերիցն յետ երբեմն աւելորդ կ'պնուէն՝ մի սասակութիւն կամ ընդարձակութիւն նշանակելոյ համար .

Որ միանգամ յայսպիսի մանկտուոյ ընկալցի :
Օրս միանգամ գտանիցէք :
Որ ինչ միանգամ օրէնքն ասեն :
Որ գամ մի յիմում իշխանութեանս է :
Որ ինչ գամ մի անցք անցին ընդ մեզ :

556 . Ի աղկապներիցն Են շատ տեղ առանց հարկի կը դնուի՝ բանն բանի հետնայ կապած կամ շոյտ հասկացնելոյ համար .

Ի միջոյն և ի խոնարհ . ի միջոյն և ի վեր . ի քսանամենից և ի վեր . յերկեւմենից և ի խոնարհ . ի քէն և այսր . ի քէն և անդր :
Աղիցի քեզ որպէս և կամիս :
Օգոյր ինչ օրուք և առեալ լցէ :
Որով իւիք և յաղթիցի ոք, նորին և ծառայ է :
Ի յընթանալս իմում և կասիմ :
Ընդ ձանաչելն և անճանօթացաք :
Ընդ հրամանին և առնէին :
Ծուցեալ և մերձացաւ յիս :

557 . Որիշ շաղկապներիցն Ես մի քանիսն, ինչպէս Եէ, Եթէ, պէ, ոակոյն, և այլն, երբեմն զանազան կերպով աւելորդ կ'պնուէն, որ եթէ վեր առնես Ես՝ բանն ինչ որ կայ նոյնն կ'նշանակի .

Որժամ եթէ տանիցի զքեզ :
Ընձն որ եթէ վերիպեսցի և մեղիցէ :
Աչ թէ սրով իւրեանց ժառանգիցին զերկիր, և ոչ բազուկ նոցա թէ փրկեաց զնոսա :
Ոչ ինչ ի ծածուկ որ թէ ոչ յայտնեսցի :
Ասն արդարոյ հպիւ ոք թէ մեռանիցի :
Որ ի հանգստեան են՝ դուն ուրեք թէ յիշեն զԱստուած :
Ընդաչէր թէ զմեկնեալն ինոցանէ մի առնուլ ընդ ինքեանս :
Այց ես ասեմ ձեզ թէ մի կալ հակառակ չարին :
Ընացէք . Աչ այդպէս, այլ զի կացուսցես ի վերայ մեր թագաւոր :
Յանդիմանեաց զԱստուած, թէ զի ոչ Աստուած՝ այլ ի մարդ յուսացար :
Ասորհէին ընդ միմեանս և ասէին, թէ զի հացս ոչ ունիմք :
Աչ միայն զի աստուած չէ, այլ և կենդանի չէ :
Ծէ չէ ակնառուս Աստուած, որպէս զի և չէ իսկ :
Ընձակեաց ... բազում պատուիրանաւ, զի զՅուպա ինքնին ի գլխովին զբռամբ արկանել և զգուշդն ամենայն յայսկոյս յայնկոյս ցրել . անդ կացուցանել զԱղկիմոս քահանայապետ :
Ուրամանն տուաք զի ... յիւրաքանչիւր տէր դարձուցանել :
Ընդ էր ողորմ տեսիլ տեսանել, զի առ հասարակ անկեալ մարդկանն՝ զաղօթս Թաւալելով յերկինս մատուցանել :
Ամենչ զի ոչ լինել . միչ զի ոչ ժամանել :
Որպէս զի ի լռութեան նստեալ լալ :
Ծէ ասացից ձեզ, սակայն ոչ հաւատայք . և եթէ հարցից ինչ զձեզ, չտայք ինչ պատասխանի :
Ոչ որ թէ կամէր, թէ չկամէր, սակայն կրեաց :
Ինտացի եա՝ զի սակայն և այս յօժարութիւն ոգւոյ է :

Չիք հնար, թէ կամիք և թէ ոչ կամիք, բայց թէ մոռանիմ։

558. Գրոց միջուր՝ մակբայի և շաղկապի յուրիշ վարպետ աւելագրութիւնք ևս կան անորիշ և անցեալ դերբայից հետ. այժմ այսքանն բաւական է։ Եւ բոլոր այս ձևն՝ պիտի զգուշալի լինի համբակաց. որչափ փոքրով և ճշդիւ մտքեքանին բացատրել սովորեն, այնչափ յաւելի լաւ է։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԲԱՂԱՌՈՒԹԻՒՆ

559. Բաղառութիւնն է՝ մի բան օրէնքից դուրս գրուիլ մոռաց կամ յուրիշ մի կանոնի յարմար դնել։

560. Այսպէս, ձայնով եզակի՝ բայց նշանակութեամբ յոգնակի ցուցանող անուանքն շատ անգամ յոգնակի բայ կ'առնեն, որ կերպ կերպ կ'լինի, ինչպէս յառաջիդ օրինակներիցդ կ'տեսնես.

Տիրեցին ազգն Սասանայ։
Յարեաւ այլ ազգ որ ոչ ճանաչէին զտէր։
Հարկանէին գունդն մակաբեան։
Ով են ժողովուրդս այս։
Ժողովուրդն ակն ունէր Օգաքարիայ և զարմանային։
Բանակն Մադիամու էին՝ ինձերքոյ ձորա։
Ամենայն մարդ աչօք բացօք տեսանէին։
Ժողովեցան առ նոսա այր ամենայն որ ապստամբ լեալ էր յօրինաց անտի։
Այր զարամն ելանէին տիրել աշխարհիս. — որ կ'իմացուի՝ այր խըրտաքանչիւր, ամէն մէն, ամէն մարդ։
Ընհաս իմաստութիւնն և հանճար և աստուածապաշտութիւն. այս են գանձք արդարութեան. — ուր այս եզակի է, բայց յառաջի ասածներն է ցուցանում (129)։
Վհեզ լինին այդ. Այդ և՝ի մարդիկ երևին. — այս ինքն այդ նախասացեալ բանէրդ։
Ներան անզգամաց պատմեն զչարիս. — շատ անզգամաց բերանն հարկաւ շատ է։
Խորհուրդ մահկանացուաց զանգիտօղք են. — շատի խորհուրդն մին չի։

Ի բերանոյ նոցա ելանեն հրաման մահու և կենաց . – երկու տեսակ հրաման և շատի բերանից :

Ջուր աղի և անոյշ գամանս ջրաւորացն ընուն . – երկու տեսակ ջուրն երկու է :

561 . Երբոր մի եզակի անուան հետ՝ մի հոլովով կամ հոլովառու բառով կապուած անուն գտանուի , բայն որ սովորաբար եզակի պիտի դնուի՝ յոգնակի ևս կ՚դնուի .

Մակաբէ զօրօքն էկն : Մոզպետն ինքնին մգօքն հանդերձ հասանէր :

Երևեցաւ նոցա Ի՛ղիա Մովսիսիւ հանդերձ , և խօսէին ընդ Յիսուսի : –

Յուզա Մակաբէ այնպէս գնդաւն , որ ընդ նմա էին , անցուցանէին զժամանակն :

Ուր էին հասեալ բանակեալ Ընտիոքոս ամենայն զօրօք իւրովք :

Ստամբակեանն ՚ի վերին իշխանացն բանակաւն իւրով ՚ի վայր անկեալ՝ մեզ պատերազմողք եղեն և սատանայ անուանեցան :

562 . Եթէ բայի ուղղական խնդիրն երբ որ յոգնակի լինի , բայն ևս շատ անգամ յոգնակի կ՚դնուի , թէ և անուն բային եզակի է .

ԽարկուԹիւն հօր՝ որդի անմիտ , և ցաւք են ծնանեցեայ նորա . – այս ինքն անդր որդին էր ծնողէ հմար ցաւ է :

Ընկիք՝ իմաստուԹիւն մարդոյ են . – այս ինքն իմաստուԹիւնն է ալիք :

Մտաց բարբաջանք են աղանդն :

Երկիրս երկինք եղեն :

Փառք են առն խոտորել ՚ի հայհոյուԹեանց :

Ոչ վայրապար ինչ իրք էին զփարէս յիշել :

563 . Այլ և այլ խնդիր առնող բայերն և անուանքն՝ շատ անգամ մի խօսքի միջում մին խնդիրն այսպէս , միւսն այնպէս , մինչև գոյականն այսպէս՝ ածականն այնպէս կ՚առնեն նոյն մտքովն :

Նախ չարչարանացն Քրիստոսի վկայէր , և յետ այնորիկ գփառացն :

Ոչ որչափ երկրաւորացս՝ ունիմք փոյթ յանձին զառաքինուԹենէն :

Միամտեալ և հաւանեալ և նուաճեալ էին ՚ի տէրուԹիւն Երտաչըի քան ընդ տէրուԹիւն իւրեանց ազգատոհմին :

Օգնարժանիցն և զշաղախեալսն հեղգուԹեամբ կենացս զեկուցանէ :

Նորին ինքեամբ Քրիստոսի Յստուծոյ մերոյ զարկուցեալ Երեայքն (352 , 353) :

Մտաց աչաց իմաստնոց , և ոչ Թէ զդալեաւ տեսանին :

Ըն արդարք՝ որոց ժամանեն առ նոսա գործք ամպարշտաց (540) :

Օրմէ և մեռեալ ասեն գնա ընդ Շամիրամայ :

Որում և Կոն անուանէին գնա :

Աւաստի պատմիչք լինին առաջինն սգանչելեացն և արդարուԹեան նորա և զանիրաւ յանդգնուԹիւնս Երբէիցն (384) :

ԱշխատուԹեան կարօտ են և բաղում ժամանակօք (387) :

Թէ և յայսոցիկ անհամաձայնաբար շաղակրատանաց անպարտ ես , սակայն ոչ և այլովք :

Ի միում աւուրցն յայնցանէ (394 , 395) :

564 . Նացայայտիչն երբեմն անհամաձայն կ՚դնուի ուղղական , հայցական , գայ նախդրով բացառական , յատկացուցչի պէս սեռական , կամ յուրիշ հոլով՝ որ բանին յարմարի , Թէ լինեն կամ չլինեն հետն մևնական բառերն այս եմ , այս է , սէմ , էմ . ինչպէս ,

565 . Ուղղական .

Ժողովք լինէր առ նոսա բաղում զօրաց ասիտայոց , ազգ հզօր և պատերազմող . – իմացուցումն՝ որ է ազգ հզօր :

Ընեալ աճէին զհարսն , դուստր միոյ ուրումն ՚ի մեծամեծաց . – իմացուցումն՝ որ է դուստր միոյ ուրումն :

Ի չորից տարերցս յայսցանէ ոչ գինն ՚ի միւսոյն ստիզ
արարիչն, այս ինքն երկիր և ջուր, հուր և օդ։

566. Հայցական.

Երկու մնասամբք՝ տկար և գօրաւոր, զմարմին և զհոգին.
— զօրութեամբ իմացուածոյ, զմարմին ասեմ՝ նոյ իմա՝
և զհոգին։

Օգերից ժամանակացունի զնախագիտութիւն, զանցեալն՝
զներկայս և զապառնին։

Ընծայն տնօրէնութեանցն Քրիստոսի, զմահն ասեմ և
զթաղումն և զյարութիւնն։

Երբև զքարինս էր ոսկի և արծաթ յերկրի մերում,
գմանքրութիւնն իմա և գսրբութիւնն։

567. Օգայ նախդրով բացառական.

Օբարբոյն կողմն յիմգէ գնեն, գարջառաց և գոչ-
խարէ և գայլոց պիտանացուածոց. — իմացուածոյ՝ զար-
ջառաց ասեմ և գոչխարէ, և այլն։

Մ՚իաբան լինէր ամբաստանութիւնն երկոցունց կողմանց,
զառաքինեաց և զչետս կացելոց. — իմացուածոյ՝ զա-
ռաքինեացն ասեմ և զչետս կացելոց։

Օյնպիսի օձ ՚ի փորի ունեմք՝ որ ուտէ ՚ինքերքոյ, զգ-
ցասմանէն ասեմ։

Երինքն յորս տապանն դադարեաց՝ վկայեն, զՀայոց
լերանցն ասեմ։

Ընմիաբանեցան այլքն ՚ի պատմագրաց, զԲիւռոս ասեմ,
զԲազմավիպէն և զԲիւզանդ. — ուր միոյն հայ-
ցական, միւս երկուքն գայոյ բացառական է։

568. Սեռական, յատկացուցչի պէս.

Ի ժողովրդենէ քումմէ Իսրայե՛լ. — փոխանակ ասե-
լոյ՝ Իսրայե՛լէ։

Ի լեռնէ Սինայ։

Օգետոյն Երփրատայ և գԻկ՚լաթաւ։

Ընմիաստան լինէին զգօրավարէն Մուշեղի. — փոխա-
նակ ասելոյ՝ զՄուշեղէ։

Ի Համանայ որ հաստատեալ կացեալս է ՚ի վերայ իրացս
այսոցիկ, և երկրորդի հօր մերոյ. — փոխանակ ասե-

լոյ՝ և յերկրորդէ հօրէ մերմէ. որ կ՚լինի ասել՝
որ կացեալս է ՚ի վերայ իրացս, որ և երկրորդ հայր
մեր է։

569. Յուրիշ բանի յարմար հոլով.

Ընյոյս երկուց ընորհացս առ միմեանս եկեալ՝ կարելն ընդ
կամելն. — վասն զի անցեալ դերբայն սեռական և ս
կ՚առնի անուն բայի՝ ուղղական և ս։

Ընձակեաց զաչս իւր գհետ հոմանեաց իւրոց, յաստ-
ուածեստանեայսն՝ յիշխանս և ՚ի զօրագլուխս. — արձա-
կեմն ընդէ՞ որ խնդիր և ս կ՚առնի՝ ՚ե և ս։

Օոր ինչ արարէք ընդ երկուս Թագաւորսն ամենըհա-
ցուոց՝ ընդ Մհոնի և ընդ Ավգայ. — ընդ նախդրիս և
ընդ վերջահոլով տրականն նոյն են։

Յդել առ ձեզ ընդ սիրելիս մեր՝ ընդ Բառնաբայ և ընդ
Պաւ՚ղոսի։

Գլխոյն ամենայն բարութեանց՝ գհաւատոյն թուռն հար-
կանել. — վասն զի էոոն հարկանէմ տրական և ս կ՚առ-
նի, զայով բացառական և ս։

Կոչի և ս յաւետ ընտանի կոչմամբք, այս ինքն հայր,
վարդապետ, վեռայ, և այլ բազում. — վասն զի ի-
չէմ գործական խնդիր և ս կ՚առնի՝ ուղղական և ս։

Կերակրիլ ՚ի բարութեանց երկրին այնմիկ՝ կաթամբ և
մեղու, այս ինքն գտեսութիւնն աստուածային. —
էրակլէի՞ բացառական խնդիր և ս կ՚առնի՝ գործա-
կան և ս՝ հայցական և ս։

Օորս և տեսողս առէ մեծի լուսոյն, այս ինքն մարմնոյ
աչօք զՔրիստոս. — վասն զի պեոոյ սեռական խըն-
դիր և ս կ՚առնի՝ հայցական և ս (384)։

570. Ընգակէ ձայնիւ յոգնակի նշանակող գոյական ան-
ուանքն, ինչպէս բայ (560), այնպէս և ս յոգնակի ածական
կ՚առնեն, իսկ ածականներն՝ գոյական կ՚առնեն.

Օորն Նորա անցեալք ՚ի Հանդիսի։

Մ՚եծամեծք ժողովրդ մարդկան։

Ընկոտասան այք տգէտք և տառապեալք, որք ՚ինձ էք

ին յարեալ ։
Սատակեսցի ամենայն մարդ դիմակացք Թագաւորի ։
Յարս գօրուն եկելոց ։
Ժողովրդեան մնացելոց, գումարելոց ։
Ամենայն ժողովրդեանն ելելոց ։
Կրկին առակաւն այլովք ։
Ամենայն ումեք մատուցելոց առ նա ։
Ո՛ր ընդ իւր եօթն հարիւր այր սուսերաձիգս ։
Օպսպան արծաթեղէնս ։
Ամենայն սպաս ցանկալիս նոցա ։ —
Հօտք և անդեայք բազում յոյժ ։
Հոլորումն Հայոց ։ Յամենայնէ կարեաց սուրբ ես ։
Ի բոլորումն վայելչականս (523, 585) ։

571. Ընդհակառակ և շատ անգամ յոգնակի դերանուն կ'առնեն.
Նա առ ժողովուրդն զհայն իւրեանց միշտ չև խմորեալ էր, և զղանգուածս իւրեանց ծարեալ ի կտաւս իւրեանց ի վերայ ուսոց իւրեանց ։
Ընձակեաց զժողովուրդն ի խորանս իւրեանց ։
Օրս օճ տունս Յուդայ՝ իւրեանց ի Թագաւոր ։
Փախեաւ զօրն ի բնակութիւնս իւրեանց ։
Որոշեաց զգունդն երթալ ի տեղի իւրեանց ։
Ժողովուրդ քո այլ որ բնակեալ է ի լեռնակողմանդ, եթէ ոչ էր ապստամբեալ դուցա լինէին, ոչ էր իմ առեալ զնիզակ իմ ի վերայ դուցա. այլ դուքա լինքեանք առարին անձանց իւրեանց զայս ։
Եթէ ոք ի կարի մերձաւորաց իցէ, զնոյն անցս և ընդ նոսա անցուցից. — ուր երէք ոչն միայն չև նշանակումն, այլ որչափ որ լինի ։
Որդ երանելոյն Ժողովրդեան որոց այս այսպէս է ։
Ո՛ր աղգ այնպիսի՝ որք զատաւորաց եկեղեցւոյ նստին դատաւորք ։
Ըստ նմանութեան դարուն՝ որ ելեալ էին յերկրէն եգիպտացւոց (436) ։
Չհասուն գայնորիկ որք անկան ։
Ամենայնի որք ընտրեն հնազանդել ։

Յամենայն եղբօրէ որ ստահակն գնայցէն ։

572. Հետ ե՛րոյանէ՛ր բառիցն սովորաբար բայի դէմքի համեմատ կ'գնուհեն գոյական և ածական դերանուանքն ոս, ձը, ցէր, ե՛ր եզակի և յոգնակի. ինչպէս,
Զո՛ւ այր իւրաքանչիւր ի բնակութիւն ոս, ասացէ՛ք։
Իւրաքանչիւր ոք երթայ ի տեղիս ձը ։
Կո՛րոյս իւրաքանչիւր ի տունս ցէր ։
Ունէ կամ ասէն իւրաքանչիւր ցեղբայր ե՛ր ։
Կորչի՛ւրաքանչիւր ի ձանձ պարհաց ե՛ցեանց ։
Բորչէ՛ր անտի իւրաքանչիւր ոք քար մի ի վերայ ուսոց ցէրոց ։
Ի գառնալ ցէդ իւրաքանչիւր ի չարեաց ցէրոց ։
Բայց շատ անգամ այդ դերանուանքն եզակի երրորդ դէմք կ'գնուհեն առաջին և երկրորդ դէմք ունեցող բայերի համար.
Իւրաքանչիւր ըստ երազոյ ե՛րո՛յ պէասիէ՛ ։
Կանաչո՛ր իւրաքանչիւր յերկիր ե՛ր ։
Կորչի՛ր առ իւրաքանչիւր ժողովուրդ ձը և յիւրաքանչիւր աշխարհ ե՛ր ։
Ունէ՛ր իւրաքանչիւր ցընկեր ե՛ր և իւրաքանչիւր ցեղբայր ե՛ր ։
Կո՛ր ձէզ՛ել՛ր յիւրաքանչիւր տունն ե՛ր ։
Կո՛ր իւրաքանչիւր զառը ե՛ր յազգէր ե՛ր՛ո՛յ և կո՛որբ ցէր իւրաքանչիւր զընկեր ե՛ր ։
Կորէցո՛ցէ՛ր իւրաքանչիւր զանձն ե՛ր ։
Իւրաքանչիւր յընկերէ ե՛րէ զգոյշ լե՛ր՛ո՛յ, և յեղբարս ձեր մի յուսայք ։
Օ՞իւրաքանչիւր ոք ըստ ձանձապարհաց ե՛ր՛ո՛յ (կամ ձերոց) գատեցայց զնէդ ։
Տամ ցէդ իւրաքանչիւր ըստ գործոց ե՛ր՛ե՛ան ։

573. Սորա պատճառն այն է որ ե՛ր՛ո՛ա՛նէ՛ր՛ն եզակի ևս է՝ յոգնակի ևս (108, 190), և ջոկ առնուելով՝ ամէն դէմք կ'նշանակի ։ Այս պատճառաւ շատ տեղւոյ յոգնակի բայի հետ եզակի ևս կ'գնուի երրորդ դէմքի գոյական կամ ածականի դերանունն է՛ր. Կո՛ն իւրաքանչիւր ցեղբայր է՛ր. Կո՛ձէ՛ն ընդ մէջ այր իւրաքանչիւր զառը է՛ր. Կանո՛ղն այր իւրա-

քանչիւր ՝ի տեղի է-ր . Իւրաքանչիւր ըստ բաւականի է-ր-ո՛մ ծաղկեցեալ . Իսպրեսցեն իւրաքանչիւր ոք յընկերէ է-րմէ :

574 . Նարդ և ածանցեալ անուանց միջի ելած գոյականին՝ երբեմն յատկացուցիչ , ածական և դերանուն կ'տուուի .

Ընդհակերք մարդկեղէն մարմնոց . — որ ասել է՝ կերօղք զաղիս մարմնոց :

Արտազէտ ամենայնի և՛ ամենեցուն . — գիտող զսիրտ ամենայնի :

Կամակատար հօր , կամարար հօր . — կատարող , արարող զկամս հօր :

Օ՛ամենայն չարեացապարտ Աննե՛ղաւոս արձակել . — այս ինքն զպարտ , զպարտական ամենայն չարեաց : —

Ընդ հրեշտականն Թափուր տեղի ստորանկելոց . — որ ասել է՝ առ Թափուր տեղի հրեշտակաց ստորանկելոց :

Պատկ աստեղեայ յերկոտասանից . — այս ինքն յաստեղաց երկոտասանից :

Յաստուածային սիրոյն յաղթելով , այն որ հրամայէն սիրել . — որ զերօղի մտացն նայելով՝ ասել է՝ ՝ի սիրոյն Աստուծոյ , այն որ հրամայէ :

575 . Որ յարաբերականի յարաբերեալն շատ անգամ ինչ հոլով որ պիտի զնուի՝ այն չի զնուիւ , այլ կամ ուղղական կ'մնայ , կամ յարաբերականին համայձայն կ'զնուի . և շատ տեղիւր իսկ զնուելոյ հոլովոնն այն զէմքի զերանունն կ'յաւելացնուի : Այս ոճն մեր աշխարհաբառի մէջն ևս կ'գտանուի . ինչպէս ,

576 . Յարաբերեալ ուղղական մնացած .

Ընդ երդո՝ յորում իցէ արած , հանդերձ նորա քակեալ լինի . — փոխանակ ասելոյ՝ զորոտի հանդերձն . և սեռականի տեղն յաւելացած է նորա :

Ընդ որո՝ զոր յանդիմանեացէ տէր , մատուսջիք ըստ ասացոյ . — փոխանակ՝ զտուն :

Իսկ որոց՝ որոց պետք ինչ էին , ոչ արդեօք երբէք վէճարեցի . — փոխանակ՝ տկարաց ոչ վէճարեցի :

Ընդանի՝ զոր ես խօսիմ ընդ ձեզ , ոչ եթէ յանձնէ ինչ խօսիմ . — փոխանակ՝ զբանն :

Ընդ որոյ այր՝ որոյ էր դատ գալ առ արքայ ՝ի դատաստան , բարբառէր առ Նա Քեսա՛ղոմ և ասէր . — փոխանակ՝ առ ամենայն այր :

Պատկ ոչէ և զօրհնուԹիւնդ զոր ետուք բերել մեզ , ընկալաք . — փոխանակ՝ զպատկդ ոսկի :

Պատ-էն զոր փորեաց և պեղեաց , ՝էնոյն անկցի ՝է խրխորոյ զոր և գործեաց . — փոխանակ՝ ՝ի գուբն , որոյ փոխարէն յաւելացած է ՝էնոյն խրխորոյ :

Ոյն ինքն ուէր Վհրէայոյ միածին որդւէն Աստուծոյ , վասն որոյ նա խրոխտացեալ է ՝ի մարտս , սատակեսցի ՝էնմանէն . — փոխանակ՝ ՝ի նոյն ինքն ՝ի տեառնէ Վհրիստոսէ միածին որդւոյն Աստուծոյ սատակեսցի :

Վհրիստոսի , ոյն որոյ տէրուԹիւնն յաւիտենից է . — փոխանակ՝ այնր :

Օարարչէն ամենայնի , ոյն որոյ բանիւ երկինք հաստատեցան . — փոխանակ՝ զայնմանէ :

577 . Յարաբերեալ յարաբերականին համաձայնուած .

Ընդ ամենայն այր կամ էն որ մտանիցէ առ արքայ , չիք փըրկուԹիւն . — փոխանակ՝ ամենայն առն կամ կնոջ չիք փրկուԹիւն :

Ընդ որն ոյ Աովէտ որ եհան զմեզ Վհգիպտոսէ՝ ոչ գիտեմք զի եղև նմա . — փոխանակ՝ առն այնմիկ Աովսիսէ . և այդ արականի տեղն յաւելացած է նմա :

Պատ- որ մարգպանդ ես աշխարհիս , պարտ է ՝էդ Հոգ յանձին ունել . — փոխանակ՝ քեզ որ մարգպանդ ես :

Թատ-որ ունկնդիր է բանից անիրաւուԹեան , ամենեքեան որ ընդ նովքն են՝ անօրէնք են . — փոխանակ՝ ամենեքեան որ են ընդ Թագաւորաւ որ , և այլն :

Ընդ ամենայն մարդէն որ լսիցեն զնա՝ յիմարեցուցանէ զիտմն . — փոխանակ՝ զմիտս մարդկան :

Ոյ կայեաւ յամենայն քնակչաց որ ՝ի Վհամաւկոս Երեայն էին . — փոխանակ՝ յամենայն քնակչաց Երեից որ ՝ի-

Պատասկոս էին ։

Որ որ Թողէք զնս, նա մատնեցից ձեզ ի տուր. — փոխանակ՝ զձեզ որ ։

Ընդունէ և արձակէ որ էին յապգաց օտարաց, Թըլփատեաց պնաս. — փոխանակ՝ զընտունին և զարձակ Թագինս ։

Որ շուրջ զնովաւ ժողովուրդն էին՝ առնոյր յաւարի. փոխանակ՝ զգաղաքսն որ ։

Ընդնայնէ որոյ սպանեալ իցէ և մերձեալ ի վերաւոր՝ սրբեսցի. — փոխանակ՝ ամենայն ։

Ընդնայնէ որոց ոչ իցեն Թևք և Թեփ, պիղծ իցէ ձեզ այն. — փոխանակ՝ ամենայն ։

Որոյ նա զգլուխն հատի զՅովհաննու՝ սա է. — փոխանակ՝ սա է Յովհաննէս գորոյ ։

Ընդնայնէ որուամ շատ տուաւ, շատ խնդրեսցի ի նմանէ. — փոխանակ՝ յամենայնէ ։

Ընդնայն որ՝ որոյ իցէ ի տուն իւր կին այլազգի, երեԹեալ պահանջեսցեն ի նմանէ ժամանակս. — փոխանակ՝ յամենայն ուրեք ։

Ընդնայնէ որոյ իցեն Թևք և Թեփ՝ ուտիցէք կամ զայնս ուտիցէք. — փոխանակ՝ զամենայն որոյ իցեն ։

Ընդնայնէ գորում ասացից Թէ գա մի երԹիցէ ընդ քեզ, նա մի երԹիցէ. — փոխանակ՝ ամենայն գորում ասացից ։

Ընդնայն էնչ գոր խօսիցի՝ լինելով լինի. — փոխանակ՝ ամենայն ինչ ։

Ընդնայն գոր խօսեցար՝ հաւատարիմ լիցի. — փոխանակ՝ բանն ։

Յերկէրն յոր հասեր՝ քեզ լիցի ի ժառանգուԹիւն. — փոխանակ՝ երկիրն ։

Ընդ երկէրն ընդ որ մեք անցաք լըտեսել զնա՝ երկիր մարգածախ է բնակչաց իւրոց, և ամենայն ղալէն գոր տեսաք ի նմա՝ արք յաղԹահատակք են. — փոխանակ՝ երկիրն, ամենայն ազգն ։

Ընդնայն գոր ետ ցիս Հայր՝ ոչ կորուսից ի նմանէ. — փոխանակ՝ յամենայնէ ։

Ընդ եղէն որդիք Յովսեփայ գորս ծնաւ նմա ի ղԱսանէԹ ղԱսաոէ և ղԵփրեմ. — փոխանակ՝ Ասանսէ և Եփրեմ գորս ծնաւ ։

Ընմէնջոր յոր եղեր՝ ոչ իջցես այդր. — փոխանակ՝ ի մահճացդ ։

Յորնայն տեղէս յոր հասանիցեն կամ ուր հասանիցեն գըներացք ոտից ձերոց, ձեզ տայ զնա կամ զնաս. — փոխանակ՝ գամենայն տեղիս ։

Պատասխանայն ընտուծոյ, այն որ չափով և կշռով բաժանէ. — փոխանակ՝ այնր որ ։

Ընմրատան լինի գքաղցր տեառնէն, այն որ ոչ ունի արդարացուցանել զնա. — փոխանակ՝ զայնմանէ որ ոչ ունի ։

Ոչ Թողու նոցա բնակել ի վերայ երկրի, այնուէնէ որք անարգեցին զբնակիչս բարձանց. — փոխանակ՝ այնոցիկ որք անարգեցին ։

578. Ճատ անգամ ևս յարաբերականն ինչ հոլով որ պիտի գնուի՝ այն չի գնուել, յարաբերելոյ հոլովն կ'առնի. և շատ տեղ իւր գնուելոյ հոլովով այն դէմքի դերանունն կ'յաւելացնուի, որ մեր աշխարհաբառի մէջումն ևս կայ ։ Ոյոյն ժամանակուամ՝ երբեմն յարաբերեալն ևս հետ գնուելով յարաբերականի հոլովն կ'առնի, որ յիրուր հոլովն առած կ'լինեն. ինչպէս,

579. Յարաբերական յարաբերելոյ հոլովն առած.

Ունք ազգ որ ոչ իցեն իրաւունք ի դատաւորաց. — փոխանակ՝ որոյ, որուամ ։

Որդի ընտուծոյ կենդանւոյ, որ տկարանայ — ի գէն և ոչ ինչ. — փոխանակ՝ յորմէ ։

Ի վերայ սեղանոյ ողջակիզացն՝ որոյ նոր արարքն. — փոխանակ՝ գոր ։

Ընդնայնէ ի գպրուԹենէն յորմէ գրեցեր. — փոխանակ՝ յորումն գրեցեր ։

Յօրէ յայնմանէ յորմէ գերեաց. Յօրէ յորմէ եհան ։

Յօրէ յորմէ լուաք . — փոխանակ՝ յորում :

Հատուսցէ զաւանդն ըզոր աւանդեցաւ նմա . — փոխանակ՝ որ աւանդեցաւ :

Ի սմա են սաղմունք որ ոչ գոյ թիւ . — փոխանակ՝ որոց ոչ գոյ :

Ընդ ենեցուն որոյ էք ի Հռովմ սիրելեաց Աստուծոյ . — փոխանակ՝ որք էք :

Նուագարանօքն որովք արարին՝ օրհնել զտէր . — փոխանակ՝ զորս արարին :

Ո՛ինչ հրամայեցաւ առնել յայնցանէ յորոց հաստատեցին զսա . — փոխանակ՝ յայնցանէ որք հաստատեցին :

Յաւուրցն յորոց կարգեցի զատաւորս . — փոխանակ՝ յորս կարգեցի :

Պատմեաց զամենայն պատգամն ըզոր առաքեաց զնա տէր . — փոխանակ՝ որովք , յորս առաքեաց :

Զթացաւ ի նոսա այն որ ոչ երբէք պակասեցաւ գութ նորա . — փոխանակ՝ որոյ գութն :

Այն որ Մովսէս և Ահարոն իբրև զծառայս եկեալ կային առ նմա . — փոխանակ՝ առ որում կային :

Ո՛րպէս ուսանիցիք զբազմաթիւ անուանս աստուածոցն նոցա , այն որ չիք ուրեք ի միջի և ոչ մի . — փոխանակ՝ այնոցիկ , այն աստուածոցն որոց կամ յորոց չիք և ոչ մի :

580 . Յարաբերական և յարաբերեալ միմեանց հոլովին առաջ .

Մարգարէանայ ըզոր առ յառապ անդր ընդ Աւուրղ անցանելոց էին . — փոխանակ՝ զանոց որք առ յառապ անցանելոց էին (436) :

Որոյ առ գերութեամբն մարգարէ՝ առաջին է սա . — փոխանակ՝ մարգարէից որք առ գերութեամբն :

Պատառմբութիւն ուսուցանես ի Մովսիսէ որոյ ի հեթանոս ոչինչ իրեայ են . — փոխանակ՝ ամենայն իրէից որք ի հեթանոս են :

Մարգարէքն , որք վասն որոյ ի ձեզ լինելոց էին ընդդէմ՝ մարգարէանային . — փոխանակ՝ վասն հնարհաց որք

ի ձեզ լինելոց էին :

Ոչ երբէ այնքուսա՛ղէմ որ յառաջագոյն քան զիս Աստուածն էին . — փոխանակ՝ առ Աստուածն որ էին :

Յուցանելով ըզ ի խոնարհութենէն օգուտն . — փոխանակ՝ զօգուտն որ :

Որ վասն կռոնոսի և Պրամագդայ պատմութիւնք իցեն՝ ամաչեմ ասել . — փոխանակ՝ զպատմութիւնն որք վասն կռոնոսի , և այլն :

Որ նախ էանդ՝ յարմարի յաջորդս . — փոխանակ՝ ի բանսդ որ նախ :

581 . Արբեմն և յարաբերականն յետ ընկած բայի հայցական խնդրոյ հետն կ՛համաձայնուի , կամ յորիշ խնդրոյն և .

Ըստ ամենայն բանի զոր առաքեսցէ զէզ տէր Աստուածքո առ մեզ , այնպէս արասցուք . — փոխանակ՝ ըստ որում կամ որով առաքեսցէ զքեզ :

Բազմադիմի ընդորհս բաշխեաց ամենեցուն , զոր և մեծ իսկ քան զամենայն՝ սէր ոչ երբէ յանդենգ մտաց գիտեմք . — փոխանակ՝ յորս կամ յորոց մեծ գիտեմք զսէր սուրբ (525) :

Հանին զնա ի խաչ յայն տեղին , զոր ետես Աբրահամ զհոյն կախեալ զծառոյն սաբեկայ զեղջերացն . — փոխանակ՝ յոր կամ յորում ետես զնոյն :

Տեսեալ զՅովհաննէս յայնպիսի վարս , զոր ոչ բնաւ զայլ ոք տեսին ի մարդկանէ . — փոխանակ՝ յոր կամ յորում ոչ տեսին զայլ ոք :

Որ սերովբէքն ծածկէին զէմս յահէ փառաց աստուածութեանդ . — փոխանակ՝ յորմէ ծածկէին կամ յորոյ ահէ փառաց ծածկէին զէմս :

Բայց ի քաղաքաց ազգացն այնոցիկ՝ զոր տէր Աստուածքո տացէ քեզ ժառանգ . — փոխանակ՝ զորոց ժառանգիցն :

Ասն սրբոյ կարապետին , զոր ոչ ոք ի մարդկանէ եղև նման նմա և կամ կրեաց զվէրս նորա . — փոխանակ՝ որում ոչ ոք եղև նման և զորոյ վարս ոչ կրեաց :

Մի երկնչիք յերեսաց արքային Բաբելացւոց , յորմէ

զարհուրեալ էիք յերեսաց նորա . — փոխանակ՝ որոյ յերեսացն զարհուրեալ էիք :

Յոր վճռեցեալ սրտիքդ ոչ իշխեին հայել ՚ի դա՛ս քո . — փոխանակ՝ որոյ ՚ի վառոդ :

Տես և 619 :

582 . Ինչպես բայի և անուան համար ասինք (563), այնպես և գանազան հոլով առնող նախդրնէրն և հոլովառու բառէրն երբեմն այլևայլ հոլովի ՚ի միասին կ՚առնեն մի խօսքի միջում, մինչև բացայայտելին կամ գոյականն այլ հոլով, և բացայայտիչն կամ ածականն մի այլ հոլով .

Ի մրաստան լինէին քառեթեամբ առ մեծ թագաւորն Պապայ . — փոխանակ ասելոյ՝ առ մեծ թագաւորին կամ առ Պապ :

Որ և առիս ինքեան եցոյց յայտնապէս :

Ընդ ծովեզերը միում :

Ընդ բարձաւանդակի միում բլրով քարագագաթնիւ :

Ի բանս արկցէ ընդ թագաւորին Պարսից ընդ Շահապուհ , և ընդ Երշակ :

Որ՞նեցէք զտեր ընդ երկնայինն նմանեալ գաւուց . — փոխանակ ասելոյ՝ ընդ երկնայնոցն գաւուց կամ ընդ երկնայինն գաւս :

Ընդ խաղացեալն հուրբ և ստւերբ՝ արեամբ ներկելոցն :

Ընդ որ առաւել ոք սքանչասցի . ընդ հնձն , եթէ ընդ որդւոյն :

Ընդ գողութեան անուան և բամբասանօք արկանէ ըզմարդ (149) :

Հանդերձ երանելեաւն Թովմայ տեառն Անանուայ (155) :

583 . Իբրև , որպէս հոլովառու բառէրն և , միտքն նմանն նշանակելով , երբեմն փոխարէն հայցականի տրական հոլով կ՚առնեն .

Ձանաչել զձանապարհս իմ ցանկան իբրև ժողովրդեան՝ որոյ զարդարութիւն գործեալ էցէ . — այս ինքն նըմանի ժողովրդեան , իբրև զժողովուրդ :

Տեսի զարմացման տեսիլ , իջանել անօթ ինչ իբրև կըտաւոյ մեծի . — այս ինքն նման կտաւոյ , իբրև ըզկտաւ մեծ :

Ոչ որպէս հրամանն տալոյ ասեմ :

Ոչ որպէս հրամանն ինչ առեալոյ :

Ընտրեալք երկնաւոր Թագաւորին և Ընտուծոյն՝ պատկառելիք և պաշտելիք գոն մարդկան , իբրու ՚ի նմանէ ընտրելոց և Ընտրեալոց . — այս ինքն իբրու ՚ի նմանէ ընտրեալք և առաքեալք , նման ընտրելոց , և այլն :

ԳԼՈՒԽ ՁՈՐՐՈՐԴ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

584. Փոխադրութիւն կամ փոխանակութիւն է՝ ուր բան մի յուրիշ բանի փոխանակ դնել: Այս ձևի ուիջուածն՝ տեղ տեղ բակառութիւնն ևս կ'խառնուի, որովհետև փոխադրութիւնն ևս ուի ճաճուկ մտքով կ'լինի:

585. Այսպէս, գոյական անունն շատ անգամ ածականի փոխարէն կ'դնուի, ածականն ևս գոյականի. ինչպէս, Գաղտնի ցանկութիւն, խաւար խորհուրդ, ազէր բանք, պարէիւ պատուհաս, մանուկ տղայ, գազ տեղի, հարը կառք, չուան գօտի, չափ հանդերձ, չափ ժամանակ. չափ հասակ, փոքր ժամանակ:

Այտուածականն, աստուածային, ասել է երբեմն Այսուաջ. Ջերմ, ցուրտ կամ Ջերմք, ցուրտք, Ջերմուկ, ցրտուկ. բազմամբոխ, բազմամբոխ ամբոխ. միաբարբառ, ու բարբառ. խառնաճաղ, խառն կամ խառնուկ ցոյն: Վասն հեշտի ընթերցողաց. Լինել յընդարձակի. Ի բազում ապահովի առնել զոք. Յապահովս կամ յանհոգս լինել. Գաւաճանս կրել. Կենդանեաւ կամ կենդանեօք, առ կենդանեաւ, առ կենդանեօք, այսինքն՝ վասն հեշտութեան, ունել յընդարձակութեան, յապահովութեան, յանհոգութեան, գաւաճանութիւն կրել, կենդանութեամբ, առ կենդանութեամբ:

586. Ինչպէս եմ բայի (331), այնպէս ևս լինիմ, եղանիմ բայերի երրորդ դէմքերի հետն անցեալ դերբայն (288) երբեմն ուեռական անունն բայի կ'առնի.

Ոչ ուրուք յանկարծօրէն քար ձգեալ լինի ի ծառ, և պատահիցէ մարդոյ. — այս ինքն թէ ոք քար ձգեալ լինի, քար ձգէ ի ծառ (287):

Ընդ սպանեալ լինէր նոցա ոչխարն էր. — այս ինքն սպանեալ լինէին նոքա:

Չև լինէր արեգական ձառագայթիցն յաշխարհ սըփռեալ. — այս ինքն չև սփռեալ լինէին ձառագայթքն:

Թերահաւատից ևս բնակեալ եղիցի ի նմա. — այս ինքն Թերահաւատք ևս բնակեալ եղիցին, բնակեսցեն:

Ի մառ բարերարութեան իմոյ արձակեալ լիցի զքեզ. — այս ինքն ես արձակեալ լիցիմ, արձակեցից զքեզ:

587. Ընդհեալ դերբայի անուն բային փոքր տեղ ուեռական կ'դնուի՝ նա և երբոր էական բայն առաջին կամ երկրորդ դէմքերի հետն կամ յոչնակի դէմքի հետն ևս որ լինի.

Ի՛ ի մանկութենէ իմմէ համան ի ձակատս և ի կռիւ մտեալ եմ: Ընթէ լուեալ էիր քո:

Մինչ չև քո խօսեալ իցես:

Աշխարհն այն՝ ուստի դուցա եկեալ են:

Ընթէ ձեր կարացեալ էիք:

Որ էին նոցա սրբեալ:

Ձեր արարեալ և կատարեալ իցէք զամենայն:

Որոյ որդւոց իւրեանց բարւոք վերակացու լեալ էցէն:

Ու գտեալ լինին Ադաքելոցն ի նմանէն զպատիւ փառաց:

588. Այսպէս գրոց միջամ պարզ դիմաւոր բայի սեռական անուն բայի ևս կ'գտանուի, բայց պիտի զգուշանալ:

589. Ընորիշ և անցեալ դերբայի անուն բային երբեմն հայցական ևս կ'դնուի.

Վասն որոյ փրկիչն սրտաց՝ խնդալ զԱդաքեալսն. — այս ինքն սրտաց խնդալ Ադաքելոցն, զի խնդասցեն:

Որով յայտ է ի կարի կարևորացն զսա գոլ. — փոխանակ ոմն գոլ, թէ սա է:

Ոմանցն տեսակս բարեաց վերջին լինել աստուածային սիրոյն՝ և ի ցեառնէ աւետարանեցաւ. — այս

ինքն՝ Թէ ամենայն տեսակք վերջինն են ։

Յաղագս ՝ի չարն դիւրափոփոխ կոլոյ զլնուԹիւնս. փոխանակ՝ ընուԹեանս ։ —

Այբ նա ուղիղ, ննջեցելոցն զեղեցիկ պահեալ զնորհս պարգեւաց. — այս ինքն շնորհաց պահեալ, Թէ շնորհք պահեալ են, պահին ։

Որ Թերին էր՝ խօսէր, զամենայն ինչ ընդունայն լեալ զառաջինսն. — այս ինքն ամենայն առաջնոցն, Թէ ամենայն ինչ առաջինքն ընդունայն լեալ էին ։

590. Երբեմն և անորիշ և անցեալ դերբայի անուն բային՝ խնդրոյ նման հայցական կամ բացառական կ'դնուի, որոց միոյն հարկաւ պիտի անուն բայի լինի.

Դէպ եղև բառնալ բերել զնա ՝ի զօրականացն. — այս ինքն բերիլ նմա ՝ի զօրականացն կամ բերել զնա զօրականացն ։

Յետ դարձին ՝ի Բաբէլոնէ և շինելոյ զտաճարն ՝ի Զօրաբաբէլէ. — այս ինքն յետ շինելոյ տաճարին ՝ի Զօրաբաբէլէ կամ շինելոյ Զօրաբաբէլի զտաճարն ։

Յետ սպանանելոյն զնա ՝ի նոցունց. — այս ինքն նորա ՝ի նոցունց կամ զնա նոցա ։

Դուցէ կարծիս ինչ տացէ Թագաւորին, իբրու դաւով ինչ ՝ի նմանէ կամ ՝ի Հրէից անտի զայրն վնասեալ. — այս ինքն առնն վնասեալ ՝ի նմանէ կամ նորա կամ Հրէից զայրն վնասեալ ։

Նա շնորհեալ է քեզ Յաստուծոյ զամենեսեան. — այս ինքն շնորհեալ է Յաստուծոյ զամենեսեան կամ շնորհեալ են Յաստուծոյ ամենեքեան ։

Թէ ոչ Յաստուծոյ էր տուեալ զիրաւունս յաղթուԹեանն. — այս ինքն Յաստուծոյ էր տուեալ զիրաւունս կամ իրաւունքն էր տուեալ Յաստուծոյ ։

Ուր նախ էր զեկեղեցին շինեալ ՝ի Կորնթոս և զվկայարանն. — այս ինքն եկեղեցին և վկայարանքն ՝ի Կորնթոս, կամ Կորնթոսի զեկեղեցին և զվկայարանն ։

Այս բացառականի պատճառն այն կերևայ՝ որ գործքի առնողն՝ կրաւորական բայի խնդիր կ'լինի (317), և այս խնդիրն բացառական ևս կ'լինի սեռական ևս (352, 353). ուստի՝ գործողն փոխարէն անուան բայի նման սեռական դնուելոյ (331), երբեմն բացառական ևս կ'դնուի խնդրոյ պէս ։

591. Այց շատ տեղւոյ անուն բային՝ անորիշ և անցեալ դերբայի մօտի միւս յուրիշ բային խնդիր լինելով հայցական կ'դնուի.

Նպա գիմաստուԹիւն՝ քոյր քեզ լինել. — այս ինքն ասա գիմաստուԹիւնն կամ գիմաստուԹենէ՝ Թէ քոյր իցէ քեզ ։

Կամեցաւ զիս՝ լինել Թագաւոր. — այս ինքն զիս կամեցաւ զի եղէց ։

Ոչ կամեցաւ Աճհոն զԱսրայէ՛լ անցանել ընդ սահմանս իւր ։

Կարծեցեալ զդիսն՝ հասանել նմա յօգնականուԹիւն ։

Յաստատեաց ՝ի լինել զամենայն. — այս ինքն հաստատեաց զամենայն ՝ի լինել, զի լիցին ։

Ուսուցանէ՝ նեռն լինել զասացօղսն ոչ եկեալ մարմնով զՔրիստոս. — այս ինքն նեռն լինել ծանուցանէ զայնսսիկ որք ասեն զՔրիստոս մարմնով ոչ եկեալ ։

Տեսանիցէք զերկինս բացեալ, և զՅրեշտակս Յստուծոյ՝ զի ելանիցեն և իջանիցեն. — այս ինքն երկինք՝ բացածք կ'երեւէ ։

Նտես բացեալ զդուրս բանտին, կարծէր փախուցեալ զկապեալսն ։

Պտանէ Թագաւորեալ զԱրտաշէս և ընդդիմացեալ նմա զեղբարս իւր. — ուր զԱրտաշէս, զեղբարս, զԸնդունէ բայի խնդիրն են ։

592. Երբեմն զիմաւոր բայի անուն բային ևս յուրիշ բայի խնդիր կ'դնուի ։

Տեսեալ զիս զոր լինչ արարի ՝ի վերայ անօրէնուԹեան նոցա. — փոխանակ ասելոյ՝ տեսեալ զոր լինչ արարի ևս ։

Որ դամբնայն մարդիկ կամի զի կեցցեն . – փոխանակ՝ կամի զի ամենայն մարդիկ կեցցեն :

Եւ զերկիրս երկրաւորօքս և զերկինս երկնաւորօք ճանայց նմա զի գործք ձեռաց նորա են . – փոխանակ՝ ճանայց զի երկիր և երկինք գործք ձեռաց նորա են :

593 . Յոգնակի անուան բայի , մանաւանդ անեզականի , երրորդ դէմք ունեցող բայն շատ անգամ եզակի կ'դնուի .

Ընդ եղև նմա բանք խորհրդին :

Այս բանք հաւատարիմ է և ճշմարիտ :

Ձանապարհք նորա առ մեզ է : Յորում էր ամենայն չորքոտանիք և սողունք երկրի և թռչունք երկնից :

Ոչ էր գրեալ անուանք նոցա :

Ճաղք որ 'ի քէն՝ ոչ ևս իցէ :

Ոչ գոյր կամ ոչ էր ընդ նոսա աստուածս օտարս կամ օտարոտիս . – այս ինքն ոչ գոյին աստուածք օտարք, ոչ էին աստուածք օտարոտիք (59) :

Ընազուամ սասանուեցին և փլուզմունս տանց լինէր , այլ և մահուունս յոլովից մարդկան 'ի վերայ հասանէր :

Ընաձոյ Թուեցաւ բանքն կամ իրքն :

Ընդ իրքն 'ի վեր :

Ընջնջէ երբև զցօղ պատդամք իմ :

Ընմենայն զարդք նորա զերծաւ 'ի նմանէ :

Ընկաւ 'ի նոցանէ յաւուր յայնմիկ վիրաւորք բազումք :

Սկսաւ մարդիկն բազմանալ : –

Կեանք իմ 'ի դժոխս մերձեցաւ :

Ընդէր տուեալ իցէ կեանս ցաւագնելոց ոգւովք . – այս ինքն կեանք (59) :

Ոչ եկեսցէ 'ի վերայ մեր չարիք :

Ասն էր եղև ընդ քեզ այդ անցք :

Ընթևեցան նմա սանդուղք լուսեղէնք , որ կանգնեալ էր :

594 . Այլ և այլ դէմքով անուն բայերի բայն՝ կարգով յառաջ եկնող դէմքի դնելոյ փոխարէնն (338), երբեմն մատիկ եկնող դէմքին միայն համաձայն կ'դնուի .

Գուռ և մեծամեծք քո , հարձք քո և կանայք ըմպիցիք իմ ըմպելին նոքօք գինի :

Ասաղիւ դու և արդէ՛ ես ընդ քեզ անդէն :

Օ՛ի մի ճաանէցեն և նո՛ա և դուք :

Երա կկամ զորա և կեաց զա՛ և մեք :

Ոչ դու և ոչ զա և ոչ որ զկնի ձեր գա՛ցէ՝ զայն 'ի մեզ ոչ կարէ տեսանել :

Այլ թէ մեք կամ ՚ի բրեշտակ յերկինց աւետարանեսցէ ձեզ աւելի քան զոր աւետարանեցաք ձեզ , նզովեալ լիցի . – որ կ'ի մացուխ՝ թէ ոք աւետարանեսցէ , մեք կամ հրեշտակ :

595 . Ընորիշ դերբայն՝ ապառնի կամ ստորադասական բայի փոխարէն ուղղական կամ նախդրիւ տրական դնուելոյ փոխարէնն (278 , 281 , 282), շատ անգամ սեռական կամ վերջածոլով տրական ևս կ'դնուի . երբեմն սահմանական եղանակի յուրիշ ժամանակի փոխարէնն ևս (279) :

Ի գումարել ամենայն Ասորեստ'ի յանդիման լինելոյ առաջի սեառն . – փոխանակ՝ յանդիման լինել, առ 'ի յանդիման լինել, այս ինքն զի յանդիման լիցի կամ լիցին :

Ի դարձուցանել զթիկունս իւր գնալոյ 'ի Յամուե'լէ . – փոխանակ՝ գնալ, առ 'ի գնալ, զի գնասցէ :

Մի յառաջագոյն կրթել տալոյ պատասխանի . – փոխանակ՝ տալ, առ 'ի տալ :

Մինչ 'ի մահ մարտնչէր՝ նախ զանձն ապրեցուցանելոյ :

Գոունդս առ գունդս կազմեսցեն՝ հանելոյ զկնէնն յաշխարհէ : –

Օտարոտի լինն դէպ Թուի պատմիչ լինելոյ . – փոխանակ՝ Թուի պատմիչ լինել, Թուի Թէ է , Թէ իցէ :

Օ՛ի մի 'ի վհատութիւն լինչ կրնջն կարծիցի զայնպիսի իրս յուշ առնելոյ . – փոխանակ՝ յուշ առնել, զի մի կարծիցի Թէ յուշ առնէ կամ արար :

596 . Երբեմն ևս գործական կ'դնուի նոյն երկու մտքով .

Ակիզբն արասցուք ձեզ պատմելով վասն արարչութեանցն . – փոխանակ՝ պատմելոյ , պատմել :

Ի վեր հայեցուցանելով զմիտս նորա ուսուցանել ՚ի պտղոյ ծառոյն . — փոխանակ՝ ուսուցեալ , ուսուցել , զի կերիցէ :

Ընդ աչաց Թէպետ և սրագոյն լինին զայլս տեսանել , բայց զինքն անկարանայ նկատել . — փոխանակ՝ զայլս տեսանելոյ , ՚ի տեսանել զայլս :

Վասն պատրոզական նշանօքն խաբէ զմարդիկ՝ զինքն գոլով Քրիստոս . — փոխանակ՝ զինքն գոլ , Թէ ինքն է կամ իցէ Քրիստոս :

597 . Ընորիշ և անցեալ դերբայն երբեմն իւրեանց անուան բայի նման (328 , 329) իւրեանք ևս սեռական կամ տրական կ՚ընդունեն .

Յապստամբելն նորա ՚ի Հարուքոդոնոսորայ արքայէ և անցանելոյ զերդմամբքն . — փոխանակ՝ և յանցանել :

Ընչդեռ պշուցեալ հայէին ընդ երկինս երթելոյ նորա . — փոխանակ՝ յերթալ նորա :

Որքա ազդ եղև ինձ՝ նեղութեան յայրդ լինելոյ ՚ի նոցանէ . — փոխանակ՝ լինել նեղութեան ՚ի նոցանէ յայրդ :

Հոգա ակն ունէին՝ նմա այցելոյ կամ անկանել և մեռանել :

Սրբոյ Հոգւոյն ամենայն խաղաղութեամբ էնակելոյ , և օրէնսդն Հշմարտութեան իբրև զի գեղեցիկ ինն պտղեցելոյ , Սիմոն ոմն անուն առաջնորդեր տուին իւրոյ . — փոխանակ՝ սրբոյ քաղաքին բնակեալ՝ բնակելով , և օրինացն պահեալ՝ պահելով , որ ասել է ՚ի բնակիլն , ՚ի պահիլն (283 , 286) :

Ոչնա լինքն յերկիր հողեալ՝ շալակաւ շրջեցուցանէին , յայտնապէս Յուսուծոյ զօրութեանցն երեւելոյ . — փոխանակ՝ զօրութեանցն երևեալ , երևելով :

Ի ժողովել բազում ժողովրդոց և ըստ քաղաքաց քաղաքաց եկելոցն առ նա՝ ասէ առաւել . — փոխանակ՝ և հաւեալ նոցա , և ՚ի գալն նոցա առ նա :

Ուչեցեալ ղեռութ՝ ամենայն Հրեշտակաց ուրախութիւն բերէ . — փոխանակ՝ դարձեալ մեղաւորի , ՚ի դառնալ մեղաւորի :

Իսկ նոցա խլացեալ և խուցեալ ՚ի Հշմարտութենէն՝ նախանձէին . — փոխանակ՝ իսկ նոցա խլացեալ և կուրացեալ :

Ոչեթե եղելոյ՝ զսպանեալսն Թաղել Հրամայեաց :

Ըզօր մութք եղելոյ՝ բազումք անկան . — փոխանակ՝ այգուն եղեալ , Հզօր մարտի եղեալ :

Ոչոյ երեւելոյ՝ ոչ կայ մնայ խաւար . — փոխանակ՝ լուսոյ երևեալ , յերևել լուսոյ :

598 . Ընորիշ դերբայն շատ անգամ սեռականի աթիլ Հոլովառու բառերի մօտն ուղղական կ՚ընդունի .

Վասն ոչ կարել Հայել . — այս ինքն վասն ոչ կարելոյն , վասն զի ոչ կարէին :

Վասն զսուրբ քաղաքն Հարթ յատակ և անմարդի կացուցանել . — այս ինքն վասն կացուցանելոյն :

Յաղագս արդարութեամբ կեալ . — այս ինքն յաղագս կելոյ :

Յետ զերկիւղն Յուսուծոյ Հայցել . — այս ինքն յետ Հայցելոյ :

Օկնի մտանել արևու . — ՚ի զկնի մտանելոյ :

Ուռանց արանց յագգէն բազպատուհնեաց լինել Թագադիր . — այս ինքն առանց լինելոյ Թագադիր :

Փոխանակ Համառօտիւ ասել . — այս ինքն փոխանակ ասելոյ :

599 . Երկու անորիշ դերբայի վերջինն՝ շատ անգամ ուղղական կ՚ընդունի , և առաջինն ինչ Հոլով որ կայ՝ այն կ՚ինացուի .

Մի իբրև տիրելով վիճակացն , այլ՝ լինել օրինակ Հօտին . — այս ինքն է՝ լինելով օրինակ :

Օզր ամենայն տեսանելով զայսպիսի պղծագործութիւն և լսել . — այս ինքն լսելով :

Ընդիմդ առնելով զգաւառս նոցա , քանդել զքաղաքս , ՚ի ծառայութիւն վարել զազգն և համաջինջ ՚ի միջոյ զօրինացն բառնալ զամբարիշտ սովորութիւն . — այս ինքն քանդելով , վարելով , բառնալով :

Նու լինի այս ՝ի բառնալոյ զմեղաց խաւարն և շնորհել ոգւոց լուսաւորութիւն . – այս ինքն և ՝ի շնորհելոյ :

Ի ձեռն յարութեան , վերանալոյ ընդ երկինս և նստել ընդ աջմէ աստուածութեանդ . – այս ինքն վերանալոյ և նստելոյ :

Նու ծիծառան (ազգմունք բնականք են) ՝ի ձմերոց երթալոյ , և խորդոյն՝ իմանալ յառաջագոյն զձմերուընս կարևորս և վաղվաղ ՝ի մարմանդ տեղիս փութալոյ :

600 . Նշորիշ դերբայն շատ անգամ գործականի կամ անցեալ դերբայի աթիվ ուղղական կ՚ընուի .

Առքա յանձն առին՝ իբր ոչինչ կասկած կամ կարծիս ՝ի մտի ունել . – այս ինքն ՝ի մտի ունելով , ՝ի մտի կալեալ :

Մոպէր և ապշեցուցանէր զաղգն սամարացւոց՝ ասել զանձնէ թէ իցէ մեծ ոմն . – այս ինքն ասելով , ասացեալ :

Հրաժարեալ յեղբարց՝ նաւէր Այորիս , փոքրել ըզգլուխ ՝ի կենքրեայ . – այս ինքն փոքրեալ , փոքրելով :

Ի բաց թօթափել այսու հետև զամենայն չարութիւն , անխարդախ կաթինն փափաքիցէք . – այս ինքն թօթափեալ , թօթափելով :

Միշտ կարօտիմք Աստուծոյ՝ հոսանուտ գոլ բնութիւն և դիւրաշարժ . – այս ինքն գոլով :

601 . Պատարել , հետ կալ նշանակող բայերի մօտն՝ շատ անգամ ուղղականն բացառականի փոխարէն կ՚ընուի .

Ես դադարէ խօսել :

Ես խոտորեցաւ առնել ուղղութիւն :

Խորշէր զօրն մտանել ՝ի քաղաքն :

Զգոյշ լեր պատմել ինչ նմա :

Երգելոյին զմեզ խօսել : Հոռմք ՝ի բաց կացին ձեռընտու լինել քրիստոնէութեան :

602 . Բայց երբ ընուի հայցական խնդիր առնող բայերի մօտն , հայցականի փոխարէն ևս կ՚իմացուի .

Իբրև կատարեցին մատուցանել . – ասել է կատարեցին զմատուցանելն :

Ծառայել Յերկրի՝ աղատութիւն կենաց իբրեանց վարկանէին . – ասել է՝ զծառայելն աղատութիւն վարկանէին :

Պողին նոքա գալ կալ յաղթիս . – այս ինքն Թողին զգալ կալ յաղթիս :

Ուսոյ ինձ առնել . Կամեցաւ ելանել . Պոռացան առնուլ . և այլն :

603 . Նու իրօք ևս երբեմն կատարեալ հայցական կ՚ընուի անուան պէս (280) .

Տէր իմ յամէ զգալ . – նոյն է թէ ասուի յամէ գալ :

Լուաք զդորա խօսել բանս հայհոյութեան . – ասել է՝ լուաք խօսել զմա :

Կամիմ գոնեկամարդացդ ամուսնանալ , որդիս ծընանել տնարարս լինել :

Օգերագնէն միայն խոկացի :

Ինքն անպէս կամին զբնակիլն :

Օհարկելն լիով փութասցիս : Փութալ զգալն :

Ցառնոյր յանձն զերթալն :

Պատգոյն զմեռանիլն կամին քան զմեռուցանելն :

Ընդպէտ և կամի զտալն :

604 . Ճատ տեղւոյ ևս անորիշ դերբայն՝ ուղղական , և մանաւանդ գործականն կ՚ընուի՝ ոչ բայածականի կամ անցեալ դերբայի մտքով . կամ թէ գործական՝ ուղղականի փոխարէն , ըստ 278 , 279 .

Նթէ սուղ իցէ բանն , իբրու ոչ պարունակող զիմաստս և ոչ բաւականապէս տալ զցոյցս՝ պարսաւեալ լինի . – այս ինքն տուօղ կամ տուեալ զցոյցս :

Կուսան համեստ որպէս զօրինաւոր օք , և ոչ ամենևին ունել անգուռն բերան նման այլոց կանանց . – այս ինքն ոչ ունող անգուռն բերան :

Ի քէն պատուն անգիտողին և հաւասար գոլ անմիտին . – այս ինքն գոյողին , եղելոյն : –

Պեռանել քան թէ տեսանել զրուէս օտարածնաց կռ-

խելով զսահմանս հայրենիս . — այս ինքն կոխողս , կոխեալս կամ կոխել զսահմանս :

Ընդ ձիրս առաքինի ըստ հմայից դժնեայ գոլով ակամայ հայեցուածով . — այս ինքն դժնեայ եղեալ կամ դըժնեայ գոլ :

Յիշեցէք և զուխ արեանցն ՚ի դորա հոսելով ձեռաց . — այս ինքն հոսող , հոսեալ :

Տեսեր շուրջ զաստուածային սեղանոյն պարելով զտղայսըն . — այս ինքն պարողս , պարեալս կամ տեսեր պարիլ :

Մի լեզի փշովք հեղձեալ , այլ պտղաբերելով զպտուղ սիրոյ . — այս ինքն պտղաբերող , պտղաբերեալ :

Մանկունք բժշկաց գործս ձանաչեն ունելով զցաւս անբոյժս՝ ոչ ձեռնարկեն առ այնպիսին . — այս ինքն զործս ձանաչեն ունողս կամ ունել զցաւս :

Ումանց աներկիւղից՝ ՚ի մէնջ առ ձեզ հատուածելոց և զմերս աղարտեալով կարգաւորութիւն . — այս ինքն և աղարտողաց զմեր կարգաւորութիւնս :

Զարաթօսեն գձէնջ՝ խազմարարս կարդալով և խըռովարարս և խանգարիչս օրինաց Թագաւորաց և նորոգ աստուածապաշտութիւն քարոզելով . — այս ինքն քարոզողս :

605 . Ընորիշ դերբայ ուղղականն , ի ին և ս գործականն , առանց յուրիշ բայի ներքոյ լինելոյ և ս (278 , 279) , երբեմն դիմաւոր բայի փոխարէն կ՚ընուի , մանաւանդ ապառնւոյ և հրամայականի .

Այլ փոյթ յանձին կալեալ պահանջել զամենայն հարկս և զհասս , զի ի երբեք բազմասցին . — այս ինքն պահանջեսջիք , կամ փոյթ յանձին կալջիք պահանջել (606) :

Օ՛ի ի լեցուք ցանկացօղք չարեաց՝ որպէս նոքայնցանն կացան , և ի կռապարիշտք լինել՝ որպէս ոմանք ՚ի նոցանէ . — այ և ի կռապարիշտք լեցուք :

Ծառայք՝ հնազանդ լինել յամենայնի երկիւղիւ տեառանց . — այս ինքն լերուք :

Ի բազում՝ վարդապետս լինել , եղբարք իմ . — այս ինքն ի լինիջիք :

Այնքան առատանալ արտաւրացն , մինչ զի լըսանալ գոտս Տեառն . — այս ինքն այնքան առատացան , մինչ զի լըսանային կամ լըսացին :

Ոայց քանզի զհրամանն կամ զհրամանաւ ինչ ոչ անցանել ըստ Թագաւորին , սպաս արար մարթանօք զհրամանն կատարել . — այս ինքն ոչ անցանէր :

Որ ձշմարիտ Պետուածն է , զամենայն ինչ զիւր մշտընջենաւորութեամբ ունի , և զորդին իւր միշտ ընդ իւր ունել . — այս ինքն միշտ ընդ իւր ունի :

Եթէ կարձիչք յանցանացս էին դէպ , ոչ երբեք զմարդիկ ՚ի կռապաշտութիւն յօժարեցուցանէին . ոչ ընդ աստեղս պըշուցանել . — այս ինքն պըշուցանէին :

Սակայն և ՚ինոցանէ՝ զոր ինչ հաւաստին կարծեմք՝ առնուլ . — այս ինքն առնումք կամ առցուք :

Եւ գիմիրդ գսակաւամեղն՝ ամենայնիւ ամպարշտելոցն մատնել ՚ի սատակումն . — ՚ի մատնէք կամ մատնիցեմք :

Որքան յայսոսիկ ըստ բազմադիմի գործոցն՝ և անուանցն գոլ զանազանութիւնք . — այս ինքն գոն , են զանազանութիւնք :

Եւ այսպէս ուսուցանելով , մինչև մառանալ լռոցացն զամենայն իրս աչխարհականս . — այս ինքն ուսուցանեն :

Օայս ասելով , զի զայն վերագոյն քան զամենայն յարդարիցէ . — այս ինքն զայս ասէ կամ ասէր :

Տեսեալ զինքն մերկացեալ ՚ի լըսեղէնն զգեստիցն , սաղարթապատ լինելով ընդ տնկով դրախտին . — այս ինքն սաղարթապատ լինէր :

606 . Նմանապէս անցեալ դերբայն , առանց յուրիշ բայի ներքոյ լինելոյ և ս (284 , 286) , երբեմն դիմաւոր բայի փոխարէն կ՚ընուի .

Երբև գիտացին թէ այրն հրեայ է , միաբարբառ եղեալ յամենեցունց իբրև ժամս երկու աղաղակել . — այս ինքն ի բարբառ եղև՝ աղաղակել . — կամ ի բարբառ եղեալ աղաղակէին (605) :

Յայնմ ժամանակի տագնապափոյթ ստիպաւ դեսպանս արձակեաւ , պատուիրակս հանեալ ընդ աչխարհ՝ զի ամենեքեան օժտաբեր ընծայատար լինիցին . — այս ինքն

արձակէին, հանէին, կամ արձակեցին, հանին :

Նոյնպէս յանդգնեալ, մինչև կանանց հրամայել մերկրտուքիւն տալ. — այս ինքն այնչափ յանդգնիլ կամ յանդգնեցաւ :

Հաւանեալ աւելնեցուն մեծամեծաց և փոքունց ազդ առնել ամենայն երկրին՝ զի հաճոյ թուեսցի. — այս ինքն հաւանէին, հաւանեցան ազդ առնել, կամ հաւանեալ ազդ առնէին, ազդ արարին :

Հայսցանէ ընկալեալ համարձակութիւն ամենայն ոք՝ հայր իւր կոչել զԱստուած. — այս ինքն ընկալաւ համարձակութիւն կոչել, կամ ընկալեալ կոչէ :

Նոյնպէս արդ եղեալ որոտումն յերկնից սաստիկ անհնարին, զի ահաբեկեալ զամենայն ամբոխն. — այս ինքն եղև որոտումն, ահաբեկեաց :

Նպատճառ՝ զի Հօրէ լինել լոյս, և անդէն եղեալ լոյսն համասփիւռ. — այս ինքն և անդէն եղև :

Նպատ Թագաւորն Պարսից, քանզի զայս լուեալ՝ քաջ դէպ եղեն, տաճիկ ուղտուք արձակէ՝ զհայս արս. — այս ինքն քանզի լուաւ :

Նոյնպէս սորա այսպէս սիրելի եղեալ աշխարհիս մերոյ, թագաւորեալ ամս քառասուն և մի. — այս ինքն սա սիրելի եղև կամ թագաւորեաց :

Նոյնպէս կէսոցն՝ զմեծն Յահակ խնդրեալ. — այս ինքն կէսքն խնդրեն, խնդրեցին :

Նոյն ինչ դատարեալ անձրևին, տօթ եղև. — այս ինքն այն ինչ, իբրև դադարեաց :

Նոյնպէս՝ զի լինել աշնան՝ կոխան եղեալ մորենի. — այս ինքն կոխան եղև :

Նոյնպէս զպատճէն հրովարտակիս այսորիկ յառաջ հանեալ եւ տարածեալ ամենայն զգուշութեամբ, եթէ Հրեից վարել զիւրեանց օրէնսն (557) :

Հրամայեր նոցա լուանալ և սրբել, զի արժանաւորք լեալ առնուլ ատենս վաստայն տեսանելոյ. — այս ինքն զի արժանաւորք լինէին :

Յորինականն՝ որ եհարց ցնա, թէ զինչ ինչ արարեալ՝ զի զկեանս յաւիտենականս ժառանգեցից. — այս ինքն զի՞նչ ինչ արարից կամ առնիցեմ :

607. Հայերէնի մի յատուկ ոճ է դարցած որ երրորդ դէմքով մնի վերայ մի բան պատմելոյ ժամանակումն՝ բայի և յուրիշ բառերի դէմքն շատ տեղում առաջին դէմք կ'փոխուի իբրև նորա բերանից. ինչպէս,

Իբրև ետես Թէ Ղուանէմ, կոչեաց նա զծառայսն. — փոխանակ ասելոյ՝ Թէ մեռանի :

Իբրև գիտաց՝ Թէ ոչ կարեմ ժոյժ ունել նմա, դարձաւ անդրէն. — փոխանակ՝ Թէ ոչ կարէ :

Հինեցին յաշտարակս ամրացեալս, գուցէ գայցեն հեԹանոսք և կոխան առնիցեն զնոսա. — փոխանակ ասելոյ՝ զնոսա :

Իբրև ետես Ալիկանովը՝ եԹէ յայտնեցաւ խորհուրդս նմա, խաղաց պատահել նմա պատերազմաւ. — փոխանակ՝ խորհուրդն, խորհուրդ իւր :

Օտէր աղաչէին, մի՝ ի ձեռս հայհոյիչ խուժադուժ հեԹանոսաց մատնել զնոսա. — փոխանակ՝ զինքեանս, զնոսա :

Նսկ տիկինն Վառանձեմ իբրև ետես՝ եԹէ միայն ճաւէ, երաց զգուռն բերդին. — փոխանակ՝ մնաց :

Յանձն իւր տարաբերէր՝ Թէ յո՞ երԹեսցէ զգառնուԹիւն Թիւնից. — փոխանակ՝ Թափեսցէ :

Կռէր և ցուցանէր՝ որպէս դիցն օգնականուԹեամբ ըզգործ քաջուԹեան էմոյ յառաջ մատուցեալ. — փոխանակ՝ քաջուԹեան իւրոյ :

ՆեԹէ կէսոյ կէս՝ ի մէնջ Ղուանէցւոյ, ոչ դիցեն՝ ի վերայ մեր զսխրտ. — փոխանակ՝ մեռանիցի կամ մեռանիցին :

608. Մի բայի դէմքի փոխարէն՝ շատ անգամ էական բայն կ'դնուի և այն բայի անորիշ դերբայն : Էական բայն կամ եզակի երրորդ դէմք կ'լինի տրական խնդրով, կամ ամէն դէմք եզակի և յոգնակի. ինչպէս,

609 . Ընդակի երրորդ դէմք՝ տրական խնդրով .

Ընդ ինձ լինել այսօր յերկրի անծանօթուս. — այս ինքն լինել, գտանել :

Ընդ երբեմն (նոցա) դիմել երամակաց ցռուց արշաւել. — այս ինքն արշաւէին :

Ընդն ինչ լինէր նոցա հասանել. — այս ինքն այն ինչ, իբրև հասանէին :

Ինձ լիցի պաշտել զԱստուած արարիչ. — այս ինքն ես պաշտեցից :

Կալ լիցի քեզ յոտիսի մերում. — ես կացցես դու :

610 . Ընդն դէմք եղակի և յոգնակի .

Զհանապայքն էին մատուցանել զձարպսն . — այս ինքն մատուցանէին :

Ինձս լինել՝ի հազարաւորս . — այս ինքն լիցիս, եղիցիս :

Ընդ լինէին նոքա ասել. Այլ ոչ լինէին տեսանել զնա . — այս ինքն ասեն, ոչ տեսանէին :

Ընդ թողուլ զչարն և ընտրել զբարին լիցին . — այս ինքն զի թողցեն, ընտրեսցեն :

Յորժամ մտանելն լինէիցիմք . — այս ինքն յորժամ մտանիցեմք :

Ընդեն խորհել զվաստակս . Ընդհցուք շինել զանձինս . — այս ինքն խորհեցան, շինեսցուք :

Ընդհցին ականջք քո լսել և՛ի լսել. Յայս լեր Թևաւակոխել. — այս ինքն լուիցեն, Թևակոխեա :

611 . Արաւորական բայերն երբեմն հասարակ բայի նման հայցական խնդիր կ'առնեն այն անուանն՝ որ պիտէր անուն բայի լինել, և բնութեան խնդրներին անուն բայի կ'առնեն .

Զոր ինչ հրամայեցարն՝ զայն զմտաւ ածջիր . — այս ինքն որ ինչ քեզն հրամայեցաւ :

Յիրաւի պահանջի ընդ որոց յանդգնեցաւն՝ պատիժս . — այս ինքն պատիժք պահանջին՝ի նմանէ :

Զարիւն որդւոցն զորս ծնաւ ոք՝ պահանջի, Թէ երկիւղիւն Աստուծոյ ոչ սնուցանէ . — այս ինքն արիւնն

պահանջի՝ի նմանէ :

Զոր են Աստուծոյ և ոչ յայլմէ ումեքէ հարցանի (Դատ) . — այս ինքն որ են հարցանի Դատաւոր :

Ոչ Հրեշտակաց հաւատացան զկարգ քահանայութեանն . — այս ինքն ոչ հրեշտակաց հաւատացաւ կարգ քահանայութեանն :

Իձակեցաւ երեսակն զառաջինն և զվերագոյն գօտի . — այս ինքն առաջինն և վերագոյն գօտին վիճակեցաւ երեսակին :

Զսոցն՝ի վաղուընէ աղաչեմք . — այս ինքն սոցնա աղաչի՝ խնդրի՝ի մէնջ առ՝ի Վաղնընէ :

Զմեծն յանձնեցար շահավաճառութիւն . — այս ինքն մեծ շահավաճառութիւնն յանձնեցաւ քեզ :

Զլինուորք աշխարհիս մերոյ զհայրենի տերութիւնն՝ի բաց կողոպտեցան . — այս ինքն՝ հայրենի տերութիւնն կողոպտեցաւ՝ի զինուորաց մերոց :

612 . Ընորիշ դերբայի, մանաւանդ սնոտականի, հայցական խնդիրն շատ անգամ սեռական կ'դնուի յատկացուցչի նման (383, 384) .

Զայն կնոջ առնելոյ քահանայի . — այս ինքն վասն կին առնելոյ :

Զտուն՝ի գործ արքունի՝ վարձ նաւաց գործելոյ . — այս ինքն նաւս գործելոյ :

Զբար աւազանս միրտութեան՝ կնքոյ տալոյ . — այս ինքն կնիք կամ կնունք տալոյ :

Զայն Թողութեան տալոյ մարդկան . — այս ինքն Թողութիւն տալոյ :

Զհետ աղօթիցն և այլոց ուղղութեանց յիշեցուցանելոյ . — այս ինքն յետ յիշեցուցանելոյ զաղօթսն և զայլ ուղղութիւնսն :

Զժամս մատուցանելոյ պատարագին . — այս ինքն մատուցանելոյ պատարագն :

Որ դատելոյն և արդարացուցանելոյն ամենեցուն . — այս ինքն զամենեսեան :

Փորձն՝ քննելն է անձին . — այս ինքն՝ է քննելն զանձն :

Ընբրահամու պատարագելն Իսահակայ . – այս ինքն պատարագելն զԻսահակ :

Ինձ ոչ փոքր է հիանալ, վասն այսր՝ ինդրոյ ունել ձեզ . – այս ինքն խնդիր ունել ձեզ վասն այսր :

613 . Իական, կրաւորական և չէզոք անցեալ դերբայի, մանաւանդ հոլովածի, ուղղական խնդիրն ևս երբեմն համաձայն կ'ընուի դերբային կամ այն անուանն ուր համար որ կ'ասուի .

Ընժդահակայ, Մարաց եղելոյ Թագաւորի . – այս ինքն եղելոյ Թագաւոր Մարաց :

Ընչնպիսեաց չարաց եղելոցն դատաստանն ի բնէ ոչ դատարկանայ . – այս ինքն այնպիսի չար եղելոցն :

Ոյան որդւոյ իւրոյ, սահմանելոյ որդւոյն Ընտուծոյ . – այս ինքն սահմանելոյն որդի Ընտուծոյ :

Ոլբեր ևս յաձախեալ տողէք զկնի ձեր զմերձաւորացն անուանելոց . – այս ինքն զանուանելոցն մերձաւորք , զայնոցիկ որ մե րձաւորքն անուանին :

Ընյաւգուք փոքր ինչ և վասն առաջաւորացն ի մէնջ անուանեալ պահոց . – այս ինքն վասն ի մէնջ առաջաւորք անուանեալ պահոց :

ՅԱրմենէն յայնմանէ կոչեցելոյ մինչև ցկողմնոս պոնտացւոց . – այս ինքն յայնմանէ կոչեցելոյն Ընմէն , յայնմանէ որ կոչէր Ընմէն :

Ոլի և ի փոքունցն Թուեցելոց մի ինչ արասցեն անտես . – այս ինքն ի Թուեցելոցն փոքր , յայնցանէ որ փոքունք Թուին :

Ոյան իշոցն՝ երեքօրէից կորուսելոց . – այս ինքն երեքօրեայ կորուսելոց , որ ասել է յերից աւուրց հետէ :

614 . Ուղղական և նախդրեալ տրական խնդրեներն (342 , 363), շատ անգամ եզականի փոխարէն յոգնակի կ'ընուեն .

Մի թէ ձեր այրս աւազակաց եղև տուեալ իմ :

Ինոյց զնա իւր յորդեգիրս :

Ոքեզ յորդեգիրս առնէր :

Ընբձակեացես զնա ազատս ի քէն .

Ւսոր տախտակամածս արասցես զնա :

ԵՒէ միայն երանելիս չառնէ , այլ և եղկելիս՝ զայն որ ղէար բանսն լսէցէ :

Ոտիւն գեշերս գործէ արբեցութիւնն :

Ոյայրն՝ որում զդուռնն յանձն արարին , զնոյն դեսպանս արձակեցին :

Տգեղս ցուցեալ զիս ամենևին :

Ոնա եղ գլուխս եկեղեցւոյ :

Ոքեզ միածնին իւրոյ հաղորդս և մարմնակիցս և ժառանգաւորս արար :

Ոպարզն առաջի դնեն իբրև դիւբահասս , վասն այնորիկ և օգտակարս : –

Ընդ արշալոյսն . ընդ առաւօտս . ընդ այգս այգուն . ընդ երեկս աւուրն :

615 . Գործիական և բացառական բառերի յատկացուցիչն՝ շատ տեղնոցանման գործիական և բացառական կ'ընուի . ինչպէս ,

616 . Գործիական յատկացուցիչ .

Ոստատեա զսիրտ քո պատառով միով հացիւ . – այս ինքն պատառով միով հացի :

Գնալ սրբութեամբ սրտիւ . Միամտութեամբ սրտիւ խնդրել . – այս ինքն սրտի :

Ոատակեցի զնոսա բանիւ բերանով իմով . – այս ինքն բերանոյ իմոյ :

Ընդ հովանեաւ աջովդ քով սրբով . – այս ինքն աջոյդ քոյ սրբոյ :

Ւսօսել բանիւք խաղաղութեամբ , բանիւք ողջոյնօք , բանիւք սպառնալեօք . – այս ինքն խաղաղութեան , ողջոյնաց , սպառնալեաց :

Ընժանաւոր իւրովք մագարէիւքն ձայնիւք . – այս ինքն իւրոց մագարէից :

Ոանսրբութիւն մաքրեալ ինքեամբ մահուն . – այս ինքն ինքեան մահուամբն :

617 . Բացառական յատկացուցիչ .

ԵՒէ եր արբեալ նորա այնչափ յօրէ ծննդենէ իւրմէ . – այս ինքն ծննդեան իւրոյ :

Ռառնալ յերեսաց երկրէ . Գալ ՚ի ճաշաց երկրէ . — այս ինքն երկրի :

Յորդւոց մարդկանէ կամ ՚ի մարդկանէ . կորուսեալ ՚ի միջոյ մարդկանէ կամ ՚ի միջոյ համարուէն . — այս ինքն մարդկան , համարոյն :

Ի խորոց անդնդոց երկրէ . Ի պտղոյ որովայնէ քումմէ . — այս ինքն երկրի , որովայնի քոյ :

Ի չարախօսութենէ օտար լեզուէ . — այս ինքն օտար լեզուի :

Ի բերանոյ զաւակէ զաւակի քոյ . — այս ինքն զաւակի զաւակի քոյ :

Ի գլխոյ լեռնէն առեալ . Ի լեռնէն ՚ի կնոջէ Թագաւորէն . — այս ինքն լերինն , Թագաւորին :

Ի տանէ կողմանէ . Յինէն կողմանէ . Ի մէնջ կուսէ . — այս ինքն ՚ի տան կողմանէ , յիմ կողմանէ , ՚ի մեր կուսէ :

Յամբոխէն բազմութենէ . Ի ՚օրէ յայտնութենէ . — այս ինքն ամբոխին , հօր :

Ի տէրունական խաչէն զօրութենէ . — ՚ի խաչին :

Ի մարգարէիս գեղեցկապէս գերծանել կամաց . — այս ինքն ՚ի կամաց մարգարէիս :

Ո՛կնոջէն քանանացւոյ մեծ զհաւատոցն ասէ . — այս ինքն զհաւատոց կնոջն քանանացւոյ :

618 . Այլ երբ յատկացուցիչն ածական ունենայ՝ նա երբեմն չի համաձայնուել , երբեմն և նա միայն կ՚համաձայնուի և ոչ յատկացուցիչն .

Ընդ հովանեաւ աջոյդ քո ոչէ . ՚Ի եղմամբ արեամբդ քո ոչէ . Յաջոյ փրկչէն ոչէ և տեառն . — այս ինքն աջոյդ սրբոյ , արեանդ սրբոյ , փրկչին մերոյ :

՚Ի եղմամբ արեան Յերով կամ Ե-րով . — այս ինքն արեան ձերոյ , Իւրոյ :

Ի ծոլէ մարդոյն արդարութենէ . — այս ինքն՝ յարդարութենէ միոյ մարդոյն (477) :

619 . Կ՚լինի երբեմն որ յատկացուցիչն յուրիշ հոլովմանը րի հետ և նա կհամաձայնուի , կամ նախդրիւ հոլովի մնոն

ուղղական կ՚դնուի , և յետումն մի սեռական դերանուն կ՚յաւելացնուի .

Ձեւք քերովբէից երկայնութիւն քսան կանգուն . — այս ինքն երկայնութիւն Թևոց :

Պատրաստեալ հուրն , մինչ չև ուրուք ՚ինա փչեալ , վառուածն ոչ յայտնի իմացաւ . — այս ինքն վառուածն հրոյն , որոյ փոխարէն յաւելացած է ոչ :

Ուզ և մխիթարութիւն՝ անուանք ե-րեսաց ընթանան յաչխարհի . — այս ինքն սգոյ և մխիթարութեան անուանքն :

Ո՛ւ երկիրն ՚ոյոց սնուհետև եկեալ արքային Պարսից յիւր անուն զտեղիսն անուանէր . — այս ինքն զտեղիս երկրին ՚ոյոց :

Եւ ոչ գյորովայնի գկեանսն կարէ ոք ասել գյօրինուածսն . — այս ինքն զյօրինուածս կենացն որ յորովայնի (389) :

Ընդ ՚երեշտական դասակցելով պարս . — այս ինքն ընդ հրեշտակացն պարս :

Ուրբ ուխտաւոր մանուկն՝ գինչ պիղծ մերձենայր ՚ի ձեռս ոչ՝ սրբեալ լինէր . — այս ինքն ՚ի ձեռս սուրբ ուխտաւոր մանկանն :

Շատ անգամ յարաբերական յատկացուցչի վերջն և այս բանն կ՚երևայ , որով կ՚լինի ասածներս ՚ի 581 :

620 . Այլ երբոր կ՚ասենք Պատառ մի հաց կամ մգաղաթ , բլիթ մի հաց , բաժակ մի ջուր , կաթ մի ջուր , բեռն մի փայտ , և այլն , չորս կերպ կ՚իմացուի . մինն յատկացուցիչ ըստ 619 , մինն ուղղական խնդիր ըստ 342 , 381 , 389 , մինն գործիական խնդիր ըստ 371 , մինն և ածական ըստ 585 :

621 . Երբեմն և յատկացուցիչն և յատկացեալն կ՚փոխեն իւրեանց հոլովմունքն , մինն միւսի հոլովն կ՚առնի :

Ի շինիւր բարբառոյ տալ նմա պատգամն . — փոխանակ ասելոյ ՚ի բարբառ շինիւրի :

Ո՛փուշն խլել՝ գցանկութիւն բռնաւորն հրամայէ . — փոխանակ՝ գբռնաւոր ցանկութեանն :

՚Անապատզորդ արտաստուօք աւազանին լուանալ . — փո-

խանակ՝ աւազանաւ արտասուացն :

Հատաւ օգնականութիւն յուսոյ նոցա . — փոխանակ՝ յոյս օգնականութեան :

Ի ժամանակի փախստենէն Հ ապհոյ . — փոխանակ՝ ’ի ժամանակէ փախստեանն :

Ի դրանէ մարդկանն նենգեաւ . — փոխանակ՝ ’ի մարդկանէ դրանն :

Հասարակախառն ինչ բնութեամբ օրինաց . — փոխանակ՝ օրինօք բնութեան :

Ողջ լեր յարքունական տէրութեանդ պարագայից ամօք . (57) — փոխանակ՝ պարագայիւք ամաց :

622 . Գոյականի ածականն երբեմն յատկացուցչի պէս սեռական կ’դնուի :

Ծծին խլտոլ ’ի մերոյ պատզելոյ . — այս ինքն խլտոլ պարզելոյ ’ի մերոյ :

Ումի արեամբ վասն ձեր հեղլոյ . — այս ինքն արեամբ հեղլով (297) :

Բռնականաւն արկելոյ ’ի ծով : Ծննելի բնութեամբ մարդկայնոյ : Միրտեցար արեամբդ քո սրբոյ :

Ծննողք սրբոյ աւազանաւն :

Երձուածականին չարափառութեամբ . — այս ինքն հերձուածական չարափառութեամբն :

Այցեա յորդւոյ քո միածնի . — ընդ միածնէ :

Յանուանեալ թլփատութենէ անտի մարմնաւոր ձեռագործին . — այս ինքն կանուանեալ ’ի մարմնաւոր ձեռագործ թլփատութենէ անտի :

Ընդ զայս առաւաք բան սակաւուց՝ ձեզ մխիթար տրտմեցելոց . — այս ինքն զայս բան սակաւ :

Ի մեղադրութենէ աստուածայնոցն և մարդկայնոցս արտաքս զինքն որցեալ . — այս ինքն յաստուածային և մարդկային մեղադրութենէ կամ մեղադրութեանց :

Ողբեզուս մարդկան . . զլի թունօք մահաբերին . — այս ինքն թունօք մահաբերօք :

Երայովքն զօրօք բազմի վառելովք . — այս ինքն զօրօք բազում վառելով :

րօք բազմօք :

Փառաբանչօքն անմահից . — այս ինքն անմահ փառաբանչօքն :

Տարեւորականաց լեցեալ գանազան պտղովք . — այս ինքն տարեւորական գանազան պտղովք :

Մեծաբանեաց անոտեաց բարբառել . — այս ինքն անոտի մեծաբանութիւնս , կամ ըստ 435 :

Հինեցեալն ’ի պարիսպս ամուր՝ յաշտարակս հզօրաց . — այս ինքն յաշտարակս հզօրս :

Ընդ արդարս երջանկաց . — այս ինքն ընդ երջանիկ արդարս :

Հառագոյն լինիցի ընդ ձեզ և ընդ նոսա՝ որչափ կանգուննք երկուց հազարաց . — այս ինքն երկու հազար կանգուննք :

Յայն աւուրս եօթանց կամ եօթեանցն . — այս ինքն յայն եօթն աւուրսն :

623 . Ցորդորդ հոլովման նախադրեալ վերջահոլով տրականն ևս աւելի համարձակ և բնականաբար կ’լինի այդ բանն, պատճառն որ՝ ոյ և ու-ի նման ամենևին տրական է (33). ուստի շատ տեղում կասուի .

Յաւուրն առաջնոյ . — որ ասելէ առաջնում :

Ի մատուցութիւն ոչ բնակէ ’ի մարմնի վարեցելոյ մեղօք :

Ըստեալ կաթող բարձրութեան և վերացելոյ :

Ի լերին այրեցելոյ հրով և ծծմբով :

Ի յաւանակի նորոյ նստեալ :

Լիզակն արի ’ի ձեռին իւրում աջոյ , և յահեկումն վահան :

Ի մարմնի իմոյ , ’ի սրտի իմոյ , ’ի հեծութեան իմոյ , ’ի ձեռին քոյ կամ քումս . —

Ի հանգստեան ձերոյ . յերկերորդում ամին իւրոյ . — այս ինքն իմում, ձերում, իւրում :

624. Երբեմն և գոյականի հոլովվ ածականն կ’առնի , և գոյականն յատկացուցչի նման սեռական կ’դնուի .

Թագաւորեաց ամս օրեսիոյ ’ի աւուրց . — այս ինքն ամս

բեայ մի աւուրս :

Ընձակողին Թևին բեկաւ . — այս ինքն անձակողմ Թևն :

Հակառակորդք բազումք են գործակցաւ բանասարկուին . — այս ինքն գործակից բանասարկուաւն :

Յիւրմէ բարեսէր առատութեանն . — այս ինքն յիւր բարեսէր առատութենէն :

Յահեկէ զստին երկայրի . — այս ինքն յահեակ զստէն :

Ընդհելականք կուսանաց . — այս ինքն արգելական կուսանք :

Ընդ հնգեկան կամարարսն կուսանաց . — այս ինքն կամարար կուսանսն :

Սատակել զսատակիչսն չարացելոց Թշնամեացն . — այս ինքն զսատակիչ չարացեալ Թշնամիսն :

Հաշխել նոցա զդաշհեկանաց տարեւորն . — այս ինքն ըզտարեւոր դահեկանսն :

Ձնակատեցաւ ուխթ հարիւր հազարօք զօրաւորօք պատերազմողաց . — այս ինքն ուխթ հարիւր հազար զօրաւոր պատերազմողօք :

Ընտրեաց երեսուն հազար արանց զօրաւորս զօրութեամբ . — այս ինքն արս :

Ընկան քսան հազար արանց . Սատակեաց ուխթ հազար արանց . — այս ինքն արք , արս :

Տաց քեզ տան արծաթոյ կամ երկուս հազարս երիվարաց . — այս ինքն արծաթ , երիվարս :

Օհազար և գհարիւր արծաթոյն զոր առեր . . . դարձոյց անդրէն գհազար և գհարիւր արծաթն :

Երիւք սոցին . Յերկուց սոցա . Յերկոցունց սոցա . — այս ինքն երիւք սոքօք , յերկուս ի սոցանէ :

625 . Երբեմն և գոյականն ածականի նման յառաջ կ'երթայ ուղղական , և ածականն յետ՝ գոյականի հոլովին .

Ընտիր ընտիր երիտասարդ վառեալովք . — այս ինքն վառեալ երիտասարդօք :

Ընկին յօր հասարակին . — այ ի հասարակ աւուրն :

Ուեալ ի քահանայիցն և ի նախարար պատգամաւորացն եկելոց . — այս ինքն ի պատգամաւոր նախարարացն :

Օարքայից տէր գոգին կաւոս պարսկի . Օքորոտուխին Եմէման ասրուոյ . Ոնի Յովհան մանդակունեայ . — այս ինքն պարսիկ կաւոսի , ասորի Եմէմանայ , մանդակունի Յովհաննու կամ Յովհաննու մանդակունեայ :

Ու Ընձքսանդր մակեդոնացւով . — այս ինքն առ մակեդոնացի Ընձքսանդրիւ կամ առ Ընձքսանդրիւ մակեդոնացւով :

Ու Ընտիոքոս ամպարշտաւ :

ՅԱրիստոտէլ Նրբաքաւսէն . — այս ինքն ի Նրբաքաւս Նրիստոտէլէն :

626 . Երբեմն և ածականն առանց նայելոյ իւր գոյականի համաձայնութեան օրէնքին՝ կ'ընդուի ինչպէս որ յարմար գոյ բային կամ մի խնդիր առնողի .

Ընեալ անձնագիղոյն և քաջաղեղան արին Աղարշակ կորովաբանոյն և հանճարեղի . — սեռական և ուղղական ի միասին են , ասելոյ անցեալ դերբայի համար , որ ուղղական անուն գայի և կ'առնի , սեռական և (328 , 330) :

Ա՛տաց աչաց իմաստնոց և ոչ Թէ գգալեաւ տեսանին . — վասն զի պէտ էն գործական խնդիր և կ'առնի տրական և (352 , 353) :

Յառաջնում յարձակել անդ . — վասն զի Թէ ասես յառաջին յարձակել և Թէ յառաջնում յարձակել , երկուքն և միև են , յորժամ յորժամն փոխարէն լինելոյն :

Ա՛երձ առ մեծիմաստն Ընտներսեհ Թագաւորն կացեալ յայնմ նահանգի . — վասն զի ասելոյ նոյն մտքով ուղղական և կ'առնի սեռական և :

Ու մեծի չարչարանօքն Նրիստոսի : Ընդ մեծի մեղադրութեամբ է : Ոգալի այն ասի , որ ընդ գոյարատնաց ի ներքոյ անկանի , կամ ընդ ամենք քումբք կամ ընդ ոմանբք կամ ընդ միով . — վասն զի ասելոյ , ընդ , միև մտքով գործական և կ'առնի սեռական և կ'առնի :

Ըստ ազգի ազգի և պէսպէս տուեցելովք ի նմանէ շնորհացն. — վասն զի ըստ տրականի մտքով երբեմն գործական ևս կ'առնի :

Տես և ի 582 :

627. Միջակ անուանց և դերանուանց հոլովվելն շատ անգամ միմեանց փոխարէն կ'դնուելն, ևս առաւել սեռական և տրականն միմեանց կամ գործականի և բացառականի փոխարէն, մանաւանդ երբոր ի գոյականի ածական լինեն : Այլ միայնակ՝ փոքր :

628. Ո՞ դերանունն երբեմն ինչ, էր, դերանուանց փոխարէն ևս բանի կ'կայ.

Օր նա և նա միայն գիտէին. — այս ինքն, ինքն և նա :

Վ՚հետաց Յիսուս Թէ կամէին ցնա հարցանել. — այս ինքն ցինքն :

Ոչ Յիսուս ցեկեալսն ի վերայ նորա. — այս ինքն ի վերայ իւր :

Ոչ Աբրաամ ցծառայն իւր ցերէց տան իւրոյ՝ ցիշխան ամենայն ընչից նորա. — այս ինքն ամենայն ընչից իւր կամ իւրոց :

Այսո Երուզիայ կնոջ Փի'լիպպոսի եղբօր նորա. — այս ինքն եղբօր իւրոյ :

Ոչաչէր զնա կինն զի զդևն հանցէ ի դաստերէ նորա. — այս ինքն ի դաստերէ իւրմէ :

Վոհանայինն զՈստուծոյ հարցն նոցա. — այս ինքն հարցն իւրեանց :

Այլ պիտի զգուշանալ որ միտքն չծռնուի :

629. Որ ուղղական յարաբերականն՝ շատ անգամ ամէն հոլովի փոխարէն բանի կ'կայ, և շատ տեզուամ՝ հետևեալն պէտք եղած հոլովմանն մի դերանուն կ'յաւելացնուի. մեր աշխարհաբառութիւն ևս այս կայ. ինչպէս,

630. Այո. Իրրև զանաստուած ոք որ չիք այլ ինչ յոյս ի միտս նորա. — այս ինքն յորոյ միտս չիք, և որ՞ի փոխարէնն յաւելացած է նորա :

Ոչն՝ որ ոչ գոյ բանք ի բերան. — ՈՒ որոց ոչ գոյ :

631. Տր. Օրութիւն է՝ որ մեկին է նմա ամենայն. — այս ինքն որուամ :

Ըստուած զոր գիտէ՝ կամի, և զոր կամի՝ գիտէ. որ առ մերս բնութիւն անկարար է այսմ լինել. — այս ինքն որուամ անկարար է լինել :

623. Վրդ. Ընդու որ պակաս գտար, եղեր ամենայն օրինացն պարտական. — այս ինքն որով պակաս գտար :

Որ ամենայն ինչ նուաճ եղև, հարկ էր զի նուաճ սրբեսցին. — այս ինքն որով ամենայն ինչ եղև :

633. Ասց. Մտցուք առ Ըստուած կենդանի, որ ոչ ևս ելանիցեմք ի նմանէ. — այս ինքն յորմէ ոչ ևս ելանիցեմք :

Ստանել յայգէ յայնմանէ՝ որ իրաւունք Ըստուծոյ տարամերժեալ տրօհեալ է ի նոցանէ. — այս ինքն յորոց տարամերժեալ տրօհեալ է (551) :

634. Ած. Օպատկն որ պարտիք :

Տեսեալ զայն որ յառաջն ուրանային :

Օամենայն որ միանգամ կամիջիք :

Օամենայն որ ինչ ասացի ձեզ :

Օամուրսէ որ առիւացուցեր :

Օամենայն բանն որ ուխտեաց նմա :

Ունճ էր ատելութիւնն որ ատեաց զնա. — այս ինքն զոր, որով (374, 377) :

635. Յուրիշ նախդրով հոլովների փոխարէն.

Օայն որ նոքա հուպ լինել չէիշխէին. — այս ինքն յոր :

Մինչև յօրն որ ամենայն խորք ի վեր դան. — այս ինքն յորուամ :

Մի յայնցանէ է որ յերկրայութիւն ասի ի նոսա. — այս ինքն յորս :

Ուհիմք շինուածս յերկինս առանց մարմնաւոր ձեռագործի, որ ոչ երևին ձեր արգունիքդ ա նոսօ. — այս ինքն առ որովք ոչ երևին :

636 . Ոչն շատ տեղում պէ շաղկապ ևս կ'ընշանակի, որ աշխարհաբառ ևս ոչ կ'ասենք .

Ոչ ազէկն որ գայս ողջ անարատ հասուցանել մարթասցեն :

Կատիս որ դու միայն իցես . — ուզումես որ մինակ դու լինես :

637. Օչ մի ևս անունն ևս (80) շատ տեղում ոչ յարաբերական նման բանի կ'կայ, և նորա պէս ևս՝ ամէն հոլովի փոխարէն ուղղական կայ բանացրած նախնեաց լաւ շարադրութեան միջում .

Ոչ որպէս խուլ զի ոչ լսէ, որպէս հասր որ ոչ բանայ զբերան իւր . —

Ոչ որպէս խուլ որ ոչ լսէ, և իրրև զհասր զի ոչ բանայ զբերան իւր :

Իբրև զջուրս բազումս որ ճաճկեն զծովս . —

Իբրև ջուրք բազումք զի ճաճկեն զծովս :

Որպէս հանդերձ զի ագանի, որպէս գօտի որ ածի հանապազ ընդ մէջ :

Ոչ ինչ զի և 'ի մարգարէսն լիշի, և ե ինչ՝ որ միայն 'ի գիրս կայս . —

Ոչ ածծ անտի կին՝ զի անուն էր նորա Ա'ղմպի . — այս ինքն որոյ անուն էր :

Ոչն մարախ և խառնիճ՝ զի ոչ գոյր թիւ . — այս ինքն որոյ կամ որոյ :

Ոչ ասա այր մի 'ի դրան քումմ՝ զի իրքդ այդ նուաճ վըճարին . — այս ինքն որով իրքդ այդ վճարին :

Ոչ զայս՝ զի ոչ համբերեմք մեք տեսանել, գործեաք և մեք . — այս ինքն զոր ոչ համբերեմք տեսանել :

Ոչ ժամանակի՝ զի հարկանէր զԱրեհ արքայ . — այս ինքն յորում հարկանէր :

Ոչ անդիպի յայնմ ժամու՝ զի մկրտէր զՅրիգոր . — այս ինքն յորում մկրտէր :

638 . Ոչ ատ մակբայք և շաղկապք ևս կան, որ մինն միւսի մտքով միմեանց փոխարէն երբեմն բանի կ'կան . բայց այդ իւրեանց այլ և այլ նշանակութիւնքն լինելով՝ բառգրքի գործ կլինի սովորացնել :

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԱՐՏՈՒՂՈՒԹԻՒՆ

639 . Արտուղրեթիւն է պարզ շարադրութեան բնական կարգից դուրս գնալ որոք ի գեղեցկութեան համար , կամ խօսքն աւելի ազդու կամ բացայայտ առնելոյ համար :

640 . Շարադրութեան բնական կարգն է՝ յառաջ անուն բային գնել , յետոյ բայն , հետևէն խնդիրն կամ մակբայն . իւրաքանչիւր անուան բայի և խնդրոյ յատկացուցիչն կամ բացայայտիչն իւր մօտն . նոյնպէս ածականներն իւրեանց գոյականների մօտն . յուրիշ խնդիր առնողների խնդիրն իւրեանց մօտն , և իւրաքանչիւրոյ նախդիրն իւր վերևն : Այս կարգից դուրս գնացածն արտուղրեթիւն կ'համարուի :

641 . Այսպէս , անուն բային շատ անգամ յետ կ'դնուի , և բառերով կ'բաժանուի , և խնդիրն ևս շատ անգամ յառաջ կ'գնուի .

Ծարմացեալ էր ընդ միտս Պետրոս :
Զմուտ առնել խուսնկս և ողջակէզս Ցէհու :
Ատեաւ և յարդարսն երբեմն փորձ մահու :
Բանայեաց գնա վաճառել տէրն նորա և գկին նորա և զորդիս նորա :
Գնու ևս յայտ լինէր՝ եթէ ի ծառայութեան և ի հնազանդութեան կայ ակամայ Ադաքելոցն սատանայ :
Ոչինչ ընդհատ ի մանկտւոյ իցեմք՝ որ ընդ խաղս տուընս շինիցեն , մեք որ գեղեցիկ ապարանս շինիցեմք :
Գոյ զյանդուգն զբուռն արքայն սաստիկ զփարաւոն , որ արկ զծառայութիւն զժողովուրդ քո սուրբ զխոբայէ՛լ , պէսպէս հարուածովք կշտամբեցեր :

Ոյոցա ամենայն ոք չէ հնար եթէ բարիս ասիցեն :
Որ ի վեր քան զամենեսեան է , առ այն որ ի խոնարհ քան զամենեսին էր՝ էջ :
Ծմարգարէականն ընդ որ հանապազ անցանէ՝ յիշեսցէ :
Գոնէ յօժարութիւն յորժամ այսր ժողովիցիմք՝ ցուցանիցեմք :
Նկի զանէծս օրինացն որ վասն յանցուածոց եղան՝ լուծանել :

642 . Գերբայի և իւր էական բայի մէջն շատ տեղում այլ և այլ բառ կ'մտնի , ինչպէս անուն բայի , խնդիր , մակբայ , և այլն , և նորանով միմեանցից կ'զրկուեն .

Նոյս ծնեալ իսկ ի դմին էմ : Ծնեալ չև ևս է :
Ամ է օրն լինելութեան նղվէալ :
Նր ժողովին նոցա խոռվեալ :
Որ էր վասն խռովութեան իրիք եղելոյ ի քաղաքին և սպանութեան մարել ի բանտ :
Նորկոցեալ յոյժ էին քաղաքացիքն :
Զնզ Ծուր լեալ ընդ ձեռամբ ահէալ :
Նշխեն մնացեալքն Յակոբայ Այստուած պըրծեալ :
Նր արդարև լուեալ մեր :
Նշինչ է դորա արժանի մահու գործեալ :
Ձէ իմ՝ ի նոցանէ գութ լալ զառողջութիւն :
Ծնէ չէր նախ ելանել :
Ծնէ չէր զմանուկն պեռեալ :
Ո՞ինչ չև ձեր խնդրեալ ինչ էջէ :
Ձև էջէ հաւու խօսեալ :
Էջէ քերովբէիցն ելոյցեալ զԹևս իւրեանց :
Ընդ ամենեցուն եմ համարս տալոյ :
Ձէ գհարկն ի դուրս հատուցանելոյ :
Ընդ էր նաւն ելչելոյ զբեռինն :

643 . Երբեմն այլ և այլ խնդիր առնողներ մի տեղ լինեն , խնդիրն երբեմն մօտին միայն կ'տուաբեր , երբեմն ևս հեռաւորին , և միւսն գօրութեամբ կ'իմացուի . ինչպէս ,

644 . Ո՞ծի խնդիրն .

Ոչէն Այստուած հարցն մերոց գոհանամ և օրհնեմ :

Վկեղեալ անձինք օրհնեն և գոհանան ղԱստուծոյ ։
Կացէք մնացէք պոհեցէ՛ք զուք առ մեզ ընդ հասպ ։
Կարիցեմք ի զէպ մտանել և ելանել ի ճաշէս ։
Ընդմանքն և ելէ՛ն ի կորզոց ։

645. Ջեռաւորի խնդիրն.

Օգոստոս ապրեալս առաքեցին և այրեցին հրով ։
Օձեմբէս եկին գալ փախուցեալ ։
Աբեալ գայր ղերման իշխանութենէն ։
Աբին գնացին ընդ ։
Անու ելանէ վերբութեն նորա ։
Անու վարէ գնայ Աստուած ընդդէս նոցա ։
Ջերմոյր անցանէր զգոնին ։
Թողեան և գնան ձարտարքն զգործն իւրեանց ։

646. Ընդ ատ անգամ ևս բայի կամ անուանն մի խնդիրն միջանկեալ բառերով կ'հետանայ.

Ըր հասարակ պղծու անկեալ մոռացանէին ։
Ընծանօր հրամանն է զտեղիդ կոչոցանել ։
Տեսանեմ զմարդիկս զի շրջին՝ էրթ՝ ընդ . — այս ինքն՝ զմարդիկս շրջին՝ (637) տեսանեմ իբրև զծառս ։
Ընդ Աստուած այդ որդւոցն Իսրայե՛լի ։
Ընկն Ջերովդէս արքայ Հեռն չարչարել զոմանս ։
Ընդ կամ ոտամբ կամ ձայնիւ առնէջ ։
Օնչ ինչ յոյժ և օրհնութիւնքն առնէին ։
Ընդգէլ հայելոյ ի յատակութիւն լուսոյն լեցին ։
Ձգոսանալ ձեռաց ի՛ պղծոյն հրամայեցեր օրհնեալ գոբանդ ։
Ընդ ապա պղծութեանն ինձանէ կատարեալ լինի ի գերեզման անտի ։
Օհնալանդութեան արարածոցս պատմէ՝ որ ընդ ։
Այր որ՞ զի կանգնեալ երևեցաւ ի կենդանեաց ։

647. Ընդ ատ անգամ յատկացուցիչն յատկացեալից, և բացայայտիչն բացայայտեալից կ'հետանան՝ իբրեանց միջն բառերը ընկանելով.

Զայն ողորմ ելանէր մանկանցն սգացելոց ։

Ձգել առաւել գոյ ի նմա էմոսթենեան և հանճարոյ ։
Ամ փոքր մի և սասանեալ էին ոտ ։
Ընդունեցաւ որ ի ժողովրդեանն էին ալ ինձ հայէին ։ —
Ընդունեցաւ ձերբաբոպէն ուսոյց ինձ, Ամոթութեան ։
Ուրամ և Ընդրկամ տասանորդս ետ յաւարէ անտի՝ նախապէն ։
Ընդկն Աստ ողջ զերծեալ՝ ի կապանացն զօրութեամբն Ընտուծոյ՝ եղէ՛ն զօրավարին Յայոց Աահանայ մարկոնէի ։

648. Ընդականերն ևս կերպ կերպ բաժանուել ունեն իբրեանց գոյականիցն, ինչպէս մի քանիսն տեսանք ի 409, 410, 412։ — Ընդմանապէս որ ինչ, որ ոտ, շատ տեղւոյ միմեանցիս կ'ընկուեն՝ իբրեանց միջն բայ կամ յօրիշ բառ մտնելով.

Որ վասն իմ ինչ է՝ վճարեալ է ։
Օր ունիցի ոք ինչ՝ հրամայէ ընկենուլ ։
Օր և ինչ հայցին՝ առնուն ։
Օինչ ընծրհս որ տայ քեզ Աստուած ։ —
Որ պարտիցի ոտ ինչ յարքունիս ։
Որ անմարմին ոտ է ։
Որ լաւ ոտ եկեալ յաչխարհ մեռանէր ։
Որ ի բնութենէ ոտ ակամայ կալեալ էր գմոգութիւնն ։
Ընդնայն որ միանգամ ոտ կայր ի պատիժս ։
Որ ոչն կամիցի ոտ գործել ։

649. Ընդսպէս ևս ոտ, ինչն, իբրեանց գոյականիցն կ'ընկուեն.

Ընդ ոտ այդր այր . — այս ինքն՝ այդր այր ոք ։
Ամ ոտ մեռցի այսօր այր Իսրայե՛լ է . — այս ինքն՝ մի ոք այր մեռցի ։
Ինչն հիմունս արկ նմա Ընդրբել ։
Ինչն հաւանեալ տեղի ետ մարին ։
Ընդ ոչ եղ ինչն ի մեռ իբրում ։
Ի չեղբերցէք չինչեանս ։

650. Ընդ, այդ, այն, ածականք դերանուանքն շատ անգամ յառաջ ընդունելով՝ հետ կ'ունեան իբրեանց գոյականիցն ։

Այս երիցս անգամ երևեցաւ չքնաղ փեսէն ։
Օ՜յս մեծ և փրկագործ աւարտնալ՝ի մահուն իւր վրէժ
լիստոս ղեկրծոյր ։
Որոց ղայս ընդ միմեանս երկմտանս արարեալ էր ։
Հաստատեաց նա ղայն որ առ մեզ քարեկամութեան ։
Օ՜յն որ փոքր մի յաւուրս խռովութեամբ լցեալ էր
ղառաքեալն՝ ուրախութեամբ ընդուներ ։
Յ՜ն որ ամենայն զօրութեանց և բարձրութեանց տիե
րէ Աստուած ։
Այն որ՝ի հրէաստանէ անտի աղէտն փախստական գընա
ցեալ էին ։
Առաջուն ինչ և մեծամեծ այն էր որ՝ինձմանէ անդ ընդ
եկեղեցին անցանէին . — այս ինքն այն անցք էր որ
անցանէին ։
Օ՜յն որ խառնիճաղանձ ղօրս յինքն կուտեալ էր՝ յիւրա
քանչիւր տեղիս արձակէր . — այս ինքն զայն խառ
նիճաղանձ զօրս որ յինքն կուտեալ էր ։
Յ՜այն գնոսա բերէր՝ է՜ծպտ . — ՚ի յայն մարտս ։
651 . Ի՞մանապէս ասյն, զայն, նայն, որ ոչ միայն վերջա
հոլով յառաջ կ՚դնուեն (417), այլ սովորաբար նախդիրս
հոլովով և, երբեմն կ՚խախտուեն իւրեանց սովորական տե
ղիցն՝ ջոկ մնալով .
Կապէմ՝ նայն լեցի տալոյ և առնլոյ ։
Օրէն՝ մի և նայն կացցէ ձեզ ։
Որքինն որ անկաւ՝ նայն և յառնելոց է ։
Զեռ որ զերկինս և զերկիր հաստատեցին՝ նայն և տախ
տակս քարեղէնս փորագրեցին ։
Ընծրէնուէսմէ իւրով զոր արար՝ նովին մեռցի ։
Այլ ղոյն՝ նայն զՔրիստոս սուրբ առնիջիք ։
Օ՜յսըն որուսմ զնուռնն յանձն արարին՝ ընդն դեսպանս
արձակեցին ։
Յ՜րոջայն՝ է՜նոյն անկցին ։ Կայր մնայր՝ է՜ջուէան՝ է՜նոյն ։
Ընդ այնուհետև չընդունայն եղեալ՝ է՜նոյն խորհուրդս .—
փոխանակ՝ ՚ինոյն ընդունայն խորհուրդս ։
Ընդ ձեռնադրդ ընդ նոյն ոչ յաւելցուք տեսանել զնա ։

Ի ձեղ իւր զոր մեղաւ՝ ՚էնոյն մեռցի ։

652 . Ընդուան որ ոք մի նախդիր շատ աղգամ իւրմից յա
ռաջդրած խնդրոյ կամ մակբայի վերայ կ՚դնուի, թէ վերջա
հոլով լինի այն խնդիրն, և թէ յուրիշ մի նախդրով հոլով.
ինչպէս,
653 . Խնդրոյ վերջն նախդիր .
Օ՜գուշանալ՝ի կռոց զոհելոյ . — այս ինքն ՚ի զոհելոյ
կռոց ։
Ընել զմեծի ողոց և արտասուաց արժանի սոցա գործս .
— այս ինքն զգործս արժանի մեծի ողոց և ար
տասուաց ։
Յառաքինի գործոցն խոստացեալ վարձուց . — այս ինքն
՚ի վարձուցն խոստացելոց առաքինի գործոց ։
Օ՜հուրըք կիզեալն և զհողմով հոսեալն և զժանեօք դա
զանաց ճախեալն յարուցանես ։
Ի բազում բանս խօսելոյ . — այս ինքն ՚ի խօսելոյ ։
Ի բազում արուեստիւնս քաջութեան ցուցանել ։
Յօժարեալք ՚ի զղաչար ՚ինմին առնուլն ։
Օ՜՚ի լոյս անմատոյց ծածկեալդ ։
Օ՜աւ ՚ի յԱստուծոյ հաւատացեալ թագաւորութեանդ
հրամանն ։
Օ՜յատեան ածելն ։ Ընել զայն ժամու պատահիցն ։
Օ՜յետ մահու կեանս ։
Օ՜ընդ աչմէ ՚օրն նստեալն ։ Օ՜ըստ մարմնոյ ծնունդ
փրկչին ։
Ի զայնոսիկ մատակարարողէ ։
Ընպատճառ լեալ յաւ ՚ինմանէ փրկութենէն ։
Յ՜՚ի սպասն յոր կարգեցաւ՝ հոգանելոյ ։
Որպէս խորթս ՚ի ծննդենէ պղտոչն ։
Օ՜յաղագս սորա բանն ։ Ընկնեցան ՚ինախ քան զմեզ
սուրբք հարքն ։
654 . Մակբայի վերջն նախդիր .
Օ՜յառաջագոյն ասացեալ պատգամն ։
Օ՜երբեմն ախորժելի խորհուրդն ։

Օձանտի վիշան և զաստի օդուան ։
Յաստի անտի ծայրից ։
Օձգոգես կենդանին ։ Օձես գերազանցն ։
Յես գաւմանալի կենդանանաց ։
Յընդդէմ գառնալ նոցա ։ Յառաւել զմարդն պատուե-
լոյ ։ Յկնի եկելոցս ։

655. Կոյնպէս կ'լինի թէ և նախդիր առնելոյ բառն գեղջամբ յայտնի դրած չլինի, և միայն դիմորոշ յօդով լը-
լևայն իմացուած լինի ըստ 442 ։

Ոչ զսոսկ աղքատն, այլ զհոգւովն. — այս ինքն զհո-
գւով աղքատն ։
Ի բանիւք յանցանելն, 'ի գործով և 'ի խորհրդովք. —
այս ինքն 'ի գործով յանցանելն ևս ։
Ոչ առ մարմնով խոնարհն և ոչ առ մարմնով մաշեալն,
այլ առ սրտիւն և հոգւով. — այս ինքն առ սրտիւ և
հոգւով խոնարհն և մաշեալն ։
Օձառ 'ի մէնջն՝ զամենայն կատարեսցուք. Կնկալայ
զառ 'ի ձէնջն. — այս ինքն զայն որ է 'ի մէնջ, 'ի-
ձէնջ ։
Պատուսցեն զվասն մեղացն և զվասն փրկուԹեանն. —
այս ինքն զայն որ է վասն մեղաց և զայն որ է վասն
փրկուԹեան ։
Օդիւրալուրն և զառանց խոր բանիցն յարգեն. — այս
ինքն զայն որ է առանց խոր բանից ։
Կետիւք խոցոտել զ'ի վերայ պարսպին. — այս ինքն
զայնոսիկ որ 'ի վերայ պարսպին ։
Յուեալ խոցան գհիւրընկալուԹեան աղագաւն. — այս
ինքն զայն զի էր կամ գլինելն հիւրընկալուԹեան ա-
ղագաւ ։
Օվասն որոյ եղեն սոքա եղծանել. — այս ինքն զայն
վասն որոյ եղեն ։
Ի բաց ԹօԹափել իբրև զոչ 'ի բնուԹենէս. — այս ինքն
իբրև զայն, իբրև զիր՝ որ ոչ է 'ի բնուԹենէս ։
Օառնելն և զոչն. Ի բանալն և յոչն. — այս ինքն զոչ

առնելն, յոչ բանալն ։

656. Կայց երբեմն աւելադրուԹեամբ նախդիրն կ'կրկըն-
ուի՝ յետ դրած բուն նախդրի տէր ելնող խնդրառուի վերջէն
կամ նաև խնդրոյ վերջէն, նոյնպէս և մակբայից յետ դրած
վերջէն. ինչպէս,

657. Կուն նախդրի տէր ելնող խնդրառուի վերջէն.
Օգացուցանել մեզ զհոգւով չափ ոսկերն ։
Օառ Կարեհիւ զկուիւն ։
Օվիրացն զբժշկիչ պատուիրանս ։ Օառ 'ի քեզ զա-
պաւինեալ և զյուսացեալ ժողովուրդս քո ։
Կամիմ գվասն նոցա կշտամբուԹեան յարմարել զբանս ։
658. Խնդրոյ վերջէն.
Օփառս զառ 'ի միոյն Կստուծոյ ոչ խնդրէք ։
Օտաճարն զառ 'ի քէն հովանացեալն ։
Օզուարակն գվասն մեղաց. Յարենէ առ 'ի վասն մե-
ղացն սրբուԹեան. — որ աւելի որոշ է հասկացնուե-
Թէ՝ զզուարակն՝ որ է վասն մեղաց, յարենէն յայն-
մանէ՝ որ է վասն սրբուԹեան մեղացն ։
Յանկարօտ բարեաց զուարձացեալ յամենալից տեղու-
ջէս՝ անկանիմ յալէկոծուԹեամբ սաՀուն եղեալ 'ի
ցաւագին կեանս կենցաղոյս ։
659. Պակբայիցն յետ դրածի վերջէն.
Օաժենեսեան զյառաջագոյն գինջնցեալն ։
Օայսր գալոյն զորպիսուԹիւն ։
Ի միւսանգամ 'ի գալստեանն ։
660. Երբեմն ևս յառաջ դրած խնդիրն և մակբայն ա-
մենևին առանց նախդրի կ'Թողնուի, և յետ դրած բուն նախ-
գիր առնողների վերջէն միայն կ'դնուի.
Յերկինս զհամբառնալն Կրիստոսի մարգարէանայ ։
Պի խափանեսցէ ըստ Կստուծոյ զկնացս սրբուԹեան ։
Ի ծանրուԹենէ մեղաց զաշխատեալքս ։
Ի նմա եղեալ զերկն խօսէին ։
ԿԹէ ոչ կացցուք 'ի բաց՝ զաղքատան 'ի լսելոյ ։
Օերկնիցն ժառանգուԹիւն, ընդ որդւոյն Կստուծոյ

զազգականութիւն :

Ոչ զպարանոցի խնդրէ կորացումն , այլ հոգւով և ճըշմարտութեամբ զերկիր պագանելն :

Յայսպիսի իրս անհարթս առ ոչ ուղիղ հայելոյ . — որ կարելի էր ասուիլ նաև՝ առ յայսպիսի իրս անհարթս ոչ ուղիղ հայելոյ , ըստ 652 :

Ոչ գնացեր բարկութեամբ խոտորնակ՝ խոտորնակի ընդ քեզ հետևողս . — այս ինքն ընդ խոտորնակի քեզ հետևողս , ընդ հետևողս քեզ խոտորնակի :

661 . Հայցական յատկացելոյ նախդիրն շատ անգամ յետ դրած յատկացուցչի վերէն կ'դնուի , և յատկացեալն անորիշ հայցականի պէս կ'առնուի (354) .

Պնդեցաւ զկնի նորա ճանապարհ գեօթն աւուր . — այս ինքն զճանապարհ եօթն աւուր :

Եթէ ոք տացէ ընկերի իւրում արծաթ կամ այլ ինչ կարասի զիւր՝ յաւանդ :

Առնել հրամայէ սեղան զինկոցն :

Առնուցուք պտուղս զգեղեցիկ ծառոց :

Թոյլ առ նա զասիացւոց :

Ինձ էր յանձն հանել հարկ գաշխարհին :

Գաւառս բազումս հատեք զիմոյ տէրութեան :

Հանդերձ զմեր զգեցցուք :

Զանի սակառի բարձէք զկոտորոցն լի . — այս ինքն զքանի սակառի կոտորոցն : —

Ոչինչ գիտեր բանտապետն զբանտին :

Ոչ ոք ’ի մարդկանէ գիտէ ինչ զմարդոյն :

Ձունին ինչ զանձանց : Ոչ խնդրեմ ինչ զձեր :

Ոչ առաքեալ է՝ չասէ ինչ զիւր :

Ինչ միջակ անուանն՝ ամենևին իւր վերէն զայ նախդիր չի առնել (83) , բայց յատկացուցչի վերէն կառնի , ինչպէս տեսար ’ի 477 , և այժմ և աստ .

662 . Հայտ անգամ նախդրնէրն յետ դրած յատկացելոյ վերէն միայն կ'դնուին .

Այս ժողովուրդ է զոր թլփատեաց Յեսու , ամենայն ժողովրդեանն ելելոց Այգիպտոսէ զարուս մանուկ . — այս ինքն զարուս մանուկ ամենայն ժողովրդեանն :

Զգի ազգի զանձիցն զթիւ իսկ և զհամար ոչ մարթէ ոք ունել :

Զաղաքի միոյ մեծի զիշխանութիւնն հաւատալ (եպիսկոպոսին) :

Ուղիղ լսողութեամբ չլսէ ուրուք զբանս :

Ստորին Պաղրատոյն և տաճկաստանի քաղաքացն զաշակերտութեամբ շրջել :

Այլ նոցա որպէս զմարթն զգենուամք և ոչ վնասէ , և զմին եթէ սիրտ ուրուք առնոյր և ուտէր՝ ոչ վնասէր :

Օվիղն վառեալս՝ գնդաց գնդաց ’ի գլուխ յօրինեալ կացուցանէին :

Նա ոչ մեծին Վրիգորի յառաքինութենան ուշ եդին :

Մէկ ոչխարի ևկն ’ի խնդիր :

Թագաւորութեան հասանեն յաստիճան :

Տղայական մտաց մեր յարգուամն :

Ճստից յաչաց ելանէին :

Պստուծոյ յաչաց ելին :

Հանէ զքեզ առնն յաչաց :

Բրքայից արքայի ’ի ծառայութենէ մի ելանէք :

Թեթևացոյն արուեստից պակասագոյն ’ի գիտութենէն ազգք երկրածնաց :

Զգ՝ որոյ ոչ լսիցես զլեզու նորա :

Որոյ հուր յաչացն արձակիցի :

Որոյ էիր ընդ աղջկունս նորա :

Որոց զարիւնն Պի’ղատոս խառնեաց ընդ զոհս նոցա :

Որոց ’ի խռովելն՝ այր մի սպանեալ էր :

Որոց ընդ բարս և ընդ գնացս նախանձէին :

663 . Հայտ տեղւոյս և հայցական գոյականի նախդիրն՝ յետ դրած ածականի վերէն միայն կ'դնուի , և գոյականն անորիշ հայցականի պէս կ'առնուի .

Աչք քեզ կինամոմոն զանոյշ՝ զկէս այնօրիկ ։
Ձանապարհ զարքունի գնասցուք ։
Ընդհնար համարեցան առնել գիր զաշխարհամար՝ Հրէից ։
Խնդրեցեք ի Տեառնէ անձրև ըստ ժամանակաց գվաղնուխ և զանադան ։
Տացէ գուարթութիւն գանտրտունի ։
Արծուիթիւն բազում զհայրենի ժառանգեալ ։
Ասեալ գպրութիւն զոյն ։
Կերան հաց նեղութեան գչորաբեկն ։
Օգեստ գյոռին գգենուն ։
Ման գայգպիսի ոչ հարցանէ ։
Գտին անդ այր գոմն՝ մոգ ։
Հզաւաւոր գոմն՝ ասեն գՅիսուս ։
Հայց բան գայս կատարեցէք ։
Օրինակ գայս գրել ։
Ոչ կերակուրս ժանտս կայն ուտել՝ զոր և ոչ գազանք և անասունք ուտեն ։
Հաժանեաց աչս ամենեցուն զնոյն , ձեռս և ոտս զնոյն ։
Տեղի մի և գնոյն ցուցանեն երիքեան նոքա ։

664 . Յորմէնն ևս նախդիրն յառաջ դրած ածականի վերջէն չի դնուել և միայն յետ դրած գոյականի կամ երկրորդ ածականի վերջէն կ'դնուի .

Հազում գայրուձի գասխացուցն կուտեալ . — այս ինքն գրազում այրուձի ։
Արծամածս ևս քան զասոյնս՝ ցուցանէ նմա զգործս . — այս ինքն գգործս մեծամեծս ։
Յազել գխոզս և խառնակ զանասունս ։
Այլ իմն բարձրագոյն զիրս նշանակէ ։
Ոչ մեծամեծ գայգպիսի վնասանի առնելով ։
Յաղթօղ և զնոր օրհնութիւն երգեսցուք ։
Սուրբ զարիւն իւր . սուրբ զորդիսն . սուրբ զկանայսն ։
Շատ զոք ընդ միմեանս շփոթեաց ։
Տեսանել նոր գոմն Ադիսեաս ։
Ոչ կամ բնաւ հայ զոք թողուլ ։

Ընակաւս զոմանս ընտրեալ ։
Ոյոյն զաղօթսն կատարեմք՝ զոր յեկեղեցին . — այս ինքն գնոյն աղօթսն ։
Ոյոյն զինքն ես վաճառեցի ։
Ոյոյն ինքն զՔրիստոսն ։
Ոյոյն ինքն արժանաւոր լինել զԱստուած տեսանել ։
Ոազում ջչնեցելոյն ի բանսարկուէն զերծեալք . — այս ինքն ի բազում իշխեցելոյն ։
Արծաւ գօրութեամբ բարձր ի ձայն աղաղակէ . — այս ինքն ի բարձր ձայն կամ ի ձայն բարձր ։
Ոոլորէ ի հիքութեան ընկեցեալ գոգ . — այս ինքն ի բոլոր հիքութեանդ գոգ ։
Կամ այլ ինչ ի սրբութիւնն մերձենալ . — այս ինքն յայլ ինչ սրբութիւնսն ։
Ոյոյն ինքն ի հօրէ ։ Ոյոյն ինքն յինէն ։ Ոյմին իսկ ի ցուցէս ։

665 . Հոլովառու բառէրն ևս շատ տեղում այն հոլովի յատկացուցչի կամ ածականի մէջն կ'անկանեն , և շատ բառերով այն տեղից կ'հեռանան , և նոցա նախդիրներն կ'խախտուի .

Յորոյ վերայ պարսպացն ձեռի . — այս ինքն յորոյ պարսպացն վերայ , ի վերայ որոյ պարսպացն , որ պարսպէրէ վերջն մեռ էէ գալ ։
Յերկուց միջոյ քրովբէիցն . — այս ինքն ի միջոյ երկուց քրովբէիցն ։
Օրարձակից հանդերձ բերկրանօք ։
Ոժնգակն հանդերձ մահու ։
Իւրեանց վասն խնդրի ։ Ընարժան վասն դիմադարձութեանն ։ Ոչրինն սակս բանի ։
Ասցա յորժամ անհնարին բարկութիւն գազանացն եհաս ի վերայ . — այս ինքն ի վերայ սոցա ։
Ի տանն , յորոյ կոչեցեալ էր անուն իմ ի վերայ նորա . — այս ինքն յորոյ վերայ ։
Ի պէսպէս փորձութեանց ի մէջ անկանիցիք ։

Յամենայն նեղութեան իբրև զձեզ և աւելի քան զձեզ ՚ի մէջ եղեալ :
Ոչ ոք և ոչ մի ինչ այնու հետև խիղճ մտաց ունելոյ :
Վա՛յ գհետ եղեալ Պաւ՚ղոսի և մեր՝ աղաղակէր :
Օգհետ երթիցուք խաղաղութեան :
Օ՚ղբոյր հետ ելեալ ես : Օ՚մեր կնի ոչ շրջէր :
Ընդ՚առջի կացուցին նորա :
Փոխանակ որ մինչև ցայժմ հայհոյութեանցն :
Ընդդէմ՛ դարձցի քո :
Ընդ հողմոյն դէմ :
Չանդերձ թաւիէր հարազատաւն :

666 . Երկու բառ ունեցող մակբայքներիցն՝ երբեմն միջանկեալ բառերով միմեանցից կ՚հեռանան .

Ինչ նա պէ՞ս կամէր :
Որուրուքն պէ՞ս տակաւին սեաւ և՞ կային :
Այլ ինչ ոչխ արարեալ : Վասն եթէ այլոք ինչ ոչխ յոք վստահ լինիցի : Եր ոչ այսչափ միայն , այլ և՝ այլև ոչխ . — այս ինքն այլ ազգ և ս :
Գրէ իսկ ընէ ամենայն :
Թո՞ւխ և էի՞ր հնար դմա գոյր անգամ մեռանել . — այս ինքն բիւր անգամ :

667 . Իմանք և ս փոխարէն յառաջ դնուելոյ՝ յետ կ՚դնուին , կամ յուրիշ կերպով իւրեանց քնական տեղիցն կ՚խախտուին .

Ընաւ և անուանի իսկ ՚ի ձեզ ընդ՚ի պոռնկութիւն . — փոխանակ ասելոյ՝ ընդ՚ի բնաւ և անուանի իսկ :
Այլ և փրկէր իսկ ընդ՚ի զայլոյ արարածս :
Եր բնաւ իսկ սուտ ընդ՚ի կոչիցի :
Եր գոհանային զնա՛րդ :
Եր լինի այս ո՛րպէս :
Մեծամեծս ո՛րչափ քան զմարդն իցեն :
Մեք յորժամ բռնութեամբ կռուեսցուք ընդ աշխարհիս , աշխարհս ՚ի բաց քանդի . — փոխանակ ասելոյ՝ յորժամ մեք :

Կոյր կուրի յորժամ առաջնորդէ՝ սխալէ . — փոխանակ՝ յորժամ կոյր կուրի :
Օաղջկին յորժամ յարոյց , գձեռանէն ունէր . — փոխանակ՝ յորժամ զաղջկին :
Ընտ օրուս ՚ի լերինն Սինայ և Գանիէ՚լի յորժամ երևեցան :
Մ՚ին մինչ պեռ ընկենոյր : Ջ՚երմ մինչ պեռ էր :
Ես որպէս հաւանեալ եմ :
Կասկածեն թէ միւսոյ գուցէ ինչ մոռանիցէ . — այս ինքն թէ գուցէ միւսոյ ինչ :
Օ՚ի մի պղծիցին գուցէ . — այս ինքն մի գուցէ :
Հաստուցեալ միշտ են :
Շ՚անաչեմք գնա ամենեքին գրեթէ :
Որոշոյ ոչ . որոշիցէ ոչ . տկարանայ ինչ ոչ քիչ . գըրեցաւ իսկ ոչ . եթէ սպանանիցես ոչ . բնաւ և յիշեմ իսկ ոչ . բնաւ և էր իսկ ոչ . բայց գիտէի ոչ ըզնա . և գիտէր իսկ ոք ոչ :
Եր ոչն կամիցի գործել , և կերիցէ մի : Եր գործէ ոչ , կերիցէ մի : Սքանչանայք մի : Ընաւ և յայտնելմի : Ընդեր իսկ գու մի : Ե՞ր՝ մի յինուընցն ապերախտից , այ՚լ տասներորդին նմանեաց . — փոխանակ ասելոյ՝ մի յինիր յինուընցն :

668 . Կամ միջանկեալ բառերով բայիցն կ՚հեռանան .

Օերկիրս ը՞րդ ջուր պոպէ . — այս ինքն շուրջ պատէ :
Յորժամ , որ այժմն բանապատ՚ոյձ խորխոտաձայն սիգացող բարձրապարանոց , անկեալ պիտ՚ի անկենդան :
Եր ե ընդ այնոսիկ որ գործեն զանօրէնութիւն՝ խրոխտանէր գիս :
Մ՚ե այդքան մեծ քաղաք ջինէր :
Մ՚է , որ առեղծն գնոսա , ըզրե՞ղ նոցա :
Մ՚է , գի չեմք տէն , ասացո՞ւ՝ թէ չեմք ՚ի մարմնոյ անտի :
Եր ոչ աւետեին թէ վիշտս ինչ կրիցեն՝ պէտէ :
Օայս ոչ , ասէ , առ պարծել ինչ ասեմ . — այս ինքն ոչ առեմ առ պարծել :

Եթէ ոչ ոք ծնանի. թէ ոչ ոք աստղնորդէ. կայսր եւ
Եթէ ոչ ոք հնազանդեսցի. — այս ինքն եթէ ոք ոչ
ծնանի կամ եթէ ոչ ծնանի ոք, եւ այլն :

Կայսեր եւս չմակբայն փոխանակ դնուելոյ յետ ընկած անո-
րիշ դերբայի վերայ՝ կ'դնուի յառաջ ընկած հրամայել բայի
վերէն .

Օդրաստան անկեալ ընդ բեռամբ՝ չհրամայէ անտես առ-
նել.
Ոստոյն՝ յոր հուպն չհրամայեաց երթալ.
Մանիւ անդամ ոչ հրամայեն հաղորդել ընդ ապականե-
նեալսն .

այս ինքն հրամայէ անտես չառնել, հրամայեաց չերթալ,
հրամայեն ոչ հաղորդել. կամ աւելի լաւ՝ չհրամայէ կ'իմացուի
լռալ թոյլ, ընդունիլ, չհամարձակիլ :

669 . Մասնել . . ամն , Նախ . . ամն , Մահասանք . . ամն , մակբայ
եւ շաղկապներն՝ շատ անգամ ներհակ բանի կ'կան՝ ամն յա-
ռաջ, կամ երկուքն միմեանց մօտ. շատ տեղուամ եւս ասմնելն
չի դնուիլ.

Վկան յանձն իւր, առաւել՝ ի նաւէր յուսացեալ :
Մառաւել քան ընդ Ճարտարապետութիւնն՝ ընդ համար-
ձակութիւն աներկիւղութեանն զարմանային :
Վկայ քան բանիւք՝ գործովք փառաւորեսցուք :
Ընեշտանայ՝ ի տեսութիւն նոցին՝ քան՝ ի կերակուր ա-
ռաւել :
Ծագաւորի քան քաղաքին վայել է առաւել զարդարել :
Մանաւանդ քան ամենայնի՝ խնդարհութեանն եւ ո-
ղորմածութեանն նախանձաւոր լիցուք : —
Վկան զաւետիս՝ զբօթ սիրեմք լսել. — այս ինքն առա-
ւել զբօթ քան զաւետիս :

670 . Մասնել մակբայն սովորաբար յետ կ'դնուի. Կտիւք
եւ եթ անցից : Երթիցեն արք եւ երթ : Կոչեաց եւ եթ՝ ի գե-
րեզմանէն եւ յարոյց :

Բայց երբեմն յառաջ եւս կ'դնուի .

Մու եթ զբարիս խօսել. — այս ինքն զբարիս եւ եթ :

Ի ծննդենէն՝ եւ եթ մոլութեամբ լեալ. — այս ինքն մո-
լութեամբ եւ եթ :
Երթէ գուշ՝ եւ եթ առ վայր մի կարասցես յանձն առ-
նուլ. — այս ինքն առ վայր մի եւ եթ :

671 . Ոյ- , Ոէ , Էրէ , ոյ , վամն ոյ , Ոէոյէ , շաղկապներիցն՝
փոխարէն խօսքի սկզբունն մնալոյ՝ շատ անգամ աննից կամ
մակբայքներից յետ կ'դնուեն .

Օի մարմինն եւ նոցա ՝ի չորից հիւթոցն կայ . — այս
ինքն զի եւ նոցա մարմինն :
Թէ արդար միայն էր, յայտ է եթէ զարդարութեան եւ
պատուիրանս տայր :
Արդ այս թէ ուստի սկսաւ՝ ասացաք . — այս ինքն թէ
այս ուստի սկսաւ :
Սուվ եթէ լինիցի յերկրի, կամ ժանգ եթէ լինիցի,
լուիցես յերկնից :
Եմ եթէ չէր եկեալ եւ խօսեցեալ ընդ նոսա, մեղ ինչ
ոչ գոյր նոցա :
Օի կամակար մտօք եթէ յանցանիցեմք, այնուհետեւ
ոչ եւս պիտոյ է :
Ընդ առաւօտս եթէ սերմանեսցես, ճաղկեսցէ յա-
մառն :
Սակաւիկ մի եթէ ՝ի բաց թողացուցանէիր զփքուն
տերութեանդ :
Ես ոչ եմ կոչեցեալ մտանել առ արքայ, զի են այս
աւուրք երեսուն . — այս ինքն եւ են այս աւուրք ե-
րեսուն զի ես ոչ եմ կոչեցեալ :
Ո՛ն ունայք, եւ մեք, զի ընդունմա մեռցուք . — այս ինքն
զի եւ մեք :
Եմ զի աղ եւ հաց կերեալ է յաշխարհին ձերում, գուշ
եւ սէր ունիմ ընդ աշխարհն :
Սակ զսուրբ քահանայն վասն զի կապանօք տանէին,
յետ երկուց ամսոց եւ քսան աւուր հասանէին :
Օի զայն թէպէտ եւ ցանկութիւն շահից հնարեցաւ,
սակայն, եւ այլն :

Մարմնով թէպէտ ’ի խաղաղութեան են առ ժամանակ
մի, այլ՝ և այլն :

Ոգա բայից լետ դնելն՝ մեր լեզուի սովորութիւնն չէ :

672. Նայր, էայր ոչխար, շաղկապներն՝ փոխանակ ընդէր և
ինչ լետ դնուելոյ՝ շատ անգամ յառաջ կ’դնուին. երբեմն
նոր և ևս կ’յաւելացնուի այ’լ, ոչխար.

Նայց թէպէտ և նորա աւերեալէր ատրուշան մի, ոչ-
ինչ գանգիտեաց գալ :

Նայց սակայն թէպէտ և ամենայն գործքս այս դժնեայ
էին, չև էր ուրուք ձեռն արկեալ յայտնի լկնե-
ղեցին :

Նայց նա թէպէտ և ’ի ներքոյ լոյժ դարուվէր ընա, այ’լ
արտաքին դիմօք մեծարեաց ընա :

Նայց թէպէտ և յանիծից մտին ցաւք յաշխարհ, սա-
կայն են և այլ պատճառք :

673. Ոչխար, ոչ-երեմն, ապա, ապաքեն, մանաւանդ, շաղկապ-
ներն և ևս և երբեմն լետ կ’դնուին աննից և ևս, բայից և ևս, մակ-
բայից և ևս. և ինն կտորն միւսեցին կ’բաժանուի.

Ցկա սակայն ոչինչ թողանայր :

Տես սակայն նմին միաբան :

Այր սակայն և ’ի ներքս :

Նայց մի սակայն կարծեցեաս :

Նայց այժմ սակայն հակեացուք :

Այպա և ջուրք ուրեմն ընկղմեցանէին զմեզ :

Օրի հաստատութեամբ ուրեմն պահեն զօրէնս :

Պաներ ուրեմն : Մերժեցայ ուրեմն :

Օրուր ուրեմն վաստակէի : Լաստիկ լինին ուրեմն :

Ընդ ևս յայտ է ապա, թէ, և այլն :

Այս ցուցանէ ապա, թէ, և այլն :

Որ օր լուան ապաքէն զմէնջ մարդիկ, . . արտասուս
բազում հեղան :

Զուարճանաց համբերեմք մանաւանդ քան աստուածային
գրոց վարդապետութեանն :

Ընդհատեալ թէ նուաստացուցանեն մանաւանդ :

674. Նայց անգամ շաղկապն, որ սովորաբար պիտի դիտ-
ուած բառիցն լետ դնուի, ինչպէս. Այս հայց անգամ չժա-
մանէին ուտել, Այս թաղելոյ անգամ չէին բաւական, Մին-
չև օձից և գազանաց անգամ երկիր պագանել, – երբեմն յա-
ռաջ ևս կ’դնուի, կամ բոլորիցն լետ :

Օրի անգամ ոսկերք թագաւորացն փոփոխեցան յօտա-
րութիւն. փոխանակ՝ ոսկերք անգամ :

Մինչ անգամ վասն կաշոյ միոջ խնայ արարեալ՝ թա-
գոյց. – վասն կաշոյ միոջ անգամ :

Այնպէս սրանալ ’ի փախչելն, որ անգամ և հետք մի
երևացին. – և հետք անգամ :

Այս անգամ ոչ գիտէր զայրն. – և ոչ գիտէր անգամ :

Օրոր անգամ և ոչ յիշեմք երբեք զմեզն :

Ոչ տասն անգամ արդարք գտան. – այս ինքն տասն
արդարք անգամ ոչ գտան : –

Այս ոչ զայն արդարութիւն գտեր անգամ. – և ոչ զայն
արդարութիւն անգամ :

Մարթի և յաղքատն հասանել անգամ անիրաւութիւն.
– և յաղքատն անգամ :

Մինչև զգայ ոչ անգամ :

675 . ՎերականուԹիւնն յետ լեզուի հաստատուն կանոնէրն սովորացնելոյ , որ երկրորդ մասի միջումն արարինք , ձեւաւոր շարադրուԹեան և վսեմ հայկաբանուԹեան կողմանէ՝ մի տրիՀնացնող միայն կարող է լինել այսպիսի համառօտուԹեան միջոց. աւելի ուզողն՝ կարող է գտանել ընդարձակումն : Բայց ել լաւն և ել աւելի սովորելոյ համար՝ պիտի շատ կարդալ ուշադրուԹեամբ բուն հին նախնեաց ազգային հասարակաց լեզուի ընտիր գրքերն . որոց շատ տեսակ բանի յարմար գլխաւորներն են ԱգաԹաՃաշունչ գիրքն , Ագնիկն , Աղիշէն , հորս եկեղեցական գրեանքն , և սոցա նմանները ըստ ոճոյ դարուն . ինչպէս , տղայոց ախորժակի յարմար ընտրանաւ առնելով , տպաՃներից մի քանի երեւելիքն , Ագաթանգե՛ղոս , Խիզանդ , սուրբ Նարսղի Ակեցօրեայն , Մովսէսեան հին ԹարգմանուԹիւնքն , Կիւր՛ղի Կոչումն ընծայուԹեան , Սեբեոսի , Ագաթեղիոս , Ագփրեմ , Մանդակունին , Փարպեցին , Խորենացին :

Յետ յատակ և ընտիր ոճի միջուկ զարգանալոյն՝ կարելի է շատ օգտիւ ընԹերցուել նաև ՚ի Եւնդ երէց , Ղազարիվեռտեցին , Վերսէս Ծ նորհալին , Սարգիս , Ագնատիոս , Մխիթար Գոշ , Յովհան կաԹո՛ղիկոս , Ագծրունին , Վարեսկացին , մանաւանդ սոցա ծաղկաքաղ կտորներն :

Բայց միշտ լաւ է աննման հեղինակները անխտիր խառն չկարդալ , մանաւանդ ՚ի համբակուԹեան , և շատ չհեռանալ լեզուի ոսկեղէն ժամանակի բուն հարազատ շարադրուԹիւնեն , որ է չորրորդ և հինգերորդ դարն :

ԿԵՐԱԿՈՒՐ ԻՐՑԻ ՑՈՒՑԱԿ

ԸՍՏ ԹՈՒԱՐԱԾԱՆԻՑ

Ագերջոյած անուանդն ինչպէս կ՚առնեն վերջհոլովի ձեռնարդն , 21 . յոգնակի րդին և ովն , 21 , 67 . գերադրական յօդն , 141 :
Ագձական անուանն ինչ է , 9 . յօրդի բաղադրութեամբ ինչ կնդիրը կ՚առնէ , 390–392 . առանց բաղադրութեան ղառի ղը առնելն կամ պահանջելոյ ինչ կնդիրը կ՚առնէ , 393 . – Ագձական հասարակ անուանն նախադաս ինչպէս բնութիւնը կ՚կայ ըստ հոլովի 407–413 . յետադաս ածն ագձական ինչպէս , 422 , 423 , 425 . նախադաս և յետադաս՝ ըստ բուռայ ինչպէս , 426–430 . – Ագձական դերանուանց նախադաս հարցական , 414 , 417 , 420 , 421 . յետադաս հարցական , 417 , 422 , 424 , 428 , 429 . – Ագձական գոյականի եղանակն , 585 . մակբայի եղանակն , 306 . – Ագձականի հարցական բաղադրութեան , 570 . ածականի եղանակութիւն , 622–626 . արտաքսութիւն , 648–651 :
Ամէնայն , 110 . ըստ բուռայ հարցականն , 430 :
Ամենեւեան , ամենեւին , 76 :
Ամէն կամ ամեն , 110 :
Այլ , դէմք անուն , 106 :
Այսրան , այսչափ , 107 :
Այսրանի , 107 :
Ան , տ մանկունքովածականներն ինչ կնդիրը կ՚առնեն , 387 :
Անչնորհ կամ անշնորհ , 108 .
Աննախադիր կամ անդրէզ հայցական կնդիրը , 354–356 .

Անուն էությեն ինչ է, 313. պէտք էր էությ համար ինչ հոլովվ կ'գործէ, 327. անորոշ և անցեալ դէրէքայի համար ինչ հոլովվ, 328–332. — Անուան էության վերլուծումն, 513–515. քերականութիւն, 586–592. արտաքին, 641։
Անցեալ ժամանակ էության, 159. անցեալ անկատար, 159, 272. անցեալ կատարեալ, 159։
Ապրիլ, 494, 500։
Ապառնի ժամանակ էության, 159, 269, 270, 274, 275։
Ա՜, ա՜ 'է, հոգնակին, 148։
Առնելու, տալու էությեն ինչ հոլովը կ'առնէ, 380։
Առնէմ, արտաքին էայ, 239։
Առտանուրնէն, 486։
Աբջե, պակասաւոր էայ, 248։
Յաղագս պատճառի, 3։
Բայականանուն ինչպէս հոլովը կ'առնէ, 382–386։
Բայերու արմատները, 168. 181 ծանր. 203 ծանր։
Բայ որ արմատէ և յանգէ ձեղն ածականական մասնիկ առնէն, 168. որոց ան մասնիկն վերատառած է, 206. չիմ, ընչիմ վերլուծած էայ, 222. էայն անուան էության համար ինչպէս պէտք է գործէ, 327. նոյն պէտքով զոյ անուան էությեն համար ինչ ըլլ- կ'գործէ էայն, 334–337. այլ և այլ պէտքով անուան էությեն համար ինչ պէտք և ըլլ- կ'պէտք է, 338, 339. բայերու վերլուծումն, 340, 516–520. էականութիւն, 560, 561. քերականութիւն, 593, 594, 607, 608։
Բան կամ խօսք, 2, 6, 312։
Բառ, 2, 5. բառ որ կ'երեւնան կամ չեն երեւնար, 7։
Բարբ և ածանցեալ անուանց էականութիւն, 574։
Բացայայտիչ, 320, 400–406. էացայայտչի էականութիւն, 564–569. արտաքին, 647։
Բացառական հոլովվ, 56–58. անունը, 68։
Բոլորէ՛ն, բոլորէ՛ն, 76։
Բոլ, 486, 487, 494, 503։
Գամ, արտաքին էայ, 237։
Գնէլ – ինչ պէտքմ էանէ կ'նայ, 509։
Գոգէս, պակասաւոր էայ, 259։

Գոյական անունն ինչ է, 9. ի՞նչ հետ ինչպէս էանէ կ'նայ, 431–435. ինչպէս խնդրէր կ'առնէ, 389. ածականէ փոխարկեն, 435, 585. — գոյական անուան պերճութիւն, 523։
Գործիական հոլովվ, 55, 58։
Գրաբար, 495–499։
Դէրականացնող ածական, 134–139. ինչպէս կ'համեմատուին գոյական հետ, 414, 418, 420, 428, 429։
Դէրականացնող (գոյական և ածական) վերլուծումն, 524. ստէպտերութիւն, 538–540. էակատարութիւն, 571–573. հոլովվ փոխարկութիւն, 627։
Դէրէայ անորոշ, անցեալ, ապառնի, 162. անորոշ՝ էէրու էայ, 278, 279. էէրու գոյական անուան, 280–283. անցեալ՝ էէրու էայ, 284–286. լինիմ, եմ էայերէ հետն, 287–290. ինչ խնդրէր կ'առնէ, 358. էէրու ածական անուան, 291, 292. ապառնի՝ եմ էայէ հետն, 293, 294. էէրու ածական անուան, 295. — Անորոշ դէրէայի վերլուծումն, 521, 522. ստէպտերութիւն, 435, 536. փոխարկութիւն, 595–605. անցեալ դէրէայի ստէպտերութիւն, 536. փոխարկութիւն, 597, 606. դէրէայից արտաքին, 642։
Դէմ էայի, 158. դէրականացնող, 112–115. դէմից փոխարկութիւն, 607։
Դէմարդ յօգուտ ինչ էն, 140. ս, զ ինչպէս կ'արտայէն, շ ինչպէս, 441. գոյականէ դէմարդ յօգուտ յարձակեալ վերայ դրած, 446–452. շատ գոյականներէ ինչպէս կ'պէտք է, 453. ստէպտ դրած, 454. ածական դէրականացնող հետ ինչպէս էանէ կ'նայ, 455–458. դէմարդ յօգուտ դէրերէն ինչ է կարելի գտնել, 459. դէմարդ յօգուտ չտանող բառերն են, 461. և էն ժամանակաւոր ինչ պէտք ստանէ, 462–470։
Դնեմ, արտաքին էայ, 241։
Ե կամ է, էայից կատարեալ ժամանակէ հրամանի եղանակ էրրորդ դէմքէ վերջէն, 186։
Եար յոգնական վերջն որ բառերէ վերայ կ'գործէ, 64։
Եղակի անուն, 10. եղակի չտանող անուանէ, 11. քրէ եղակի կ'լինէն, 72։
Եղանակ էայ, 160։
Երէքամեայ, 494, 495։
Երկար, արտաքին էայ, 238։
Երկնք, 486, 492։

ԱԻՕ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԻԱՆ
1960
ՆՈՐ - ՋՈՒՂԱ

Երկոտանէթը , 79 , 109 ։
Երկնաբաժոտ , 4 · որ հալվէլոյ ձամանակոմ կ'ֆեխուէն կամ ուչ , 17 , 18 ։
Երկոտեան , երեւեան , ու այլն , 76 ։
Օ , նախդիրը , 144 · առելագրեալ , 552 ։
Ձէ , ռէլակ անուան , 80 · որ յարաբերականի ֆեխագրէն , 637 ։
Ձկնէ , 80 , 84 · Ձկնէ կնէ , 84 ։
Ձոհան եայն քնէ է , 163 ։
Ճնդ , նախդիրը , 149 ։
Ր ոտ , նախդիրը , 150 ։
Ցիւե անուան 10 · եայէ , 158 ։
Թուոյ կամ քառական անուանի , 74 · քնէպէս կ'համաձայնուէն գոյականի հետ , 414 , 415 , 420 , 424 , 431–434 ։ կարճ ցուցական քառակաի , 75 ։
Փոմանակի եայէ , 159 ։
Ի , նախդիրը , 145 ։
Իբրև , նախադրութեան բաժանումներէն , 583 ։
Ինի , 82 , 83 , 85 · Ինի էնի , 85 ։
Ինչ , 80 , 82 , 83 · պէնչ կնչ 84 · էնչ էնչ , 85 · ոչ կնչ , 86 ։
Իրերաց , 102 ։
Իրարանէթը , 108 ։
Իտ , ռէլակ անուան , 82 ։
Իտ , չէտ , եայ , 180 , 332 ։
Կ՝ վերջացած եայանական , 296 · ասանց ուէնէ հոլովի , 297 , 299. Կ եայէ հետո , 298 · ոզ եայանականի ու անցեալ ժերբեայէ ֆեխուրէն , 299 · հայնակ քնէ կնդրէը կ'առնէ , 388 · Կ եայէ հետո քնէ , 359։
Կնդրուէն եայէց քնէ է , 167 ։
Լաւ , պակասաւոր եայ , 250 ։
Խնդիրը եայէ քնէ է , 314 · կնդրէը էական եայէց , 341–351 · կնդրէը ածական երկգրածական եայէց , 316 , 352 · կրաորակական եայէց , 317 , 352 , 353 · կնդրէը բնաւորեան ուրիշ եայէց , 318 , 360–362 · առղական բնաւորեան կնդրէը , 363–365 · բնաւորեան կնդրոյ ֆեխուրէն հայտական , 366–377 · անունէց ու եայէց հին էլած եայերէ կնդրէրն , 357 · էական եայով կանաւորհած անցեալ ժերբեայէ կնդրէրն , 358 · էական եայով Կ եայանականէն , 359 ։

կնդրոյ նախդրաց ու հոլովառու եանէց պէղէտն , 530 · կնդրոյ եայէց բնականութեան , 562 , 563 · ֆեխագրութեան , 611 , 614 · պէրեայէց բնականութեան , 612 , 613 · կնդրոյ արտաղութեան , 643–646 ։
Ծանեայ , պակասաւոր եայ , 252 ։
Կէտ , 494 · կէտ կէտ . . . , քնէ պէղամ եանէ կ'կայ , 509 ։
Կրաորակական եայն քնէ է , 163 · ներգործականէն չորրորդ խոնարհման պէղերէն քնէ պէտէ առնէլ , 188 · հասարակ եայէ պէտ , 267 , 611 ։
Կրաորակէրպ չէղտ եայ , 164 , 191 , 192 , 211 , 212 , 215 , 216 , 266 ։
Համաձայնութեան մասնոյ եանէ քնէէ , 324 ։
Հասարակ անուան , 8 ։
Հասարակ եայ , 165 , 191–193 , 210 , 212 , 215 ։
Հոլովառու եանէ , 152 · նոցա պէղէտն , 529 · առելագրութեան , 551 · արտաղութեան , 665 ։
Հոլովմանէ անուանց քնէ էն , 15 · ֆանէ էն , 16 · պարզ հոլովմանէ , 16 , 19–38 · խառն հոլովմանէ , 16 , 39–47 · պարտադիր հոլովմանէ , 48–54 · հին ռէառէ պէտ կ'ֆեխուէն , 69–70 , 72 ։
Հոլովէ անուան , 12 , 72 · հոլովէ անուան մակեայէ ֆեխուրէն , 307 ։
Հրամայական եղանակ եայէ , 160 , 269 , 271 ։
Ձայնաւոր փոսէ , 3 · որ հոլովէլոյ ձամանակոմ կ'ֆեխուէն , 17 · որ չէն ֆեխուէլ , 18 ։
Ձև շարժրութեան քնէ է ու ֆանէ , 510 , 511 ։
Մակէէտ , 494 , 501 · — կամ ֆէղէկ , 502 ։
Մակեայէց պէղէտն , 531 , 532 · առելագրութեան , 553–555 · արտաղութեան , 666–670 ։
Մասանէ եանէ , 5 ։
Մարթէ , անդեմ եայ , 261 ։
Մէ վերջավ որ հոլովման եանէրն կ'լինեն եայասական , 33 , 34 ։
Մէն , ռէն ռէ , 104 ։
Մէ , բառական , 74 · անորէշ՝ մի , 103 · ռէ ռէ , 104 ։
Մէռանոց , 101 ։
Մէջակ կամ անորէշ անուանէն քնէ կնդրէը կ'առնէն , 394 , 395 · նոցա համաձայնութեանն , 414 , 416 , 419 , 428 , 429 , 450 · առելագրութեան , 551 · արտաղութեան , 665 ։

պրոբլէան , 537 . հոլովի ֆոխոպրոբլէան , 627 :
Մէլկիէբ , 494 , 505 :
Մէսա , 105 :
Յ , նախդիրը , 13 , 145 , 146 :
Յառնէմ, արտաղէ բայ, 245 :
Յարկացուցէչ, 319 , 396–399 . յարկացուցչէ ֆոխոպրոբլէան , 615 –621 . արտաղրոբլէան , 647 :
Յարաւ անուն , 8 , 20 , 21–23 . քնչպէս յոգնակի կ'լինի , 67 . քնչպէս պէտի գրել , 508 :
Յարբէերկան որ եղակի յոգնականի ֆոխորքէն , 436 . յարբէերբելոյ սեռ լաբրոբլէան , 541 . յարբէերկանի եւ յարբէերբելոյ բակառոբլէան , 575–581 . ֆոխոպրոբլէան որ ուղղկանի ակէն հոլովի ֆոխորքէն , 629 . որ՝ զի ղշղկպէ ֆոխորքէնն , 636 :
Յոգնակի ուղղկան , 10 , 59 , 61 , 63 , 65 . յոգնակի չուանդ անուանց 11 . յոգնակի սեռական եւ բացառական , 57 , 58 . հայցական , 60 , 61 , 63 , 65 . ի բաւ հոլովն յոգնականի ք եւ ս կ'ատնէն եւ քնչ կ'նշանակէն , 68 :
Ով պէրանուն , ինքն , իւր պէրանուանց ֆոխորքէնն , 628 :
Նախադրոբլէան , 152 :
Նախդիրը , 13 , 142 . քնչպէս պէտի դնել կրկնուած անուանց վերայ , 471 . յարկացուցէչ համ ածական ունդղ անուան նախդիրն ուր կ'ըլնի , 476 , 479 , 482 , 483 . բացայայտէչ ունդղ բաւ նախդիրն ուր կ'պատի , 481 . — Նախդիրներէ վերչին , 525–528 . սեռ լաբրոբլէան , 543–551 , 656–659 . բակառոբլէան , 582 . արտաղրոբլէան , 652–655 , 660–665 :
Նախդրեա հոլովի քնչ են , 14 :
Նախնեաց գործերէն ոչ ոմանք են սեռելի ընդերցուելոյ հեղինակէն , 675 :
Նման յոգնականի վերջն որ բաւերի վերայ կ'պատի , 64 :
Ներգործական բայ , 163 , 268 . չէզոք նման խնդիրը առած , 379 :
Ներգործականէրդ չէզոք բայ , 164 , 268 :
Ներկայ ժամանակ բայէ , 159 , 272 . 273 :
Շղկպատց վերչին , 533 . սեռելորբոբլէան , 556 , 557 . արտաղրոբլէան , 669 , 671–674 :
Շորորբոբլէան , 312–315 . պորչ, 326 . չոբաւ , 326 . չորս-

պրոբլէան քնական կորգն , 640 :
Ընէլ , 486 , 488–491 :
Ոյ , ով, 87–90 :
Ոըրակէ , 486 :
Ող կամ օղ վերջացած բայածական ,300–303 :
Ոհ , 94–97 :
Ո ոչ , ովոչ , 98 :
Ոչ ինչ , 86 :
Ոչ ոչ , 100 :
Ոչ վերջովնր հոլովման բառերն կ'լինեն սեռական եւ պրական , եւ ոչնչ վերջով բացառական , 46 , 47 :
Որ , հնչակ անուն , 91 , 92 , 125 . յարկերական , 124 , 125 . որ ինչ , 93 . որ ոչ , 99 :
Որպէս նախադրոբլէան բակառոբլէան , 583 :
Ուր վերջովնր հոլովման բառերն կ'լինեն սեռական եւ պրական , 33 , 34 :
Ուռէմ, պակասաւոր բայ , 254 :
Ուրէմ, արտաղէ բայ , 243 :
Ուրացանեմ վերջացած բայ , 203 . ուրիչ են ընտրած , 203 ճան . ֆոխորքէնն ինչ կ'ասուի , 204 . նոցա կրաորականքէրն , 219 :
Ոչ , 94–100 :
Չափէ , հղեսուի անուանչն քնչպէս խնդիրը կ'լինեն , 381 :
Չէզոք բայ , 164 , 166 . ներգործականի պէս խնդիրը առած , 378 :
Չգամ, անոմվը բայ , 238 ճան :
Պարոյկ , 486 , 493 :
Պարտեմ, պակասաւոր բայ , 257 :
Պէտի , անպէտ բայ , 262 :
Սահմանական եղանակ բայի , 160 :
Սեռական եւ պրական հոլով, 57 , 58 :
Սփռացուցական եղանակ բայի , 160 , 172 ճան . 269 , 274 , 275 :
Սորտուսկան , 494 , 504 , 507 :
Վանկ , 2 :
Վերջակէս , 494 , 506 :
Վերջահոլովնր անուան , 12 . վերջահոլով չունեցող անուանչ , 14 . երբ վերջահոլով կ'լինեն , 72 :
Տամ, արտաղէ բայ , 234 :

Տրահիտ, 494 :
Տրահուրեան, 494.:
Ի, էութ էնակատ նուէցն յաւաչ՝ ինչպ ը է, 49 ծան. 182, 195 :
Յ, նախիջէը, 147 :
Յաւէ, անիպէմ էայ, 263 :
Վոկոգէծ, 509 :
Փշէկ կամ մակէդէպ, 502 :
Վչանէ, 107 :
Քեան կամ քլէն վէրլայծ նուակատ անաանիտ, 76 :
Քէրճանուրէնն ինչ է, 1 :
Օղ վէրլայծ էայծակատ. տեռ ՈՂ :

Ե. Ֆ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՕՏԱՐԵՐՍ ՀԱՅԵՐԷՆ ՎԻԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հ. Ը. Կ. ՊԱԳՐԱՏՈՒՆԻՈՑՆ, յաղագս մասանցն գեղեցիկ դասաւորութեամբ, ոճոյն պարզութեամբ, կանոնացն ճշդգըրտութեամբ և բազմահմուտ և սուր դիտողութեամբքն պատկանաւոր գոլոյ՝ ի հաւաստի ուսումն լեզուիս, արժանաւոր համարիմք տպագրութեան առ՝ ի պէտս դպրոցաց ազգիս :

ՔՆՆԻԶՔ ԳՐՈՑՍ

Որ՛ ե ՎԵՒԵՑԵՔ :

1200

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0632830